
Til:Service (kum@kum.dk)

Cc:Annette Kornerup (ak@kum.dk), Torben Holm (thol@kglakademi.dk)

Fra:Torben Holm (thol@kglakademi.dk)

Titel:RKU: RKU-svar. ÆF til museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet. Ændring af regler på fortidsmindeområdet

Sendt:20-12-2021 16:35

Til Kulturministeriet,
Kulturarv
att. fm. Annette Kornerup

RKU henviser til Kulturministeriets høring af 20. dec. 2021 over ændringsforslag til museumsloven m.v. (Ændring af regler på fortidsmindeområdet).

RKU tilslutter sig hermed ændringsforslag til museumsloven mv. med forventning om, at lovforslaget vil styrke bevaringen af fortidsminder: Forslag om at oprette en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet vil styrke nævnets viden om kulturarv. Forslag at lempe de i dag strikse vilkår for at bruge visse fortidsminder til at gennemføre formidlingsaktiviteter mv. vil give befolkningen større fokus på, hvor vigtige fortidsminderne er. RKU tilslutter sig også, at der med det stigende antal fortidsminder efter 1865 skal ske en individuel vurdering af hvilke, der skal være beskyttet af fortidsmindeloven.

Mange hilsner,

Torben

Torben Holm

Sekretariatschef

Rektorkollegiet for de Kunstneriske og
Kulturelle Uddannelser (**RKU**)

c/o Det Kgl. Akademi,

Philip de Langes Alle 10

1435 København K.

Mob.nr.: +45 4170 1781

E-mail: rku@kglakademi.dk;

Fra: Det Kongelige Akademi <info@kglakademi.dk>

Sendt: 20. december 2021 08:48

Til: Steffen Syberg Hansen <sthan@kglakademi.dk>

Emne: VS: Kulturministeriet fremsender høring over udkast til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet. Frist den 12. januar 2022

Fra: Maria Josephine Lange Pedersen <mlp@kum.dk>

Sendt: 18. december 2021 11:40

Emne: Kulturministeriet fremsender høring over udkast til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet. Frist den 12. januar 2022

Til parterne på vedlagte høringsliste

Kulturministeriet sender hermed udkast til forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet i høring.

Der er frist for bemærkninger den 12. januar 2022.

Se nærmere i vedlagte høringsbrev.

Med venlig hilsen

Maria Pedersen

Fuldmægtig | Kulturministeriet | Kulturarv

Nybrogade 2 | 1203 København K | www.kum.dk

Please consider the environment before printing this message

Til:Service (kum@kum.dk)

Cc:Annette Kornerup (ak@kum.dk), Torben Holm (thol@kglakademi.dk)

Fra:Torben Holm (thol@kglakademi.dk)

Titel:RKU: RKU-svar. ÆF til museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet. Ændring af regler på fortidsmindeområdet

Sendt:20-12-2021 16:35

Til Kulturministeriet,
Kulturarv
att. fm. Annette Kornerup

RKU henviser til Kulturministeriets høring af 20. dec. 2021 over ændringsforslag til museumsloven m.v. (Ændring af regler på fortidsmindeområdet).

RKU tilslutter sig hermed ændringsforslag til museumsloven mv. med forventning om, at lovforslaget vil styrke bevaringen af fortidsminder: Forslag om at oprette en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet vil styrke nævnets viden om kulturarv. Forslag at lempe de i dag strikse vilkår for at bruge visse fortidsminder til at gennemføre formidlingsaktiviteter mv. vil give befolkningen større fokus på, hvor vigtige fortidsminderne er. RKU tilslutter sig også, at der med det stigende antal fortidsminder efter 1865 skal ske en individuel vurdering af hvilke, der skal være beskyttet af fortidsmindeloven.

Mange hilsner,

Torben

Torben Holm

Sekretariatschef

Rektorkollegiet for de Kunstneriske og
Kulturelle Uddannelser (**RKU**)

c/o Det Kgl. Akademi,

Philip de Langes Alle 10

1435 København K.

Mob.nr.: +45 4170 1781

E-mail: rku@kglakademi.dk;

Fra: Det Kongelige Akademi <info@kglakademi.dk>

Sendt: 20. december 2021 08:48

Til: Steffen Syberg Hansen <sthan@kglakademi.dk>

Emne: VS: Kulturministeriet fremsender høring over udkast til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet. Frist den 12. januar 2022

Fra: Maria Josephine Lange Pedersen <mlp@kum.dk>

Sendt: 18. december 2021 11:40

Emne: Kulturministeriet fremsender høring over udkast til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet. Frist den 12. januar 2022

Til parterne på vedlagte høringsliste

Kulturministeriet sender hermed udkast til forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet i høring.

Der er frist for bemærkninger den 12. januar 2022.

Se nærmere i vedlagte høringsbrev.

Med venlig hilsen

Maria Pedersen

Fuldmægtig | Kulturministeriet | Kulturarv

Nybrogade 2 | 1203 København K | www.kum.dk

Please consider the environment before printing this message

Til:Annette Kornerup (ak@kum.dk), Service (kum@kum.dk)
Cc:Simon Ostenfeld Pedersen (sop@aarch.dk), Martin Odgaard (mo@aarch.dk)
Fra:Hanne Foged Gjelstrup (hg@aarch.dk)
Titel:VS: Høring over udkast til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (ændring af regler på fortidsmindeområdet)
Sendt:07-01-2022 14:43
Bilag:Høringsbrev.pdf; Lovforslag.pdf; Høringsliste.pdf

Til Kulturministeriet,

Arkitektskolen Aarhus takker for inddragelsen, og efter gennemsyn af lovforslaget har vi ikke bemærkninger til høringen.

Venlig hilsen

Hanne F. Gjelstrup

Hanne Foged Gjelstrup

Research Coordinator
Mag.art.

AARHUS SCHOOL OF ARCHITECTURE

T: +45 8936 0000
M: +45 8936 0176
E: hg@aarch.dk
W: aarch.dk

**ENGAGING
THROUGH
ARCHITECTURE**

Fra: Maria Josephine Lange Pedersen <mlp@kum.dk>

Sendt: 18. december 2021 11:40

Emne: Kulturministeriet fremsender hring over udkast til lov om 殤ring af museumsloven og lov om Milj- og Fdevareklagen 淵et. Frist den 12. januar 2022

Til parterne p 堿edlagte hringsliste

Kulturministeriet sender hermed udkast til forslag til lov om 殤ring af museumsloven og lov om Milj- og Fdevareklagen 淵et i hring.

Der er frist for bem 冴ninger den 12. januar 2022.

Se n 冴ere i vedlagte hringsbrev.

Med venlig hilsen

Maria Pedersen

Fuldm 冴tig | Kulturministeriet | Kulturarv

Nybrogade 2 | 1203 Kbenhavn K | www.kum.dk

Please consider the environment before printing this message

Til: Annette Kornerup (ak@kum.dk), Service (kum@kum.dk)
Cc: Lennart Madsen (lema@msj.dk)
Fra: Axel Johnsen (adjo@msj.dk)
Titel: Høringssvar vedr. lovforslag om ændring af museumsloven
Sendt: 10-01-2022 13:23

Kulturministeriet har udbedt sig Museum Sønderjyllands holdning vedr. lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet. Jeg skal i den forbindelse udtale:

Museum Sønderjylland har i haft plads til den arbejdsgruppe, som har udarbejdet rapporten, og vi har via enhedsleder Lennart Madsen været fuldt orienteret om den opgave, der er blevet arbejdet med, og om den proces, der førte frem til indstillingerne. Da arbejdet i gruppen har været præget af enighed, ser museet ingen anledning til at udtrykke andet end tilslutning til lovforslaget.

Museum Sønderjylland hilser de forbedringer, som forslaget indeholder, velkommen og takker for en god proces.

Med venlig hilsen

AXEL JOHNSEN
DIREKTØR, PH.D.
D +45 65 37 08 10 | M +45 30 80 26 95
ADJO@MSJ.DK

MUSEUM SØNDERJYLLAND

AASTRUPVEJ 48 A | DK-6200 - HADERSLEV
T +45 65 37 07 00

Til Kulturministeren.

Høring over lovudkast – ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (ændring af regler på fortidsmindeområdet).

Tak for invitationen til at afgive høringssvar. Hermed Arkitekturoprørets svar:

Loven bør ikke legitimere et ulovligt byggeprojekt.

For Arkitekturoprøret er det afgørende, at den nye lov ikke bliver en Lex Nyborg Slot. Den bør ikke resultere i, at det ulovlige vinderprojekt realiseres i sin nuværende form. Folketinget bør i bemærkningerne til loven eller på anden vis tilkendegive, at loven ikke har dette formål.

Vi bemærker, at Arbejdsgruppen tillagde det vægt, at ændringer i et fortidsminde i udgangspunktet skal være reversible. Dette bør fremgå af loven. Vinderprojektet er ikke reversibelt.

Folketinget bør ikke gribe ind i magtens tredeling.

Hvis loven legitimerer vinderprojektet, vil det betyde, at den lovgivende magt har engageret sig i en enkeltsag. Den udøvende magt har gennemført et usædvanligt uskønt sagsbehandlingsforløb, hvorunder basale forvaltningsretlige principper blev tilsidesat. Et domstolslignende klagenævn har (under usædvanligt vanskelige forhold) fungeret, som det skal, og har kendt byggeriet ulovligt. Under sådanne omstændigheder bør den lovgivende magt ikke intervenere. Man kunne have afventet udfaldet af en retssag, hvis man mente, at klagenævnet tog fejl, men man valgte ikke at gå til domstolene. Forhåbentlig er Tingets medlemmer enige i, at magtens tredeling ikke må drages i tvivl.

(Det skal bemærkes, at en eventuel efterfølgende anlægslov for Nyborg Slot vil være en meget dårlig løsning. Det ville være misbrug af begrebet "anlægslov"; den rette betegnelse ville være "særlov").

Der har ikke været en kvalificeret debat om Nyborg Slot.

Byggeprojektet blev udarbejdet, uden at det gik op for offentligheden, hvad der var i gærde. Det særlige bygningssyn blev ikke taget med på råd vedrørende dispensation fra museumsloven, men blot orienteret om, at der var dispenseret. Først da vinderprojektet var fundet, blev synet bedt om en udtalelse om de arkitektoniske kvaliteter i forhold til det eksisterende byggeri. Synet tog altså stilling til problemstillinger på et grundlag, hvis legitimitet var af tvivlsom karakter. Da synet blev inddraget, var det ikke som i andre byggesager op til synet at tage stilling til, om der kunne bygges, men kun hvordan der skulle bygges. Det særlige bygningssyn er ministerens rådgivende organ, men

hun bad det kun om at tage stilling til de arkitektoniske kvaliteter i sit eget byggeri – ikke om der overhovedet skulle bygges.

De fine, bevaringsværdige længer på slottet (som var en ægte del af dets historie) blev straks nedrevet. Hvorfor kunne man ikke afvente en dispensation fra forbudsreglen i museumsloven? Os bekendt forelå der ingen grundige analyser af behovet for et formidlingscenter. Kunne de nedrevne længer ikke være ombygget til formålet?

Det var (næsten) for sent at stille noget op for alle os, der var fortvivlede. Der har aldrig været en regulær folkelig debat. Arkitekturoprøret har lige side 2016 fremført argumenter mod byggeriet i pressen, men tilhængerne har ikke engageret sig i en egentlig debat. Slots- og Kulturstyrelsens argumentation har været baseret på luftig tale (se nedenfor). Kulturministerens svar til Folketingets Kulturudvalg på den af os fremførte kritik lød:

” Det er vigtigt, at så mange som muligt skal kunne opleve, forstå og have glæde af vores fælles kulturarv. Derfor vurderer jeg, at vi skal have en bedre balance mellem beskyttelse, formidling og tilgængelighed i museumsloven. Arbejdsgruppen har hjulpet med at finde den rette balance, og de har leveret et godt stykke arbejde. ”

Dette er et intetsigende udsagn, der giver indtryk af en minister, der ikke finder det umagen værd at bruge tid på de fremførte argumenter imod byggeriet.

Når man ikke lytter til kritik, bliver risikoen for at begå fejl større.

Man har ikke svaret på de mange velbegrundede protester. Der er en ikke ubetydelig risiko for, at projektet bliver en fiasko. Forløbet minder om det, der gik forud for byggeriet af BLOX. Der var en storm af protester. Men de blev fejtet til side af bygherren og Københavns Kommune. Der er vist nok i dag bred enighed om, at BLOX blev en økonomisk, æstetisk og funktionel fiasko, som bygherren (og byens borgere) lige siden har haft grund til at fortryde.

Vi oplever i disse år en brydningstid, der indvarsler et opgør med 100 års modernistiske værdinormer i arkitekturen – værdinormer, som har ført til trivielt, tarveligt og menneskefjendsk byggeri med forstadspræg. Noget tyder på, at byggebranchen snart vil indse, at den ikke er (og længe ikke har været) på bølgelængde med den almindelige befolkning. Vinderprojektets arkitektur repræsenterer en 2010'er-modernisme, som tiden er ved at løbe fra. Det kan komme til at stå som en skamstøtte over arkitekters ligegyldighed over for lægfolks mening. De nye strømninger har hverken styrelse eller museumsfolk haft føling med.

Henvisninger til artikler med argumentation imod vinderprojektet for Nyborg Slot:

1. Man har hævdet, at den nye lov ikke vil åbne for lignende brutale indgreb på andre fortidsminder. Men hvordan vil man stoppe fonde, museumsfolk, projektmagere og lokalpolitikere, som øjner nye muligheder og henviser til Nyborg Slot? Hvis loven medfører en realisering af vinderprojektet, har man åbnet for en retstilstand, som man ikke kan kontrollere. Det er uansvarligt. Begrebet "formidling" er let at misbruge, jfr. dette indlæg i Berlingske, som bruger præcis de samme argumenter på en fiktiv sag:

<https://www.arkitekturoproeret.dk/2019/10/13/att-bygga-platser-dar-ingen-vill-vara/>

2. Om lødigheden af Slots- og Kulturstyrelsens argumentation handler også denne kommentar i Politiken Byrummonitor:

<https://www.arkitekturoproeret.dk/2021/04/29/om-arkitektonisk-nysprog-kommentar-til-indlaeg-i-politiken-byrummonitor-d-26-4-2021/>

Styrelsen udtaler, at der er tale om en 'satsning'. Der spilles hasard med et fortidsminde. Det er uacceptabelt.

.

3. Sagsbehandlingsforløbet var ikke i overensstemmelse med normale forvaltningsretlige regler. Kronik i Jyllandsposten:

<https://www.arkitekturoproeret.dk/2020/12/27/jyllandsposten-d-27-12-2020-hvad-kan-vi-laere-af-sagen-om-nyborg-slot-den-17-12-2020-gav-miljoe-og-foedevareklagenaevnet-fire-klagere-medhold-og-kendte-det-store-byggeri-af-et-moderne-formidlingsc/>

4. Der er ikke ligevægt i hensynet til tilhængere og modstandere. Det er ikke et spørgsmål om smag og behag. Kronik i Fyens Stiftstidende:

<https://www.arkitekturoproeret.dk/2020/12/17/nyborg-slot-klagerne-fik-medhold-kronik-i-fyens-stiftstidende-d-4-10-2016/>

5. Den fremførte kritik mod Klagenævnet rammer ved siden af. Artikel i Berlingske:

<https://www.arkitekturoproeret.dk/2021/07/28/arkitekturoproeret-svarer-ditlev-tamm-i-sagen-om-nyborg-slot-berlingske-d-29-7-2021/>

6. Museumsfolk er ikke nødvendigvis de rette til at agere uvildige sagkyndige i sager som den om Nyborg Slot. Artikel i POV:

<https://www.arkitekturoproeret.dk/2021/08/16/farvel-til-h-c-andersens-hus-pov-d-16-8-2021/>

Deres svar på kritikken viger uden om sagens kerne:

<https://www.arkitekturoproeret.dk/2021/08/25/direktoeren-for-odense-bys-museer-svarer-paa-kritik-fra-arkitekturoproeret-pov-d-22-8-2021/>

Konklusion.

Loven bør fastslå, at indgreb i fortidsminder skal være reversible.

Det bør fremgå af bemærkningerne til lovforslaget, at der ikke lægges op til en omgørelse af Klagenævnets afgørelse vedr. Nyborg Slot. Vinderprojektet er og bør forblive ulovligt. Den bedste løsning er at bygge centret et andet sted. Og der bør bygges i stedets ånd og ikke i en tilfældig (og allerede forældet) 2010'er-tidsånd.

For Arkitekturoprøret

Jep Loft

Formand

www.arkitekturoproeret.dk

<https://www.facebook.com/arkitekturoproeret>

<https://www.instagram.com/arkitekturoproeret/>

arkitekturoproeret@gmail.com

Tlf. 5378 0123

Til: Maria Josephine Lange Pedersen (mlp@kum.dk)

Fra: Hans-Jacob Philipp (HJPJ@DI.DK)

Titel: RE: Kulturministeriet fremsender høring over udkast til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet. Frist den 12. januar 2022

Sendt: 11-01-2022 12:45

Kære Maria,

Tak for tilsendte høring.

Der er ingen bemærkninger fra DI – Dansk Industris side.

Med venlig hilsen

Hans-Jacob Philipp

Konsulent

(+45) 3377 4804

(+45) 2491 0580 (Mobil)

hjpj@di.dk

di.dk/turisme

Tilmeld dig vores nyhedsbrev

Følg os på [LinkedIn](#)

Læs, hvordan DI behandler og beskytter
persondata i [DI's Privatlivspolitik](#)

From: Maria Josephine Lange Pedersen <mlp@kum.dk>

Sent: 17. december 2021 15:59

Subject: Kulturministeriet fremsender høring over udkast til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet. Frist den 12. januar 2022

Til parterne på vedlagte høringsliste

Kulturministeriet sender hermed udkast til forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet i høring.

Der er frist for bemærkninger den 12. januar 2022.

Se nærmere i vedlagte høringsbrev.

Med venlig hilsen

Maria Pedersen

Fuldmægtig | Kulturministeriet | Kulturarv

Tlf. 41 39 38 06 | mlp@kum.dk

Nybrogade 2 | 1203 København K | www.kum.dk

Please consider the environment before printing this message

Historiske Huse
Borgergade 111
1300 København K

Tlf. 45 57 12 22
sekretariat@historiskehuse.dk
www.historiskehuse.dk

Bygningskulturens Hus, den 9-1-2022

Historiske Huse har i skrivelse af 18. december modtaget høring over forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (Ændring af regler på fortidsmindeområdet)

Historiske Huse (HH) takker for modtagelse af høringsmateriale vedrørende opdatering af museumslovens bestemmelser om beskyttede fortidsminder.

HH støtter kulturministerens ønske om en bedre balance mellem beskyttelse, formidling og tilgængelighed, herunder at hensynet til formidling og tilgængelighed styrkes i forbindelse med dispensationer til ændringer på fortidsminder.

HH støtter ligeledes, at en række andre udfordringer med den eksisterende museumslovs bestemmelser om beskyttede fortidsminder ønskes løst.

HH bemærker, at det overordnede princip i loven fortsat skal være, at der ikke må foretages ændringer i fortidsminder, men også at der fortsat skal være mulighed for dispensation.

I det følgende fremsættes HHs bemærkninger og kommentarer til:

- **Forslag om et nyt stk. 3, i § 29 j, der angiver en række forhold, der bl.a. kan tillægges positiv vægt, når det vurderes, hvorvidt der er tale om et særligt tilfælde, hvor der kan gøres undtagelse fra § 29 e, stk. 1, om at der ikke må foretages ændringer i fortidsmindet.**

HH kan støtte, at der i § 29 tilføjes en række forhold, der bl.a. kan *tillægges positiv vægt*, når det vurderes, *om der foreligger et særligt tilfælde, hvor der kan gøres undtagelse fra § 29 e, stk. 1.*

HH støtter den af ministeren nedsatte arbejdsgruppes anbefalinger om "at dispensation til ændringer i beskyttede fortidsminder, der er betinget af formidling og tilgængelighed, kun i begrænset omfang må påvirke fortidsmindets fysiske dele eller forståelsen og oplevelsen af fortidsmindet og dets visuelle fremtoning negativt. Ændringerne skal ligeledes i udgangspunktet være reversible, fagligt begrundet og fremme en bedre forståelse og oplevelse af fortidsmindet for offentligheden."

Undtagelsesvis dispensation til omfattende visuelle og fysiske ændringer:

HH støtter ligeledes arbejdsgruppens anbefalinger om "at der undtagelsesvist kan gives dispensation til mere omfattende visuelle og fysiske ændringer end efter hidtidig praksis, hvis disse ændringer vurderes ekstraordinært at understøtte fortidsmindets formidling og tilgængelighed, og hvis der er tale om et fagligt velbegrundet projekt, der samlet set styrker forståelsen og oplevelsen af fortidsmindet til gavn for almenvellet."

HH mener dog, at man så vidt muligt bør placere tilbygninger og større bygninger på afstand af fx ruiner på fortidsmindet, så disse stadig kan opleves i sin helhed, sådan som det fx så overbevisende er gjort på Hammershus Slotsruin.

Derudover bør dispensation til mere omfattende visuelle og fysiske ændringer gives under forudsætning af, at der udøves stor forsigtighed og tilstræbes proportionalitet både mellem tilføjelser og fortidsminde og mellem indgrebets omfang og de gevinster, der opnås i forhold til formidling og tilgængelighed. Vi støtter arbejdsgruppens anbefalinger om, at der tilstræbes reversibilitet ved alle ændringer.

Under alle omstændigheder mener HH, at der forud for dispensation af mere omfattende karakter bør udarbejdes en værdibaseret fredningsbeskrivelse, hvor det fremgår, hvor værdifuld det pågældende fortidsminde er. Som det er nu, forekommer alle fortidsminder at være lige værdifulde og bliver også opfattet og administreret som sådan.

Dispensation på bebyggede fortidsminder med blandt andet privat beboelse:

HH ser med tilfredshed, at det anbefales, at der i forbindelse med vurderingen af, hvorvidt der er tale om et særligt tilfælde, som kan begrunde dispensation på bebyggede fortidsminder (efter 1536, evt. 1660), kan udvises større fleksibilitet i forhold til at imødekomme privat beboelse samt almene, offentlige behov. §29 j Stk. 3, 2)

HH ønsker en lempet administration af privatejede bebyggede voldsteder (efter 1536, evt. 1660), der anvendes til beboelse, hvortil offentligheden ikke har adgang. HH ønsker, at der i administrationen af disse voldsteder efter individuel vurdering gives mulighed for opsætning af lette konstruktioner samt flisebelagte terrasser. Tilladelserne kan evt. gives som tidsbegrænsede tilladelser.

- **Forslag om indsættelse af en bemyndigelsesbestemmelse til kulturministeren til at fastsætte nærmere regler om ændringer af underordnet betydning, hvor der ikke skal søges om dispensation.**

HH støtter tilføjjelsen i §29 e, stk. 1, 1. pkt., hvor *medmindre ændringerne er af underordnet betydning* indsættes efter "fortidsminder" jf. regler fastsat i medfør af § 29 e, stk. 6.

HH støtter et nyt stk. 6, i § 29 e, hvor *kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om ændringer i tilstanden af fortidsminder, der er af underordnet betydning efter stk. 1, herunder hvilke ændringer i tilstanden af et fortidsminde, der anses for at være af underordnet betydning.*

- **Forslag om at fortidsminder, som er opført efter 1865, fremover ikke automatisk vil være beskyttede, men først efter meddelelse af kulturministeren**

HH støtter ændringen af Bilag 1. Kapitel 1, hvor "Følgende fortidsmindetyper er omfattet af beskyttelsen i henhold til lovens § 29 e, hvis de er synlige i terrænet" til *Følgende fortidsminder er omfattet af beskyttelsen i henhold til lovens § 29 e, hvis de er synlige i terrænet og ikke er opført efter år 1865*

HH støtter ligeledes tilføjjelsen efter nr.17 som nye numre i Bilag 1, Kapitel 2

18) fortidsminder omfattet af kapitel 1, som er opført efter år 1865

19) Øvrige kulturhistoriske anlæg, konstruktioner og sammenhænge, der vurderes væsentlige at sikre som fortidsminde.

- **Forslag om at der oprettes en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevarerklagenævnet, med tilknytning af to sagkyndige personer med faglig indsigt på kulturarvsområdet**

HH støtter, at der i lov nr 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevarerklagenævnet, som ændret ved §57 i lov nr. 338 af 2. april 2019, § 27 i lov nr. 58 af 28. januar 2020, § 73 i lov nr. 133 af 25. februar 2020 og § 2 i lov nr. 784 af 4. maj 2021, foretages følgende ændringer:

I § 3, stk 1 indsættes nyt nr 9) 2 sagkyndige i kulturarvsforhold

HH støtter oprettelse af en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevarerklagenævnet, hvor klagesagerne behandles med deltagelse af to sagkyndige med såvel arkæologiske som bygningsarkæologiske fagkompetencer og indsigt i såvel Museumsloven som Bygningsfredningsloven.

I § 4 indsættes efter Stk. 8 nyt Stk. 9 til beskikkelse som sagkyndige medlemmer efter § 3, Stk. 1, nr. 9, og suppleanter for disse indstiller Organisationen danske Museer, Danmarks Naturfredningsforening, ICOMOSs Danmark og Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur i forening tre kandidater. Dansk Industri, BYFO Historiske Huse, Landbrug og Fødevarer, Bygherreforeningen og Landdistrikternes fællesråd indstiller ligeledes i forening tre kandidater.

HH støtter at Organisationen Danske Museer, Danmarks Naturfredningsforening, ICOMOS Danmark og Landsforeningen for bygnings- og landskabskultur i forening indstiller tre kandidater, idet disse organisationer repræsenterer et bevaringshensyn.

Da BYFO, Historiske Huse, Landbrug og Fødevarer, samt Dansk Skovforening tilsammen repræsenterer og har det daglige ansvar for størsteparten af landets 32000 synlige fortidsminder, foreslår HH, at disse tre foreninger sammen med Landdistrikternes Fællesråd i forening indstiller tre kandidater, idet disse organisationer repræsenterer et brugerhensyn.

Jeg står meget gerne til rådighed for uddybning af HHs kommentarer.

Med venlig hilsen

Birthe Luel
direktør

Til: Annette Kornerup (ak@kum.dk), Service (kum@kum.dk)

Fra: Kasper Høhling Søstede (khs@museumlollandfalster.dk)

Titel: Høring over lovudkast - ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (ændring af regler på fortidsmindeområdet).

Sendt: 11-01-2022 14:07

Til rette vedkommende

Museum Lolland-Falster takker for muligheden for at afgive høringssvar til udkast til forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet i høring.

Museet har ingen bemærkninger.

Med venlig hilsen

Kasper H. Søstede

Kulturarvschef

E-mail: khs@museumlollandfalster.dk

Mobil: 5121 2950

Fra: Maria Josephine Lange Pedersen <mlp@kum.dk>

Sendt: 18. december 2021 11:40

Emne: Kulturministeriet fremsender høring over udkast til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet. Frist den 12. januar 2022

Til parterne på vedlagte høringsliste

Kulturministeriet sender hermed udkast til forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet i høring.

Der er frist for bemærkninger den 12. januar 2022.

Se nærmere i vedlagte høringsbrev.

Med venlig hilsen

Maria Pedersen

Fuldmægtig | Kulturministeriet | Kulturarv

Nybrogade 2 | 1203 København K | www.kum.dk

Please consider the environment before printing this message

Fredericia, d. 12. januar 2022

Høringssvar

I skrivelse af 18. december 2021 har Dansk Historisk Fællesråd (DHF) modtaget høring over forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (Ændring af regler på fortidsmindeområdet).

DHF takker for modtagelse af høringsmateriale vedrørende opdatering af museumslovens bestemmelser om beskyttede fortidsminder.

DHF er bekymret for, at man undtager fortidsminder, der stammer fra tiden efter 1865. DHF finder det således betænkeligt, at lovforslaget generaliserer på baggrund af et årstal.

Bemærkningen til § 29 e, stk. 1, 1. punkt, at man gerne må foretage ændringer i tilstanden af fortidsminder, hvis »ændringerne er af underordnet betydning« er DHF også betænkelig ved. Hvem skal tolke betydningen af en ændring, medmindre man sikrer, at ekspertisen på det lokale kulturhistoriske museum er med til at vurdere betydningen?

DHF er af den opfattelse, at omfanget af ændringer i tilstanden af et fortidsminde bør være begrænset i både omfang og udtryk. Ændringer skal som udgangspunkt være reversible, og dermed ikke medføre fysiske indgreb i fortidsmindets konstruktion og udseende. Følgelig bør bygninger til brug for formidling og øvrige faciliteter til brug for publikum, som hovedregel placeres i en sådan afstand af fortidsmindet, så det fortsat kan opleves som en helhed uden forstyrrende elementer, som det f.eks. på bedste vis er gjort ved Hammershus.

Det skal understreges, at DHF ikke hermed ønsker at udtale sig om den meget diskuteret sag omkring en udbygning ved Nyborg Slot.

Det er DHF's generelle holdning, at kulturarven skal bevares i allervidest muligt omfang, og derfor ikke skal være underkastet undtagelser.

DHF finder det således ikke rimeligt, at det lokale museum først behøver at blive underrettet, senest når et bygge- og anlægsarbejde, der kan true kulturarven, sættes i gang. DHF er således fortalende for, at museerne allerede skal være med i beslutningsprocessen, inden lokalplansforslagene udarbejdes.

DHF står selvfølgelig til rådighed for uddybning af dette høringssvar.

Med venlig hilsen,
på styrelsens vegne,

Jan P. Jessen
Formand, Dansk Historisk Fællesråd

11. januar 2022

Til Kulturministeriet

ak@kmu.dk

kum@kum.dk

Høringssvar fra Dansk Møllerforening vedr. lovudkast – ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (ændring af regler på fortidsmindeområdet)

Kulturministeriet har stillet forslag til ændring af museumsloven og Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Dansk Møllerforening fremgår ikke af høringslisten, men vi tillader os alligevel at kommentere "Forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet".

Lovforslagets hovedindhold er den kendte diskussion om beskyttelse modsat benyttelse. Ændringerne i fredede fortidsminder bør begrænses til mindre indgreb, der så vidt muligt ikke medfører gravearbejder. Således bør der eksempelvis på beboede fortidsminder ikke gives tilladelse til svømmebassiner, nedgravede trampoliner og terrasser. Opstilling af havemøbler, blomsterkummer, cykelstativer etc. kan derimod tillades, da de ikke griber ind i selve fortidsmindet, og hurtigt kan fjernes igen, hvilket der ifølge det nye lovforslag fremover ikke skal søges tilladelse til. Det vil være hensigtsmæssigt at ejerne kan tilgå en vejledende liste med tiltag, der vil være tilladt i fremtiden, altså tiltag af underordnet betydning.

Tilladelser til ændring af fortidsmindets tilstand bør primært gives til fortidsminder med offentlig adgang, hvor opstilling af skilte eller andre elementer tjener et formidlingsformål. Overordnet bør det kun ske i begrænset omfang. Det er vigtigt at formidlingsmæssige tiltag, der synes ok i dag, ikke ødelægger eller umuliggør, at fortidsmindet kan stå "rent" igen, hvis det engang ønskes i fremtiden.

Mølleanlæg er ikke umiddelbart fredede, men der skal i forbindelse med fredninger tilgå meddelelse til ejer. De ikke fredede mølleanlæg, der både omfatter mølleløb, malekarm, opstemning, pæleværker m.m. står i høj grad overfor udslettelse i disse år, i forbindelse med vandløbsrestaureringer. Da de oftest ikke optræder i de GIS lag, der administreres efter i kommuner og på museer, sker det at de i forbindelse med vandløbsrestaureringer bliver fjernet, og således hverken bliver arkæologisk dokumenteret endsige bevaret.

Dansk Møllerforening undrer sig over at mange mølledæmninger med middelalderlig oprindelse ikke er fredet. Disse anlæg kræver at der er gået meddelelse til ejer om fortidsmindets tilstedeværelse. Dansk Møllerforening ønsker at der blev foretaget en landsdækkende registrering, udvælgelse og efterfølgende mulighed for fredning af mølleanlæg. Ikke mindst i forbindelse med vandløbsrestaureringer er disse anlæg utroligt sårbare.

I kommentar til "Bemærkninger til lovforslaget", beskrives det på side 27, at »*Mølleanlæg omfatter alle dele af vandmølleanlæg.*» Dansk Møllerforening finder, at definitionen af "vandmølleanlæg" bør præciseres yderligere f.eks. om det også omfatter møllestrømmen, mølledammen og selve 'vandet'. Udover mølledæmning, som ofte vil omfatte en modificeret vandløbsstrækning, mølledam (med vand), stemmeværk, malekarm, bagsluse, bro og vejanlæg, vil der ofte også være stensatte vandløbsstrækninger, nedstrøms og den nødvendige vandmængde til opretholdelse af vandmøllens drift (vandmængde, der sikrer en daglig driftstid på mindst to timer, samt mulighed for kontinuerligt at holde hele vandhjulet opfugtet). Relevante fagfolk bør inddrages i definitionen, så disse vigtige værker bevares for eftertiden.

Dansk Møllerforening støtter at Natur og Fødevare-Klagenævnet suppleres med 2 personer med indsigt i kulturarvsspørgsmål. Det anbefales i lovforslaget at disse fagpersoner er arkæologisk uddannet; vi anbefaler at den ene er middelalder arkæolog.

Dansk Møllerforening så helst, at der blev oprettet et selvstændigt Kulturarvsklagenævn. Fremover vil der i den løbende sagsbehandling ad hoc være behov for særlig ekspertise, i forskellige typer af sager. Dansk Møllerforeningen vil gerne yde faglig bistand i sager, der vedrører mølleanlæg.

På Dansk Møllerforenings vegne

Susanne Jervelund, formand, jervelund@gmail.com

Ellen Warring, cand. Phil i historie, ellenwarring53@gmail.com

www.danskmoellerforening.dk

www.viamolina.eu

Europa Nostra Danmark

Hørbygaard, d. 11. januar 2022

Kulturministeriet
Nybrogade 2
1203 København K

Høringssvar fra Europa Nostra til lov om ændring af museumsloven og Miljø- og Fødevareklagenævnet

Europa Nostra finder, at det i lovudkastet er uklart, hvilke ændringer på beskyttede fortidsminder, der vil være af underordnet betydning, sådan at de kan gennemføres uden dispensation. Vi håber, at der i Kulturministerens vurdering af, hvad der har underordnet betydning, vil kunne findes en god praksis for beskyttelse af kulturarven, så vi fortsat kan være stolte af den bevaringsindsats, der udføres af de danske myndigheder.

I Europa Nostra arbejder vi på at skabe forståelse for, hvor vigtig vores kulturarv er. Med lovændringen gives der udvidet mulighed for en praksis, der tilgodeser formidling, tilgængelighed og anvendelse fremfor bevaring, herunder en lettere adgang til fysiske indgreb på fortidsminder. Vi bakker op om, at man ved at vægte formidlingen højt skaber større opbakning i befolkningen til bevaringsindsatsen. Men vi håber, at myndighederne med loven finder den gode balance mellem formidling og bevaring ihukommende, at man ikke altid ved, hvad der er interessant og relevant for eftertiden.

Vi anser det for nødvendigt, at der i lovudkastets ordlyd bliver større klarhed over, hvilke kriterier, der vil blive lagt positiv vægt på ved vurderingen af, om der kan meddeles dispensation til ændringer af et fortidsminde, herunder hvornår, der kan gives byggetilladelser på og ved kulturarven. Vi hæfter os ved, at dispensationer kan gives til fysiske tiltag ved fortidsmindet, som kun i ringe grad vil påvirke den visuelle oplevelse, og vi bifalder, at indgrebene skal være reversible, ubetydelige, beskedne og midlertidige, samt at der ved hver dispensation foretages en helhedsvurdering og at afgørelserne baseres på konkret og individuelt skøn af bevaringsaspekterne.

Vi bifalder, at der kommer to sagkyndige i kulturarvsforhold i Miljø- og Fødevareklagenævnet, og tillader os at påpege det vigtige i, at de sagkyndige repræsenterer sagkundskab og i mindre grad en demokratisk repræsentationskultur.

Med venlig hilsen

Ettie Castenskiold, Formand for Europa Nostra

formand Jørgen Mejlsø,
Vesterheden 87, 8800 Viborg
Tlf.: 20809210
Email: post@kulturarvsforening.dk

19. januar 2022

Til Kulturministeriet

Hermed fremsendes bemærkninger til:
”Høring over forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og
Fødevareklagenævnet (Ændring af regler på fortidsmindeområdet)”.

Danmarks Kulturarvs Forening har følgende bemærkninger til lovforslaget.

Ad. 1. som lyder: Der indføres i museumslovens § 29 j et nyt stk. 3, der angiver en række forhold, der bl.a. kan tillægges positiv vægt, når det vurderes, hvorvidt der er tale om et særligt tilfælde, hvor der kan gøres undtagelse fra § 29 e, stk. 1 om, at der ikke må foretages ændringer i fortidsmindet.

Ad. 2. Der indsættes en bemyndigelsesbestemmelse til kulturministeren til at fastsætte nærmere regler om ændringer af underordnet betydning, hvor der ikke skal søges om dispensation.

Det kan umiddelbart opfattes som en farlig glidebane, når der omtales dispensation til f.eks. opstilling af trampoliner på fortidsminder. Disse skal jo fastgøres så de står fast, og vi har sidste år indsendt en anmeldelse om beskadigelse på et fortidsminde netop forårsaget af ben på en trampolin.

Vi håber naturligvis ikke at dette lovliggøres, men det medtages her som et eksempel på hvor uheldig den planlagte lempelse af loven kan være.

Det at nogle forhold kan etableres uden dispensation kan let medføre, at den i forvejen noget skødesløse opfattelse fra nogle lodsejere af hvad der kan tillades bliver forværret.

Derfor glæder det os meget at læse følgende i ”Arbejdsgruppens anbefalinger”

..... Det fremgår af rapporten, at arbejdsgruppen er enig om, at det grundlæggende princip i museumsloven fortsat bør være at beskytte fortidsminderne og bevare dem for eftertiden og dermed sikre, at fremtidige generationer også har mulighed for at se og opleve vores fælles kulturarv. Derfor bør det overordnede princip om, at der ikke må foretages ændringer i fortidsminder, fastholdes.

Det er svært at se hvad den nye lov vil afstedkomme af problemer, men vi håber den fremtidige administrationspraksis vil afspejle ovenstående anbefaling.

Vi vil gøre opmærksom på at ovenstående planlagte ændringer af loven vil medføre flere dispensationsansøgninger og flere overtrædelser at påtale ved de periodiske tilsyn. Hvis disse gennemføres må der påregnes at tilføre flere ressourcer til de pågældende myndigheder.

Ad. 3. Fortidsminder, som er opført efter 1865, vil fremover ikke være automatisk beskyttede, men først være beskyttede efter meddelelse af kulturministeren.

Dette forhold har vi ingen kommentarer til.

Ad. 4. At der oprettes en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet, hvor der tilknyttes to sagkyndige med faglig indsigt på kulturarvsområdet.

Vi vil gerne bifalde og anbefale at der oprettes en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Det er dog vores opfattelse at Danmarks Kulturarvs Forening vil være en meget naturlig organisation til at deltage i udpegningen af sagkyndige til dette nævn.

Derved vil nedenstående anbefaling få følgende ordlyd:

Arbejdsgruppen anbefaler, at der oprettes en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet. Derved vil afgørelser være baseret på et relevant fagligt grundlag ved hjælp af to faste sagkyndige på kulturarvsområdet. Arbejdsgruppen anbefaler, at de to sagkyndige vælges blandt personer med arkæologiske fagkompetencer, herunder evt. bygningsarkæologisk viden. Arbejdsgruppen anbefaler, at Organisationen Danske Museer, Danmarks Naturfredningsforening, **Danmarks Kulturarvs Forening**, Kommunernes Landsforening, Dansk Industri og ICOMOS kan indgå som mulige organisationer til udpegning af sagkyndige til nævnet. Arbejdsgruppen bemærker i den forbindelse, at det er vigtigt, at de organisationer, som skal udpege de sagkyndige, har en demokratisk repræsentationsstruktur og at de udpegede sagkyndige har et egentligt mandat.

Dette var Danmarks Kulturarvs Forenings kommentarer til selve lovforslaget.

Det havde været rigtig godt hvis der i forbindelse med nærværende forslag til lovændring havde været set lidt på hvilke andre ændringer der kunne være relevante.

1. Der er lige nu, januar 2022, igangsat et projekt for registrering af diger. Det er rigtig fint. Men i beskyttelsen af diger er der ikke omtalt de grøfter der ofte er enten på den ene side eller på begge sider af et dige. Disse grøfter er opstået samtidig med etablering af diget og er som sådan en del af digeanlægget. Det er derfor helt forkert, at de ikke er omfattet af digebeskyttelsen. Vi har omfattende dokumentation af foranstående.
2. Der findes en del fortidsmindetyper der ikke er automatisk fredede, som ofte dækker et større areal, og som ikke er ret godt beskyttede. Her tænkes på gamle agerspor som højryggede agre, agerfelter, dyrkningsterrasser samt hulveje og køkkenmøddinger. Disse bliver i sjældne tilfælde fredet, men da det ofte medfører en stor erstatning sker det næsten aldrig. I skovloven findes en bestemmelse om at skov der er offentlig ejet er fredskov. Vi vil gerne anbefale at der laves en tilsvarende bestemmelse der beskytter alle ovenstående fortidsmindetyper på offentligt ejede arealer. Disse har hidtil været nogenlunde beskyttede af skoven, men det er vigtigt at de registreres og fredes. Det giver en stor beskyttelse af et stort antal fortidsminder uden at koste andet end opgaven med at registrere dem. Det ville sikre i det mindste den del af dem der ligger på offentligt ejede arealer som Stats- og Kommunal-ejede skove, militære øvelsesanlæg m.m.

Med venlig hilsen
Danmarks Kulturarvs Forening
Formand Jørgen Mejlso

Kulturministeriet

Sendt på mail til: ak@kum.dk og kum@kum.dk

12. januar 2022

Dansk Skovforenings bemærkninger til: Høring over lovudkast – ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (ændring af regler på fortidsmindeområdet)

Dansk Skovforening takker for muligheden for at fremsende bemærkninger til ændring af regler på fortidsmindeområdet (ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet).

Dansk Skovforening kan bakke op kulturministerens ønske om en bedre balance mellem beskyttelse, formidling og tilgængelighed, herunder at hensynet til formidling og tilgængelighed styrkes i forbindelse med dispensationer til ændringer på fortidsminder, samt ønsket om at løse udfordringerne med den eksisterende museumslovs bestemmelser om beskyttede fortidsminder.

I forhold til forslaget om at der oprettes en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet, med tilknytning af to sagkyndige personer med faglig indsigt på kulturarvsområdet, anmoder Dansk Skovforening om at blive en del af de organisationer, der er med til at indstille kandidater, sammen med BOFY Historiske Huse og Landbrug og Fødevarer. Dansk Skovforening repræsenterer sammen med de to andre organisationer hovedparten af de ejere, der har det daglige ansvar for de synlige fortidsminder.

Vi skal samtidig bemærke at vi støtter Historiske Huses detaljerede bemærkninger til lovudkastet.

Med venlig hilsen

Tanja Blindbæk Olsen

Til: Maria Josephine Lange Pedersen (mlp@kum.dk)
Cc: Thomas Roland (EZ4E@kk.dk), Sophie Bruun (JM9H@kk.dk), Maria-Louise Jacobsen (EF1C@kk.dk)
Fra: Jane Jark Clausen (janejj@kk.dk)
Titel: Bemærkninger til høringsbrev vedr. ændringer museumsloven
Sendt: 12-01-2022 07:06

Kære Annette Kornerup

Københavns Museums takker for den tilsendte høring vedr. udkast til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Da museet kan forstå, at lovændringerne primært ønskes vedtaget for at understøtte den eksisterende administrationspraksis af de beskyttede fortidsminder, som muset overordnet set finder rimelige, har museet ingen egentlige kommentarer til forslaget.

Museet bemærker sig dog med glæde, at lovforslagets bemærkninger understreger, at det eksisterende, overordnede princip om, at der ikke må foretages ændringer i fortidsminder og om at beskyttelsen omfatter både fortidsmindets fysiske dele, herunder fortidsmindet som arkæologisk og historisk kildemateriale og dets visuelle fremtoning, fastholdes. Disse principper og forudsætninger vurderer også Københavns Museum er meget væsentlige for den fremtidige sikring af landets fortidsminder.

Museet har vanskeligt ved helt at vurdere konsekvenserne af den del af lovforslaget, der vedrører muligheden for mere lempelig tilgang til formidlingsprojekter. Da museet imidlertid forstår, at ovenstående forståelsesramme vedr. begrænsning af ændringer på fortidsminderne ligesom forhold vedr. reversibilitet m.v. skal være retningsgivende, og museumsloven generelt har ophæng i Maltakonventionens angivelser vedr. varetagelsen af den arkæologiske kulturarv, forventes også denne del af lovforslaget at være acceptabelt i forhold til sikring af fortidsminderne.

Med venlig hilsen

Jane Jark Clausen

Arkæologisk leder - Administration og udgravning
Arkæologisk Administration

KØBENHAVNS KOMMUNE
Kultur- og Fritidsforvaltningen
Historie & Kunst

Stormgade 20, 4. sal
1555 København V

Mobil 2688 0774
E-mail janejj@kk.dk
Web www.kk.dk
EAN 5798009780324

Kulturministeriet
Nybrogade 2
1203 København K

Sendt til ak@kum.dk og kum@kum.dk

København den 12. januar 2022/GKS

Høringssvar

Høring over lovudkast – ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (ændring af regler på fortidsmindeområdet)

Idet vi takker for muligheden for at afgive høringssvar i relation til ovennævnte love, skal vi hermed fremsende følgende kommentarer:

Vi kan konstatere, at lovforslaget i høj grad og med få undtagelser bygger på arbejdsgruppens anbefalinger, og dermed inddragelse af museums- og kulturarvsfaglig ekspertise til bedømmelse af muligheder og konsekvenser af lovenes administration og ændringer af praksis.

Vi har naturligvis med interesse fulgt de sager, som har haft særlig opmærksomhed i offentligheden, herunder eksempelvis de foreslåede tilbygninger/ændringer ved Nyborg Slot. Bygherreforeningens holdning er, at der altid bør være en afvejning af hensyn til bevaring, beskyttelse og udvikling, hvilket også afspejles beslægtede love som eksempelvis planloven, og vi er af det indtryk, at de foreslåede ændringer og tilføjelser er et udtryk for et ønske om både at nuancere og skærpe denne praksis ift. de fredede bygninger og andre fortidsminder.

Vi noterer, at der med ændringerne knæsesættes en lempeligere praksis ift. visse fysiske ændringer, der gør bygningerne/fortidsminderne mere brugbare ift. nutidig standard (fx nyere køkkenforhold i fredede boliger), men at ændringerne som udgangspunkt skal være reversible. Dette opfatter vi positivt som et udtryk for en særlig restaureringsholdning, der findes fortilfælde for i historien, og som i kvalificerede tilfælde og udførelser har medført interessante diskussioner om, hvorvidt historien skal fastfrysnes i en bestemt periode eller bidrage til en løbende udviklingshistorie for eftertiden.

For så vidt angår tilføjelsen til § 4 i form af nyt stk. 9, kan vi bifalde, at Bygherreforeningen ifølge ændringsforslaget sammen med Dansk Industri, BYFO Historiske Huse, Landbrug & Fødevarer og Landdistrikternes Fællesråd i forening udpeger tre ud af seks kandidater til sagkyndige medlemmer af en ny afdeling 10 under Miljø- og Fødevareklagenævnet, idet vi ser det som en naturlig styrkelse af fagligheden i afgørelser, der måtte blive truffet efter lempeligere regler.

Såfremt ovennævnte giver anledning til spørgsmål eller uddybning, står vi naturligvis til disposition.

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARK

CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Høringssvar til "Lov om ændring af museumsloven" og "Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet".

Kulturministeriet har stillet forslag til ændring af Museumsloven og Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

ICOMOS Danmark fremgår ikke af høringslisten, men vi vil her tillade os at fremsætte nedenstående kommentarer til forslaget, ikke mindst da ICOMOS Danmark indgår som en del af forslaget (Lov nr. 1715 om Miljø- og Fødevareklagenævnet, § 4, stk. 9). Vi antager, at det er en forglemmelse, at ICOMOS Danmark ikke fremgår af høringslisten.

Lov om ændring af museumsloven

1.

ICOMOS Danmark finder det bekymrende, at lovforslaget indeholder en række upræcist formulerede paragraffer, der fremover vil kunne være genstand for bred fortolkning.

Det gælder følgende formuleringer markeret med fed og understreget skrift:

§ 29 e stk. 1 1. punkt:

», medmindre **ændringerne er af underordnet betydning**, jf. regler fastsat i medfør af § 29 e, stk. 6,«.

§ 29 e stk. 5:

»Stk. 6. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om ændringer i tilstanden af fortidsminder, **der er af underordnet betydning** efter stk. 1, herunder hvilke ændringer i tilstanden af et fortidsminde, der anses for at **være af underordnet betydning**.«

§ 29 j stk. 3:

»Stk. 3. Ved vurderingen af, om der foreligger **et særligt tilfælde** efter stk. 1, hvor der kan gøres undtagelse fra § 29 e, stk. 1, kan det bl.a. tillægges positiv vægt, at (...)«

§ 29 j stk. 4

»Stk. 4. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler **om særlige tilfælde, der kan begrunde undtagelse** efter stk. 1, jf. § 29 e, stk. 1, og om vilkår, der kan stilles ved meddelelse af dispensation. «

Vi finder ovenstående paragraffer yderst upræcist formulerede med mulighed for fri fortolkning, i og med at et sløjft fortidsminde for altid vil være væk og dermed unddraget enhver mulighed for at blive indsat i en - f.eks. gennem en arkæologisk eller historisk forskning - ny erkendt sammenhæng.

2.

§29 stk. 5 – 8:

ICOMOS Danmark undrer sig over nødvendigheden af paragrafferne §29 stk. 5 – 8, at ansøgning om dispensation skal indgives digitalt. Vi har forståelse for at anmodninger skal indgives hensigtsmæssigt, men det bør aldrig være en forudsætning i en lov.

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARK

CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet

3.

§4 stk .9:

ICOMOS Danmark ser positivt på en udvidelse af Miljø- og Fødevareklagenævnet og stiller sig gerne til rådighed i et videre forløb.

Kommentar til "Bemærkninger til lovforslaget":

4.

3.4. Konkret udpegning af fortidsminder opført efter år 1865

Side 27:

»Mølleanlæg omfatter alle dele af vandmølleanlæg.

Dæmninger omfatter ikke kun dæmninger i forbindelse med vandmølleanlæg, men også dæmninger som del af forsvarsanlæg, vej- og jernbanedæmninger, landindvindingsanlæg samt kystdiger. «

Definitionen af "vandmølleanlæg" bør præciseres yderligere f.eks. om det også omfatter møllestrømmen, mølledammen og selve 'vandet'. Udover mølledæmning, som ofte vil omfatte en modificeret vandløbsstrækning, mølledam (med vand), stemmeværk, malekarm, bagsluse, bro og vejanlæg, vil der ofte også være stensatte vandløbsstrækninger, nedstrøm og den nødvendige vandmængde til opretholdelse af vandmøllens drift (vandmængde, der sikrer en daglig driftstid på mindst to timer, samt mulighed for kontinuerligt at holde hele vandhjulet opfugtet). Relevante fagfolk bør inddrages i definitionen, så disse vigtige værker sikres for eftertiden.

5.

4. Økonomiske konsekvenser og implementeringskonsekvenser for det offentlige

Side 38:

» Lovforslagets forslag om, at fortidsminder opført efter 1865 ikke vil være automatisk beskyttede, men først efter meddelelse på baggrund af en konkret, faglig vurdering, forventes at forebygge en betydelig fremtidig sagsbyrde for såvel staten og kommuner i forbindelse med administration af et stort antal nytilkomne fortidsminder. «

Vi har forståelse for ønsket om at sætte en grænse for automatisk fredning af fortidsminderne ved 1864. Ovenstående formulering kan dog undre, eftersom loven skal og bør varetage og forebygge ødelæggelser af vores kulturarv a.h.t. fremtidige generationer, snarere end statens og kommunernes fremtidige sagsbyrder.

Med venlig hilsen

På vegne af styrelsen for Den Danske Nationalkomité, ICOMOS Danmark

Camilla Løntoft Nybye, Formand

Kulturministeriet
Nybrogade 2
1203 København K

12. januar 2022

Konsulent, cand.jur.
Simone Lund Eiken

sle@ejd.dk

Bemærkninger til høring over forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet

EjendomDanmark ønsker med denne henvendelse at give et par enkelte kommentarer til forslaget om en revideret museumslov og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Nedenfor findes først vore generelle bemærkninger til lovforslaget, hvorefter følger en række mere specifikke bemærkninger til forslagets enkelte dele.

Overordnede bemærkninger til lovforslaget

EjendomDanmark har alene én overordnet bemærkning til forslaget – en bemærkning, der også er uddybet i kommentarerne til forslagets enkelte dele.

Vigtigt med den rette repræsentation

Både på kulturarvsområdet og andre områder, hvor civilsamfundet og organisationer bidrager til at understøtte ministeriernes arbejde, er det afgørende, at repræsentationen er den rette. Denne skal nemlig ikke alene sikre den tilstrækkelige repræsentation, men tillige den rette indsigt og viden. Dette mål synes ikke helt at være nået med forslaget til en ændring af loven om miljø- og fødevareklagenævnet, hvor de faktiske ejendomsejere ikke synes repræsenteret i tilstrækkelig grad.

Bemærkninger til forslagets enkelte dele

EjendomDanmark har følgende kommentarer til forslagets detaljer:

Nye regler for vurdering af undtagelsestilfælde (§ 1, nr. 3)

Kulturministeriet foreslår, at det i vurderingen af, om der kan gøres undtagelser for museumslovens § 29 e, stk. 1, bl.a. kan tillægges positiv vægt, at forholdet "muliggør nutidig, etableret anvendelse" (lovforslagets § 1, nr. 3, med forslag til en ny § 29 j, stk. 3, nr. 2).

EjendomDanmark vurderer, at formuleringen i forslaget til en ny § 29 j, stk. 3, nr. 2, er upræcis. Hensigten og meningen med bestemmelsen er uddybet i bemærkningerne, men af hensyn til lovens klarhed, bør bestemmelsen omformuleres og uddybes – ikke mindst fordi formålet med lovændringen blandt andet er at skabe mere gennemsigtighed og tydelighed for borgerne i forhold til, hvilke kriterier og forhold, der indgår i vurderingen af en dispensation, herunder den fastlagte administrative praksis. EjendomDanmark anbefaler på den baggrund, at bestemmelsens egentlige rækkevidde præciseres i selve lovteksten.

Ny kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet, med tilknytning af to sagkyndige personer med faglig indsigt på kulturarvsområdet (§ 2, nr. 6 og 7)

Kulturministeriet foreslår, at der oprettes en ny kulturarvsafdeling i miljø- og fødevareklagenævnet bestående af to sagkyndige, der beskikkes på baggrund af kandidater, der er indstillet af en række organisationer. Kulturministeriet foreslår i den forbindelse, at Dansk Industri, BYFO Historiske Huse, Landbrug & Fødevarer, Bygherreforeningen og Landdistrikternes Fællesråd i forening skal indstille tre kandidater (lovforslagets § 2, nr. 7, med forslag til en ny § 4, stk. 9).

EjendomDanmark vurderer, at listen over organisationer, der skal medvirke til at indstille kandidater til en kulturarvsafdeling, er utilstrækkelig og skæv. Det synes således uovervejet, at EjendomDanmark, der er brancheorganisation for både ejendomsejere og ejendomsadministratorer, ikke kan bidrage i indstillingen. Sammenlignet med andre organisationer på listen repræsenterer EjendomDanmark i langt højere grad det egentlige brugerhensyn, ligesom EjendomDanmark i kraft af sin medlemsskare har adgang til højere grad af specialiseret viden om og samlet overblik over om ejendomsbranchens og ejernes vilkår – også i forbindelse med håndtering af fortidsminder og lignende. EjendomDanmark skal derfor anbefale, at EjendomDanmark optages på listen over organisationer, der bidrager til indstilling af sagkyndige.

I EjendomDanmark håber vi, at disse kommentarer kan bruges af Skatteministeriet til at kvalitetssikre bekendtgørelsen yderligere, og i dette arbejde står EjendomDanmark naturligvis til rådighed for uddybende kommentarer.

Med venlig hilsen

Simone Lund Eiken
Juridisk konsulent

Kulturministeriet att. Anette Kornerup
kum@kum.dk att. ak@kum.dk
Nybrogade 2
1203 København K

Høring over udkast til forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet

KL takker for muligheden for at afgive høringssvar vedr. "Lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet".

KL noterer sig, at lovforslaget fastholder museumslovens grundlæggende princip, om at der ikke må foretages ændringer i fortidsminder, men tydeliggør hvilke forhold, der gør sig gældende ift. at opnå dispensation, samt hvilke ændringer, der ikke længere vil kræve dispensation.

KL noterer sig desuden, at lovforslaget bygger på et grundigt forarbejde i den nedsatte arbejdsgruppe, ligesom den imødekommer konkrete udfordringer omkring særligt Nyborg Slot-projektet.

På den baggrund hilser KL lovforslagets velkommen og vurderer, at det er egnet til at sikre en mere hensigtsmæssig balance mellem hensynet til bevaring og tilgængelighed af fredede fortidsminder.

KL bemærker, at arbejdsgruppen i sin rapport, anbefaler, at KL kan indgå i udpegningen til kulturarvssagkyndige i Miljø- og Fødevareklagenævnet, men at Kulturministeriet, jf. bemærkningerne til lovforslaget har vurderet, at KL ikke har den fornødne ekspertise på kulturarvsområdet til denne opgave.

Kommunerne er afgørende aktører i forvaltningen og ikke mindst formidlingen af den lokale kulturarv, og KL besidder gennem sine medlemmer ekstensiv praksisnær indsigt i kulturarvsområdet.

KL opfordrer derfor til, at Kulturministeriet, i overensstemmelse med arbejdsgruppens klare anbefaling, inddrager KL i kredsen af organisationer med indstillingskompetence, jf. Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet §4, stk. 9.

KL stiller sig parat til at bidrage til indstillingen af de sagkyndige medlemmer.

Dette høringssvar er afgivet på administrativt niveau med forbehold for politisk godkendelse.

Med venlig hilsen

Karoline Amalie Steen, kontorchef KL

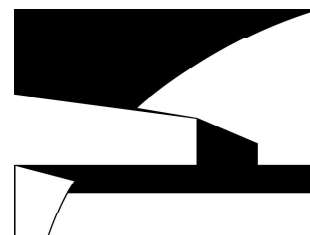
Dato: 12. januar 2022

E-mail: JELE@kl.dk
Direkte: 3370 3968

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk

Kulturministeriet
Att. Annette Kornerup
Nybrogade 2
1203 København K
E-mail: ak@kum.dk & kum@kum.dk

Foreningen til gamle
BYGNINGERS BEVARING

Høring over lovudkast - ændring af museumsloven og Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (Ændring af regler på fortidsmindeområdet)

12. januar 2022

Indledende bemærkning

Indledningsvis vil Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring ikke undlade at kritisere, at Kulturministeriet har sendt dette lovarbejde i høring i en periode, hvor julefreden ellers gerne skulle have lov til at sænke sig over befolkningen. Lovforslaget blev rundsendt lørdag den 18. december, dvs. at det tidligst nåede ud til de interesserede parter mandag den 20. ds. med høringsfrist den 12. januar. Er det tankeløst, taktløst – eller taktisk begrundet? Et så stort oplæg fortjener bedre arbejdsbetingelser.

Optakt

Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring (GBB) har med stor interesse fulgt udviklingen omkring Nyborg Slot-projektet, som i dansk sammenhæng har forsøgt at sætte nye standarder for formidling på et fredet fortidsminde.

Projektet er mere end 10 år gammelt og stedet er i dag gennemresearchet både arkæologisk og historisk.

Det, der står tilbage, er på en gang at bevare og formidle det unikke historiske område, hvor Danmarks mest interessante verdslige middelalderbygning udgør hovedattraktionen: Den nyrestaurede *Kongefløj på borgterrænets vestre side*, hvor bl.a. Danehoffet, Dronning Margrete den Første og Christian den Tredje har haft deres gang. Og hvor der tillige findes en rest af det gamle vagttårn østligt på slotsholmen, ligesom denne er omgivet af gamle voldanlæg med vandløb og støder op til byens gamle torve- eller turneringsplads.

Det er fornemme historiske levn at bygge en formidling på. Og for Kongefløjens vedkommende – *juvelen på stedet* – er såvel en tiltrængt restaurering som en spændende udstillingsplan mere eller mindre parat til at blive præsenteret for publikum. Men de fornemme levn var ikke interessante nok for museets ejer (Slots- og Kulturstyrelsen) og forvalter (Østfyns Museer). Der skulle nogle "indbydende" faciliteter til for at trække publikum til i en ny nordfløj. – Og ikke nok med det. Hvorfor ikke indramme borggården med en slags ringmur i syd og omkring tårnet i øst, så man rigtig kunne fornemme borgstemningen, ikke mindst hvis græsplænen blev skiftet ud med brolægning,

som kunne give genlyd fra trampende historiske hesteoptog. Og hvorfor ikke forhøje østtårnet, så man kunne se ud over Storebælt – som i de rigtige gamle dage? Det ene har taget det andet med sig og til sidst forelå et "eventyr"- projekt til ca. 350 mio. kr. med moderne, nyfortolkede bygninger i nord, øst og syd – og store forventninger til publikumstilstrømningen.

Og hvad har så denne historie at gøre med en høringsrunde om en revision af Museumsloven.

Når dette forløb rides op, er det, fordi det er baggrunden for, at lovarbejdet overhovedet blev sat i gang – og for den *undtagelsesparagraf*, man nu i **§ 29 j, stk. 3, pkt. 4** har foreslået vedr. formidling på fredede fortidsminder i ekstraordinære tilfælde.

Lovforslaget rummer en ændring og ajourføring af flere forhold, jfr. oplægget fra Kulturministeriets sekretariat, 18.12.2021:

- Der indføres i Museumslovens § 29 j et nyt stykke 3. der angiver en række forhold, der kan tillægges positiv vægt, når det vurderes, hvorvidt de er tale om et særligt tilfælde, hvor der kan gøres undtagelse fra § 29 e, stk. 1 om, at der ikke må foretages ændringer i fortidsmindet. (A)
- Der indsættes en bemyndigelsesbestemmelse til Kulturministeren til at fastsætte nærmere regler om ændringer af underordnet betydning, hvor der ikke skal søges om dispensation. (B)
- Fortidsminder, som er opført efter 1865, vil fremover ikke være automatisk beskyttede, men først være beskyttet efter meddelelse fra Kulturministeren. (C)
- At der oprettes en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet, hvor der tilknyttes to sagkyndige med faglig indsigt på kulturarvsområdet. (D)

GBB vil især kommentere de to første problemstillinger A og B, mens de to sidste C og D umiddelbart ikke påkalder sig særlige kommentarer herfra.

NB! Dog skal det påpeges, at **punkt D:** *Ændringen af klagenævnets sammensætning* af GBB betragtes som en ordning, der har fremadrettet betydning, og derfor ikke med nogen selvfølgelig virkning kan føre til omstødelse af den inappellable afgørelse i nævnet, som med fire mod tre stemmer i december 2020 satte en stopper for det store Nyborg Slot-

byggeprojekt. Folketingets ombudsmand har på forespørgsel bekræftet dette i foråret 2021.

Så i stedet kan GBB kommentere punktet med, at vi forventer, at afgørelsen fastholdes og respekteres.

...

Ændringsforslag B:

Indsættelse af bemyndigelsesbestemmelse til Kulturministeren til at fastsætte nærmere regler om ændringer af underordnet betydning, hvor der ikke skal søges om dispensation.
§ 29 e, stk. 1 udgør omdrejningspunktet i Museumslovens sikring af landets fredede fortidsminder og lyder i dag/primo 2022: **Der må ikke foretages ændring i tilstanden af fortidsminder.**

I det fremsendte lovforslag anbefales følgende tilføjelse i umiddelbar fortsættelse heraf:
... **med mindre ændringerne er af underordnet betydning.**

I bemærkningerne til lovforslaget fremgår det, at ændringer af underordnet betydning generelt er kendetegnet ved beskedne, midlertidige og reversible forhold. Det hedder også her, at bestemmelsen er ny og har til formål at imødekomme private beboeres behov og almene offentlige behov. Endvidere vil ændringerne medføre administrative lettelser for ejere og myndigheder. Vurderingen vil variere fra fortidsminde til fortidsminde, alt efter hvor vigtigt og følsomt det er.

GBBs kommentar:

GBB mener, at det er en dårlig løsning og en farlig kurs at indskrive en i princippet minimal svækkelse af lovens budskab i selve hovedparagraffen. Det bør fortsat stå mejslet her og i folks bevidsthed, at *der ikke må ske ændringer i fortidsminder – uden dispensation.*

I stedet kan intentionen indordnes under § 29 j sammen med de øvrige opregnede undtagelser. Det bør samtidig understreges, at der netop er tale om midlertidige tilladelser, eksempelvis ved at lade dem løbe i en begrænset periode, før de skal fornyes. Dvs. at de under alle omstændigheder kræver et minimum af administration.

GBB kan være bekymret for, om grønt lys for ændringer "af underordnet betydning", som i øvrigt forventes defineret af Kulturministeren fra sag til sag, kan vise sig at være *en trojansk hest* ligesom B-fredningerne viste sig at være i det lange løb, da (bygning)sfrednings-gennemgangen satte ind? I forlængelse af denne proces blev mange lemfældigt administrerede fredede bygninger affredet.

Læren må overordnet være, at slapper man grebet om fortidsmindets administration, svækker man også tilstanden på længere sigt.

...

Ændringsforslag A:

Der indføres i Museumslovens § 29 j et nyt stk. 3, der omfatter en række forhold /6 punkter i alt/, der bl.a. kan tillægges positiv vægt, når det vurderes, hvorvidt der er tale om et særligt tilfælde, hvor der kan gøres undtagelse fra § 29 e, stk. 1 om, at der ikke må foretages ændringer i fortidsmindet.

Hidtil har der kun formelt kunnet dispenseres i få tilfælde.

Med det nye stk. 3 i § 29 j er undtagelsesmulighederne specificeret. Flere af forholdene er allerede gældende praksis, som ønskes nedfældet på tryk for at skabe bedre gennemsigtighed, mens andre er nye:

1) Hvis anden lovgivning giver grund herfor/nødvendiggør det.

GBBs kommentar:

Logisk og vel egentlig en overflødig tilføjelse?

Det oplyses da også, at der allerede administreres herefter, så vidt hensynet til fortidsmindet tillader det.

2) Forhold, der muliggør nutidig, etableret anvendelse.

GBBs kommentar:

En meget åben formulering, men eksempelvis refereres til mulig privat beboelse eller udstillingssteder på et fortidsminde. Desuden sigtes der til en lang række tekniske installationer og faciliteter.

For at imødekomme de gråzoner i fortolkningen, som ordet anvendelse kan afstedkomme, og for at understrege strengt nødvendige forhold, der kan forudsætte en dispensation, vil GBB anbefale, at udskifte termen "anvendelse" med "funktion".

Det er betryggende, at det af bemærkningerne til lovforslaget fremgår, at evt. ændringer skal være begrænset/minimeres og i udgangspunktet reversible, ligesom fysiske indgreb i fortidsmindet planlægges uden for fortidsmindets særlige sårbare dele. Samt ikke mindst, at "hvis der er risiko for at ruinrester, væsentlige kulturlag m.m. kan blive ødelagt ved ændringen, vil der kunne gives afslag på ansøgning om dispensation." Ligeledes er der en række forhold, der a priori ikke dispenseres til. Samtidig er det en erklæret hensigt at skabe lidt videre rammer for dispensationer af hensyn til almenvellet – vel at opfatte som ajourføring til nutidige forståelsesstandarder.

Også med dette forhold er der overvejende tale om at sætte ord på eksisterende, administrativ praksis.

3) Forhold, der sikrer og styrker fortidsmindets bevaring.

GBBs kommentar:

Det må være en selvfølge, at man passer på og reparerer fortidsmindet hensynsfuldt, som det også hidtil har været god skik. Og at det skal ske på oplyst grundlag og være arkæologisk og historisk fagligt funderet, bør også være en selvfølge. Igen en stadfæstelse af hidtidig, anerkendt praksis.

4) Forhold, der sikrer og styrker formidling og tilgængelighed af fortidsmindet.

I bemærkninger til lovforslaget forlyder det herom:

[Teksten bringes in extenso for at belyse problematikken så tydeligt som muligt.]

”Ændringer betinget af formidling og tilgængelighed må kun i begrænset omfang negativt påvirke fortidsmindets fysiske dele eller forståelsen og oplevelsen af fortidsmindet og dets visuelle fremtoning. Ændringerne skal i udgangspunktet være reversible samt være arkæologisk og/eller historisk fagligt begrundede og fremme en bedre forståelse og oplevelse af fortidsmindet.

Tilgængelighed til fortidsmindet kan ske ved hjælp af adgangsveje og stier på fortidsmindet og f.eks. bestå af trampestier, let befæstede stier (f.eks. grus eller flis), boardwalks og mindre broer. Særlige konstruktioner kan kombinere tilgængelighed og en bedre forståelse af fortidsmindet og dets lokalisering, f.eks. indvendige trapper i tårne og lette trætrapper på jordvolde. På robuste fortidsminder kan adgang for personer med funktionsnedsættelse sikres med rampe, gelænder o. lign. Ved robuste fortidsminder forstås især større jordbyggede voldsteder og forsvarsanlæg med begrænsede kulturlag.

Fortidsmindets fortælling kan fremhæves med en markering, f.eks. ved hjælp af beton-, træ- eller metalelementer, jord- eller græstørvsvolde, opmaling af indskrifter eller helleristninger samt egentlige formidlingsskilte på selve fortidsmindet. Endvidere kan der dispenseres til arrangementer, der formidler fortidsmindets fortælling, som f.eks. temadage, markeder, dramatiseringer samt gudstjenester i ødekirker.

Efter gældende praksis administreres der som beskrevet ovenfor. Lovændringen har ikke til hensigt at ændre gældende praksis, med undtagelse af de tilsigtede ændringer som nedenfor beskrevet, men har til formål at skabe et mere gennemsigtigt administrationsgrundlag i loven og angive nogle af de kriterier, der kan tillægges positiv vægt ved vurderingen af, om der kan meddeles dispensation til at foretage ændring i tilstanden af fortidsminder.

Dog har ændringen til hensigt at ændre gældende praksis ved, at der fremadrettet vil kunne gives [Det med kursiv markerede afsnit optræder ikke i Arbejdsgruppens bemærkninger, men kun i bemærkningerne i Kulturministeriets lovforslag.] dispensation til mere omfattende visuelle og fysiske ændringer [i Arbejdsgruppens bemærkninger fortsatte sætningen: end efter hidtidig praksis], hvis sådanne ændringer vurderes ekstraordinært at understøtte fortidsmindets formidling og tilgængelighed til gavn for almenvellet. I sådanne tilfælde skal der ved vurderingen af, om der kan gives dispensation, lægges afgørende vægt på:

- (1) At der er offentlig adgang til fortidsmindet størstedelen af året,
- (2) At ændringen forebygger skader ved højt besøgstryk,
- **(3) At ændringen styrker oplevelsen og forståelsen af fortidsminder, som umiddelbart er vanskelige at forstå. Det kan fx være, fordi fortidsmindet har mange historiske lag, eller fordi der ikke findes ruiner eller andre synlige dele,**
- (4) At fortidsmindet ud over den arkæologiske og historiske betydning som fortidsminde også har en særlig nyere historie og/eller stedsspecifik betydning, hvor også senere tilføjede betydningslag vil kunne tillægges positiv vægt,
- (5) At ændringen er fagligt funderet, arkæologisk og historisk,
- (6) At der foreligger en langsigtet og bindende plan for pleje og vedligeholdelse af fortidsmindet og de ændrede dele.

Ved vurdering af, om der ekstraordinært kan dispenseres til et særligt formidlingsprojekt, skal argumentation for nødvendigheden af den ønskede ændring forholde sig til, i hvilket omfang ovenstående kriterier er til stede.”

NB! Se note nedenfor fra rapporten af 19. oktober 2021 fra den Arbejdsgruppe, der blev nedsat i juni 2021 for at komme med forslag til en revision af Museumsloven – og hvis forlæg stort set er fulgt.

GBBs kommentar:

Problemet omkring brugen af *formidling* som begrundelse for en dispensation er, at hver generation er tilbøjelig til at sætte nye standarder for hvad der anses for nødvendigt og ønskværdigt. Mål og midler ændres løbende med både den generelle udvikling og nye tekniske, elektronisk og virtuelle landvindinger. Derfor er det så vigtigt ikke at fastlåse en situation, som er alt for ”firkantet” og dominerende – og uvilkårligt vil blive overhalet indenom på et tidspunkt.

Tilgængelighed er en selvfølgelig ting, som efter GBBs opfattelse naturligvis altid skal tilgødeses i en rimelig form.

Hvis lovforslagets ændringer vedtages, kommer der nu to standarder for administrationen af fortidsminder mhp. formidling:

- dels den gængse praksis, hvor eventuelle ændringer vil være reversible, og hvor man eksempelvis anbefaler markeringer i terrænet af forsvundne bygninger med beton, træ eller metalmarkeringer. ⁶

- dels en ny, fremadrettet tilgang, hvor man vil tillade ikke-reversible, omfattende fysiske og visuelle ændringer. Det understreges dog, at der er tale om ekstraordinære tilfælde – og at dette forudsætter, at de ovennævnte kriterier opfyldes.

—

I forbindelse med Nyborg Slot er der det store problem, at den helt centrale forudsætning, kriterium nr. 3: **At ændringen styrker oplevelsen og forståelsen af fortidsminder, som umiddelbart er vanskelige at forstå. Det kan fx være, fordi fortidsmindet har mange historiske lag, eller fordi der ikke findes ruiner eller andre synlige dele** ikke er rammende for situationen her. Derfor giver det heller ikke mening at genindsende det lovformeligt forkastede slotsprojekt i uændret skikkelse.

For det første er anlægget ikke vanskeligt at forstå. Et enkelt firlænget anlæg med voldgrav omkring – som eksempelvis Kronborg. Ud fra den eksisterende hovedbygning, Kongefløjen, og den bevarede rest af vagttårnet kan borganlæggets byggemåde og udstrækning mod alle fire verdenshjørner også uden problemer fastlægges. Desuden findes et omfattende skriftligt materiale – og illustrationer - af den tidligere slotsbebyggelse, som let kan formidles til besøgende.

Man er på ingen måde nødlidende, hvad angår information i Nyborg. Yderligere har de arkæologiske undersøgelser dokumenteret den ovennævnte viden om slottets udstrækning.

Skulle man nævne eksempler, hvor det kan være svært at overskue og forstå anlægget, er det snarere Vordingborg slotsruin eller Hammershus som kan komme på tale. Og ingen af stederne har man drømt om at genrejse nyfortolkede bygningsafsnit. – Tænk ellers om Andreaskirken, der har ligget som nabo til Gåsetårnet, pludselig genopstod i en eller anden nyfortolkning. Man kunne dog også blandt eksemplerne have fremhævet, at der på slotsruinen i Vordingborg faktisk er opført en ret voldsom formidlingsbygning, der dog er gravet delvis ned. GBB undrer sig i den forbindelse over, at eksemplet ikke er nævnt blandt Arbejdsgruppens eksempler (se note 1), særlig når direktøren for Vordingborgs/Sydsjællands Museum sad med i denne. Men generelt har man på borgterrænet i Vordingborg begrænset sig til – som det var og er god skik – at markere konturerne af de helt eller delvis forsvundne bygninger med cortenstolper eller -kasser. På Hammershus har man i øvrigt valgt at lægge den nye servicebygning uden for ruinområdet.

Som en kuriositet forlyder det i øvrigt, at mange lokale beboere på Fyn har drømt om en rekonstruktion af Nyborg Slot i dets storhedstid, dvs. i renæssanceskikkelsen fra 1500-tallet med tårne og spir i stedet for den moderne nyfortolkning. Så måske ville det være bedre at lave en pragtmodel, udstillet på borgholmen – fysisk eller virtuel, baseret på den eksisterende viden – og lade folk få fri adgang til at beundre den! Mens synsfeltet i øvrigt primært er optaget af den gamle, ægte kongefløj – og tårnruinen.

Hvis den nye nordfløj og de nyfortolkede ringmursafsnit i syd og på begge sider af et forhøjet tårn i øst *trods projektets nedstemning i klagenævnet i december 2020*, men via *en for demokratiet bekymrende omgåelse af denne afgørelse med den foreslåede revision af Museumsloven i sommeren 2022*, bliver en realitet, vil det fra flere vinkler blive svært at nyde synet af den gamle kongefløj – som sagt: stedets juvel.

Note 1:

I Arbejdsgruppens materiale foreligger bl.a.:

Liste over eksempler, som arbejdsgruppen har drøftet til belysning af den nuværende praksis for dispensationer af alle arter.

Nedenfor ses de eksempler, som er trukket frem i forbindelse med *formidling og tilgængelighed*.

- Maribo Kloster (Formidlingsskilte)
- Lindholm Høje (Formidlingsskilte)
- Trelleborg ringborg (Adgangsbro)
- Rævemosen (Boardwalk)
- Madsebakken (Opmaling af helleristninger)
- Gudmehallen (Betonmarkeringer)
- Ravning enge (rekonstrueret brofag)
- Kanhave Kanal (Markering af skib og bolværk)
- Kalø Slot (Indre trappe og udsigtsplatform i tårn)
- Fyrkat (Trapper på vold)
- Troldeborg ring (Trappe på vold)
- Vestvolden (Handicapsti)
- Vestvolden (Befæstningens dag – arrangement)
- Nyborg Bybefæstningen (Danehofmarked – arrangement)
- Nyborg Slot (Genfortolkning af firfløjet anlæg)

Som det ses, er der et kvantespring fra de indgreb, der er foretaget rundt om på fredede fortidsminder, til Nyborg Slot-projektet.

5) Forhold, som er forskningsbetinget

GBBs kommentar:

Forskning tjener normalt et højere formål i form af at opnå ekstra viden – på fortidsminder typisk gennem bygningsarkæologiske eller arkæologiske undersøgelser. Men oftest udgraves kun dele af fortidsmindet - for at efterlade materiale til eftertiden, som forventes at have nye teknikker til rådighed og måske også søger svar på nye problemformuleringer. En udgravning ændrer normalt ikke fortidsmindets fremtræden.

Forskning/udgravning er i allerhøjeste grad eksempler på hidtidig satsning og praksis i administrationen af fredede fortidsminder.

6) Forhold, der danner ramme om midlertidige aktiviteter.

GBBs kommentar:

Ejheller her ser GBB noget problem. Naturligvis kan man lade fortidsmindet danne ramme om ekstraordinære tiltag i form af arrangementer, koncerter eller lign. – selvsagt under behørig hensyntagen til form og indhold og med øje for sikring mod nedslidning og misbrug af lokaliteten. Det ligger jo i formuleringen, at der er tale om reversible forhold.

...

Med venlig hilsen

På vegne af Foreningen til gamle Bygningers Bevaring

Claus M. Smidt

Foreningens formand

Til Kulturministeriet

Vedrørende høringssvar til forslag til: Lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet
(Ændring af regler på fortidsmindeområdet)

Vendsyssel Historiske Museum anerkender, at der kan være et behov for en justering af dele af museumslovens §29. Vi har nedenstående bemærkninger, hvor vi kan se problemer i den i forslaget angivne ordlyd.

Ændringer i Museumsloven og bilag

1. I § 29 e, stk. 1, 1. pkt., indsættes efter »fortidsminder«: », medmindre ændringerne er af underordnet betydning, jf. regler fastsat i medfør af § 29 e, stk. 6,«.

Denne tilføjelse kan komme til at give problemer, da man giver mulighed for, at ændringer ikke skal forbi en faglig instans. Der kan være forskel på, hvad fagfolk og lodsejer opfatter som mindre ændringer, skønt det angives, at disse vil blive fastsat af Kulturministeriet. Der angives i kommentarerne som eksempel opstilling af havemøbler en sommer, hvilket næppe er et problem. Men at opstille fx en trampolin kan lige såvel tolkes af ikke-fagkyndige, som at denne kan nedgraves. Endvidere dør det bevarende vækstlag ved længere tids tildækning.

3. I § 29 j indsættes efter stk. 2 som nye stykker:

»Stk. 3. Ved vurderingen af, om der foreligger et særligt tilfælde efter stk. 1, hvor der kan gøres undtagelse fra § 29 e, stk. 1, kan det bl.a. tillægges positiv vægt, at

- 1) forholdet er foranlediget af anden lovgivning,
- 2) forholdet muliggør nutidig, etableret anvendelse,
- 3) forholdet sikrer og styrker fortidsmindets bevaring,
- 4) forholdet sikrer og styrker formidling og tilgængelighed af fortidsmindet,
- 5) forholdet er forskningsbetinget, eller
- 6) fortidsmindet danner ramme om midlertidige aktiviteter.

Vendsyssel Historiske Museum har forståelse for, at der kan være tilfælde, hvor dispensationer er fornuftige, og at det er gavnligt, at det tydeliggøres, hvilke forhold, der kan ligge til grund for en dispensation. Midlertidige aktiviteter, som fx etablering af nedborede ankre til telte, vil kunne skade fortidsmindet permanent også uden for de områder, der direkte berøres af ændringer, da iltfattige lag kan udsættes for ilt og dermed nedbrydning. Desuden kan midlertidige aktiviteter medføre fx slidskader eller nedbrydning af det bevarende vækstlag pga. tildækning.

5. I Bilag 1, Kapitel 1 ændres »Følgende fortidsmindetyper er omfattet af beskyttelsen i henhold til lovens § 29 e, hvis de er synlige i terrænet« til: »Følgende fortidsmindetyper er omfattet af beskyttelsen i henhold til lovens § 29 e, hvis de er synlige i terrænet og ikke er opført efter år 1865«.

Det er fornuftigt at udvælge, hvilke nyere anlæg, der skal fredes. Men hvor ligger bevisbyrden for, at anlæg er opført før eller efter 1865? I Vendsyssel er en del synlige fortidsminder ikke at finde på ældre kortmateriale og er ikke blevet registreret i berejsningerne, idet de fx lå i skov eller langt fra en vej. Her vil en lodsejer måske kunne anfægte, at der er tale om eksempelvis en meget tydelig gravhøj og angive, at det er en jordbunke, der er placeret efter 1865.

Med venlig hilsen

Anne Dorte Holm
Museumsdirektør

Sidsel Wåhlin
Museumsinspektør, arkæolog

Dansk Vejhistorisk Selskab
c/o Vejdirektoratet
Carsten Niebuhrs Gade 43, 5. sal
DK-1577 København V
CVR 31802067
Web: www.vejhistorie.dk
E-mail: dvs@vejhistorie.dk

Til Kulturministeriet

Dato: 12. januar 2022

Høring over lovudkast – ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (ændring af regler på fortidsmindeområdet).

Dansk Vejhistorisk Selskab er en privat forening, hvis formål er at fremme interessen for den historiske udvikling af Danmarks veje og deres brug ud fra samfundsmæssige og tekniske synspunkter.

Selskabet arbejder bl.a. for at bevare vejhistoriske lokaliteter og objekter som veje, broer, milesten og andre historiske sten langs vore veje. Dette sker i samarbejde med Slots- og Kulturstyrelsens Center for kulturarv, museer, kommuner og lokalhistoriske foreninger m.fl.

Selskabet er blevet gjort bekendt med, at lovudkastet til ændring af museumsloven er sendt i offentlig høring ved Kulturministeriets skrivelse af 18. december 2021.

Museumsloven har væsentlig betydning for selskabets virksomhed. Selskabet ønsker derfor at afgive følgende bemærkninger til lovudkastet:

Selskabet kan tilslutte sig de foreslåede ændringer af museumslovens § 29 e og j, herunder vægtningen af forhold, der kan sikre og styrke fortidsmindets bevaring samt formidling og tilgængelighed.

Selskabet har følgende bemærkninger til de foreslåede ændringer af museumslovens bilag 1, kapitel 1:

Vedrørende milesten:

Selskabet er af den opfattelse, at alle milesten bør være automatisk beskyttet, uanset deres alder.

Begrundelse:

Langt de fleste bevarede milesten er opsat før 1865 og vil således fortsat være automatisk beskyttede iht. lovudkastet, men der findes et mindre antal bevaringsværdige milesten på Fyn og i Jylland, som på grundlag af deres kongelige navnetræk kan dateres til perioden 1863-1912. Desuden er bevaret et antal milesten, som ikke med sikkerhed kan dateres præcist, men som er typiske for en landsdel eller et amt. Disse sten bør også fortsat være beskyttede.

Der er ikke opsat milesten senere end 1912, hvor loven om indførelse af det metriske system i Danmark trådte i kraft, men der opdages stadig hvert år nogle få milesten, som ikke tidligere er blevet registreret i Slots- og Kulturstyrelsens database "Fund og fortidsminder".

Vedrørende kilometersten:

Kilometersten er ikke nævnt specifikt i loven, men anses for at være omfattet af "og lignende" i bilag 1, kapitel 1, pkt. 10). De ældste danske kilometersten stammer fra tiden omkring 1912 og de nærmest følgende år. Flere af disse har kulturhistorisk værdi, især de store sten tegnet af arkitekten P. V. Jensen-Klint. Desuden findes et antal forskellige typer af tidlige kilometersten, som er typiske for en landsdel eller et amt. Disse bør fortsat være beskyttede.

Selskabet skal endvidere gøre opmærksom på, at et antal kilometersten og nogle få amtsgrænsesten, især i Jylland og på Fyn, oprindeligt er milesten, som blev opsat før 1865, men som omkring 1912 blev ændret, flyttet og genanvendt. Disse sten bør efter selskabets opfattelse fortsat være automatisk beskyttede efter de samme regler som gældende for milesten.

Vedrørende vejvisersten og amtsgrænsesten:

Disse sten er ikke nævnt specifikt i loven, men anses for at være omfattet af "og lignende" i bilag 1, kapitel 1, pkt. 10). Der findes kun et begrænset antal bevaret. Det er selskabets opfattelse, at de alle bør være automatisk beskyttede uanset deres alder.

Selskabet har følgende bemærkninger til de foreslåede ændringer af museumslovens bilag 1, kapitel 2:

Vedrørende dæmninger, bro- og vejanlæg:

Mange af de ældste af disse anlæg er opført før 1865 og vil derfor også i fremtiden være automatisk beskyttede.

En del broer fra tiden efter 1865 er imidlertid historiske og bevaringsværdige på grund af deres design, konstruktion eller anvendte materialer. De broer, som ikke allerede er fredet, bør i fremtiden være beskyttet ved meddelelse fra kulturministeriet.

Vejudstyr (ud over milesten, kilometersten og vejvisersten) er f.eks. vej- og gadeskilte, færdselstavler, lyssignaler, vej- og gadebelysning samt andre former for vejafmærkning. De fleste af disse genstande stammer fra tiden efter 1865, men kan have kulturhistorisk interesse på grund af deres design, eller fordi de er tidstypiske. Det er selskabets opfattelse, at sådant vejudstyr i fremtiden bør være omfattet af bilag 1, kapitel 2, pkt. 19) Øvrige kulturhistoriske anlæg og konstruktioner.

Afsluttende bemærkninger:

Dansk Vejhistorisk Selskab har forståelse for, at alt ældre end 100 år ikke automatisk kan bevares. Hvis historiske broer, vejstykker og andre trafik- og transportanlæg og -udstyr ikke uigenkaldeligt skal forsvinde, må området overvåges af et ansvarligt museum med forskning og internationalt samarbejde på området. Dette har ikke været tilfældet siden lukningen af Danmarks Vej- og Bromuseum i 2012.

Selskabet finder, at der efter et passende åremål bør være mulighed for at justere tidsgrænsen 1865.

Selskabet bidrager gerne med forslag til, hvilke vejhistoriske lokaliteter og genstande fra tiden efter 1865, der bør være beskyttet efter meddelelse af kulturministeren.

Med venlig hilsen

Niels Christian Skov Nielsen

Formand for Dansk Vejhistorisk Selskab

Til Kulturministeriet

Høringssvar til ændringsforslag af gældende museumslov, der vil muliggøre eksempelvis genfortolkning af Nyborg Slot

Danmarks Naturfredningsforening har gennemkikket det materiale, der blev udsendt lørdag den 18. december 2021 med høringsfrist 12. januar 2022. På grund af ferieafholdelse har den uhensigtsmæssige høringsfrist hen over jul og nytår i Danmarks Naturfredningsforenings tilfælde betydet, at høringssvaret er udarbejdet i relativ hast.

Hvorfor det er påkrævet med væsentlige ændringer i gældende museumslov, som der her lægges op til, fremgår desværre ikke tydeligt i det tilsendte materiale, hvor man skal lede helt henne i baggrundsrapporten fra museumsverdens arbejdsgruppe for at finde frem til et muligt svar: Nyborg Slot.

Angiveligt har det overrasket i museumsverdenen, at sager indbragt til det uvildige Miljø- & Fødevareklagenævn har et udfaldsrum, der kan hhv. underkende og bifalde trufne afgørelser. En praksis som gældende dansk lovgivning hviler på! Klagenævnenes upartiskhed og uvildighed er det gennemgående og urokelige element i den konstruktion. I baggrundsrapporten fra arbejdsgruppen har man gennemgået alle 23 prøvelser af Slots- & Kulturstyrelsens afgørelser fra 2015-2020 i Miljø- & Fødevareklagenævnet. Heraf fremgår det, at 6 blev afvist administrativt, og 17 realitetsbehandlet. Af disse gav Miljø- & Fødevareklagenævnet medhold til Slots- & Kulturstyrelsen i 16 ud af 17 afgørelser. Tilbage står afslaget til det prestigefyldte "Nyborg Slot (genfortolkning af firfløjet anlæg)", som det relativt uskyldigt er anført i bilagene til rapporten.

Danmarks Naturfredningsforening har fundet baggrundsinfo i medierne om Nyborg Slot sagen. Angiveligt er der tale om et projekt under ledelse af samme Slots- & Kulturstyrelse som træffer afgørelserne (dispensationerne) til at "genfortolke" Nyborg Slot herunder bygge ovenpå eksisterende ruin. I pressen udtalte daværende borgmester i Nyborg Kommune sin fortørnelse over Miljø- & Fødevareklagenævnets afslag med begrundelsen, at man havde "arbejdet på projektet i 10 år" og det var anslået til 350 millioner kroner. Afslaget fik endda Østfyn Museum til at klage over afgørelsen og afgørelsens "lukkethed" til Folketingets Ombudsmand. Hverken afslag eller klagen fra Østfyns Museum til Ombudsmanden fremgår af hjemmesiden for Nyborg Slot, hvis nyhedskartotek ellers omfatter stort og småt. Ombudsmanden afviste klagen.

Miljø- & Fødevareklagenævnet har endvidere i marts 2021 afvist at genbehandle sagen, hvilket udløste en politisk delegation til Folketingets Kulturudvalg af daværende borgmestre fra Nyborg, Kerteminde og Langelands kommuner. Kort efter blev den håndplukkede arbejdsgruppe nedsat, hvilket resulterer i de foreslåede ændringer af museumsloven.

I Miljø- & Fødevareklagenævnets afslag over Nyborg Slot projektet indgår en vurdering af, hvorvidt Slots- & Kulturstyrelsen er inhabil i sagen, når styrelsen selv står fadder til projektet, samtidig med også at give tilladelser til det. Her vægter Miljø- & Fødevareklagenævnet flere forhold, herunder (u-)muligheden for substitution af ansvaret, samtidig med at Center for Restaurering og Projektet vægtes som væsentligt forskelligt fra samme styrelses Center for Kulturarv, Fortidsminder, begge under Slots- & Kulturstyrelsen. I en verden af to selvstændige styrelser - Slots- & Ejendomsstyrelsen og Kultur(arvs)styrelsen - som det har været tilfældet indtil for få år siden, ville denne diskussion om inhabilitet ikke have været nødvendig at skulle tage stilling til. Hvis loven vedtages i sin nuværende form, vil den type sager, hvor Slots- & Kulturstyrelsen har en finger med i begge lejre, blive hyppigere og hyppigere, noget forslaget ikke helt ses at adressere problemerne ved.

Umiddelbart kan det både undre og ryste, at et enkelt prestigeprojekts løben panden mod muren (først efter 10 års arbejde med projektet?), skal udløse en lovændring (faktisk to, når loven om Miljø- & Fødevareklagenævnet også ændres!). Høringssvarene forud for optagelsen af de § 4 beskyttede sten- og jorddiger i daværende naturbeskyttelseslov i museumsloven anno 2004 vækker i hvert fald genklang, i forhold til at Kulturministeriet ikke nødvendigvis er sig ændringernes rækkevidde fuldt ud bevidst. Dengang råbte flere høringsparter op om risikoen for at overse digernes "beskyttelse mod væsentlige tilstandsændringer", der var analogt til § 3 beskyttede naturområder, når nu digerne i stedet blev forflyttet til at være del af "fortidsminder" i museumsloven. Et forhold som daværende Kulturarvsstyrelse negligerede, men som i dag har ført til massive fjernelser og flisning af alt levende på digerne, noget der i hvert fald må gå direkte imod "ønsket [om] at flest mulige skal opleve, forstå og have glæde af vores fælles kulturarv", som gentages flere steder af lovforslaget.

Når Danmarks Naturfredningsforening læser ned igennem det relativt rodede og uklare tekstunivers i høring, så kan foreningen ingen steder læse, at ændringerne ikke *også* vil påvirke alle beskyttede sten- og jorddiger foruden alle gravhøje mv., på trods af ændringernes udgangspunkt i Nyborg Slot. Det fremføres til gengæld flere steder at lovgivningen er stort set uændret siden 1937, hvilket så blot understreger at Slots- & Kulturstyrelsen er relativt blind for den omfattende inddragelse af biologiske og naturhistoriske kvalitetselementer, som samme lov fik ansvaret for i 2004.

Kogt ind til benet skal der ændres i, hvordan man fremadrettet kan meddele dispensationer til ændringer i tilstanden af fortidsminder. Fremadrettet skal det være op til Kulturministeren, "hvad der er af underordnet betydning". Samtidig med at det indføres en række alment gyldige, bløde betragtninger, som skal medtages på vægtskålen til fordel for dispensation, frem for afslag. Skulle heller ikke dette være nok til at gennemføre et prestigeprojekt som "nyfortolkningen af Nyborg Slot", så vil den til enhver tid siddende Kulturminister kunne "fastsætte nærmere regler om vilkår" til dispensationer.

Hvad skal holdningen være til dette? At nogle projekter er "too big to fail"? Kikker man seriøst på museumsloven og Slots- & Kulturstyrelsens fuldstændig blinde vinkler for biodiversitet på såvel sten- og jorddiger men også gravhøje og muligheden for at genoprette god pleje af disse ved eksempelvis afbrænding, så er der masser af forhold, som Slots- & Kulturstyrelsen burde have taget op til lovrevision længe før end denne særlovslignende foranstaltning. Ydermere bekymrer det markant, at det ingen steder fremgår, at den lempeligere praksis og hensyntagen til "hække, trampoliner og havemøbler" netop ikke også kommer til at vedrøre gravhøje i det åbne land, gravhøje nær beboelse eller for den sags skyld allerede foretagne ulovlige nedlæggelser af sten- & jorddiger, som skal tælles i tusindvis, foruden de hundredvis af diger hvis lovliggørelse er fortabt af Slots- & Kulturstyrelsens egen myndighedspassivitet.

Danmarks Naturfredningsforenings mangeårige arbejde med beskyttelsen af gravhøje, kirkegårdsdiger og beskyttede sten- og jorddiger, der ofte er formidlet i klager til Miljø- & Fødevareklagenævnet, har aldrig givet grund til at kritisere nævnet for manglende ekspertise eller for ikke at følge lovens oprindelige og nuværende intentioner til punkt og prikke. Derfor forekommer ønsket om at indsætte to særligt kulturkyndige ministerudpegede konsulenter som overflødigt og mistillidsskabende baseret på denne ene sag, Nyborg Slot. Hvordan kan et Kulturministerium i øvrigt foreslå en lovændring, der ligger udenfor ministeriets ressortområde? Er det overhovedet muligt rent lovteknisk?

Når Kulturministeriet savner kulturkompetencer i Miljø & Fødevareklagenævnet, ser Danmarks Naturfredningsforening behov for at pege på Slots- & Kulturstyrelsens manglende kompetencer på naturområdet. I flere forskellige sammenhænge har Danmarks Naturfredningsforening måtte konstatere en ekstrem svag forståelse for biodiversitet på gravhøje, hvor Slots- & Kulturstyrelsen i nuværende og tidligere sager har været stærke modstandere af naturafbrænding selv af gravhøje kaldet "Blushøj" og "Baunehøj". Angiveligt fordi Slots- & Kulturstyrelsen har en oplevelse af, at de sten, der måtte titte frem af jorden vil varmesprænge og ødelægges, noget man må antage er sket for århundreder siden, hvis det vel at mærke overhovedet er sket. Tilsvarende er ligegyldigheden overfor den biodiversitet på de 35.000 km beskyttede sten- og jorddiger himmelråbende. Trods gentagne henvendelser om den massakre på gamle hule træer og hjemmehørende blomstrende buske, der har befolket digerne i snart 200 år, som foregår nu og har stået på over adskillige år, har Slots- & Kulturstyrelsen valgt at forholde sig totalt afventende. Kun yderligere forhalende udpegninger og undersøgelser af disse landskabs- og kulturelementer, som har ligget frit synligt og tilgængelige i århundreder, har styrelsen kunne finde på. Ikke en eneste sag om totalfjernelse af alt levende ovenpå digerne har Slots- & Kulturstyrelsen formået at træffe, hvilket er beskæmmende. Særligt i lyset af digernes massive bidrag til en placering af "agerlandet" som landets 3. rigeste naturområde målt på rødlistede arter (seneste nationale rødliste).

Ser man på citatet *"Gennem en årrække har der både fra politisk side og i befolkningen generelt været et ønske om, at vores fælles kulturarv ikke bare skal bevares til fremtidens generationer, men at den også er tilgængelig og formidles til samtiden. Kulturarven skal ikke kun være for få indforståede. Tværtimod er ønsket, at flest muligt skal kunne opleve, forstå og have glæde af vores fælles kulturarv. På den måde skabes også større opbakning til selve bevaringsindsatsen"*, og læser det i sammenhæng med ovenstående, så er det slående så blind Slots- & Kulturstyrelsen har været for biodiversiteten på gravhøje og sten- og jorddiger - men også forsvarsvolde. Eksempelvis Fredericia Vold, der er lavet af jord fra længe før landbruget ødelagde forbindelsen med naturen, og derfor burde rumme mere end den håndfuld smaragdgrønne græsarter, som har rullet deres tykke tæppe udover det hele. Faktisk forekommer ordet "biodiversitet" overhovedet ikke i lovforslaget, og "natur" kun 3 gange alle i forbindelse med reference til naturbeskyttelseslovens fortidsmindebeskyttelseslinje.

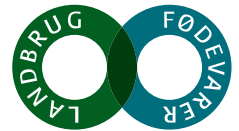
Når lovforslaget reelt er baseret på et enkelt projekt, Nyborg Slot, så skræmmer sporene fra da Slots- & Ejendomsstyrelsen i forbindelse med renoveringen af Fredensborg Slotspark i 2013, så stort på forekomsten af den sjældne og rødlistede bregne Murrude, som blev fjernet i forbindelse med projektets "smuksering" af flere marmorstatuer. Endelig er mange lignende slotte og herregårde ofte omfattet af fredningsbestemmelser, som "gentænkning" og renovering i sidste ende formentlig også skal dispenseres fra.

Opsummerende må Danmarks Naturfredningsforening konkludere, at de foreslåede lovændringer virker unødvendige og baseret på ét enkeltstående afslag fra et i øvrigt sundt

klagenævssystem, der jævnligt udsættes for politisk indblanding, samtidig med at foreningen vil stille et åbent spørgsmålstegn ved, hvorvidt det ligger indenfor Kulturministeriets rækkevidde at ændre på et klagenævn under Miljøministeriet. Da der angiveligt er et bredt politisk flertal bag ændringsforslaget, er høringssvarene formentlig ret underordnede. Derfor vælger Danmarks Naturfredningsforening at se frem imod en snarlig oprydning i og revision af museumsloven, så lovgivningen endelig kan få rystet "1937-støvet" af sig, og være en del af en national indsats for biodiversitet. Dette vil naturligvis kræve politisk vilje og biologisk faglighed og indsigt i Kulturministeriet og Kulturstyrelsen, eller i det mindste at minister og styrelse inddrager de fornødne fagligheder. I den sammenhæng står Danmarks Naturfredningsforening gerne til disposition med erfaring og cases.

På Danmarks Naturfredningsforenings vegne

Jan Pedersen, biolog og naturkonsulent
DN Sekretariatet
jap@dn.dk

Kulturministeriet
Nybrogade 2
1203 København K

Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.

Axelborg, Axeltorv 3
DK 1609 København V

T +45 3339 4000
E info@lf.dk
W www.lf.dk

CVR DK 25 52 95 29

Høring over lovudkast – ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (ændring af regler på fortidsmindeområdet)

Vi sender hermed Landbrug & Fødevarers bemærkninger til den høring, Kulturministeriet har udsendt d. 18. december 2021 med udkast til ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Indledningsvis ønsker vi at kvittere for, at der er nedsat en arbejdsgruppe, der har haft lejlighed til grundigt at gennemgå den nuværende administrationspraksis og foreslå velmente og tidssvarende lempelser. Der er ikke tvivl om, at fortidsminder skal respekteres, men der kan være en vanskelig afgrænsning af fortidsmindets omfang.

Overordnet set er vi på den baggrund positive over for de lempelser, der her lægges op til. Landbruget har i flere tilfælde været i den situation, at for længst nedlagte diger ønskes retableret, selvom den nuværende ejer ikke har haft kendskab til eller mulighed for at kunne se, at nedlægningen har fundet sted. Retableringen giver i sig selv dog ikke bevaringsværdige fortidsminder. Vi anbefaler derfor, at det med de foreslåede ændringer i § 29j yderligere angives, at "forholdet er nedlagt i god tro og ikke uden uforholdsmæssige omkostninger kan retableres".

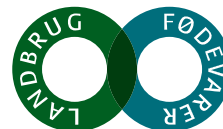
En retablering af et forsvundet dige skaber ikke et fortidsminde, kun en kopi. Vi anbefaler derfor, at der i forbindelse med behandling af dispensationssager m.v. sker en vurdering af fortidsmindets bevaringsmæssige værdi i form af en individuel værdibaseret fredningsbeskrivelse.

Vi vil desuden gerne opfordre til, at ejerne af privatejede fortidsminder inddrages i så vid udstrækning som muligt i forbindelse med vurderingen af, om der er tale om fortidsminder af underordnet betydning. Dette kan ske i form af høring og vurdering af proportionalitetshensyn.

Der lægges i forslaget op til, at Landbrug & Fødevarer skal være med til at udpege sagkyndige til en ny kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet. Vi stiller os meget gerne til rådighed ift. indstillingen, men vil ikke undlade at nævne, at vi meget gerne ser, at nævnet i højere grad gør brug af sagkyndige medlemmer, og ikke mindst besigtigelse i disse sager, hvor vurderingen af det konkrete fortidsminde i høj grad er en skønspregt afgørelse.

I forhold til indstillingsberettigede organisationer mener vi, at det er vigtigt, at ejere og brugere er med til at udpege medlemmerne af klagenævnet.

Da BYFO, Historiske Huse, Landbrug & Fødevarer, samt Dansk Skovforening tilsammen repræsenterer og har det daglige ansvar for størsteparten af landets 32.000 synlige fortidsminder, foreslår vi i tråd med Høringssvaret fra Historiske Huse, at det er disse tre foreninger, der sammen med Landdistrikternes Fællesråd i forening indstiller tre kandidater.

Vi er desuden helt på linje med Historiske Huse, når de i deres høringssvar ønsker en øget mulighed for dispensation på bebyggede fortidsminder med blandt andet privat beboelse.

Med venlig hilsen

Mikael Strandbygaard
Chefkonsulent

Miljø & Bæredygtighed

M +45 2857 6901
E mist@lf.dk

Roskilde den 12.januar 2022

Høringssvar vedrørende "Forslag til lov om ændring af museumslov (fortidsminder)".

Undertegnede er medlem af menighedsrådet for Himmelev sogn samt medlem af stiftsrådet i Roskilde, men nærværende høringssvar afgives som privatperson og tegner således ikke de nævnte råd.

Udkast til lovforslag er fremsendt til høring 18.december med svarfrist 12.januar, hvilket i det væsentlige dækker jule- og nytårsperioden. Der har således ikke været mulighed for at rejse en drøftelse af lovforslaget i de nævnte råd.

Uagtet det er museerne, der er den direkte part i lovgivningen om fortidsminder, forekommer det underligt, at de lokale kirkelige myndigheder (f.eks. stifterne) ikke er inddraget i høringen. En række fortidsminder er jo beliggende på kirkens ejendomme. Denne forundring er så meget desto større, når man nærlæser høringslisten. Helt naturligt er museerne omfattet af høringen, men derudover høres også en lang række interesseorganisationer m.m., dog ikke kirken.

Overordnet ser lovforslaget fornuftigt ud med de fornyelser, der lægges op til. Men ikke desto mindre kunne der være specifikke forhold eller uhensigtsmæssigheder, som kirken måske kunne identificere og afgive bemærkninger til ved en høring.

Derudover forekommer det ikke særlig rimeligt, at høringsperioden (Jul og Nytår) er fastsat således, som det er sket.

m.v.h.

Eigil Waagstein

Eigil Waagstein
Østre Kirkvej 15
4000 Roskilde
Tlf. 20304551

Bygningskultur Foreningen i Lyngby-Taarbæk

Kongens Lyngby, januar 2022

Bygningskultur Foreningen i Lyngby-Taarbæk

Kongens Lyngby den 12. januar 2021

Udtalelse til forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet. (Ændring af regler på fortidsmindeområdet)

Bygningskultur Foreningen finder, at det er hensigtsmæssigt med en revidering af de gældende bestemmelser i museumsloven, der under er række forudsætninger kan medføre en mere smidig sagsbehandling i ansøgninger om ændringer i tilstanden i fortidsminder. Det må dog understreges, at det er vores opfattelse, at loven fortsat bør administreres restriktivt.

Foreningen finder det positivt, at der oprettes en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet, og at indstilling af de sagkyndige medlemmer sker i samarbejde mellem Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur og andre sagkyndige organisationer.

Venlig hilsen

Birte Rørbæk

Bente Kjøller

Formænd

**Høringssvar vedrørende forslag til lov om ændring af
museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet
(Ændring af regler på fortidsmindeområdet)**

Gammel Estrup Danmarks Herregårdsmuseum finder, at der er mange positive elementer i det forslag til ændring af museumsloven, der sendtes i høring den 18. december 2021. Vi kan kun bifalde, at der med ændringsforslaget sigtes mod at skabe bedre muligheder for adgang til og formidling af vore fortidsminder.

Det i lovforslaget fremsatte ønske om at ophæve den automatiske fredning af fortidsminder opført efter 1865 giver imidlertid anledning til en vis bekymring. Vi forstår, at fredede fortidsminder, der daterer sig efter 1865, fortsat vil bibeholde deres beskyttelse såfremt loven vedtages, men at de nu kan af-fredes på foranledning af kulturministeren. Vi forstår videre, at kulturministeren i reglen kun vil tage initiativ til at vurdere muligheden for af-fredning, såfremt kulturministeren modtager henvendelser fra borgere eller institutioner desangående. I den forbindelse finder vi det naturligvis overordentligt vigtigt, at beslutninger i sådanne sager hviler på et solidt fagligt grundlag. Den foreslåede oprettelse af en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet, hvor klagesagerne behandles med deltagelse af to sagkyndige inden for kulturarvsområdet er derfor efter vor opfattelse af stor vigtighed. Imidlertid savner vi en eksplicitering af de lokale kulturarvsinstitutioners rolle. Det bør være således, at man i sager om eventuelle affredninger altid inddrager det pågældende museum i hvis ansvarsområde det specifikke fortidsminde findes – og dertil museer med særlige ansvarsområder, der kan have relevans grundet fortidsmindets karakter. Involvering af museerne i beslutningsprocesserne finder vi dertil har en særlig relevans, i de tilfælde, hvor anmodningen om en eventuel fredningslempelse eller af-fredning måtte komme fra en statslig institution. Her kan involveringen af de statsanerkendte museumsinstitutioner være med til at sikre armslængdeprincippet.

Det er vigtigt, at en eventuel lovændring ikke medvirker til at erodere opfattelsen af de fredede fortidsminders status generelt. Bevarelsen af fredet kulturarv i er i almindelighed allerede under pres fra mange sider. Diverse privatøkonomiske interesser, samfundsmæssige behov for udvikling af

GAMMEL ESTRUP
DANMARKS HERREGÅRDSMUSEUM
THE DANISH MANOR & ESTATE MUSEUM

Randersvej 2
8963 Auning
Danmark

T +45 8648 3001
F + 45 8648 3181
post@gammelestrup.dk
www.gammelestrup.dk

Protector:
Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim

12 feb 22

kh/BA

infrastruktur mv. og – i stigende grad – ønsker om øget hensyntagen til naturen har en styrke og en bevågenhed, der kan føre til kulturarvens tilsidesættelse.

Endelig finder vi at en vedtagelse af lovforslaget fordrer, at der udarbejdes og fremlægges en klar politik for, hvorledes man sikrer sig, at der løbende sker en hensigtsmæssig udpegning af fortidsminder, hvis tilblivelse daterer sig efter 1865.

De bedste hilsener

Britta Andersen

Museumsdirektør

Gammel Estrup

Danmarks Herregårdsmuseum

Til

AK@kum.dk

&

kum@kum.dk

Høring over lovudkast - ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (ændring af regler på fortidsmindeområdet)

Organisationen danske Museer (ODM) takker for muligheden for at afgive høringssvar til ovennævnte lovudkast.

Overordnet ser ODM positivt på, at ændringerne i museumsloven bekræfter og fastholder vigtigheden af at beskytte kulturarven, men tillige også har til hensigt at sikre og præcisere hensynet til formidling og tilgængelighed, hvilket i øvrigt Museumslovens §1 og §2 understreger vigtigheden af.

Det er af afgørende betydning, at kulturarven formidles og tilgængeliggøres for alle, for netop derved kan den fastholde såvel sin fortidige- som sin nutidige betydning og medvirke til at sikre, at den bevares for eftertiden. Vi noterer i øvrigt, at forarbejdet til lovændringerne i høj grad bygger på det grundige forarbejde, som en række eksperter fra landets museer har udarbejdet.

ODM vil gerne kvittere for, at lovforslaget adresserer de to opmærksomhedspunkter, som vi bragte på banen ved vores skrivelse af 28. februar 2021 til Kulturministeren og Erhvervsministeren. Det er således positivt, at lovforslaget tydeliggør dispensationspraksis og generelt er opmærksom på at sikre, at der for fremtiden er en ensartet og mere gennemsigtig praksis. Det er endvidere af væsentlig betydning, at det med lovforslaget sikres, at der beskikkes sagkyndige med ekspertise inden for kulturarvsområdet i Miljø- og Fødevareklagenævnet. Vi bemærker med tilfredshed, at ODM er udpeget til at skulle medvirke til at vælge kandidater til nævnet. En rolle vi gerne påtager os.

ODM undrer sig dog over, at der i bemærkningerne 3.5.4 står, at Kulturministeriet godtager arbejdsgruppens anbefaling til organisationer, som kan udpege sagkyndige til en ny kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet. Dog mener Kulturministeriet ikke, at Kommunernes Landsforening har den fornødne ekspertise på kulturarvsområdet og derfor ikke bør være blandt organisationerne, som udpeger sagkyndige til den nye kulturarvsafdeling. I tillæg hertil mener Kulturministeriet, at antallet af organisationer, som kan udpege sagkyndige bør øges, være lige i antal og varetage hhv. et brugerperspektiv og bevaringsperspektiv. Derfor vurderer

Association of Danish Museums
Vartov, Farvergade 27D
1463 København K, Denmark
T + 45 4914 3966
F + 45 4914 3967
info@dkmuseer.dk
www.dkmuseer.dk

Nils M. Jensen
Direktør/Director
M +45 25489328
nmj@dkmuseer.dk

Kulturministeriet, at BYFO Historiske Huse og Landbrug & Fødevarer, Landsforeningen for bygnings- og landskabskultur, Bygherreforeningen og Landdistrikternes Fællesråd bør tilføjes som organisationer, der repræsenterer et brugerhensyn. Når KL ikke skal deltage fordi de "ikke har den fornødne ekspertise på kulturarvsområdet", er det uforståeligt hvorfor brugerhensynet skal være repræsenteret fsv. angår Landbrug og Fødevarer, Bygherreforeningen og Landdistrikternes fællesråd, der ikke formodes at besidde sagkyndig ekspertise på kulturarvsområdet – og på et område der handler om de fredede fortidsminders ve og vel.

Den foreslåede 1865-grænse for automatiske fredninger, og "bagatelgrænsen" i forhold til f.eks. midlertidige formidlingstiltag på og ved fredede fortidsminder, ser vi som et velkomment afbureaukratiseringsbidrag, når blot det sikres, at der udarbejdes grundige praksisbeskrivelser og påpasselighed i sagsbehandlingen. Der bør i den sammenhæng arbejdes grundigt med praksis i forhold til definition på hvad begrebet "Fysiske formidlings- og tilgængelighedstiltag til gavn for almenvellet" skal indeholde. Det hilses dog velkomment, at "ændringernes omfang skulle/skal være begrænset i både omfang og udtryk, og ændringerne vil i udgangspunktet skulle være reversible" jfr. Bemærkningerne, kap. 1 – indledningen, s. 10.

Vedr. Bemærkninger 3.3 s. 23ff "Ændringer af underordnet betydning" anføres under 3.3.3 at "forhold af underordnet betydning generelt er kendetegnet ved at være beskedne, midlertidige og reversible forhold. Der vil således være tale om ændringer, der kun medfører ubetydelige fysiske indgreb på fortidsmindet, og som kun i ringe grad påvirker den visuelle oplevelse. Som eksempler på forhold af underordnet betydning kan bl.a. angives opstilling af havemøbler og trampoliner på terræn eller udskiftning af beplantning, der ikke vurderes at skade fortidsmindets konstruktion eller kulturlag. På vejbroer og -dæmninger kan eksisterende asfaltbelægning og anden belægning, der ikke har historisk sammenhæng med fortidsmindet, vedligeholdes og udskiftes. For nærmere om den foreslåede ændring henvises til lovforslagets § 1, nr. 1 og 2, og bemærkningerne hertil"

Nyordningen bifaldes generelt, men ved visse fortidsminder er opstilling af havemøbler, trampoliner etc. medvirkende til at sløre fortidsmindets karakter. Også beplantning, der er helt fremmed for et fortidsmindes karakter og historiske kontekst, kan være problematisk. Lovforslaget tager således kun hensyn til om en ændring har indvirkning på konstruktion eller kulturlag, men ikke på den visuelle oplevelse. Der kunne nævnes eksempler hvor fortidsminders udtryk sløres væsentligt af borde/bænkearrangementer, blomsterkummer og parasoller, og som giver indtryk af ferieland og restaurant. Der er også eksempler hvor helt fremmedartet beplantning ændrer et fortidsmindes karakter – herunder både udsyn og indsigt - og som giver fortidsmindet karakter af haveanlæg. Det må formodes, at reglen om ændringer af underordnet betydning med forslaget vil skabe flere konflikter og mere sagsbehandling. Det forudses endvidere, at det vil være forbundet med vanskeligheder at få etableret en gennemskuelig praksis, og således ikke vil medvirke til at skabe et mere gennemsigtigt administrationsgrundlag, som det tilstræbes efter Bemærkninger 4. "Økonomiske konsekvenser og implementeringskonsekvenser for det offentlige", princip 1 (side 38)

I sammenhæng hermed er er ordvalget i § 29e uheldigt. Her indsættes efter stk. 5 som nyt stykke: »Stk. 6. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om ændringer i tilstanden af fortidsminder, der er af underordnet betydning efter stk. 1, herunder hvilke ændringer i tilstanden af et fortidsminde, der anses for at være af underordnet

betydning. Som teksten er udformet kan man komme i tvivl om nærmere regler gælder fortidsminder af underordnet betydning - eller om det gælder ændringer af underordnet betydning.

Med venlig hilsen

Nils M. Jensen
Direktør

6. januar 2022

Til: ak@kum.dk og kum@kum.dk

Høringssvar over lovudkast – ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (ændring af regler på fortidsmindeområdet).

I Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur har vi med interesse fulgt sagen om Nyborg slot og arbejdet i den arbejdsgruppe som ministeren, i den forbindelse, nedsatte. Arbejdsgruppens opgave var at vurdere behovet for en ændring af museumslovens bestemmelser på fortidsmindeområdet med henblik på at sikre den rigtige balance mellem beskyttelse og formidling. Denne vurdering har nu udmøntet sig i et lovforslag, der lemper reglerne for formidling på fortidsminder og dermed vil gøre det muligt, bl.a., at realisere byggeriet på Nyborg slot.

I Landsforeningen for Bygnings- og landskabskultur har vi følgende bemærkninger til ændring af lov og Miljø- og Fødevareklagenævnet:

Først og fremmest ser vi positivt på forslaget om at der oprettes en kulturarvsafdeling i Miljø- og Fødevareklagenævnet og at to faste, sagkyndige på kulturarvsområdet kan indkaldes i konkrete sager. Vi ser frem til, i samarbejde med Organisationen Danske museer, Danmarks naturfredningsforening og ICOMOS at indstille tre kandidater.

I Landsforeningen for bygnings- og Landskabskultur har vi følgende bemærkninger til forslaget til lov om ændring af museumsloven:

Med indførelsen af §29 j stk. 3 åbnes op for en række forhold, der kan tillægges positiv vægt når det vurderes, hvorvidt der er tale om et særligt tilfælde, og der dermed kan foretages ændringer i fortidsmindet. Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur vurderer, at en sådan lempelse kan få uønskede konsekvenser for fortidsminderne.

Udfordringen er i hvert fald at sikre, at denne formidling foregår på stedets og historiens præmisser.

Formidling er allerede i dag et af de hensyn som kan retfærdiggøre, at der dispenseres fra museumslovens generelle forbud mod byggeri på fortidsminder. Hensynet til formidling, tilgængelighed, og et større handlerum for fortidsminder i brug, mener ministeren altså skal tillægges endnu større vægt end, hvad loven giver mulighed for i dag.

Forslaget til lempelsen af loven er, som allerede nævnt, primært affødt af byggeriet til 350 mio. på Nyborg Slot.

Opfordringen herfra skal lyde, at man skal tænke sig rigtig grundigt om før der ændres i museumsloven. Det er klart, at der lokalt er stærke interesser i de enkelte projekter, store som små. Tillades et kæmpe byggeri på Nyborg Slot, vil det derfor være ganske uforståeligt, at der f.eks. på gravhøjene ikke kan etableres større formidlingstiltag; hvad med et udkigstårn på toppen af gravhøjene?

Det bærende i den nugældende museumslov er at beskytte fortidsminderne imod fysiske og visuelle ændringer og således sikre, at deres arkæologiske vidnesbyrd bevares intakt og at deres oprindelige udtryk og fortælling opretholdes for eftertiden. Disse bestemmelser har eksisteret i næsten 100 år. Imidlertid vil ændringer, uanset hvor gennemtænkte de er, have konsekvenser som rækker langt ind i fremtiden.

Hvad sker der egentlig med de steder og den kulturarv, vi skal opleve, hvis det hele bliver pakket ind i moderne bygninger med caféer, museumsbutikker og super aktuel arkitektur? Jeg frygter, at det hele kommer til at ligne hinanden. Det bliver umuligt at kende forskel på om du har oplevet et voldsted, en slotsruin, et vadehavslandskab eller en skovvandring, for der står sjove trappetårne alle steder, og museumscaféen serverer den samme, kultiverede frokost og har de samme tørklæder til salg, hvad enten du besøger Bornholm eller Nyborg.

Vores opfordring er derfor klar: Formidlingen skal underlægge sig stedet. I denne digitale tidsalder kan et link, eller en QR-kode, lynhurtigt sende enhver med en smartphone hen til en hjemmeside med alle de informationer, der er nødvendige for at forstå det pågældende sted. Små film og guider, der bogstavelig talt falder lige ned i hånden på de besøgende, fortæller stedets historie og virtuelle briller kan føre dig direkte ind i historien.

Hvis der endelig skal bygges faste installationer på fortidsminder, skal det ikke bare tilgodeses de turister, der i dag er på konstant og hektisk jagt efter nye steder at besøge, ej heller fordi lokale interesser har stærkt fokus på turistmasserne.

Nye trends vil i større omfang lægge vægt på en autentisk oplevelse af uforstyrret ægthed og autenticitet således at den besøgende, med udgangspunkt i mere beskedne formidlingsgreb og

egen fantasi, selv kan skabe fortælling og oplevelse. Store formidlingstiltag, der er interessante på anlægstidspunktet, kan vise sig hurtigt at blive utidssvarende.

Ændringer af underordnet betydning

Der indsættes i loven en bemyndigelsesbestemmelse til kulturministeren til at fastsætte regler om ændringer af underordnet betydning, hvor der ikke skal søges om dispensation. Vi mener, at der i loven skal være en nærmere præcisering af, hvilke ændringer i tilstanden af fortidsminder, der er af underordnet betydning.

Med venlig hilsen

Karen Margrethe Olsen
Formand

Høringssvar fra

Foreningen for Nyborgs Forskønnelse

til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (Ændring af regler på fortidsmindeområdet).

Holckenhavn, den 17. januar 2022

Allerførst må Foreningen for Nyborgs Forskønnelse pointere Foreningens store utilfredshed med tidspunktet for høringsbrevets udsendelse lige op til en juleferie, hvor tiden er knap, og som i Foreningens tilfælde IKKE blev modtaget, før Foreningen selv gjorde opmærksom på ikke at have modtaget dette og efter at være blevet oplyst om brevets eksistens fra anden side og dette på *selve* dagen for høringsfristens udløb - 12. januar.

Samtidigt har Foreningen måtte konstatere en høringsfrist for indsendelse af materialet, der var *forkert* i henhold til gældende regler. Efter denne påpegning og efter selv at skulle anmode om at få høringsbrevet sendt, fik Foreningen udsættelse til mandag den 17. januar. En dato, som de øvrige foreninger næppe har været vidende om, og som dermed har givet dem al for kort tid til så tung en sag, som et af DK's største klenodier er: Nyborg Slot. For lad os være ærlige! Det er tydeligt, at en revision af Museumsloven har afsæt i Nyborg Slot højest sandsynligt i et forsøg på at kunne legitimere en eventuel omgørelse af en demokratisk afgørelse, der viste sig ikke at falde ud til diverse særinteressers forhåbning og ønsker.

Ovenstående trækker yderligere spor til tiden med afgørelsen om dispensation fra fredningsbestemmelserne for projekt Nyborg Slot, jfv. Museumslovens §29e stk.1, der blev offentliggjort 19. juni 2019. Meget upassende fandt denne afgørelse sted under et forretningsministerium. Denne kendsgerning svækker enhver tillid til en lovgivning, der skal kunne stå entydig, uanfægtet og hævet over al øvrig beslutnings- og myndigheds udøvelse i det danske samfund. Dette umiddelbare indtryk synes forstærket af, at man fra Slots- og Kulturstyrelsens (SLKS) side ikke hidtil har vist de klage- og høringsberettigede den fornødne respekt. Foreningen henviser til tilsynet 23. juni 2020, hvor en direktør fra Østfyns Museum med et stærkt positivt syn på sit eget indstillede projekt - om end ikke som part i sagen - fik masser af taletid og de klageberettigede mindre. Troen på at udvise projektet retfærdighed har for længst fortabt sig. Nu senest med en revision af Museumsloven, der kan trække nye kedelige spor, om end der også er præciseringer, formuleringer og anbefalinger, der i nogen tilfælde kan gavne en tung proces.

Nedenstående kommentarer og bemærkninger til en revision af Museumsloven og arbejdsgruppens anbefalinger hertil vil alene og specifikt tage afsæt i Foreningen for Nyborgs Forskønnelses vedtægter og helt konkret Nyborg Slot, da slottet og Nyborg er og bliver vores

eksistensberettigelse og vores videns baggrund og fundament. Vi er indigneret over et forsøg på en fortsat udvikling af et projekt, der for længst er blevet underkendt af et demokratisk nedsat ankenævn, og som dermed er stedefæstet.

MAGT ARROGANCE OVERFOR MENIGMAND

Vi startede oprindeligt vores forening, fordi vi ønskede at være Nyborg Slots talerør i.f.t. at værne om dette vores stolteste klenodie for fremtiden, da vi lærte om et beskæmmende cubistisk byggeprojekt, der ville 1. dels ødelægge Slotsholmen og 2. dels fratage udsyn til selve slottet. Vi blev vidne til en proces omkring Nyborg Slot, der ikke syntes at tåle omverdenens fulde opmærksomhed, jo mere vi hørte om projektet, og som skabte en enorm mistillid blandt mange lokale nyborgensere overfor såvel staten som politikere.

Vi har sammen med de 3 øvrige klageberettigede Foreninger kunne konstatere manglende åbenhed i beslutningsprocessen, igangsættelse af byggeri uden lovhjemmel og nu senest ringeagt overfor en officiel ankeinstans. SLKS's indstilling af CUBO's repræsentant som rådgiver for Ministeren i det Særlige Bygningssyn - vel vidende at CUBO var med i konkurrencen om Nyborg Slot - er endnu en ting at nævne.

Meget er ikke kommet frem til offentligheden endnu. Næppe ej heller denne at projektets initiativtagere og største interessenter, der er drevet af faglig stolthed og et eftermæle tæller én eneste familie.

Med fuld agtindsigt må man formode, at de høringsberettigede Foreninger besidder langt større indsigt i sagen end de fleste og højst sandsynligt langt mere end de lokale fynske politikere, som forenklet ofte nøjes med at henholde sig til bestyrtelse over 10 års "spildt" arbejde som argument for at begå et uopretteligt overgreb på et 1000 år gammelt slot!

Rettidig omhu har været ikke eksisterende. Man har i flere år vidst, at der var en 50% risiko for, at projektet ikke ville blive til noget. Alligevel har man med en stor arrogance arbejdet ud fra, at det blot var en formalitet at få medhold i ophævelse af restriktive fredninger. Det er bygherren selv, SLKS, der valgte at spille over 40 mio. kr. på et projekt, man ikke havde sikret sig rygdækning og demokratisk mandat til. Denne lidet flatterende fremgangsmåde samt det demokratiske underskud i processen, skal nu forsøges reddet af en revision af Museumsloven. Ens tillid til staten, ens retsbevidsthed og demokrati opfattelse har med Nyborg Slot lidt et enormt knæk. Med det forelagte fra Arbejdsgruppen i.f.t. en revision af Museumsloven finder vi ingen sikring af, at en lignende historie ikke kan gentage sig. Dette må være endnu en intention i forbindelse med det fremadrettede lovgivningsarbejde.

Det har for os almindelige borgere fra de klagende Foreningers side kostet års arbejde, enorme private tidsmæssige- og økonomiske ressourcer at afdække fejl på fejl. Det er endnu engang påfaldende, at ingen har påpeget, at det har taget almindelige borgere 10.000 siders gennemlæsning (!!) af dokumenter for at have en chance imod staten. P.g.a. denne ihærdighed og solid dokumentation og relevante påpegninger, vandt vi slaget. Og nu skal de 10 års sløseri fra

egne rækker så bruges IMOD de klagende partnere, der kun har gjort sig én eneste ting - umage. Omvendt bevisbyrde klæder IKKE en folkevalgt ministers egen Styrelse. Demokrati er en vidunderlig ting, så længe man SELV får ret!

FORENINGENS EKSISTENSBERETTIGELSE

§3

Foreningens formål er at arbejde for at bevare og øge Nyborgs skønhed til gavn for byens fremtid som turisme- og erhvervsby, samt forbedre byens og oplandets kultur- og naturmiljø og sikre disses udvikling under hensyntagen til gældende lov og almene bevarings- og fredningsbestemmelser. Foreningens formål er at virke idealistisk, opsøgende og proaktivt som talerør for og initiativtager til forskønnelsen af Nyborg by og omegn. Således virker foreningen for at højne Nyborgs samlede potentiale som enestående bevaret kulturhistorisk miljø midt i Danmark. Dette formål søges opnået gennem vedholdende og ihærdigt arbejde for at fremme den æstetiske, arkitektoniske og byplanlægningsmæssige helhed i Nyborg fæstningsby, defineret ved den voldomkransede historiske bykerne, i samspil med den omkringliggende by og dens opland.

Som lokal organisering har foreningen en væsentlig interesse i at overvåge og sikre, at den byplanlægningsmæssige udvikling altid finder sted under hensyntagen til de bærende kulturhistoriske værdier i fæstningsbyen. Foreningen arbejder imod skæmmende byggeri i fæstningsbyen, der ved sin skala og fremtræden er fremmed for samme, og arbejder for fæstningsbyens genrejsning og en maksimering af det store potentiale, der ligger heri. Som led i formålets opfyldelse arbejder Foreningen for at bevare historiske og karakteristiske bygninger og miljøer, ligesom Foreningen søger at sikre, at nye bygningsværker, byrum og friarealer indskrives sig i byens stedlige sammenhæng på højt arkitektonisk og kunstnerisk niveau.

Formålet søges endvidere fremmet ved at skabe større folkelig fortrolighed med, og interesse for, Nyborg bys arkitektoniske, historiske og andre byæstetiske værdier ved at skabe og deltage i debat om byens udvikling og ved at være talsmand overfor offentlige myndigheder og andre i disse spørgsmål.

§4

Foreningen er idealistisk. Under konstant hensyntagen til kulturarven virker foreningen målrettet for 1) at beskytte, sikre, bevare og fremme de kulturhistoriske herlighedsværdier, der knytter sig til Nyborg by og opland, 2) at øge kendskabet og derigennem interessen og respekten for samme og 3) højne byens samlede potentiale blandt andet æstetisk, turismemæssigt og samfundsøkonomisk, men ikke kun begrænset hertil.

Foreningen arbejder for at sikre, at Nyborgs vækstpotentiale realiseres under konstant omtanke og respekt for det værende. Foreningen skal øge, belyse, vejlede og oplyse om Nyborgs muligheder for profilering i europæisk og international sammenhæng, herunder om optagelse på kulturarvsregistre såsom UNESCOs verdensarvsliste, men også vejlede og oplyse om tiltag, der udgør hindringer for fremtidig anerkendelse.

Bestyrelsen kan definere udmøntningen af foreningens formål og fremme af samme i konkrete handlinger og nedsætte udvalg, arbejdsgrupper og paneler med faglig ekspertise til at fremme disse.

Foreningen går idealistisk til sit formål og søger dette opnået i dialog med myndighederne. Foreningen forbeholder sig retten til at indklage omstændigheder, som foreningen finder kontraproduktive for Nyborg og omegns vedvarende forskønnelse for relevante myndigheder.

ÆNDRING AF LOV OG NÆVN

Det er ovenstående relevante vedtægter med fokus på æstetiske, arkitektoniske, den byplanlægningsmæssige helhed i Nyborg og på almene bevarings- og fredningsbestemmelser, der skærper vores opmærksomhed i.f.t en revision af Museumsloven, fordi det er gået op for os, hvordan en lovgivning, der er sat til at beskytte, ikke nødvendigvis håndhæves, når der "lægges arm".

I forbindelse med de foreslåede ændringer i Museumsloven og med en oplevelse af vilkårlighed og demokratisk underskud og med en fortsat iagttagelse af SLKS's ageren i.f.m Nyborg Slot, vil Foreningen gerne starte med at pointere, at det må undre de fleste iagttagere, at Miljø- og Fødeklagenævnet, hvis afgørelser SLKS altid har lænet sig op ad, nu, hvor der er sat en stopper for SLKS's projekt, og som åbenlyst er i strid med nuværende fredningslov, med ét skal ændres. Det samme skal den lovgivning, der spændte ben for projektet!

I øvrigt synes problemstillingen med en Styrelse, der behandler sig selv, til hver en tid at være langt farligere i.f.t tilfældige afgørelser og sjuksk med lovapparatet og beskyttelse af indbyrdes interesser, end selv en bestående restriktiv museumslov, der er til at forstå, og som alle kan forholde sig til uden at skulle forsøge at navigere i et system med separate søjler i en samlet Slots- og Kulturstyrelse. Lad os i forbindelse med en revideret Museumslov få skarpt opfordret til adskillelse af de to styrelser, så vi får den gennemsigtighed og lighed for loven, der skal søge fortidsminder i almindelighed og Nyborg Slot specifikt belyst - troværdigt og entydigt, så byggherren IKKE *samtidigt* kan agere affrednings myndighed. Lad os få en Slotsstyrelse, der arbejder for det, den er sat til: nemlig beskyttelse og bevarelse af vores prægtige arv.

FORMIDLING SOM BLÆNDVÆRK

Formidling er et gennemgående begreb i Arbejdsgruppens henstillinger og forslag til revision af Loven. Foreningen støtter formidling til hver en tid, der gør folk kloge på en historie! Men formidling er et flygtigt begreb. Når man i lovteksten og i forbindelse med udformning af §29j taler om noget, der er til gavn for "almenvællet", så må vi spørge os selv, hvem der skal definere såvel dette begreb som formidling generelt? Begge er begreber, der bestemmes af en tidsånd og en ensartethed i udtryk, hvor man synes gerne at ville bestemme, hvad folk skal se – OG allermest forstå! For historieelskende mennesker, der ønsker og forstår at tilegne sig viden og med en nysgerrighed og en forestillingsevne besøger ex. Nyborg Slot, bliver al snak om formidling som en

laveste fællesnævner, hvor alt skal være tilgængeligt for alle, en ren provokation i.f.t autencitet og ægthed.

Det er åndløshed, når et cafeteria, toiletter og fælles arealer bliver omdrejningspunktet for formidling. Hvem måtte seriøst mene med respekt for sig selv, at et cafeteria, der fylder det meste i en moderne tilbygning, formidler bedre end virtual reality briller og øvrige nutidige elektroniske formidlingstiltag, der for længst har fået projekt Nyborg Slot til at fremstå som et forældet projekt – vel at mærke i formidlingens navn? Udstillinger, Apps, Q koder og 3D er fremtidens formidling. Ikke moderne bygninger, der henleder på alt andet end DET, det hele handler om, og som gør selve slottet til en parentes, men som man i sin tid brugte som blændværk for, at Nyborg Slot ikke hensank i forglemmelsens mørke. Nyborg Slot lever i allerbedste velgående særligt efter den pragtfulde istandsættelse og revitalisering af slottet, som Foreningen fryder sig meget over.

- *Efterprøvelse af fortælling*

Hvis det historiske perspektiv i øvrigt skal underlægges et udvidet formidlingsprojekt, der ændrer på et fortidsminde, da henstiller Foreningen til, at det skal være hinsides ENHVER tvivl, at historien, der fortælles, er sandfærdig og kan efterprøves videnskabeligt. Der har i den forbindelse været rejst stor kritik fra fagfolk af initiativtageren bag affredning af slottet, museumsdirektør Erland Porsmose, at man har fravalgt perioder af slottets historie, der af kollegaer og specialister anses som bærende for forståelsen af slottet. Til parentes bemærket, er Erland Porsmose siden ansøgningen trådt i baggrunden og har overladt kampen til sin partner Mette Ladegaard Thøgersen, som nu er leder af slottet og ansat som Museums inspektør på Østfyns Museer. Denne vogn og et narrativ, der skaber stor videnskabelig uenighed, er det officielle DK spændt for.

PRÆCEDENS

For mere end 3 år tilbage vågnede nyborgenserne op til, at to smukke gule garnisonsbygninger på slottets grund pludselig var fjernet. Der lød et ramaskrig, at disse smukke og skattede bygninger, som en del af en anden stor historiefortælling om Nyborg Slot, nemlig Garnisonstiden, brutalt blev nedrevet. Hvornår er dette sidst fundet sted i Danmark? Man nævner konsekvent fra SLKS og fra kommunens side, at bygningerne IKKE var fredede. Det var de ikke i.h.t Bygningsfredningsloven, MEN det var de til gengæld som del af et fredet fortidsminde i.h.t Fortidsmindefredningen!

Når man med en restriktiv lov, som den vi p.t. har i DK, kan slippe afsted med sådanne tiltag, vil en revision - og med de påtænkte ændringer af Museumsloven, hvor langt mere overlades til skøn, bagatelgrænser, mulighed for at henvise til ordet "underordnet betydning", formidling der i sin egen ret skal kunne tilsidesætte hensynet til fortidsminders beskyttelse, og hvor beslutninger overlades til en ministers for godt befindende og evne til at kunne stå imod pres fra lokale interesser - kunne sætte en helt ny standard for lemfældighed, frygter Foreningen. Loven vil med afsæt i formidling kunne give SLKS lov til at nedrive historiske bygninger andre steder i landet.

Alles øjne er rettet på Nyborg Slot, fordi Nyborg Slot vil danne præcedens for, hvad der fremtidigt kan lade sig gøre i sager, hvor fortidsminde beskyttelse bliver kampplads for moderne duellanter. Det var præcist det, som Nævnet i sin afvisning af dispensation til Nyborg Slot 17. december 2020 slog ned på: PRÆCEDENS.

PROPORTIONALITET

Foreningen støtter Arbejdsgruppens henstilling til proportionalitet. Formidling skal være korrekt. Det visuelle indgreb, som et hvilket som helst formidlingstiltag måtte kræve på et fortidsminde, skal være proportionelt med det løft, som en formidling måtte få. Et proportionalitets princip, der ikke var gældende for det hidtidige ansøgningsprojekt på Nyborg Slot, hvor fysiske ændringer for at kunne gennemføre det moderne projekt ville forøge store og uoprettelige skader i undergrunden på fortidsmindet.

UNDERORDNET BETYDNING

I den oprindelige afgørelse af 19. juni 2019, der gav lov til at dispensere fra fredningen af Nyborg Slot, blev der gentagne gange brugt ord som "under størst mulig hensyntagen" og "det tilstræbes". I arbejdsgruppens forslag om ændring i § 29j stk. 3.1 er der endnu et typisk eksempel på vilkårlighed, når man vælger den før omtalte brede formulering som "til gavn for almenvellet", og at der kan tages hensyn til "i et vist omfang tillige kommune- og lokalplaner". Endnu værre i selve hovedparagraffen, der beskytter vores fortidsminder - §29e, stk. 1 - gøres der nu et forbehold: Der må ikke fremadrettet foretages ændringer i fortidsminder "med mindre ændringerne er af underordnet betydning."

Alle alarmklokker ringer!

Denne en "underordnet betydning" skal fremadrettet kunne defineres af en hvilken som helst tilfældig Kulturminister, der måtte have politiske og- eller lokale hensyn at tage til andres eller egen valgkreds, og som kan have betydning for ens eget parti. Foreningen for Nyborg henstiller til, at "underordnet betydning" skal fjernes fra hovedparagraffen og - såfremt den fremkommer andetsteds - skal listes op med en udtømmende entydighed og uden fortolknings mulighed for en siddende minister eller embedsapparat at kunne ændre på, så det undgås at forskellige ministre og embedsfolk træffer forskellige beslutninger og administrerer forskelligt i.f.t fremtidige ansøgninger og dispensationer.

Det sidste års tid i dansk politik har lært og belært os alle, at demokratiske spilleregler IKKE kommer først, når der er særhensyn at tage. Ethvert forbehold i en lov, der skal beskytte og værne om fortidsminder, der ikke har en egen stemme, er en åbning for særinteressers magt og påvirkning til hver en tid.

En glidebane, som man kan forestille sig fremadrettet kan få enhver stor fond, der bygger på en stolt virksomheds renommé og rettidig omhu, til at trække sig - inden et projekt overhovedet er gået i gang.

FORUDSÆTNING FOR FREMTIDIG BEVARELSE AF FORTIDSMINDER

Nyborg Slot er ét af de projekter, som de store fonde - med den voldsomme modstand, der er fra den allertungeste sagkundskab i DK - ikke kan holde til at støtte, hvis de får tingene fremlagt på et oplyst grundlag. Hidtil har Foreningen holdt hånden over de involverede fonde omkring Nyborg Slot. Men Foreningen er klar til at sætte markant ind på den front og sikre, at Fondene får gennemgået slottet "sten for sten" og får adgang til dokumenter, man næppe hidtil har fået forelagt. Fonde har ét eneste ønske - at samle og undgå politisk betændte sager.

Det her projekt gør det stik modsatte af, hvad der måtte være denne intention. Projektet *splitter* Nyborg - og DK. Det behøver man ikke megen avislæsning til i de tunge medier for at registrere. Såfremt man vil forsøge at undergrave alt, hvad man som vælger har tillid til i et retssamfund med lighed for loven, så har man ikke kun tabt et nationalt klenodie. Så har DK tabt.

Hvis man i øvrigt fremover skal sikre fondenes opbakning til øvrige nationale projekter, bør man også af den grund overveje at træde særdeles varsomt. Al snak om fortidsminders bevarelse og ændringer forudsætter én og kun én eneste ting: Fondsmidler.

AFSLUTTENDE KOMMENTARER

En ting står tilbage. Nyborg Slot - vores fælles fortid - står fortsat som en kronjuvel i DK. Nu flot restaureret til at tage imod historieelskende danskere og udlændinge, helt blotlagt med Vagttårnet majestætisk som indgangsparti, der sætter fantasien og forestillingsevnen i gang. Den forestillingsevne, der er enhver formidlings fornemste opgave at understøtte og stimulere. Aldrig har Nyborg Slot historie været nemmere at gå til - og forstå!

Vi står med en fælles arv, der af vise hoveder og besindige beslutningstagere igennem århundrede er reddet fra datidens luner, en tidens tendens, som altid og til hver en tid prædiker omskiftelighed og forandring - og tilfældige politikeres kortsynethed og åndløshed i de sidste 100 år ALENE p.g.a §29e, stk. 1 og anke instanser, der også i 2020 tog sin opgave seriøst. Uagtet at repræsentanter i Nævnet er lægfolk med undtagelse af formanden. En stolt tradition i DK, og som tidligere nævnt SLKS altid har værnet om og lyttet til, og som for årtier siden affærdigede et lignende forsøg på at ændre markant på Nyborg Slot. Et voldsomt pres på en ankeinstans i fremtiden vil ikke forsvinde selv med to fagfolk blandt Nævnets medlemmer, så længe man blandt politikere ikke respekterer selv snævre flertalsafgørelser. Det problem kan fagfolk ikke løse. Det kan alene en restriktiv Museumslov.

Beskyttelse af fortidsminder skal til hver en tid være upåvirket af verdslighed og manglende omtanke og aldrig blive en slagmark, som splitter - som tilfældet er med Nyborg Slot.

Med den snart gennemførte restaurering stråler det prægtige slot igen. Formidling er IKKE et cafeteria og toiletter. Formidling er en stimulering af forestillingsevne og en tilegnet viden, der kan søges alle vegne. Tiden er for længst løbet fra den formidling, der var moderne for 10 år siden, da man ansøgte om projektet. Nyborg Slot lever i allerbedste velgående. Et fysisk formidlingscenter hilses altid velkomment - så længe dette placeres væk fra slottets område.

Foreningen for Nyborgs forskønnelse nyder en stor folkelig opbakning fra mange sociale lag i samfundet. Blandt vores medlemskreds har vi to kvinder, der repræsenterer private, som hver dag lever med skrappe og begrænsende fredningsbestemmelser, men som man af respekt for de smukke bygninger og den arv, man har fået overdraget igennem generationer - accepterer. Arv forpligter, ved man som privat person. Det samme bør gælde for staten. Under alle omstændigheder skal staten underlægges præcis de samme restriktioner og krav, som gælder for private. Dette bør fremgå tydeligt af en revision af Museumsloven.

Må dette være vores afsluttende bemærkning.

Med venlig hilsen

på Foreningen for Nyborgs Forskønnelses vegne og dennes bestyrelse:

Anja Lardy, cand.mag, lektor Nyborg Gymnasium

Charlotte Pohlmann, bolig administrator og medejerejer af JP Ejendomme

Dorte Riis Madsen, cand.mag, ejer af Race Management

Erik Willadsen, godsejer, cand.agro, Jordbrugsteknolog, Patriotisk Selskab

Til

Kulturminister Ane Halsboe-Jørgensen (S)

digitalt indgivet via min@kum.dk, ak@kum.dk, kum@kum.dk,

Eftersendt til Folketingets kulturordførere

København, januar 2022

KULTUR & ARVS BEMÆRKNINGER TIL "Høring over forslag til lov om ændring af museumsloven og lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (Ændring af regler på fortidsmindeområdet)"

Den landsdækkende organisation Kultur & Arv takker for Kulturministeriets høringsbrev og fremsætter i det følgende sine bemærkninger foranlediget af det meddelte lovforslag.

Kultur & Arv ønsker med nærværende høringssvar at deltage i lovarbejdet ved en gennemgang af væsentlige oplysninger om de faktuelle omstændigheder ved det sagsforløb, der direkte har ført til det nye lovgivningsarbejde: nemlig sagen om Slots- og Kulturstyrelsens byggeprojekt på Nyborg Slot.

Kultur & Arv finder det afgørende, at almenheden har adgang til sagen.

Nærværende skrivelse har ligeledes til formål at oplyse om, at der findes alternative løsninger til det eksisterende projekt.

Vigtigheden af troværdighed

Slots- og Kulturstyrelsen skrev i december 2020: "Formålet med slotsprojektet er at skabe tilgængelighed, forståelighed og **troværdighed**" (*Kultur & Arvs fremhævnning*).

Slots- og Kulturstyrelsens udsagn er at finde i et faktapapir¹ (bilag A) opdateret få dage før, Miljø- og Fødevareklagenævnet standsede byggeprojektet. Det er overraskende, at styrelsen vælger netop ordet *troværdighed* som et af formålene med slotsprojektet.

Den kritik, der ultimativt endte med at standse slotsprojektet i december 2020, begyndte i marts 2018 og nød hurtig genklang, da befolkningen fandt ud af, hvad der var ved at blive tilladt. I april 2018 var en række af projektets nøglepersoner ude at forsvare projektet og forsikre om, at alt var i skønneste orden. Heraf interessen i den senere anvendelse af ordet 'troværdighed'.

Kulturministeren talte usandt

Kulturminister Mette Bock (LA) udtalte som øverste chef for Slots- og Kulturstyrelsen den 4. april 2018 fra Folketingets talerstol om slotsprojektet, at man med projektet ikke ville ødelægge noget, og at man ikke ville bygge på gamle mure²:

"det, der er væsentligt at understrege her, er jo faktisk, at bygningen ganske vist bliver placeret oven på et fredet fortidsminde, men samtidig ødelægger man ikke noget. Der er foretaget mange sonderende undersøgelser af det nye byggeri, og man tager også hensyn til beskyttelsen af kulturarven, selv om man nu bygger nyt. Der bygges ikke direkte oven på de gamle mure, fordi der pælefunderes imellem dem. Så den nye bygning er sådan set løftet fri af ruinresterne, og den del af det synes jeg er meget væsentlig at have med her."

Museumsdirektøren talte usandt

Dagen efter kulturministerens udtalelse var den daværende leder af Nyborg Slot, direktøren for Østfyns Museer, dr.phil. Erland Porsmose i radioen. Han er en af de ubestridte hovedkræfter bag slotsprojektet.

I "Kulturen på P1" i Danmarks Radio udtalte han:

¹https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Slotte_og_ejendomme/Byggeprojekter/Nyborg_Slot/Fakta_om_slotsprojektet.pdf

² §20-spørgsmål i Folketinget 'S 658', "Om at bygge nyt oven på de gamle fæstningsmure på det fredede areal omkring Nyborg Slot.", 4. april 2018, <https://www.ft.dk/samling/20171/spoergsmaal/s658/index.htm#speak78>

“man rører ikke overhovedet ved en middelalderlig mursten” og “der er ikke noget af det originale, der bliver skadet ved det.”³

Både ministerens og museumsdirektørens udsagn var usande. Man behøvede dengang ikke at skele længere end til de byggeansøgninger (bilag B), der allerede var indsendt for at fastslå, at det var meningen, at der skulle bygges ovenpå eksisterende murværk.

Alligevel bedyrede kulturministeren og museumsdirektøren det modsatte. Hvorfor?

Spørgsmålet meldte sig dengang, og det gælder stadig den dag i dag:

Hvis man ikke kan stole på landets kulturminister eller en museumsdirektør, dr.phil., i sagen om Nyborg Slot – hvem kan man så stole på?

Afgørelser blev truffet ved udtalt myndighedsinhabilitet, idet Slots- og Kulturstyrelsen sagsbehandlede sig selv og ikke overholdt egne retningslinjer.

Slots- og Kulturstyrelsen forsømte i to afgørende tilfælde, nemlig 1) hvad angår byggetilladelsen efter bygningsfredningsloven og 2) dispensationen til at ændre i fortidsmindet efter museumsloven §29 at overholde sine egne armslængderegler for håndtering af myndighedsinhabilitet.

Kultur & Arv har redegjort for dette i foreningens brev til kulturministeren af 14. december 2020 (bilag C).

Slots- og Kulturstyrelsens notat om myndighedsinhabilitet fastsætter en række regler, der kræver en ændring af den eksisterende delegationsbekendtgørelse, men denne ændring har aldrig fundet sted, og derfor var Slots- og Kulturstyrelsen forpligtet til bl.a. at indhente en udtalelse fra Kulturministeriets departement, inden den gav sig selv byggetilladelse efter bygningsfredningsloven. Dette er ikke sket. Der er ikke klageadgang efter bygningsfredningsloven for andre end bygherre, så det var kun Slots- og Kulturstyrelsen selv, der kunne klage over sin tilladelse, men offentligheden må kunne have tillid til, at Slots- og Kulturstyrelsen har truffet en afgørelse i overensstemmelse med alment offentlige regler for god forvaltningsskik. Hvis afgørelsen ikke er truffet i overensstemmelse med de gældende foreskrifter for at imødegå myndighedsinhabilitet, er afgørelsen truffet forkert og derfor ugyldig.

³ DR P1, “Kulturen på P1”, 5. april 2018

Når man nu gør anstød til at ændre på museumsloven, bør lovgiverne altså gøre sig klart, at det ikke kun er Slots- og Kulturstyrelsens dispensation efter museumsloven, der er sagens kerne.

Tilladelsen til at bygge efter bygningsfredningsloven har heller ikke fulgt de anviste retningslinier. Dette ekspliciteres under punkt xx nedenfor, hvor det også gøres klart, at heller ikke efter museumsloven gik alting rigtigt til. Der mangler bl.a. en afgørende udtalelse fra Arkæologisk Arbejdsgruppe, der aldrig er blevet indhentet.

Kulturministeren vil ikke respektere Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse, men ønsker i stedet at opnå tilladelse til sit eget projekt ved hjælp af lovændringer

Kultur & Arv bemærker, at kulturministeren åbent har erklæret, at de lovændringer, der nu er i høring, har til formål at fremme gennemførelsen af Kulturministeriets eget, underkendte projekt i Nyborg. Det at ændre loven for at omstøde en afgørelse fra et domstolslignende klagenævn er en ny lovgivningsmæssig praksis, som vi heldigvis ikke er vant til at se i Danmark. Sagt på klart dansk: Man har ikke fået lov, så derfor laver man en ny lov for at få lov.

Kulturministeriet agter at gennemføre en lovændring til trods for, at rigets øverste fredningsankenævn, Miljø- og Fødevareklagenævnet med ca. 100 års afgørelsespraksis i december 2020 som domstolslignende organ har underkendt projektet. Kulturministeren, der er øverste chef for Slots- og Kulturstyrelsen, hvis projekt blev underkendt, har ikke taget initiativ til at lade sagen indbringe for domstolene inden for den frist på seks måneder, som var næste mulige skridt i den lovbestemte klageproces. Man må have vidst, at sagen var korrekt materielt afgjort, og at domstole ikke ville ændre på dette.

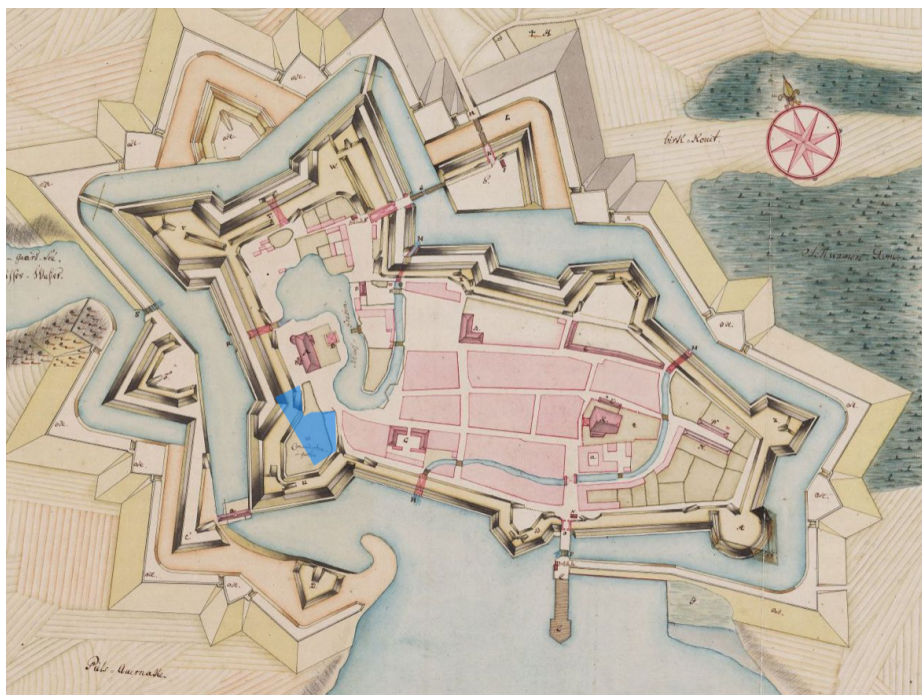
Kulturministeren nedsatte i stedet en arbejdsgruppe med det klare opdrag at se på en ændring af bl.a. klageadgangen, klagenævnet og museumsloven, så man ville kunne genstarte projektet med en ny sagsbehandling efter lempeligere regler. Kulturministeriet ser det restriktive fredningslovkompleks bestående af museumsloven, bygningsfredningsloven og naturfredningsloven som en ubejlig hindring for byggeprojektet i Nyborg. Lovene er til for at hjælpe Kulturministeriet med at sige fra over for et irreversibelt og ødelæggende projekt på kongerigets måske mest værdifulde kulturmindesmærke. Trods loven har ministeriet ikke evnet at sige fra. Kulturministeriet hjælper nu i stedet Slots- og Kulturstyrelsen med at ødelægge det, som styrelsen rettelig er sat i verden for at beskytte. At det forholder sig

således fremgår sort på hvidt af Kulturministeriets pressemeddelelse af 22. december 2021. Her citeres kulturminister Ane Halsboe-Jørgensen for følgende udsagn: "Jeg forventer, at ændringerne i museumsloven blandt andet vil kunne bane vejen for, at Nyborg Slot-projektet kan gennemføres. Vi har gransket konsekvenserne af både museumslov og anlægslov. Der er *ikke* udsigt til, at projektet vil kunne stå færdigt hurtigere med en anlægslov. Så nu arbejder vi videre med en ændring af museumsloven."

En gentagelse på klart dansk: Vi har ikke fået lov, så derfor laver vi en ny lov, så vi får lov.

Det er altså nu den siddende kulturministers vilje, at projektet *skal* gennemføres. Dette sker til trods for, at ministeren og embedsværket ved, at projektet kræver irreversible indgreb, der vil medføre store skader og ødelæggelser på slotsbanken i Nyborg – såvel under jorden som på eksisterende murværk over terræn.

Det er uskonst, men helt i tråd med, at hendes forgænger i embedet, Mette Bock, i 2018 afgav åbenlyst usande oplysninger om projektet i folketingsalen (jf. ovenfor).

Billedtekst Nyborg Fæstning med indtegnet ledigt og ryddet byggefelt (blåt), hvor et moderne formidlingscenter kan opføres lige syd for slottets kongefløj uden at kræve dispensation fra museumsloven, se side 22-24.

Forsømmelse af egne procedurer og tilsidesættelse af god forvaltningsskik

Dette bringer os tilbage til Slots- og Kulturstyrelsens brug af ordet troværdighed: I netop et høringssvar til Miljø- og Fødevareklagenævnet (dateret 7. september 2020) anfører Slots- og Kulturstyrelsen om betonbyggeriet:

"Vi henviser til at Center for Kulturarv [Slots- og Kulturstyrelsen] har behandlet byggesagerne vedr. nybyggeri på Nyborg Slot i fuld overensstemmelse med "Notat om Slots- og Kulturstyrelsens behandling af sager om beskyttede fortidsminder og fredede bygninger på ejendomme som Slots- og Kulturstyrelsen ejer, vedligeholder eller står for driften af" af maj 2016."

Det er dette notat, der giver Slots- og Kulturstyrelsen lov til at sagsbehandle sig selv. Vi kalder det herefter Notatet om myndighedsinhabilitet.

Modsat hvad Slots- og Kulturstyrelsen hævder, har styrelsen *ikke* behandlet byggesagerne "i fuld overensstemmelse" med notatets foreskrifter. Kultur & Arv har pr. 14. december 2020 skriftligt gjort kulturministeren og relevante myndigheder opmærksomme på, at det ikke forholder sig, som Slots- og Kulturstyrelsen oplyser. De procedurer, som opstilles i notatet om myndighedsinhabilitet, er ikke efterlevet. Kulturministeriet har bekræftet modtagelsen af Kultur & Arvs henvendelse, men har ikke besvaret den.

Hvordan er reglerne ikke efterlevet?

Notatet har til formål at "fastlægge sagsgange i styrelsen, som opfylder de forvaltningsretlige krav i forhold til myndighedsinhabilitet." Slots- og Kulturstyrelsen skriver: "Det grundlæggende hensyn bag reglerne om habilitet er at sikre borgernes tillid til, at forvaltningen træffer lovlige og rigtige afgørelser. Imidlertid kan ikke kun personer, men også myndigheder som sådan rammes af inhabilitet, såkaldt myndighedsinhabilitet. Dette sker f.eks., når myndigheden selv er part i en sag."

Notatet, der er dateret maj 2016, fastslår, at der efter sammenlægningen af Kulturstyrelsen og Styrelsen for Slotte- og Kulturejendomme opstår en situation, der bl.a. kræver en ny delegationsbekendtgørelse, som skal vedtages af Kulturministeriet.

Slots- og Kulturstyrelsen præsenterer løsningen således: "Slots- og Kulturstyrelsen sagsbehandler selv sager om tilladelse til bygningsarbejder, sager om ophævelse af fredning, sager om arkæologiske undersøgelser og sager om dispensation til ændring af et fredet fortidsminde, som er beliggende på ejendomme, som styrelsen ejer, vedligeholder eller står for driften af. Dog træffes afgørelser om tilladelse til bygningsarbejder og ophævelse af bygningsfredningen for fredede bygninger som styrelsen selv ejer, vedligeholder eller står for driften af, i særlige tilfælde af Kulturministeriets departement."

Der er ingen tvivl om, at sagen om Nyborg Slot i sagsbehandlings øjemed er et særligt tilfælde. Styrelsen har selv skrevet, at tilfældet er særligt nok til at berettige dispensation fra fortidsminde fredningen.

Desuden hedder det om håndtering af fredningssager, hvor styrelsen selv er ejer: "Den nye procedure vil kræve en ændring af delegationsbekendtgørelsen, fordi departementet i sådanne sager tilbagekalder delegationen og selv træffer afgørelse. Ændringen vil blive indarbejdet i den nye delegationsbekendtgørelse, som kan træde i kraft i løbet af foråret 2016. **Indtil ændringen er gennemført træffer Slots- og Kulturstyrelsen afgørelse i sagen på baggrund af en udtalelse fra Kulturministeriets departement**" (Kultur & Arvs fremhævning).

Man har hverken fulgt notatet eller sørget for at indarbejde notatets procedurer i en ny bekendtgørelse.

Hvis reglerne i notatet ikke er fulgt og lovgivningen ikke er ajourført til at afspejle de regler, man siger, at man vil administrere efter, så står Slots- og Kulturstyrelsen i en situation af inhabilitet i begge følgende tilfælde:

1. proceduren i notatet er ikke fulgt : styrelsen er ikke skærmet mod inhabilitet, og afgørelsen er ugyldig
2. notatets procedurer (herunder delegationen) er ikke fastsat ved lov: styrelsen agerer efter et utidssvarende regelsæt, der ikke skærmer styrelsen mod inhabilitet, og afgørelsen er ugyldig

I begge forhold burde Kulturministeriets departement have været inddraget i processen. De forudsatte ændringer var ikke på plads på tidspunktet for afgørelsen. Og uanset hvad, burde

afgørelsen jf. sagens principielle karakter, hvor styrelsen selv i sin dispensation fra museumsloven påkalder sig betegnelsen "særligt tilfælde" have været behandlet efter reglerne for sådanne, nemlig: "Dog træffes afgørelser om tilladelse til bygningsarbejder og ophævelse af byg- ningsfredningen for fredede bygninger som styrelsen selv ejer, vedligeholder eller står for driften af, i særlige tilfælde af Kulturministeriets departement." Dette er ikke sket. Den aktuelle sag er et særligt tilfælde.

Det giver sig selv, at borgerne må kunne forvente, at myndighederne er særligt grundige i en sag, der vedrører et irreversibelt, ødelæggende indgreb på et af Danmarks allerfineste kulturmindestmærker.

Nybyggeriet indebærer trods alt bl.a. en gennemboring af Nyborg Slots mest værdifulde arkæologiske lag med 120 søjler i beton , hver med en diameter af op til 60 cm samt fjernelse af flere stykker fredet ringmur.

Overholdelse af god forvaltningsskik i så vigtigt et anliggende bør være et absolut minimum.

Alt i alt bør man kunne regne med, at det er hinsides enhver tvivl, at alle regler er fulgt, inden staten giver sig selv lov til at gå så destruktivt til værks i vor fælles kulturarv, som det ifølge fredningslovene skulle være statens forpligtelse at stå urokkeligt værn om.

Der er ikke indhentet udtalelse hos Arkæologisk Arbejdsgruppe

Slots- og Kulturstyrelsen har forsømt at indhente den udtalelse fra Arkæologisk Arbejdsgruppe (AAG), som habilitetsnotatet også opstiller som en forudsætning. (Da man i 2016 gav dispensation fra museumsloven til nedrivningen af de to gule bygninger i Nyborg, blev udtalelser om forholdet specifikt indhentet ved skriftlig henvendelse til arbejdsgruppens medlemmer). Uanset årsagen er denne delprocedure, der skal mindske bekymringen for inhabilitet *ikke* fulgt.

Kunne det hænge sådan sammen, at styrelsen har undladt at spørge arbejdsgruppen, fordi dispensationen konkret giver tilladelse til at gennembryde og fjerne konstruktioner tilhørende det historiske anlæg, og det ikke ville være muligt at opretholde illusionen om det modsatte?

Et af de vilkår, der praksismæssigt går igen i dispensationer er at:

"Ruiner og/eller andre faste kendte eller ukendte konstruktioner tilhørende det historiske anlæg må ikke beskadiges, gennembrydes eller fjernes i forbindelse med arbejdet."

Reelt er det dog lige meget, om Slots- og Kulturstyrelsen spørger Arkæologisk Arbejdsgruppe, for selvom arbejdsgruppen måtte være uenig i styrelsens afgørelse, har styrelsen det sidste ord, jf. nedenstående.

Fra habilitetsnotatet:

"På fortidsmindeområdet er der etableret en arkæologisk arbejdsgruppe. Denne arbejdsgruppe nedsættes af styrelsen for en treårig periode og består af re- præsenterer fra arkæologiske museer, ligesom universiteterne kan være re- præsenteret. Arbejdsgruppens normale virke er at rådgive styrelsen vedr. prio- ritering i forbindelse med tilskudssager, valg af metode i forbindelse med arkæologiske undersøgelser samt implementering samt efterlevelse af standarder og strategier for det arkæologiske arbejde efter museumslovens kap. 8 og 8a. Arbejdsgruppen konsulteres og inddrages løbende og mødes ca. 4-6 gange årligt."

Slots- og Kulturstyrelsen agter at forelægge sager af mere principiel karakter, hvor styrelsen selv er ansøger, og hvor styrelsen agter at give tilladelse til ændring af et fredet fortidsminde, for arbejdsgruppen til faglig udtalelse, inden der træffes en endelig afgørelse i sagen.

Uanset, om arbejdsgruppen er enig eller uenig i styrelsens indstilling i sagen, træffer styrelsen den endelig afgørelse. Styrelsen beder ikke Natur- og Miljø- klagenævnet om en udtalelse, inden sagen afgøres." (Kultur & Arvs fremhævning)

Af ovenstående fremgår, at Slots- og Kulturstyrelsen har vidtgående muligheder for at yde sig selv særbehandling indenfor de regler, de selv har opstillet. Hertil skal også lægges, at det ikke kan forventes, at en arbejdsgruppe, som Slots- og Kulturstyrelsen har nedsat i et lille og tæt forbundet fagligt miljø for at hjælpe med konkrete, forefaldende opgaver, vil kunne forventes at udvise den fornødne stridbarhed eller slagstyrke til at udtale sig stejlt og stridbart mod et af Slots- og Kulturstyrelsens egne projekter. Det kan være direkte skadeligt for ens egne karrieremuligheder.

Billedtekst Nyborg Slot, som anlægget tog sig ud, inden man nedrev de gule militærbygninger. Begge længer var fortidsmindefredet, og den sydlige længe forrest i billedet lå ikke i vejen for det ønskede projekt

Realdania ønskede at nedrive fredede bygninger, Slots- og Kulturstyrelsen gav ukritisk lov

Hvordan fandt staten på at nedrive bygninger, der var fortidsmindefredet og påtænke et byggeri på et fredet fortidsminde?

Foreningen Realdania, der sammen med A.P. Møller Fonden udgør projektets hoveddonorer, har udover de tilvejebragte økonomiske midler til projektet haft en stærk indflydelse på projektets udformning. Realdania var tidligt i forløbet med til at sætte kursen for projektet og bærer en del af ansvaret for, at den valgte løsning er blevet så voldsom og irreversibel. Realdania ønskede flere af de tiltag, der har gjort, at formidlingsprojektet ikke kan gennemføres uden at acceptere afledte ødelæggelser. Det gælder både de udførte nedrivninger af de gule militære bygninger og det planlagte nybyggeri. Dette fremgår af flere referater fra direktørmøder og styregruppemøder i 2014 og 2015 (bilag D).

De donorer, der tilvejebringer den afgørende kapital

At staten kan bruge penge på projekter, der ødelægger vor fortidsarv, er beskæmmende for borgerne.

Fondene har også et ansvar for at medvirke til, at der doneres støtte til projekter, der skæmmer by og landskab eller er direkte ødelæggende for vore fortidsminder.

A.P. Møller og hustru Chastine Mc-Kinney Møllers fond til almene Formaal er en fond, der i årtier har gjort meget godt for Danmark. Det fremgår af akterne om Nyborg Slot, at den daværende fondsdirektør også plæderede for en mere nænsom formidlings løsning, og han gjorde opmærksom på mulighederne ved lyd, lys og 3D. Det er tydeligt, at idéen til det store og klodsede byggeri ikke er hans. Men A.P. Møller Fonden er gået med på projektet, og har dermed forpligtet sig til at donere mere end 100 millioner kr. til et byggeri på Nyborg slotsholm, der ødelægger noget af Danmarks mest værdifulde kulturarv og et helstøbt købstadsmiljø skamferes. Der er milevidt mellem den genopretning af historiske facader, som A. P. Møller Fonden støtter inden for Fredericias volde, hvor byen føres tilbage til fordums storhed, og det klodsede slotsprojekt i Nyborg.

‘Intet tab bør ramme os, som kan undgås ved rettidig omhu’, skrev Arnold Peter Møller. Ikke desto mindre har den fond, der bærer hans navn nu doneret mere end 100 millioner kroner til Nyborg slotsprojekt, hvor der hele tiden har været en kendt 50% risiko for at projektet kunne blive standset i et klagensævn.

Tænk hvis de økonomiske dispositioner i resten af A.P. Møller koncernen blev foretaget efter samme risikokalkule! Det ville næppe være “rettidig omhu”.

Billedtekst Vinderprojektet i tegnestuens egen visualisering
(sammenlign med originalfotoet side 9)

Realdania er kendt for at yde støtte til bevaring af kulturarven, men det er faktum, at de bruger flere penge på stort anlagte projekter – det man kalder prestigeprojekter. I fondsmiljøet hedder det sig, at Realdania “gerne vil have mursten for pengene”. Det har medført flere eksempler i det danske kulturlandskab på meget store, dyre og ofte invasive byggeprojekter. BLOX i Københavns havn er et eksempel på sådan et prestigeprojekt, hvor man kan se, at Realdania har været her i form af et fysisk aftryk. Projektet i Nyborg er et tilsvarende projekt. Med reference til BLOX må man vogte sig at for ikke at ende i en situation, hvor BLOX-fadæsen gentager sig. Direktøren for Realdania var i 2018, da BLOX blev indviet, ude at sige, at det var et andet Realdania, der byggede BLOX, og at man ikke ville have gjort det i dag⁴. På det tidspunkt havde huset været mindre end ti år undervejs. Denne ikke-nødvendige bygning ligger nu side side om side med byens kostelige, historiske bygninger. Det er en gave, som man burde have takket nej til. De borgerprotester, der dengang opstod, blev afvist på samme måde, som man affejer protester og nævnsafgørelsen i tilfældet Nyborg Slot. Man bedyrer, at alt er i skønneste orden, at projektet er nænsomt, ikke ødelægger noget, og man lover vækst i

⁴ <https://politiken.dk/kultur/arkitektur/art6474412/Realdania-Vi-havde-ikke-bygget-Blox-i-dag>

turisme, flere arbejdspladser og en positionering af Nyborg på verdensarvslisten, selvom det længe har været kendt, at UNESCO-drømmen er skudt til hjørne.

Tænk hvis man bliver ramt af samme klarsyn nogle år efter, at man har været medvirkende til at ødelægge Nyborg Slot.

Vi ved, at Nyborg ikke kommer på verdensarvslisten. Vi ved også, at projektet ikke er nænsomt. Mon det bliver den turistsucces, man regner med, hvis det altså bliver en realitet?

Der er flere lignende eksempler. Realdanias engagement i Nørre Vorupør, et historisk fiskerleje på Danmarks smukke vestkyst, medførte også en gave af beton, fordi Realdania ville lave et havbad midt i naturen, så folk bedre kunne opleve stranden. De lokale fiskere, der kendte området, sagde med det samme, at en stor swimmingpool på stranden støbt i beton ville flygte til i sand. Det planlagte betonanlæg blev alligevel opført og allerede i første sæson fik fiskerne ret: Anlægget bliver ved hvert stormvejr fyldt af sand, som vedvarende må pumpes op. Den strand, som Realdania gerne ville vise frem, ligner som konsekvens af det oppumpede sand en grusgrav med høje bunker af ulovligt oplagt sand fra havbadet.

Dette er blot to eksempler på, at man skal være agtpågivende, således at en gavmild drømmegave ikke ender som et sandt mareridt. Lad ikke Nyborg Slot lide samme skæbne.

Direktøren Jesper Hermansen

Frem til 1. januar 2016 var de myndigheder, der i dag er sammenlagt i Slots- og Kulturstyrelsen adskilt i to separate styrelser. 'Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme' under Finansministeriet varetog på den ene side det økonomiske ejeransvar for Nyborg Slot, mens 'Kulturstyrelsen' under Kulturministeriet på den anden side var rigets øverste antikvariske myndighed og havde tilsynet med bl.a. den fredede fortidsarv. De to styrelser holdt hinanden i skak. Men sammenlægningen punkterede den interne kritiske stillingtagen myndighederne imellem, og den sammenlagte styrelse tillod ultimativt projektet.

Følger vi direktøren for Kulturstyrelsen, Jesper Hermansens dokumenter, kan vi se, at Kulturstyrelsen som fredningsmyndighed var dybt bekymret over slotsprojektets indgribende karakter, men efter at de to styrelser i 2016 blev lagt sammen til Slots- og Kulturstyrelsen med direktør Jesper Hermansen i spidsen, fik piben gradvis en anden lyd. Jesper Hermansen var oprindelig udtalt modstander af projektets brud på fredningsbestemmelserne, men som

direktør for den sammenlagte styrelse endte han med at stå fadder til danmarkshistoriens mest kontroversielle kulturpolitiske beslutning.

Slots- og Kulturstyrelsen har under Jesper Hermansens ledelse føjet donorernes ønsker om at sætte fysisk aftryk, sagsbehandlet sig selv og ikke utvetydigt overholdt egne regler til imødegåelse af myndighedsinhabilitet.

Lad os give ordet til Jesper Hermansen i 2015, sådan som han og hans embedsværk i Kulturstyrelsen så på sagen forud for et møde med direktørerne for Realdania, A.P. Møller Fonden og Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme (SLKE). Han gik til mødet med følgende talepapir (bilag E):

“Det er grundlæggende Kulturstyrelsens opfattelse, at SLKE, fonde og museum ønsker at strække rammerne videst muligt uden den nødvendige anerkendelse af de alsidige kulturhistoriske værdier på stedet. Vi er bekymrede for, at der ikke kommer et projekt, der vil kunne accepteres af Kulturstyrelsen, og at vi vil stå i en vanskelig situation, hvis der bliver [behov] for at Kulturstyrelsen må nedlægge veto og ikke give den nødvendige [dispensation]”

Hermansens talepapir fortsætter:

“de ikke-bygningsfredede militære bygninger fra 1800-tallet, der i dag udgør en nordlænge og sydlænge, kan fjernes, hvis det kan dokumenteres, at bygherres behov ikke kan løses uden at fjerne dem [...]. Fondene ønsker ikke at bevare militærbygningerne, og der er derfor ikke givet mulighed for at genbruge militærbygningerne med det aktuelle program, så vi får vi reelt aldrig belyst om de kunne indgå i løsningen. Det er ikke Kulturstyrelsens ønske, at militærbygningerne fjernes.!”

og

“At Krudttårnet måske kan bearbejdes/forhøjes såfremt et genialt projekt formår at sikre og udbygge bevaringsværdierne. Det er ikke Kulturstyrelsens ønske, at tårnet forhøjes.” (bilag E)

Kulturstyrelsen var ikke indstillet på en nedrivning af de gule militærbygninger og ønskede heller ikke en ændring af tårnet, som det var tiltænkt i det endelige projekt.

Kultur & Arv fremhæver direktørens bekymringer fra 2015 fordi, Slots- og Kulturstyrelsen få år senere endte i akkurat den situation, som Jesper Hermansen frygtede, da han kun var direktør

for fredningsmyndighederne og ikke også bygherre: nemlig at man kunne få svært ved at afvise projektet, hvis det kom for langt frem i sin proces, og det skulle vise sig *ikke* at kunne gennemføres inden for lovens rammer.

Endelig siger papiret (bilag E): "Det er bygherren SLKE [Styrelsen for Slotte- og Kulturejendomme], der har et ønske om at bygge på voldstedet – ikke Kulturstyrelsen. Det er bygherres opgave at sandsynliggøre, at det kan lade sig gøre inden for rammerne af museumsloven og bygningsfredningsloven"

og

"Parterne skal til stadighed gøres opmærksomme på, at det er [Kulturstyrelsen] som i sidste ende skal myndighedsbehandle og godkende et projekt. Et forslag vil ikke nødvendigvis kunne realiseres fuldt ud, hvis Kulturstyrelsens betingelser ikke er opfyldt." Det har altså hele tiden været kendt, at man kunne ende med ikke at få realiseret hele det ønskede projekt.

Hermansens talepapir fortsætter: "Det primære byggefelt kan kun udnyttes ved skånsom pilotering og nødvendige hensyn til ruinerne under jorden"

Det viste sig, at det ikke kunne lade sig gøre at lave en skånsom pilotering, og det vidste Slots- og Kulturstyrelsen godt, da de i 2019 alligevel gav sig selv dispensation fra museumsloven til at gennemføre byggeriet.

I dispensationen, som blev omstødt af Miljø- og Fødevarerklagenævnet i december 2020, fremgår det, at Slots- og Kulturstyrelsen tillader sig selv at overskride den oprindeligt fastlagte sikkerhedsafstand til ruiner i undergrunden flere steder og ultimativt medfører det, at man er nødt til at fjerne to store stykker (1m x 1m) af Christian III's murværk under jorden for at få plads til piloteringen. Dette er alt andet end skånsomt og ikke indenfor rammerne af loven. Derfor blev dispensationen omstødt.

Når fortalere for projektet i medierne fremfører, at projektet ikke ødelægger noget, har de uret og taler formentlig mod bedre vidende. Med disse linier af det aktuelle høringssvar er politikere, beslutningstagere, embedsværk og offentligheden nu gjort bekendt med et uomtvisteligt faktum ved det planlagte Nyborg Slot-projekt: fredningsmyndighederne ønskede ikke et så indgribende projekt, som de alligevel endte med at give tilladelse til, og de havde allerede inden styrelserne i 2016 blev slået sammen forudset, at man kunne ende i en penibel situation, hvor projektet ikke ville kunne godkendes. Risikoen var kendt, men man forberedte ingen plan B. Når man læser dispensationen er det tydeligt, at en gennemførelse af projektet

er lig med ødelæggelser af fortidsmindet. Hvis man vælger at gennemføre projektet ved særlig lovgivning af den ene eller anden art, vil de ansvarlige politikere have foretaget en parti- og værdipolitisk blåstempling af ødelæggelsen af vor fælles, nationale arv. A.P. Møller Fonden og foreningen Realdania vil som projektets mæcener også bære deres del af ansvaret.

Ødelæggelser skulle først undgås for enhver pris – men endte med at blive tilladt

Kultur & Arv gør opmærksom på, at ovenstående forløb også til fulde afspejles i sagsakterne, hvis man stiller skarpt på den sagsbehandler, der i 2019 endte med at give dispensation til projektet. Arkæologen "MRL" havde en nøglerolle i sagsbehandlingen efter museumsloven og arbejdede påviseligt ud fra det princip, at en dispensation kun kunne gives, hvis man ikke kom i kontakt med, fjernede eller gennembrød fortidslevn i jorden. Det skriver hun til bygherre delen af Slots- og Kulturstyrelsen i 2017 (bilag F), og det fremgår også af et referat fra et møde i Slots- og Kulturstyrelsens arkæologiske arbejdsgruppe (AAG) i efteråret 2018 (bilag G).

I maj 2017 skriver "MRL" med kendelig frustration til projektchefen: "Det sidste møde, jeg deltog i, var 20. april. På dette møde fastholdt vi den tidligere udstukne kurs mod en løsning, der af hensyn til Museumsloven og fortidsmindet hverken beskadiger, gennembryder eller fjerner ruiner og/eller andre faste konstruktioner, hvilket er helt normale vilkår for dispensationer. Det var mit indtryk fra mødet, at bygherre og rådgiver ville arbejde videre på grundlag af denne præmis." (bilag F)

Da hun i september 2018 orienterede den arkæologiske arbejdsgruppe, der har fulgt udgravningerne på slotsbanken, førte arbejdsgruppen følgende til referat:

"MR gennemgik status for det igangværende projekt, Nyborg Slot, Levende Kulturarv. Projektet vil påvirke fortidsmindet mht. terrænregulering, rekonstruktion og nybyggeri bl.a. med pilotering og kræver derfor dispensation fra Museumsloven. Udgangspunktet er, at man ikke må fjerne eller gennembryde konstruktioner (kulturlag mv. vil kunne fjernes efter arkæologisk registrering). Forud for projektet er foretaget arkæologiske undersøgelser af jordarbejder, som udover at kunne kortlægge tilstedeværelsen af ruiner og kulturhistoriske anlæg har kunnet medvirke til bevaring af diverse faser af slottets historie. Der refterer ganske få arkæologiske undersøgelser, som formentlig vil foregå som overvågning. Der er stor offentlig interesse, som bl.a. er mundet ud i en række aktindsigter. MR viste detailplaner af, hvorledes piloteringen respekterer de gamle ruiner under jorden. Udgangspunktet er: at man ikke må fjerne noget og

ikke må gennembyrde noget. Hermed er AAG informeret igen om status Nyborg sagen. AAG bliver hørt om selve afgørelsen." (bilag G)

Af sidste citat kan udledes, at det var meningen, at piloteringen skulle *"respektere de gamle ruiner under jorden"*. Slots- og Kulturstyrelsens udgangspunkt for sagsbehandlingen var: *"at man ikke må fjerne noget og ikke må gennembyrde noget"*. Det kunne man ikke leve op til, og her burde styrelsen af egen drift have ændret eller skrinlagt projektet. I stedet lod man som ingenting, og tillod i den endelige afgørelse det stik modsatte.

Referatet anfører, at den arkæologiske arbejdsgruppe *"bliver hørt om selve afgørelsen."* Dette er aldrig sket. Afgørelsen har ikke været forelagt arkæologisk arbejdsgruppe (AAG), til trods for at direktør Jesper Hermansen i bl.a. Weekendavisen har hævdet det (bilag H). Høring af AAG om selve afgørelsen er en klar forudsætning for, at styrelsen må sagsbehandle sig selv. AAG blev ikke hørt om selve afgørelsen.

Hvad har fået en arkæologisk sagsbehandler, der hele tiden har arbejdet ud fra at man *"af hensyn til Museumsloven og fortidsmindet hverken beskadiger, gennembyrder eller fjerner ruiner og/eller andre faste konstruktioner, hvilket er helt normale vilkår for dispensationer"* til at tillade akkurat dette? Når man *"ikke må fjerne noget, og man ikke må gennembyrde noget"*, hvordan går det så til, at det netop er blevet tilladt.

En arkæolog, der administrerer efter gældende regler og praksis, ændrer næppe i 11. time af egen drift administrationspraksis for en hel myndighed.

Eksemplet viser akkurat dét, der hele tiden har været frygtet, nemlig at projektet ville blive gennemført uanset, om det kunne rummes indenfor de givne regler, og at det ikke var reelt tænkeligt, at det skulle være anderledes. Myndighedssagsbehandlingen var proforma.

Problematisering af projektet

Hvad er det så for et "bygge- og formidlingsprojekt", som ministeren ønsker at gennemføre for enhver pris? Man har nok håbet, at det kunne lade sig gøre at gennemføre det store 'slotsprojekt' uden skade på fortidsmindet. Det er det løfte, der har været givet fra starten, men det var ikke muligt, og i stedet for at stoppe eller omtænke projektet, er man gået videre med en løsning, der er voldsom, ødelæggende og irreversibel. Det, der ville skulle opføres, kan aldrig rulles tilbage. Det er utopisk at tro, at et projekt i 350 mio. kroners klassen, som indeholder så overvældende mængder beton, nogensinde vil kunne fjernes igen. Det planlagte

fundament indeholder 120 nedborede og støbte pæle i beton og jern med en diameter på op til 60 cm, som gennemborer fortidsmindets undergrund på kryds og tværs, og samtidig kommer i kontakt med ruiner under jorden og kræver fjernelse af murværk fra renæssancen. Det er ikke nænsomt, skånsomt eller respektfuldt, og det overskrider langt den eksisterende fredningslovgivnings rammer. Vi må værne om vore fortidsminder og ikke ændre i museumsloven for at muliggøre irreversible ændringer, store som små. Den nuværende museumslov tillader ikke denne form for forandringer, og det er vigtigt, at loven i sin reviderede form heller ikke kommer til at tillade det.

Nyborg behøver ikke ny, retlinet arkitektur for at blive forstået. Stedet taler for sig selv

Nyborg Slot ligger i et enestående, dansk købstadsmiljø omkranset af fine jordvolde og vandfyldte grave. Slottet er centrum i et i dansk sammenhæng fuldstændigt enestående kulturmiljø. Nyborg Slot stammer fra sidste halvdel af 1100-tallet. Det blev opført som en kongeborg for Kong Valdemar II, og helt op til nyere tid har slottet været i brug og Nyborg Slot og by afspejler på den måde Danmarks udvikling fra feudalsamfund til demokrati. Navnlig i middelalderen og renæssancen blev slottet udvidet og forstærket. Under Svenskekrigene i 1600-tallet blev slottet så hårdt beskadiget, at man opgav at bruge det til kongelig beboelse. Under enevælden blev voldene omkring Nyborg udbygget og forstærket, således at Nyborg i dag har høje grønne volde, der kan måle sig med Kastellet og Fredericias berømte fæstningsvolde. Det er unikt. Nyborg er desværre en overset fæstningsby midt i Danmark, og det er forståeligt, at man i Nyborg ønsker at øge kendskabet til byen, og at man gerne vil have mere turisme. Fortællingen om Nyborg er en fortælling om hele det danske samfunds udvikling. Den begrænser sig ikke til en bestemt periode eller epoke, tværtimod rummer byens voldomkransede gader næsten 800 års historie om det danske samfund.

Kultur & Arv finder, at man med Slotsprojektet har fokuseret for snævert og tendentiøst, idet man har besluttet sig for at fokusere fortrinsvis på en periode: nemlig middelalderen. Man har ydermere besluttet sig for at bygge for at formidle, og nedrive det, der ikke stemmer overens med den periodefortælling, man ønsker at formidle om Nyborg Slot. Man gør sig til dommer over historien, når man fjerner det, der ikke interesserer en. Det er en beklagelig og meget mærkelig praksis.

Formålet har siden første fælles visionspapir været at løfte byen som turistmagnet med en placering på UNESCOs verdensarvsliste. Det har fra starten været ambitionen, at Nyborg med det gennemførte slotsprojekt skulle optages på den celebre liste. (bilag I).

Nyborg Slot ejes af Staten og administreres som bygning af Slots- og Kulturstyrelsen, der både varetager ejerforholdet og er bygherre ved anlægsarbejder og vedligehold. Slots- og Kulturstyrelsen er samtidig fredningsmyndighed med ansvar for at overholde den gældende, restriktive lovgivning på fortidsmindeområdet. Det vil sige, at når Slots- og Kulturstyrelsen ønsker at lave ændringer i det fortidsminde, som Slots- og Kulturstyrelsen varetager, så skal Slots- og Kulturstyrelsen spørge sig selv om lov. Uanset hvordan man vender og drejer det, kan en myndighed ikke sagsbehandle sig selv, uden at der opstår myndighedsinhabilitet. Slots- og Kulturstyrelsen har som tidligere nævnt forsøgt at nedfælde konkrete regler for, hvordan dette alligevel kan gå an, men har i tilfældet Nyborg Slot heller ikke fulgt disse retningslinier til punkt og prikke. Der var ingen tvivl om, at tilladelsen ville blive givet, og det vidner blandt andet projektets stort anlagte offentliggørelse i november 2017 om. Her fremlagde man en klar tidsplan, der blandt andet viste, at det ceremonielle spadestik skulle gennemføres i juni 2018, og man udbød opgaven med at styre byggeriets opførelse efter EU's regler om licitation med begyndelse i august 2018 (bilag J, K). Der var altså ingen tvivl om, at man forventede at de fornødne tilladelser og dispensationer ville være på plads. Det var blot en formsag, idet Slots- og Kulturstyrelsen var både bygherre og dispensationsmyndighed.

Det har flere gange været anført, at der er tale om et gennemarbejdet projekt, der har været 10 år undervejs, men reelt set har offentligheden kun haft kendskab til projektet siden november 2017. Projektet var stadig under bearbejdning, da protesterne i offentligheden begyndte at tegne sig i foråret 2018. Tilladelse efter bygningsfredningsloven og dispensation fra museumsloven blev først givet i juni 2019. Herefter fulgte en klagesag, hvor fire klageberettigede foreninger indbragte Slots- og Kulturstyrelsens dispensationsafgørelse for Miljø- og Fødevarerklagenævnet. I december 2020 ændrede Miljø- og Fødevarerklagenævnet Slots- og Kulturstyrelsens dispensation til et afslag.

Projektet har været drøftet siden 2012, men blev først præsenteret for offentligheden i november 2017. Kultur & Arv anfører, at det ikke giver mening at tale om sagen, som om at

projektet har ligget klart længe, eftersom det siden 2017 er blevet ændret flere gange, og stadig var under projektering, da de første klager blev indsendt i 2018.

På dette tidspunkt havde man allerede nedrevet to fine gule militære bygninger, som var en del af den samlede fortidsmindefredning, og hvoraf den ene bygning ikke lå i vejen for det projekt, man havde besluttet sig for. Det er muligt, at projektet nødvendiggjorde nedrivning af den ene bygning, men den anden kunne og burde have været bevaret for eftertiden. Slots- og Kulturstyrelsen har netop fredet militært funktionsbyggeri fra samme epoke på Nyholm i København med følgende begrundelse, som også kunne have fundet anvendelse i Nyborg, hvis man vel at mærke ikke havde haft en anden agenda: "Der er ingen tvivl om, at Nyholm udgør **en enestående del af vores fælles kulturarv. Stedet er én stor historiebog med bygninger, der spænder over tre århundreder**, som tilsammen [...] viser udviklingen inden for Danmarks forsvar og dansk teknologihistorie og søfart. [...] Bygningerne og deres omgivelser indgår derfor i den samlede forståelse af området.

De bygninger, der fredes nu, rummer sammen med omgivelserne et enestående potentiale til at bidrage til en byudvikling, hvor alle bygningerne vil kunne rumme nyt liv og nye formål, og nye lag kan i fremtiden forsigtigt lægges ovenpå, så den vigtige historie om Danmarks forsvar lever videre i en ny sammenhæng til gavn for alle." (bilag N).

I stedet skriver Slots- og Kulturstyrelsen teknokratisk i en redegørelse fra januar 2021 (præcis et år før Nyholm) om Nyborg til kulturministeren: "Østfyns Museer anvendte frem til 2016 to nyere ikke-fredede gule bygninger på Slotsholmen til cafe, billetsalg, toilet og kontorer. Disse bygninger blev nedrevet i vinteren 2017 for at muliggøre, at der kunne laves arkæologiske undersøgelser under den nordlige gule bygning, som lå samme sted som den kommende udstillingsfløj ønskedes opført. **Den sydlige gule bygning lå uden for byggefeltet, men skulle ikke indgå i det samlede projekt og blev derfor nedrevet [...]**" (Kultur & Arvs fremhævning)

En fortidsmindefredet bygning, der ikke lå i vejen for noget skulle nedrives! Så lidt hensyn udviste man i Nyborg, og hvor er der langt fra denne fremgangsmåde til Slots- og Kulturstyrelsens almindelige praksis. Men som vist i forrige afsnit, var det heller ikke med direktørens og fredningsmyndighedens gode vilje. Det var fondene, der ville det.

Hvis man havde ønsket at fortælle hele Nyborgs historie fra 1100-tallet til i dag, så havde man respekteret fortidsmindefredningen og bibeholdt begge de to gule længer. Ved at nedrive dem begge har man udvisket de sidste tegn på en væsentlig del af Nyborgs historie som

fæstningsby og hjemsted for den militære garnison. De gule bygninger repræsenterer Nyborgs periode som fæstningsby fra Frederik II og frem til 1913, hvor militæret forlod Nyborg. Man har fjernet de sidste vidnesbyrd om den periode, der løber fra enevældens indførelse over grundloven og kvinders valgret frem til året før første verdenskrig. Det er en 253-årig periode, der udgør over en tredjedel af slottets samlede historie! Det er og bliver et uheldigt historiesyn, at man i sin iver for at formidle en tidsperiode eller en fortælling, fuldkommen udraderer væsentlige og smukke bygningsværker, som er omfattet af fortidsmindefredningen.

Desværre var disse nedrivninger iværksat inden, at bevaringsforeninger i Danmark blev klar over, hvad der var fat. Ellers havde en klage til Miljø- og Fødevareklagenævnet formentlig standset hele projektet meget tidligere. Dengang var der ikke bevågenhed, og nedrivningstilladelsen blev meddelt af Slots- og Kulturstyrelsen og effektueret.

Billedtekst De fortidsmindefredede gule militære bygninger bliver jævnet ned.

Præsentation af to alternativer til det efterspurgte formidlingscenter (Slotsprojektet), som ikke har været i spil og som kan gennemføres uden, at der skal dispenseres fra museumsloven

Der eksisterer i dag to oplagte muligheder til placering af et formidlingscenter tæt på slottet og begge muligheder dækker behovet for de ønskede ca. 2.000 kvadratmeter. Ingen af disse placeringer har været overvejet tidligere, hvilket kan undre, eftersom begge er naboer til slottet, og ligger på placeringer, der ikke er omfattet af museumslovens restriktive forbudsbestemmelse.

Billedtekst Illustrationen viser alternative placeringer til formidlingsfaciliteter:

1) egnet, ryddet 4.000 m² byggefelt lige ved siden af Kongefløjen markeret med blå, og 2) eksisterende politigård markeret med grønt og fremgår af både det store billede og det indsatte billede fra modsat vinkel.

Nyborgs gamle politigård overfor slottet (ting- og arresthuset)

Det ene alternativ er at genanvende byens gamle politistation, som ligger lige overfor slottet.

- ca. 80 meter over for slottet på modsatte søbred.
- Rummer mere end de 2.000 kvadratmeter, som man ønsker at bygge.

- -Har mageløs udsigt til hovedattraktionen Nyborg Slot.
- Ejet af Nyborg Kommune siden 2016.
- Allerede stillet til rådighed for museet.
- Velegnet og præsenterbart klassicistisk byggeri fra 1920

En løsning med indretning af politigårdens eksisterende bygninger vil kunne etableres både nænsomt og billigt, og vil ikke kræve dispensation fra museumsloven.

Stor og ryddet, ikke-fredet byggegrund lige ved siden af slottet

Den anden løsning er at anvende en frilagt grund, som Nyborg Kommune ejer lige ved siden af slottet. Her har kommunen nedrevet en villa og etableret parkeringsplads. Her kan der opføres et formidlingscenter, som lever op til donorer og bygherres ønsker om moderne formidling og arkitektur i særklasse.

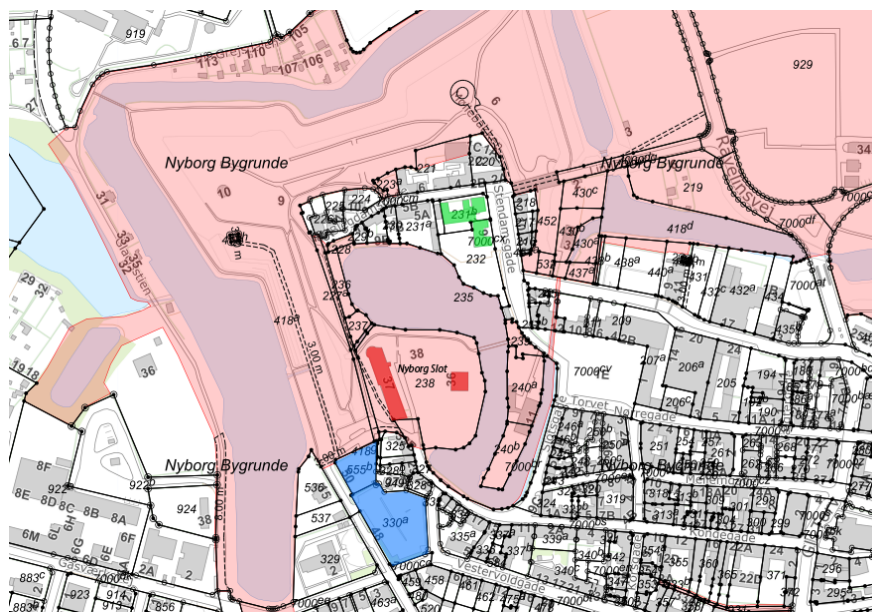
For denne grund gør sig gældende:

- 4.0000 m2 ryddet grund, oplagt som byggefelt
- Ligger 25 meter bag Kongefløjen, ved den tidligere Kongens Bastion
- Byggefeltet ligger i forlængelse af den fredede vold på et tidligere voldterræn, der blev sløjfet for mere end 100 år siden.
- På grunden har der ligget et gasværk, og derfor er grunden ikke fortidsmindefredet. Man vil kun skulle tage hensyn til fortidsmindebeskyttelseslinien på 100 meter, som stort set alle huse i Nyborg centrum skal respektere, og hvor der allerede er praksis for dispensation.
- Her kan nænsomt opføres et raffineret nybyggeri.

Placeringen i forlængelse af den høje vold bag Kongefløjen gør at man for eksempel kunne dække nybygningen med græs, så det kom til at ligne en del af volden og ikke konkurrerede med slottet.

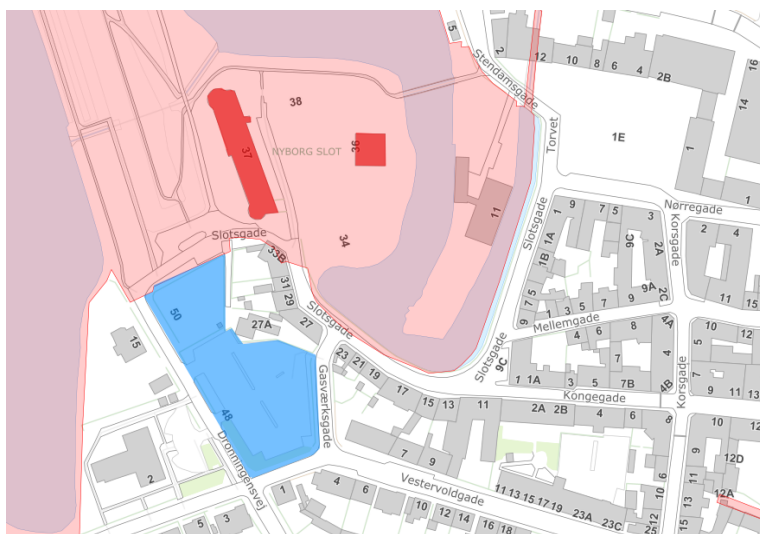
Man kunne tilpasse den nye formidlingsbygning til de eksisterende voldes fysiske fremtoning. Placeringen giver også mulighed for at lade den "nye volds" ydre vise Nyborg Volds skiftende udtryk og fysiske udvikling over tid. På den måde kunne man visuelt formidle, hvordan byens forsvarsværk har set ud i middelalderen (år 1200), renæssancen (ca. år 1560) og enevældens højbarok (ca. år 1700). Tre stadier i Nyborgs udviklingshistorie, der også markerer den dansk-europæiske fæstningstraditions udvikling.

Kultur & Arv ser store perspektiver i en professionel udforskning af denne mulighed.

Billedtekst Eksisterende byggeri markeret med grøn, ryddet byggegrund markeret med blå. Nyborg Slot er markeret med rødt. Det lyserøde marker fortidsmindefredning, som hverken blå eller grøn markering er omfattet af.

Fhv. kulturminister, Joy Mogensen, spurgte på et møde om Kultur & Arvs holdning til alternative projekter, og her blev ovenstående mulighed skitseret. Ministeren viste interesse for løsningsforslaget. Folketingets Kulturudvalg er også blevet gjort bekendt med denne mulighed for alternativ placering under et foretræde for Kulturudvalget d. 27. januar 2020 af de tidligere museumschefer for Rosenborg/Amalienborg og Koldinghus samt Kultur & Arvs formand (der henvises til transskription fra foretrædet, se bilag L).

Billedtekst Blå markering: Grunden Slotsgade/Dronningensvej 48-50 har et samlet areal på ca. 4.000 m², matrikel 330a (3.052 m²) og 555b (1.028 m²)

Kultur & Arv skønner, at et formidlingscenter som ovenfor beskrevet vil kunne opføres inden for den eksisterende økonomiske projektramme. Bygningen vil ikke være underlagt samme krav som den planlagte nordfløj, idet den ikke vil blive opført indenfor museumslovens fredningsområde, og derfor ikke vil komme i kontakt med resterne af det oprindelige Nyborg Slot. Derved undgår man også sindrig og kostbar punktfundering.

En sådan formidlingsbygning vil være nænsom, ligge i umiddelbar forlængelse af Kongefløjen, og vil ubesværet kunne passes ind i Nyborgs eksisterende købstadsmiljø, f.eks. som en gendigtning af en del af det sløjfede voldforløb.

Det vides, at Slots- og Kulturstyrelsen i sin redegørelse til kulturministeren i januar 2021 selv har oplyst, at projektets arealkrav til en formidlingsbygning uproblematisk kan anvises andre steder i Nyborg end på selve slotsbanken, herunder på steder, der ikke er omfattet af museumslovens forbudsbestemmelser: "[...] en ny museumsbygning vil principielt kunne etableres et andet sted i Nyborg end på det fortidsmindefredede slotsanlæg og vil i så tilfælde ikke være begrænset af museumslovens regler." (Redegørelse fra Slots- og Kulturstyrelsen til kulturministeren, januar 2021, bilag O, s. 3).

Kultur & Arv henstiller til lovgiverne, donorer og myndigheder, at man grundigt udforsker mulighederne for en alternativ, nænsom placering af det ønskede formidlingsbyggeri i Nyborg.

Formidling

Det er vigtigt for Kultur & Arv, at man i ens iver efter at formidle historien ikke ødelægger noget for eftertiden, ved at lave invasive forandringer.

Kultur & Arv bemærker, at i sager, hvor formidling anvendes som begrundelse for en dispensation, må det være en ufravigelig forudsætning, at der ikke hersker nogen tvivl om lødigheden af den formidling, der dispenseres til. Dette indebærer, at der ikke er videnskabelig uenighed om den udlægning af historien, som man ønsker at formidle. En historieudlægning, der skal begrunde et indgreb, må ikke være kontroversiel, men skal kunne efterprøves af en bred fagkundskab.

Kultur & Arv foreslår, at der i sager, hvor formidling skal anvendes som begrundelse for indgreb, indhentes en uvildig udtalelse hos ICOMOS Danmark, og at denne indskrives i lovteksten.

Om formidling som løftestang for projektet om Nyborg Slot.

I følge det fælles visionspapir for Nyborg Slot fra 2012 (bilag I) er projektet blevet til på baggrund af nedennævnte vision:

“At genskabe forståelsen af Nyborg Slot og by som Danmarks middelalders hovedstad og bringe stedets unikke kulturarv i spil.

- som attraktivt kulturmiljø og vækstmulighed i forhold til erhverv, turisme og bosætning på både lokalt, regionalt og nationalt plan
- som verdenskulturarv.”

og tillige at: “Sikre at slot og by får en central plads i historien”.

Et slot og en by kan have en central plads i historien. Det er ikke nået, man får på efterbevilling. Hvis årsagen til at gennemføre slotsprojektet er at genskabe “forståelsen af Nyborg som Danmarks middelalders hovedstad” kræver det, at det er hinsides enhver tvivl, at Nyborg også på det tidspunkt har været alment anerkendt som Danmarks hovedstad. Kultur & Arv vil anbefale, at denne præmis undersøges grundigt, inden man påbegynder et så omfattende irreversibelt byggeprojekt til formidling.

Proportionalitet mellem indgreb og det udbytte, man ønsker at opnå af formidlingen

Kgl. bygningsinspektør Jens Bertelsen redegør i 2014 for, at årsagen til Nyborg-projektets voldsomme skala skal findes i et ønske fra Østfyns Museer om at få 3.000 kvadratmeter, idet man argumenterede for, at man bedre kunne tiltrække udenlandske arkitekter på denne måde. Man endte med 2.000 kvadratmeter.

“Østfyns Museer havde ved starten af forundersøgelserne et ønske om et nybyggeri på 3000 kvm, mens forundersøgelserne viste at det kun var muligt at bygge 1600 kvm. [...] Dialogen med Kulturstyrelsen var ikke nem, men der blev etableret en skrøbelig borgfred med et nybyggeri svarende til det beskrevne i fondsansøgningerne. I forbindelse med de nye forundersøgelser her i 2014 melder spørgsmålet sig helt naturligt om en ny Nordfløj nu også er nok til at skabe et slot og samtidig er nok til at internationalt anerkendte arkitekter vil finde det interessant at konkurrere om. Ville både en Sydfløj og en Nordfløj give bedre mening og kunne den ønskede indramning af Borggården blive til bygninger med flere kvm, så det samlede areal ville nærme sig de oprindeligt ønskede 3000 kvm.” (bilag M)

Om nødvendigheden af historisk utvetydighed , når dispensation begrundes i formidling

ICOMOS er den danske nationalkomite af Infernal Committee on Monuments and Sites, der rådgiver UNESCO i spørgsmål om verdensarv. Slots- og Kulturstyrelsen hører altid ICOMOS, når man overvejer objekter til Verdensarvslisten. Kulturministeriet tillægger ICOMOS autoritet ved at lade komitéen være en af de entiteter, der ifølge den nye lov skal have mulighed for at udpege kandidatemner til listen over særligt sagkyndige i den nye kulturarvsafdeling af Miljø- og Fødevarerklagenævnet.

I tilfældet Nyborg Slot har Slots- og Kulturstyrelsen dog forholdt sig mere kritisk overfor ICOMOS end normalt. Styrelsen har stillet spørgsmålstegn ved ICOMOS' ekspertise og sendt ICOMOS' vurderinger til "faktatjek" hos ansøgeren, der er Østfyns Museer.

Det er en uortodoks fremgangsmåde, som skyldes, at det er en ubejlelig sandhed for Slots- og Kulturstyrelsen, at UNESCO's rådgivende organ ad to omgange har vendt tommelfingeren nedad for Nyborgs muligheder som objekt på verdensarvslisten. Dokumenterne er udtalelser fra ICOMOS, der rådgiver kulturministeren og Slots- og Kulturstyrelsen. Sidstnævnte har rekvireret og betalt for de faglige udtalelser.

ICOMOS Danmark skriver helt konkret ad to omgange:

2018: *"Der er pt. planlagt et storstilet projekt på Nyborg Slot. Dels skal Slottet istandsættes, dels skal der opføres en moderne formidlingsbygning og Vagttårnet skal påbygges med en overbygning, der kobles sammen med formidlingsfløjen. Dette ambitiøse indgreb vil – til trods for ord som "tiltrængt", "sikre for eftertiden", "autentisk", "minimale indgreb", "respekt for omgivelserne", "hensyn til det gamle" – være et markant indgreb i det fortidsmindefredede anlæg*

I forhold til vurdering af beskyttelse, er der en kraftig uoverensstemmelse mellem at have så storstilede ambitioner for nybyggeri på stedet og samtidig søge optagelse på Tentativlisten."

2019: *"Det er ICOMOS Danmarks indstilling, at "Kongebyen Nyborg – Parlamentsby og Residensstad" i Verdensarvssammenhæng repræsenterer 'mere af det som allerede er sikret' på listen. Der er allerede indskrevet emner der vedrører demokrati og tidlig statsdannelse. Der er allerede indskrevet byer med historiske centre knyttet til konger, kejsere, munke, arkitekter, trossamfund etc.*

Som anført i vores bedømmelse finder vi Nyborg af stor betydning på nationalt plan, men ikke i en forstand der berettiger til optagelse på den danske Tentativliste med potentiale som fremtidigt objekt på Verdensarvslisten."

Hermed er der definitivt sat en stopper for Nyborg Slots ambition om at komme på UNESCOs verdensarvliste.

Tidslinie for ICOMOS-vurderinger

1. maj 2018: ICOMOS' første negative vurdering af Nyborg ansøgning sendes til Slots- og Kulturstyrelsen

29. juni 2018: Slots- og Kulturstyrelsen sender afslaget videre til Nyborg (med en åbning i form af styrelsens egen melding om, at man kan bearbejde ansøgningen og prøve igen)

2. juli 2018: I en pressemeddelelse melder Nyborg Kommune og Østfyns Museer ud, at man aldrig har været tættere på at komme på listen og nu har fået *"Slots- og Kulturstyrelsens anerkendelse af, at Nyborg Slot og by nu er en værdig kandidat."*

12. februar 2019: Slots- og Kulturstyrelsen fremsender Nyborgs reviderede ansøgning til ICOMOS

29. april 2019: ICOMOS er på inspektion i Nyborg.

12. juni 2019: ICOMOS svarer Slots- og Kulturstyrelsen og meddeler påny afslag på Nyborgs ansøgning.

ICOMOS' udtalelser tilbageviser meget substantielle dele af Slots- og Kulturstyrelsens fortælling om Nyborg bys og Nyborg Slots betydning og rolle i Danmarkshistorien. Udtalelserne er kildeunderbygget og taler et for fagområdet klart sprog. Desuden udtrykker de sig også kritisk, hvad angår nybyggeriet.

I første omgang har ICOMOS taget stilling til udlægningen: "Nyborg Slot og by - Parlamentsby og Reformationshovedstad". Næste gang hed det: "Kongebyen Nyborg - Parlamentsby og residensstad".

Kultur & Arv vedlægger begge ICOMOS' udtalelser, der problematiserer ansøgningernes historiske udlægning (bilag U).

Hvis man vil basere et helt projekt på formidling, så må man være 100 procent sikker på, at den historie, man vil formidle, holder vand, og at den ikke kan formidles ligeså godt uden at ødelægge noget. Hvis man vil gribe voldsomt ind i et fortidsminde og reelt indføre en helt ny forvaltningspraksis for fortidsminder, skal det være fordi, det er strengt nødvendigt og fordi der ikke findes alternative løsninger. Slots- og Kulturstyrelsen var i 2018 og 2019 påviseligt vidende om, at der i de højeste faglige kredse var uenighed om udlægning af kongerigets historie og Nyborgs rolle deri, som styrelsen lægger til grund for sit eget projekt.

Styrelsen har trods ICOMOS' vedvarende, faglige tilbagemelding fastholdt den bærende historiefortælling.

Kulturstyrelsens folk var heller ikke enige i den historiske udlægning

Samme tvivlende tilgang som hos ICOMOS spores i kommentarerne hos de historisk og ærkologisk kyndige medarbejdere i Kulturstyrelsen under udarbejdelsen af konkurrenceprogrammet til arkitektkonkurrencen i 2014.

I en skrivelse med kommentarer til programmet af 12. november 2014 (bilag P) præsenterer Kulturstyrelsen kommentarer både hvad angår løsninger, byggefelter, projektfastsættelse og den historiske udlægning.

Fra kommentarerne til konkurrenceprogrammet citeres:

"Kommentarer i øvrigt

Danmarks middelalderlige hovedstad! – det var et rejsekongedømme. Vi havde ingen entydig hovedstad i middelalderen (s. 1 og 5...)

Oprindelige borgstruktur – hvilken af faserne??? – Den tidlige/højmiddelalderlige er vel den eneste oprindelse, men programmet er mere optaget af Danehof-tiden og senmiddelalder/renæssance (s. 5)

Torvet var turneringsplads i RENÆSSANCEN, ikke middelalderen (s. 10)

Udtrykket firefløjede struktur danner billeder om en fire bygninger – det skal nok mere inspirere til at forstå den kvadratiske borgstruktur

Det svære vagttårn skrives ind i 1200-tallet, men kommer først senere (20)

[...]

Kort side 27 er tendenciøst og ahistorisk. Mangler militærbygninger. De er en del af det fredede fortidsminder og skal behandles efter museumsloven, hvis de rives ned. Fejl i 3. kort 1. spalte 1600-tallet

Kort side 32 øverst, hvad vil man vise, jf. side 21

[...]

Militærbygningerne..s. 39

Kan det dokumenteres af vagttårnet var en barfred? Var muligvis højere end kongefløjen (s. 41)"

Yderligere om Slots- og Kulturstyrelsens troværdighed – afviser at have deltaget i udfærdigelsen af slotsprojektets konkurrenceprogram

Ovenfor ser vi, at Kulturstyrelsen aktivt deltog i udformningen af konkurrenceprogrammet. Derfor kan det undre at Slots- og Kulturstyrelsen i dag nægter dette. I bemærkninger til Miljø- og Fødevareklagenævnet bedyrer Slots- og Kulturstyrelsens Dorte Veien Christensen: "Center for Kulturarv har deltaget i en forhåndsdialog om projektet siden 2010. **Myndighederne har ikke formuleret konkurrenceprogrammet**, men har positivt tilkendegivet, at byggeri på Slotsholmen var en mulighed under særlige forudsætninger." (Kultur & Arvs fremhævnning).

At styrelsen meget konkret deltog i udformningen af konkurrenceprogrammet fremgår af talrige bilag i sagen. Til eksempel fremhæves skrivelse fra kgl. bygningsinspektør, arkitekt Jens Bertelsen i 2013, til bl.a. selvsamme Dorte Veien: "*vi har forsøgt at ramme en skrivetone, der ikke afslører, at der har været mange "stemmer" undervejs*" (bilag Q). Forud vidner akterne om, at der har fundet korrespondance sted vedrørende de historiske forudsætninger og programmets formuleringer. Se til eksempel "Kommentarer til Konkurrenceprogram Nyborg Slot 11.12.2014! (bilag P), herunder også bemærkningen fra Thomas Roland, der præciserer følgende om de gule bygninger i programmet:

*"[...] at 1800-tals bygningerne på borgholmen er bevaringsværdige synes jeg bør nævnes under bygningsfredningen og ikke fortidsmindefredningen, hvor **de jo i princippet er lige så "fredede" som selve slottet!**"*. (bilag R) (Kultur & Arvs fremhævnning). Også udkast til det endelige konkurrenceprogram blev delt og drøftet med kulturarvsfolkene inkl. førømtalte Dorte Veien Christensen (bilag S).

Om reversibilitet

Reversibilitet har været et vejledende hensyn i bevaring af fortidsminder i mere end 50 år, da det sikrer, at ændringer foretaget i nutiden ikke ændrer på fortidsmindets grundlæggende form og indhold.

Det er vigtigt at bevare reversibilitet som et gennemgående krav i sagsbehandlingen af alle ændringer på fortidsminder.

Man kan ikke sammenligne Koldinghus med Nyborg Slot

Der har ofte været draget paralleller mellem restaureringen af Koldinghus og Nyborg Slot, men det bør holdes for øje at denne sammenligning ikke giver reel mening. Anlæggene er ganske

vist begge fredede fortidsminder og bygninger, og begge anlæg relaterer sig til Christian 3. Men to væsensforskellige forhold gør sig gældende:

Nyborg Slot bestod indtil for nylig af fire sunde bygninger under tag og fag. Koldinghus henlå efter Napoleonskrigene som udbrændt ruin i henved 150 år, før man med arkitekterne Inger og Johannes Exner i spidsen iværksatte en omfattende restaurering, der var nødvendig for at stabilisere og lukke de eksisterende bygningsrester, så de kunne anvendes til museum og anden kulturel virksomhed. Man byggede ud fra det princip, at alt skulle kunne skilles ad igen og ikke måtte ødelægge noget. Alt bevaret var udtryk for skiftende tiders behov og muligheder. Ruinen står derfor i dag stort set urørt under det nye tag, og taget og den nye trævæg mod syd er båret af træsøjlerne i sydfløjen, som også kan fjernes. Processen er fuldt reversibel og man kan til enhver tid føre ruinen tilbage til situationen før Exnernes restaurering påbegyndtes i 1976.

Det restriktive reversibilitetsprincip har lige siden stillet store krav. Naturstyrelsens opførelse af en udsigtstrappe ind i tårnruinen på Kalø Slotsruin i 2013 understreger dette. Det var et ufravigeligt krav fra Slots- og Kulturstyrelsen, at trappen skulle kunne tages ned uden at efterlade spor. Processen skulle være *reversibel*. Derfor blev trappen tegnet om, indtil den til sidst var selvbærende og kun hvilede på enkelte nyere mursten, der var blevet skiftet som led i nødvendigt vedligehold af ruinen. Det var en væsentlig forudsætning, og man vægrede sig meget ved at give tilladelsen, da man frygtede risiko for præcedens i lignende sager. (bilag T)

I Nyborg, hvor Slots- og Kulturstyrelsen selv vil bygge, har man derimod givet sig selv tilladelse til at forhøje det eksisterende tårn med mange meter ved at bygge direkte oven på det. Det er ikke en reversibel proces, og det er et fuldkommen brud med egen praksis. Slots- og Kulturstyrelsen pakker projektet ind i behovet for formidling; fordi det utrænede øje ikke kan se, at her har ligget en mægtig borg, må man bygge for at forklare. Med den praksis taler man om at genopføre murforløbet, så det er til at forstå, at der er tale om en middelalderborg.

Realiteten er, at der opføres ca. 2000 kvadratmeter nybyggeri med støbt kælder, industrikøkken, 12 toiletter og moderne kloakering midt i et fortidsminde. Byggeriet hviler på gammelt murværk og ellers på 60 søjler af beton, der støbes i undergrunden samt 60 jernsøjler, der bores ned i mellem ruiner og fundamenter. Det vil aldrig være muligt at tilgå disse igen, hvis man en dag skulle fortryde.

Om behovet for at ændre Miljø- og Fødevareklagenævnets sammensætning og afgørelsespraksis

Kultur & Arv finder, at klagenævnet har fungeret som ønsket hidtil. Vi skal bemærke, at Kulturministeriet ikke tidligere har anfægtet klagenævnets kompetence. Det sker først nu, hvor klagenævnet har givet Kulturministeriets styrelse uret. Om dette er den rette baggrund for en omkalfatring af klagenævnets sammensætning, er foreningen ikke sikker på, men vi finder, at tilførslen af to særligt sagkyndige med forudsætninger inden for arkæologien er en brugbar prioritering. I den henseende er det særligt vigtigt, at de udpegede sagkyndige repræsenterer den højeste faglighed og integritet, således at disse vil kunne modstå det forventeligt høje pres, som er forbundet med kontroversielle sager som den om Nyborg Slot o.l. Kultur & Arv er i udgangspunktet positivt indstillet over for ønsket om at tilføre Miljø- og Fødevareklagenævnet en ny kulturfaglig afdeling.

Når Kultur & Arv ikke støtter forslaget er det funderet i to forhold:

1) loven giver allerede i dag mulighed for at ad hoc beskikke sagkyndige. Det fremgår ikke af lovteksten, at det ikke skulle gælde for den læge afdeling.

Behandlingen af en sag kan tiltrædes af yderligere sagkyndige.

2) Kultur & Arv finder, at sagen om Nyborg Slot med al tydelighed har vist, at nævnsmedlemmer kan blive udsat for stort pres i offentligheden, hvilket ikke taler for en reduktion af antallet af medlemmer, da der bliver færre til at "løfte ansvaret" udadtil.

Den aktuelle sag om Miljø- og Fødevareklagenævnets afvisning af Nyborg Slot har vist, at nævnsmedlemmer må have hår på brystet, hvis de vil træffe afgørelser, som risikerer at tale staten eller magten ret imod. De nævnsmedlemmer, der træffer afgørelser i kontroversielle sager må acceptere at skulle se sig selv udstillet og nærmest udskammet i medierne.

Det er ikke rimeligt, at nævnsmedlemmer skal forsvare deres afgørelse, fordi de har truffet afgørelse i en sag ved demokratisk flertal.

Det er et blivende vilkår ved demokratiet, at flertallet bestemmer, hvilket mindretallet accepterer.

Jo færre nævnsmedlemmer, der er til at træffe beslutning i kontroversielle sager, jo større risiko er der for stormvejr. Lektien fra sagen om Nyborg Slot, hvor flere nævnsmedlemmer måtte forsvare deres afgørelse i pressen, kunne påvirke den enkelte til at træffe en beslutning efter ønsket om ro frem for sin overbevisning.

Herfor taler etablering af en praksis, hvor formanden udnytter sin mulighed for at udvide nævnet med et højt antal ad hoc beskikkede sagkyndige, således at flere skuldre bærer ansvaret. Det er der mulighed for i loven, hvad enten man forbliver ved løsningen med læge medlemmer eller vedtager den nye ordning med en egentlig kulturarvsafdeling behandlet med sagkyndige.

100 års afgørelsespraksis

Der henvises til, at Miljø- og Fødevareklagenævnet siden 1918 under forskellige navne, såsom blandt andet Overfredningsnævnet, og Natur- og Miljøklagenævnet, mv. har stået urokkeligt værn om fortidsarven og sikret den. beskyttelse, der følger af det tredobbelte lovkompleks, der i dag rummes af bygningsfredningsloven, museumsloven (fortidsmindefredningen) og naturbeskyttelsesloven (fortidsmindebeskyttelseslinien).

Miljø- og Fødevareklagenævnet blev en realitet i forbindelse med ministerielle ressortsammenlægninger pr. 1. januar 2017.

Optil 1. januar 2017, dvs. Indtil for fem år siden, blev sager i Natur- og Miljøklagenævnet behandlet af en formand, to landsdommere plus *enten* fire sagkyndige *eller* af syv lægfolk, mod hhv. to sagkyndige eller fire lægfolk i dag.

Når man taler om, at nævnet i dag er svækket og bør tilføres ny sagkundskab, er det vigtigt at huske på, at både S og V m.fl. dengang stemte for at reducere antallet af medlemmer i klagenævnet. Nu, fem år senere, vil de samme politikere have styrket klagenævnet.

Udvidet sammensætning

Klagenævnet kunne inden 1. januar 2017 i "ganske særlige tilfælde" vælge at lade både lægfolk og sagkyndige behandle en sag, jf.. § 7 "*Formanden eller en stedfortræder for denne kan i ganske særlige tilfælde beslutte, at en sag skal behandles af nævnet med deltagelse af*

både et eller flere sagkyndige medlemmer, jf. § 5, stk. 1, nr. 1, og de medlemmer, der er udpeget af Folketinget og Højesteret, jf. § 5, stk. 1, nr. 2."

Med Miljø- og Fødevareklagenævnets oprettelse 1. januar 2017 foreligger der en ny situation. Ikke alene markerer oprettelsen af Miljø- og Fødevareklagenævnet en sammenlægning af en lang række områder, der ikke har med natur og miljø at gøre, men klagenævnet blev desuden fra politisk hold kraftigt reduceret, så den enkelte sag behandles af enten to område-sagkyndige eller fire lægfolk mod de tidligere fire sagkyndige og syv lægfolk.

Der har ikke desto mindre de sidste fem år eksisteret samme mulighed for udvidet behandling i loven, men den formuleres anderledes. Miljø- og Fødevareklagenævnet har den dag i dag mulighed for at indhente ekstern sagkundskab i bl.a. kulturarvs- og fredningssager, mens inddragelsen af ekstern sagkundskab ikke længere hæftes op på, at der skal være tale om "særlige tilfælde". Det er i stedet op til formandens skøn, om man vil indhente yderligere sagkundskab til behandlingen eller ej.

I lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet hedder det: § 2, stk. 2.: *"Formanden kan beslutte, at behandlingen af en sag kræver, at nævnet tiltrædes af et eller flere yderligere sagkyndige medlemmer, der ad hoc beskikkes. Hvis formanden beslutter dette, indstiller styrelser under Miljø- og Fødevareministeriet et eller flere sagkyndige medlemmer med de relevante kompetencer til beskikkelse af erhvervs- og vækstministeren."*

Reelt er der således ikke en øvre grænse for, hvor mange sagkyndige formanden kan beslutte, at nævnet skal tiltrædes af. Formanden beslutter dette på ad hoc basis, og de sagkyndige beskikkes af den ansvarlige minister. Der er ikke behov for at ændre på loven.

Nævnet har for vane juridisk at stadfæste Slots- og Kulturstyrelsens afgørelser, hvilket Slots- og Kulturstyrelsen gerne henviser til, når den restriktive praksis i fredningssager skal understreges overfor borgere såvel som myndigheder.

En sjælden gang i mellem sker det dog, at nævnet underkender staten, og det er tidligere også sket i tilfældet Nyborg Slot. Men dengang var forskellige myndigheder involveret og ingen

fandt det dengang nødvendigt at ændre klagenævnet, fordi statens beslutning var blevet omstødt. Derfor bør det heller ikke ske denne gang. Man kendte risikoen.

1989 – Overfredningsnævnet nedlægger forbud mod byggeri ved Nyborg Slot

Som bilag V til nærværende skrivelse er nøgledokumenter fra en sag, der sluttede i 1989. Sagen kommer i aktindsigt fra Slots- og Kulturstyrelsen og var i aktlisten lidt kryptisk benævnt som en sag om dispensation til "opstilling af skurvogne".

Den viste sig at handle om noget andet og mere væsentligt, nemlig en planlagt 80'er-tilbygning til Nyborgs politistation (ting- og arresthus) fra 1920, der ligger lige overfor slottet i Stendamsgade på den nordlige bred af slotssøen. Danmarks Naturfredningsforening klagede. Byggeriet blev – trods godt 15 års forarbejde og planlægning – til sidst standset af Overfredningsnævnet, der med henvisning til det nødvendige hensyn til Danmarks ældste kongeborg omstødte dispensationen. Overfredningsnævnet var Miljø- og Fødevareklagenævnets forgænger. Danmarks Naturfredningsforening betragtede det dengang som en stor sejr og skrev om det i sit blad 'Natur og Miljø' under overskriften: "Godt vi har Overfredningsnævnet".

Der er mange paralleller til den aktuelle sag om det standsede slotsprojekt.

Forskellige myndigheder vs. en og samme myndighed

Dengang var det Justitsministeriet, der ville gennemføre en større udvidelse af politistationen lige overfor slottet. Også dengang blev to bevaringsværdige bygninger revet ned for at give plads til udvidelsen! Ejeren af Nyborg Slot var dengang Nationalmuseet, som tegnede sig for indædt modstand mod nybyggeriet udtrykt af rigsantikvaren (der var direktør for Nationalmuseet) samt myndigheden Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat. Også dengang blev man først meget sent i projektet (efter ca. 15 års projektering) klar over, hvad der var ved at ske. Som det fremgår af dokumenterne, skrev Rigsantikvar Olaf Olsen flere breve om emnet. Han udtrykker i to breve følgende synspunkter:

(6. januar 1989)

"Nationalmuseet, der ejer Nyborg Slot, deler ganske Skov- og Naturstyrelsens betænkeligheder ved det projekterede nybyggeri, der med sin bastante udformning og dominerende beliggenhed helt ud til voldgraven ville være en alt for påtrængende nabo til Danmarks eneste bevarede

middelalderlige kongeslot. Jeg skal der- for indtrængende henstille til fredningsnævnet at undlade at godkende det fremsendte projekt.” RIGSANTIKVAR OLAF OLSEN

(8. februar 1989)

“... jeg må fastholde, at den nye bygning vil få en urimeligt dominerende beliggenhed i forhold til slotsban- ken. Der vil efter min opfattelse herved ske en helt uforsvarlig forringelse af det historiske miljø omkring det middelalderlige slot, der både af historiske, æstetiske og topografiske årsager måtte kunne forvente at blive forskånet for en så påtrængende nabo (...). Nyborg Slot er vor eneste bevarede middelalderlige kongebolig, og jeg kan tilføje, at både slottets egne bygningshistoriske kvaliteter og de mange historiske bygninger med beskedne dimensioner, som netop denne del af byen rummer, bør anspore til den yderste tilbageholdenhed med opførelsen af bygningskomplekser, der ved deres bygningsmasse giver sig til at konkurrere med slottet.” RIGSANTIKVAR OLAF OLSEN

Datid - 1989

Det kulturhistoriske kontor under Skov- og Naturstyrelsen, der havde ansvaret for tilsynet med fortids- minderne, var modstander. Den ansvarlige myndighed for bygningsfredning, Planstyrelsens bygningsfredningskontor, var ligeledes betænkelig. Ejeren af Nyborg Slot, Nationalmuseet, var den største kritiker af nybyggeri så tæt på slottet.

Nutid - 2021

I dag er de tre ovennævnte instanser, hhv. fortidsmindemyndighed, bygningsfredningsmyndighed samt ejerskab af Nyborg Slot samlet under ét i Kulturministeriet. Kritikken er forstummet. Alting er vendt på hovedet.

I dag vil ejeren af Nyborg Slot (Kulturministeriet) gerne bygge 2.000 kvadratmeter nye lokaler på Nyborg Slot. Tilsynet med fortidsmindefredningen (Kulturministeriet) synes, at det er en god idé at bygge i fortidsmindefredningen, og bygningsfredningsmyndigheden (Kulturministeriet) har heller ikke indvendinger.

Overfredningsnævnets kendelse faldt dengang ud således

(16. november 1989)

Overfredningsnævnet skal udtale:

Nyborg Slot er Danmarks eneste bevarede kongeborg fra middelalderen. Slottet og slotsanlægget er velbevaret og fremtræder markant i bybilledet.

Uanset den arkitektoniske værdi af en tilbygning i overensstemmelse med det foreliggende projekt, og selv om der ved facadeudformningen er tilstræbt harmoni med de historiske omgivelser, findes tilbygningen at ville fremkalde en samlet kompakt bygningsmasse, som er vanskeligt forenelig med hensyn til slottets frem-

træden i bybilledet. Hertil kommer, at tilbygningen agtes opført med en beliggenhed indtil et par meter fra den nuværende voldgrav og til dels på et opfyldt areal, som tidligere har udgjort en del af voldgraven. Hensynet til omgivelserne for de enestående fortidsminder på stedet, som er genstand for beskyttelsen efter naturfredningslovens § 53, må tillægges større betydning end hensynet til at muliggøre en varig løsning af politiets behov for lokaler i overensstemmelse med det forståelige ønske om at samle politiets funktioner. Den påtænkte tilbygning kan derfor ikke tillades opført. Det kan ikke føre til andet resultat, at Justitsministeriet efter erhvervelsen af naboejendommene til ting- og arresthuset har ladet den ældre bebyggelse på disse ejendomme nedrive i forventning om at kunne opføre tilbygningen."

Rigsantikvarens vurdering fra 1989 og Overfredningsnævnets kendelse må stadig have gyldighed. Hverken lov, praksis eller bærende bevaringsprincipper er ændret. Tværtimod er behovet for at værne om vores fortidsminder kun blevet større.

Slottet er i den mellemliggende periode blevet 30 år ældre, og byggeriet er i stedet for 80 meter fra Nyborg slot i 1989 og (omfattet af den meget restriktive fortidsmindebeskyttelseslinie), nu rykket ind på selve den fredede slotsholm (omfattet af den meget restriktive museumslov).

Danmark har ikke fået flere middelalderborge siden 1989, og bygningsarkæologiske undersøgelser har i mellemtiden kun øget Nyborgs status som et enestående og umisteligt mindesmærke.

Hvis der er lighed for loven, så bør "Justitsministeriet" som bygherre i ovenstående ordlyd kunne ændres til "Kulturministeriet", "politiet" til "Østfyns Museer og/eller Kulturministeriet" og "politistation" til "museum". Sagerne er identiske een til een.

Juridiske krumspring

I foråret 2018 ansøgte Slots- og Kulturstyrelsen via sin arkitekt om dispensation fra fortidsmindebeskyttelseslinien for at iværksætte projektet på Nyborg Slot.

Med henvisning til afgørelsen fra 1989 klagede Kultur & Arv og Foreningen til Nyborgs Forskønnelse over afgørelsen til Miljø- og Fødevarerklagenævnet. Klagen kunne have standset hele projektet.

I løbet af nævnets behandling af klagen besluttede Slots- og Kulturstyrelsen, at styrelsen havde begået en fejl, da den søgte om dispensation. Man ville jo bygge oven i selve fortidsmindet, ikke rundt om det. Derved var der ikke noget at klage over, og klagesagen blev administrativt lukket i december 2018 (bilag W).

I juni 2019 kom så tilladelserne, der blev indklaget, og hvor Kultur & Arv og tre øvrige klagere fik medhold i Miljø- og Fødevarerklagenævnet.

Klagen (bilag X) til nævnet blev foretaget på baggrund af en faglig gennemgang foretaget af eksperter tilknyttet Kultur & Arvs videnskabelige råd. Blandt andet to middelalderarkæologer med særligt kendskab til Nyborg Slot havde gennemgået afgørelsen og fandt det "hævet over enhver tvivl, at det aktuelle projekt ikke kan gennemføres uden at bryde med hidtidig praksis og gribe ødelæggende ind i den samlede fortidsmindefredning på Nyborg Slotsholm" (bilag Y).

Kulturministeriet valgte ikke at indbringe Klagenævnets afgørelse for domstolene

Slots- og Kulturstyrelsen havde muligheden for at indbringe Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse til domstolene inden for seks måneder, hvis man var uenig. Dette valgte man ikke at gøre, og derfor er Miljø- og Fødevarerklagenævnets kendelse endelig og inappellabel. Det vil sige, at afgørelsen står fast.

Kultur & Arv mener dog at sagen, dersom den var overgået til domstolene, ville have fået generel betydning for retsanvendelsen og retsudviklingen i Danmark.

Sagen omhandler en række principielle spørgsmål, der i en retssag ville vedrøre fastlæggelsen af rammerne for og retsvirkningerne af de uskrevne regler om myndighedsinhabilitet. Der er

tale om en særlig kompleks sag, som har betydning for præcedens i bevaring- og fredningssager fremadrettet.

Både spørgsmålet om inhabilitet og spørgsmålet om, hvorvidt de EUF-traktatafledte principper om ligebehandling og gennemsigtighed er overholdt, kunne med fordel have været gennemgået af retten.

Sagens udfald ville have haft en væsentlig, samfundsmæssig rækkevidde.

Kultur & Arv havde gerne set Slots- og Kulturstyrelsen tage striden med Miljø- og Fødevareklagenævnet i retten, men vi havde ingen forventning om, at dette ville ske, da det ville have indebåret at Kulturministeriets styrelse skulle lægge sag an mod Erhvervsministeriets klagenævn.

Desværre fik man ikke denne mulighed. I stedet for at gå rettens vej eller acceptere, har Kulturministeren bestilt en ny lovgivning i et forsøg på at genoplive projektet. Partiet Venstre har flere fynske folketingsmedlemmer, der støtter venstre borgmesteren i Nyborg, der har sat hele sin prestige ind på at få gennemført projektet. Det er klart, at man gerne har villet hjælpe borgmesteren i et kommunalt valgår, og i lyset heraf er de mange bombastiske udmeldinger om anlægslov, som i løbet af 2021 har genlydt især i fynske medier fra venstrepolitikere og ikke mindst fra formanden for Folketingets Kulturudvalg Hans Chr. Schmidt, forståelige. Men der gælder et større hensyn end det reelt partipolitiske.

Når Socialdemokratiet og Venstre nu taler åbent om en anlægslov og Venstre angiveligt vil fremlægge et sådant forslag i Folketinget, så skal man huske på, at projektet hele tiden har haft 50% risiko for at blive standset i et klagenævn. Det er den præmis, som projektet er sat i gang med, og den har været kendt hele tiden. Man har vidst, at man begav sig ud på tynd is, og at man med direktøren for Slots - og Kulturstyrelsens egne ord "strakte rammerne for fredningslovgivningen til det yderste". Det viste sig, at projektet ikke kunne gennemføres uden at ødelægge det, man gerne vil formidle. Derfor blev projektet stoppet. Og derfor skal det forblive stoppet. En anlægslov kan ikke ændre på, at det ønskede projekt er irreversibelt ødelæggende. Den kan kun ændre på offentlighedens adgang til at klage og tilsidesætte

fredningslovene fuldstændig, så man har endnu mere vidtgående rammer. Politikerne har det klare valg at vælge projektet fra.

Der findes alternative løsninger, og Kultur & Arv indgår meget gerne i dialog med politikerne om denne løsning.

Det er en kendt sag, at Slots- og Kulturstyrelsen er inhabile i sager, hvor styrelsen sagsbehandler sig selv. Det bærer den aktuelle sag præg af. Lovændring ændrer ikke på Slots- og Kulturstyrelsens inhabilitet, når styrelsen sagsbehandler sig selv.

Undren over ekstraordinært kort høringsfrist lagt hen over årets travleste højtid

Det bemærkes, at lovforslaget blev sendt i høring lørdag den 18. december 2021 med frist onsdag den 12. januar 2022, hvilket er mindre end de fire uger, som både Justitsministeriets vejledning om kvalitet i lovgivningen foreskriver, og som også anbefales af Folketingets Udvalg for Forretningsorden.

Det undrer os endvidere, at den kortere høringsfrist er lagt oveni årets travleste højtid med i alt tre officielle helligdage udover Juleaften og Nytårsaften. Det giver sig selv, at det for mange har været svært at få plads i kalenderen til at gennemgå forslaget med den grundighed, som et så vigtigt lovforslag fortjener.

Ved ikke at give bedre tid afskærer man reelt nogle af de 102 høringsinviterede og den øvrige offentlighed fra at deltage med bemærkninger, der kunne forventes at bidrage til lovbehandlingen. Kultur & Arv er ikke i tvivl om, at en mere rimelig frist ville have bidraget til offentlighedens engagement i dette vigtige og væsentlige lovgivningsarbejde, der ultimativt berører alle danskere.

Det undrer os, at Kulturministeriet i en så vigtig og principiel sag som ændringer af fredningsapparat og klageinstans har valgt at fravige sædvanlig høringsfrist. Hvorfor dette hastværk?

Foreningens bemærkninger udgøres in toto af nærværende samlede dokument. Herunder fremgår enkelte specifikke bemærkninger opstillet for overskuelighedens skyld.

Specifikke bemærkninger til en ny museumslov

Kontrol med ændringer "af underordnet betydning"

Kultur & Arv er positivt stillet overfor ændringen i § 29 e, stk. 1 der tillader ændringer "af underordnet betydning" med det mål at skabe lettelser for både ejere af fortidsminder og den offentlige administration.

Vi er dog bekymrede for, at der vil forekomme en bred tolkning af, hvilke ændringer der er "af underordnet betydning". Denne lovændring kan derfor åbne for ukontrollerede ændringer over en bred kam, hvis ikke den kombineres med en klar definition, overblik over ændringerne samt en kontrolmekanisme. Vi foreslår derfor følgende:

- 1) Der etableres en indberetningspligt for alle ændringer "af underordnet betydning" koblet til det eksisterende centrale fortidsminderegister (som Kulturministeriet skal føre for at leve op til lovens § 29 e, stk. 4). Dette vil sikre et samlet overblik over ændringer "af underordnet betydning" i Danmarks fortidsminder.
- 2) Når kulturministeren udnytter sin bemyndigelse i den foreslåede §29 e, stk. 6 bør det klart defineres, hvad der forstås med "af underordnet betydning", således at en fortolkning hverken ligger hos en sagsbehandler i Slots- og Kulturstyrelsen eller hos den enkelte fortidsmindeejers. Hvis definitionen ikke er klar og præcis, risikeres en forskelligartet forståelse og praksis, og så er bagatelgrænsen af ingen praktisk værdi.
- 3) At Kulturministeriet foretager et passende antal administrative stikprøvekontroller med henblik på at sikre, at der ikke laves andre ændringer i Danmarks fortidsminder, end dem som er "af underordnet betydning". Hvis den administrative kontrol giver anledning til tvivl, bør ministeriet tage på fysisk kontrolbesøg.
- 4) Der etableres en klagemulighed - for samme klageberettigede som i museumslovens § 29 u, således at der kan klages over, hvorvidt en ændring er "af underordnet betydning". I sidste

ende bør det være op til domstolene at afgøre, om der er foretaget ændringer i strid med definitionen for underordnet betydning.

Reversibilitet

At ændringer i fortidsminder skal være reversible har været fastsat ved afgørelsespraksis i årevis. På nuværende tidspunkt fremgår hensigten om reversibilitet ikke af selve lovteksten, selvom den fremtræder hyppigt i bemærkningerne. Desuden kan formuleringen i bemærkningerne til lovforslaget om at ændringer ".. i udgangspunktet skal være reversible" potentielt tolkes bredt og åbne for en række særtilfælde over tid, hvor ændringer ikke er reversible. Vi foreslår derfor følgende ændringer:

- 1) At inkorporere formuleringen omkring reversibilitet i selve lovteksten under § 29 j som et separat Stk., med ordlyden "Dispensationer fra § 29 e, stk. 1 skal være gennemgående reversible".
- 2) At erstatte formuleringen ".. i udgangspunktet skal være reversible" med formuleringen "..skal være gennemgående reversible" i både lovtekst og bemærkninger.
- 3) At uddybe i bemærkningerne hvilke aspekter, der anses for at falde ind under reversibilitet.
- 4) At sikre, at reversibilitet også fremgår af bemærkningerne for så vidt angår dispensationer funderet i ønsker om formidling.

Mindst indgribende løsning

Der vil forventeligt opstå en række forslag og ansøgninger til dispensationer i tiden fremover til § 29 j, stk. 3, 1) - 6). For generelt at sikre fortidsmindernes specifikke og helhedsmæssige integritet og bevaring, foreslår Kultur & Arv følgende ændring:

- 1) At indføre termen "mindst indgribende løsning" som princip i dispensationer relateret til § 29 j, stk 1.
- 2) At der ved alle dispensationer relateret til § 29 j, Stk 3. vurderes om de følger princippet om "mindst indgribende løsning" Dette indebærer, at myndighederne skal tage stilling til, om det

ønskede projekts formidlingsbehov kan løses på en anden og mere nænsom måde end det ansøgte.

3) Det indskrives i loven, at hvis der dispenseres til en permanent ændring, skal der forelægges flere alternative løsningsforslag til vurdering af den "mindst indgribende løsning".

4) Som dispensationsmyndighed skal Kulturministeriet være forpligtet til at vælge den "mindst indgribende løsning", hvis flere løsninger kan imødekomme de aspekter der vægtes i § 29 j, Stk 3.

Habilitet

I tilfælde hvor myndigheder skal sagsbehandle sig selv, kan der opstå tvivl om habiliteten af vurderings-arbejdet i relation til § 29 j, Stk 3, 1) - 6). For at sikre et tilstrækkeligt armslængdeprincip foreslår vi følgende:

1) Der udpeges en ekstern vurderings-komite hvortil Folketingets Kulturudvalg udpeger 3 frivillige, sagkyndige medlemmer og organisationerne Organisationen Danske Museer, Danmarks Naturfredningsforening, ICOMOS Danmark og Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur udpeger 2 frivillige, sagkyndige medlemmer i forening.

2) Den eksterne vurderings-komite skal foretage dispensationsbehandling for § 29 j, Stk. 1 i stedet for Kulturministeriet.

3) Principperne for sagsbehandling i sager, hvor en myndighed sagsbehandler sig selv, skal være implementeret i en delegationsbekendtgørelse, ligesom ufravigelige administrationsprincipper, der overholder reglerne om god forvaltningsskik skal udarbejdes og efterleves.

Specifikke bemærkninger til ændring af lov om Miljø- og Fødevarerklagenævnet:

Det vurderes ikke, at at Bygherreforeningen og Dansk Industri foreslåes udskiftet med eks. Skovforeningen eller lignende organisation,, som på mere passende repræsentativ afspejler ejerforvalternes interesser.

OM KULTUR & ARV

Kultur & Arv er en landsdækkende, almennyttig organisation, hvis hovedformål er at arbejde for at beskytte kulturarven, som den manifesterer sig i kulturlandskabet og i det byggede og levede miljø.

Vi er stiftet, fordi væsentlige bevaringsinteresser ikke længere har den prioritet, de burde have. Det skylder vi de kommende generationer at lave om på.

Vi arbejder for at fremme kendskabet til og respekten for kulturarven i alle dens afskygninger gennem oplysning.

Foreningen kan kontaktes i alle anliggender på:
sekretariat@kulturogarv.dk

KULTUR & ARVS BESTYRELSE

Frederik Siemssen

Initiativtager til Kultur & Arv og formand

Catharina Collet

Næstformand

Tidl. dansk formand og international Vice-President i bevaringsorganisationen Europa Nostra, tidl. medlem af ICOMOS Danmark, erhvervspsykolog, m.m.

Niels-Knud Liebgott

Bestyrelsesmedlem

Kammerherre, tidl. museumsdirektør ved De Danske Kongers Kronologiske Samling på Rosenborg og Amalienborg, tidl. museumschef på Nationalmuseet, tidl. formand for ICOMOS Danmark, m.m.

Poul Dedenroth-Schou

Bestyrelsesmedlem

Fhv. museumsdirektør for Koldinghus, leder af restaureringen af Koldinghus 1976-2013

Nikolaj Bøgh

Bestyrelsesmedlem

Konsulent og forfatter, fhv. rådmand og formand for Kultur- og Fritidsudvalget på Frederiksberg

Lars Rosendahl Appelquist

Bestyrelsesmedlem, ph.d, miljøforsker..

Arbejder bl.a. med miljøbeskyttelse og klimasikring af verdens kyster
Uddannet fra Københavns Universitet, Oxford, MIT og Risø.

FAKTA OM SLOTSPROJEKTET

Projektets hovedidé

Nyborg Slot er et af de vigtigste kulturarvsmonumenter fra Danmarks middelalder. Her mødtes det danske parlament Danehoffet, og det var på Nyborg Slot i Danehofsalen, at Danmarks første grundlov – Håndfæstningen fra 1282 – blev underskrevet. Nyborg Slot er det tætteste, vi kommer på middelalderens Christiansborg, og på slottet i Nyborg havde kongemagten til huse i næsten 400 år.

Formålet med slotsprojektet og nyfortolkningen af det oprindelige borganlæg på Slotsholmen er at skabe tilgængelighed, forståelighed og troværdighed. Fornyelsen af Nyborg Slot skal styrke forståelsen af Slotsholmens historiske borgstruktur, skabe bedre sammenhæng mellem slottet og byen og give nye muligheder for udstillinger og formidling. På den måde skal projektet gøre historien og de bevarede dele af Nyborg Slot mere tilgængelige og begribelige ved at genskabe konturerne af det store, oprindelige slotsanlæg.

Restaureringen og udbygningen gennemføres i et partnerskab mellem:

- Slots- og Kulturstyrelsen
- Nyborg Kommune
- Realdania
- A.P. Møller Fonden
- Østfyns Museer

Projektet er udviklet i et samarbejde bestående af Jaja Architects, VMB Arkitekter og Cubo Arkitekter med ingeniørfirmaet Søren Jensen som ingeniør og Schønherr A/S samt Schul Landskabsarkitekter som landskabsarkitekter.

Projektets indhold

Ringmuren genskabes

Nyborg Slot var oprindeligt et firlænget anlæg bestående af først og fremmest en flere meter tyk, massiv ringmur. En ny ringmur vil igen skabe og omkranse en lukket slotsplads. Den nye ringmurs indre skal blandt andet udnyttes til at formidle slottets historie.

Vagttårnet forhøjes

Nyborg Slots vagttårn bliver forhøjet, så man igen får mulighed for at opleve en fantastisk udsigt til Storebælt fra toppen af tårnet. Netop dette kig til Storebælt, hvor der var udsyn til skibene, er grunden til, at Nyborg Slot i sin tid blev bygget netop her, og et forhøjet tårn er derfor centralt for forståelsen af slottet. Vagttårnet bliver i alt cirka 18 meter højt, og publikum vil få mulighed for at nyde udsigten.

Ny nordfløj

Op ad indersiden ved den nordlige ringmur bliver der etableret en let trækonstruktion, hvorfra publikum kan få adgang til Kongefløjen, ringmuren og Vagttårnet. Her vil der også blive skabt de nødvendige faciliteter for at sikre tilgængelighed, og der vil være udstillinger, skænkestue og en ny danehofsal, hvor man kan afholde foredrag og arrangementer.

Respekt for fortidsmindet

Nyborg Slot er både et fredet bygningsanlæg og et fredet fortidsminde, og restaurering og nybyggeri sker derfor med størst muligt hensyn til kulturarven. Det nye byggeri bliver gennemført på baggrund af en lang og omhyggelig proces, hvor der har været en konstruktiv dialog med myndighederne, og hvor

der er foretaget en lang række tilretninger af projektet, som har været afgørende for projektets endelige udformning.

Tidslinje for slotsprojektet

- 2010 til 2012: Ideudviklingen til projektet og de indledende, arkæologiske og historiske undersøgelser går i gang i Nyborg.
- 2013: A.P. Møller Fonden og Realdania bevilger tilsammen 10 millioner kroner til omfattende forprojekter.
- 2015, maj: En international arkitektkonkurrence bliver udskrevet.
- 2016, marts: Dommerbetænkningen er klar, og vinderprojektet fra Cubo Arkitekter bliver offentliggjort.
- 2016 til 2019: Vinderforslaget bliver bearbejdet, tilpasset og forfinet i et samspil med de bevarede middelalderlige bygningsdele, og der bliver foretaget omfattende arkæologiske og bygningshistoriske undersøgelser, der forholder sig til byggeplanerne.
- 2017, november: Det ajourførte projekt, hvor der blandt andet indgår en forhøjelse af Vagttårnet, bliver offentliggjort ved et pressemøde på Nyborg Slot. Snart efter bliver Kongefløjen tømt for udstillinger, og forprojekterne til restaureringen af den gamle kongefløj går i gang.
- 2018 til 2021: Restaureringen af Kongefløjen bliver gennemført i to faser:
 - a) Klimaskal og bærende konstruktioner, hvor der blandt andet blev lagt et helt nyt tag med håndformede teglsten.
 - b) Indvendig istandsættelse af blandt andet gulve, vægbemalinger og installationer (med licitation december 2019).
- 2018, april: Et enigt Nyborg Byråd vedtager lokalplanen for Slotsholmen (lokalplan 281).
- 2019, den 31. maj: Udgravninger ved Nyborg Slot og restaureringen af Kongefløjen bliver besigtiget af slottets protektor H.M. Dronning Margrethe.
- 2019, juni: Bygningsfrednings- og fortidsmindemyndighederne godkender det tilrettede og detaljerede slotsprojekt. Der bliver efterfølgende indgivet fire klager fra klageberettigede foreninger til Miljø- og Fødevareklagenævnet over myndighedernes dispensationer.
- Efteråret 2019 til december 2020: Renoveringen af Torvet og turneringspladsen bliver gennemført, og den sidste fredag i november måned 2020 i skyggen af corona bliver lysene på Torvets juletræ tændt, mens omkring 15.000 borgere i og omkring Nyborg ser med online.
- 2020, december: Miljø- og Fødevareklagenævnet træffer afgørelse i de fire klagesager.
- 2021 til 2023: Slotsprojektet går ind i en ny fase.
 - a) Januar/februar 2021: Forundersøgelser af Vagttårnet.
 - b) Marts 2021: Pælefunderingsprojektet på Slotsholmen begynder.
 - c) August 2021: EU-licitation på øvrige byggearbejder.
 - d) September 2021: Restaureringen af Kongefløjen er ved vejs ende.
 - e) Oktober 2021: Byggearbejder på Udstillingsfløjen begynder.
 - f) August 2023: Entreprenøraflevering af Udstillingsfløjen.

- Udgangen af 2023: Indvielse af Nyborg Slot, som igen åbner for publikum.

Økonomi

Byggeprojektet har et samlet budget på 321,4 millioner kroner.

Finansieringen fordeler sig med 109 millioner kroner fra A.P. Møllers Fond, 108,6 millioner kroner fra Realdania, 49,2 millioner kroner fra Nyborg Kommune og 54,6 millioner kroner fra Staten.

Forud for byggeprojektet er der gennemført et forundersøgelsesprojekt til i alt 12,6 millioner kroner finansieret med 5 millioner kroner fra A.P. Møllers Fond og Realdania og 2,6 millioner kroner fra Staten.

Hertil kommer et formidlingsprojekt på 53,2 millioner kroner, hvor de 26,6 millioner kroner er finansieret af Augustinusfonden.

Danmarks Riges Hjerte

Restaureringen og udbygningen af Nyborg Slot indgår i en større indsats i Nyborg, der har til formål at synliggøre og levendegøre den unikke kulturarv i og omkring Nyborg Slot og by. Under overskriften ”Nyborg – Danmarks Riges Hjerte” bliver der sat fokus på historien om Nyborg som infrastrukturelt knudepunkt og samlingspunkt i Danmark, som har defineret byens historie i snart 800 år.

Der arbejdes lokalt på at gøre Nyborg til kandidat til at blive optaget på UNESCOs liste over umistelig verdensarv.

H. M. Dronning Margrethe er protektor for ”Nyborg Slot – Middelalderens Christiansborg”.

Læs mere om slotsprojektet

Nyborg Kommune: <https://slotsprojektet.nyborg.dk/>

Slots- og Kulturstyrelsen: <https://slks.dk/?id=39071>

Realdania: <https://realdania.dk/projekter/nyborg-slot>

A.P. Møller Fonden: <https://www.apmollerfonde.dk/projekter/nyborg-slot/>

Slots- og Kulturstyrelsen

H.C. Andersens Boulevard 2
1553 København V
Telefon 33 95 42 00

post@slks.dk
www.slks.dk

Til hvem det måtte vedrøre

[Click here to enter text.](#)

[Click here to enter text.](#)

05. marts 2018

Fuldmagt - restaurering og nybyggeri på Nyborg Slot.

Der gives hermed fuldmagt til CUBO Arkitekter til på vegne af Slots- og Kulturstyrelsen, at søge dispensation/tilladelse efter bygningsfredningsloven og museumsloven.

Venlig hilsen

Mads Falbe-Hansen
Projektchef
Restaurering
MFH@slks.dk
+45 33 92 62 65

Slots- og Kulturstyrelsen
Center for Kulturarv og Fortidsminder
Fejøgade 1, 2. sal
4800 Nykøbing Falster

Cubo Arkitekter A/S
Frederiksgade 72 B
DK-8000 Aarhus C

cubo@cubo.dk
www.cubo.dk

T +45 86 93 94 00
F +45 86 93 94 99

Aarhus den 6. marts 2018.

Sydbank 7716-0000422291
Reg nr A/S 20 37 07
CVR nr 15 65 93 86

**Nyborg Slot – Levende Kulturarv
Ansøgning om tilladelse til bygningsarbejder efter
Bygningsfredningsloven og dispensation til ændring af fredet
fortidsminde (jf. museumsloven §29e og 29j)**

I forlængelse af tidligere fremsendt materiale fremsendes nærværende ansøgning om tilladelse til bygningsarbejder efter Bygningsfredningsloven og anmodning om dispensation til ændring af fredet fortidsminde (jf. museumsloven §29e og 29j) på Nyborg Slot.

Ansøgningsmaterialet er udarbejdet i tæt dialog med de involverede parter og Slots- og Kulturstyrelsen, Center for Kulturarv og Fortidsminder idet, der gennem det seneste halvandet år er afholdt en lang række møder til kvalificering af projektet.

På dialogmøderne er projektet drøftet både overordnet samt i detaljen. Kommentarer fra Det Særlige Bygningssyn er blevet behandlet, og projektet har udviklet sig i forlængelse heraf. Resultatet af arbejdet har udmøntet sig i en yderligere bearbejdning og formgivning af det nye byggeri, hvor sammenhængen til det historiske udgangspunkt og Kongefløjens fysik i højere grad er til stede. Borgens tyngde er forstærket med vagttårnets forhøjelse i tegl, og den lette udstillingsfløj er bearbejdet i form, udtryk og materiale, så sammenhængen til det historiske udgangspunkt står stærkere.

Dialogmøderne har ligeledes kredset om projektets kompleksitet og hensynet til det fredede fortidsminde. Omfattende arkæologiske udgravninger og en dialog herom har resulteret i et nøje planlagt funderingsprojekt for det nye byggeri, som tager hensyn til, at de arkæologiske levn på Slotsholmen kan forblive urørte. Disse forhold er løbende drøftet og har haft stor indvirkning på projektets udvikling samt udformning af nybyggeriet.

Som en forløber til nærværende ansøgning ligger desuden en række godkendte arbejder vedr. istandsættelse af klimaskærm og bjælkelag i Kongefløjen og det eksisterende vagttårn. Derfor indgår og beskrives disse arbejder mindre fyldestgørende i denne ansøgning.

Slotsprojektet

Slotsprojektet omfatter, udover restaureringen af den nuværende Kongefløj og vagttårn, en opførelse af en udstillingsfløj med tilhørende samlende ringmur, en forhøjelse af vagttårnet samt en landskabelig bearbejdning af hele Slotsholmen, inklusive den nyformulerede Slotsgård som projektet gendanner. En ny bro forbinder fra Slotsgården til Biblioteksholmen der med nye stisystemer forbinder til Torvet. Torvet undergår en forvandling der genskaber en stor fri pladsdannelse, med nye belægnings, enkelte træer og vandbassin, mv.

Eksisterende forhold

Nyborg Slot er til alle tider blevet forandret, og hver historisk periode har efterladt sig spor. Til at begynde med blev der opført en ringmur med hjørnetårne og fremspringende flankeringstårne. Efterfølgende blev der på indvendig side af ringmuren bl.a. opført to grundmurede huse, hvor det nordlige kan dateres til borgens opførelsestidspunkt og det vestlige palatium, der indgår i Kongefløjen, til første halvdel af 1200-tallet. Den gamle ringmur udgør også i dag en væsentlig del af Kongefløjens vestlige murværk. Antageligt i begyndelsen af 1300-tallet blev det store tårn mod øst, som vi benævner Vagttårnet, opført.

Ved 1400-tallets begyndelse blev det vestlige palatium forhøjet med et stokværk og samtidig forlænget mod syd. I den sene middelalder i begyndelsen af 1500-tallet under Frederik I blev gulvet sænket i Kongefløjens andet stokværk for at skabe større sale. Efter reformationen under Chr. III blev bygningen forlænget mod nord, hvor en ny riddersal blev etableret. Samtidig opførtes et renæssancetrappetårn i slotsgårdens nordvestlige hjørne for at skabe forbindelse mellem Kongefløjens stokværk mod nord og øst.

I 1600-tallet gik Svenskekrigene hårdt ud over slottet, hvor det blev besat og mistede sin status som kongeborg. Ringmuren forsvandt i 1700-tallet og blev mod nord og syd plyndret helt i bund. Militæret bevarede slottet som tøjhus op igennem 1700-tallet og 1800-tallet, hvor det blev ombygget flere gange med nye ruminddelinger, ligesom der på et tidspunkt udhuggedes tre portåbninger for at give passage til vogne og kanoner til første stokværk.

Kongefløjens fremtoning i dag er i høj grad Mogens Clemmensens værk og udfaldet af en gennemgribende restaurering af Kongefløjen, som fandt sted i 1919-24. Resultatet, som vi kender det, er fremkommet ud fra et ønske om at finde ind til den Kongefløj, som i hans øjne udgjorde slottets storhedstid: Frederik den I's og Christian III's tid, hvor den fungerede som kongebolig. For at opnå dette mål anvendte han på store dele af slottet, hvad man kunne benævne tilbageføringsparadigmet.

Vagttårnet hører til blandt vores største borgtårne med en murtykkelse på 3,8-3,9 meter. Tårnet har været en anseelig del højere end tilfældet er i dag, hvor det fremstår nedskåret og med en pyramideformet tagdækning.

Tårnets fremtoning i dag er i store træk en direkte overlevering fra militærets tid. Mogens Clemmensen nåede ikke at beskæftige sig indgående med tårnet på samme måde som Kongefløjen.

Kongefløjen

Arbejderne i Kongefløjen omfatter i hovedtræk følgende:

- Istandsættelse af indvendige kalkede overflader
- Istandsættelse af kalkede overflader med dekorationer
- Nyt terrændæk og nyt gulv i 1. stokværk
- Nye etageadskillelser og nye gulve på 2., 3. og 4. stokværk
- Istandsættelse og maling af lofter
- Istandsættelse af indvendige vægge
- Ny brandtrappe i det sydlige hjørnetårn
- Ny brandskillevæg i 1. stokværk
- Nye yderdøre og branddøre i koblingen
- Ny kvist som adgang fra ringmuren til vægtergangen
- Nye indvendige døre

Restaureringsholdning og -arbejder i Kongefløjen

I Kongefløjen er der særligt fokus på bevaring og minimale indgreb, da bygningen i sig selv fortæller en lang historie og repræsenterer ægte fysiske rammer, hvor en lang række danmarkshistoriske begivenheder har foregået. Slotsprojektet påvirker bygningen ved at stille en række nye tekniske og funktionelle krav, som påvirker bygningen. Krav til brandsikring, opvarmning, statik og installationer løses ved at etablere konstruktiv forstærkning og føringsveje i etageadskillelserne og tilføje nye gulve. Løsningen er et konsekvent valg, der skåner bygningens bedst bevarede bygningsdele og medvirker til at styrke rummenes udtryk med nye gulvoverflader i tegl og træ, der tilpasses bygningens varierede rum og udsmykning med udskårne bjælker, detaljerede lofter og kalkmalerier på væggene m.v.

Intentionen er at Kongefløjen fremover skal fremstå i en skikkelse, hvor rummene kan give et indtryk af bygningens fordums storhed, hvor slottet i sig selv har været kongens visitkort til folket og fornemme gæster.

Kongefløjen er en pragtpræstation med massive tykke teglmure, som indeholder den oprindelige 800 år gamle ringmur. Hver konge og dronning har frem til renæssancen sat sit præg på bygningen med udvidelser og ombygninger, som alle kan ses den dag i dag. Originale bygningsdetaljer er bevaret sammen med et imponerende rumforløb, der vidner om slottets betydning nationalt og internationalt. Derfor istandsættes bygningen nænsomt og nye tilføjelser sker alene med udgangspunkt i de nye gulve og etageadskillelser.

For at kunne forfølge og gennemføre et respektfuldt arbejde og en nænsom istandsættelse af bygningen, er det en forudsætning at kende præmisserne herfor og have en grundig forståelse af bygningens bestanddele, udviklingshistorie og tilstand.

Kongefløjens skikkelse, som vi kender den i dag, er stærkt præget af Mogens Clemmensens restaureringsarbejder, som fandt sted i perioden 1914-25. I den godt 10-årige periode, hvor den omfattende restaurering stod på, efterlod Clemmensen spor overalt, som kun kan afkodes ud fra en forståelse af hans praksis og inddeling af anlægget i de tre hovedbyggefaser, som han arbejdede ud fra.

Projektets restaureringsholdning respekterer Mogens Clemmensens restaurering og tager afsæt i hans holdning. Dvs. de tre hovedbyggefaser respekteres og Mogens Clemmensens metode forfølges.

Visse steder spoles tiden også lidt tilbage, så rummenes karakter og udstrækning genskabes, som Mogens Clemmensen efterlod dem. Senere tilføjede elementer, som dragerværkerne fra 1985 i det midterste rum i 1. stokværk samt dragerværket i udstillingssalen fjernes, da de kun tilhører en ganske lille tidsmæssig parentes i kongefløjens historie og ikke har nogen relation til den skikkelse af bygningen, som Mogens Clemmensen fandt ind til. Dragerværkerne er udført af nød, fordi konstruktionerne ikke har kunnet honorere lasterne og kravene hertil fra Museet. I det samlede projekt for Kongefløjen løses de konstruktive krav og problemstillinger i den nye etageadskillelse og de meget sent tilføjede dragerværker bliver overflødige. Derfor fjernes de.

Projektet respekterer Mogens Clemmens arbejder men mimer ikke præcis hans tilgang. Til forskel fra Clemmensen, hvis indgreb ind imellem kan være svære at erkende og afkode, lader vi vores tilføjelser markere sig som nutidige tilføjelser. Graden af markering eller synlighed i den store sammenhæng vil dog variere, alt efter hvor indgrebene sker samt i hvilket omfang.

For at følge holdningen til dørs i forbindelse med istandsættelse af klimaskærm og bjælkelag er der udført registreringer af det mangfoldige facademurværk, stentyper, fuger og bjælkelagene. Registreringerne viser, at Mogens Clemmensen har været meget konsistent i sit arbejde og nøje genskabt de murede partier iht. de definerede byggefaser, som han vurderede vigtige. Da der kommer til at ske en del istandsættelse af bygningens murværk, med udskiftning af facadetegl og fuger, er det vigtigt, at de eksisterende fortællinger og helheden fortsat består. Derfor tilføjes nye sten og fuger med respekt for det omkringliggende murværk og bygningens udviklingshistorie, som kan aflæses i murværket.

Med inspiration i fund af historiske stemplede tegl udføres nye tegl til restaureringsarbejderne med et stempel fra det teglværk, som kommer til at producere teglen. Det gælder både tagsten og mursten m.v. Stemplerne vil ikke være synlige i facademurværket, hvor de nye tegl nøje tilpasses i form og farve, så forbandt og murværkets fremtoning er tro mod den historiske bygning.

På samme måde udføres de nye håndstrøgne vingetegl til Kongefløjens vestlige tagflade inkl. kvisten og det sydlige hjørnetårn med præcist forlæg i de eksisterende tagsten. De nye sten udføres til traditionel oplægning med skjult skruebinding i overlægget og med teglværkets stempel i nakken. Stenen oplægges understrøget og tagrummet vil fremstå med et autentisk udtryk, som respekterer bygningens fremtoning.

Der sondres i projektet hele tiden mellem nænsom istandsættelse af eksisterende bygningselementer og fornyelse, som i flere tilfælde bliver nødvendig. De nye ankre, som er en nødvendig fornyelse af nogle af de eksisterende murankre, tager i sit udtryk afsæt i de på stedet kendte traditionelle ankre med lige forskud. De nye ankre udføres i rustfri stål for at sikre dem bedre mod korrosion og med et specialdesignet forskud påført et diskret stempel, som fortæller, at de er etableret i forbindelse med det samlede slotsprojekt i 2020.

I 1. stokværk udlægges et gennemgående teglgulv af gule mesterpetringer. Gulvet viger for eksisterende konstruktioner og bygningslevn, som bryder gulvfladen. Gulvfladen fra Kongefløjens 1. stokværk løber ud i koblingens nederste niveau, hvor der findes arkæologiske levn, og danner hængsel til den nye ringmur og udstillingsfløjen.

På 2. og 3. stokværk arbejdes der med forskellige formater på teglgulve med enkelte glaserede gule og grønne elementer lagt i varierende mønstre i bygningens sydlige ende. Mod nord i Chr. III's riddersal og gemakkerne udlægges der plankegulve af gennemgående massive planker. I riddersalen som et mønsterlagt plankegulv af eg og i gemakkerne som hele rumlængder i faldne koniske bredder af fyr. Mønstrene skal ses som et udtryk for et ønske om at skabe et varierende hierarkisk rumforløb, der formidler Kongefløjens bygningshistorie og Mogens Clemmensens tydelige opdeling af bygningen i forskellige byggefaser. Den endelige bearbejdning og projektering af gulvenes udtryk foretages i hovedprojektet, hvor der udføres prøvefelter på de enkelte gulve til drøftelse og godkendelse. I bunden af nicher og ildsteder samt rumlige elementer i ringmuren og østmuren fastholdes et eksisterende princip, hvor gulve/bunden af nicher m.v. belægges med røde munkesten på fladen.

Det hierarkiske og sonderende princip i forhold til bygningshistoriske perioder følges i designet af nye døre til dørhullerne i Kongefløjen, hvor der ikke allerede eksisterer døre samt ved nye dørhuller til koblingen, i forbindelse med brandskillevæggen midt i bygningen og ved den nye flugtvejstrappe og brandskillevæggen i 1. stokværk. Udformningen af dørene tager udgangspunkt i traditionelle revledøre og beklædte døre af massive planker. Detaljeringen er bearbejdet som forenklede fortolkninger, der stilmæssigt har reference til den periode Clemmensen har restaureret rummene til. Nord for den gennemgående skillevæg i Chr. III's riddersal og gemakker er referencen renæssance og i rummene syd herfor er referencen sen middelalder.

Plandisponering og rumforløb i Kongefløjen

Hovedgrebet for Kongefløjen er ikke ændret i forhold til dispositionsforslaget, men justeringer er tilføjet og forslaget udfolder nu i højere grad den tekniske istandsættelse af bygningen, tilføjelser og nye designelementer, der gør bygningen i stand til at danne ramme for nye funktioner. De eksisterende konstruktioner er blevet analyseret et spadestik dybere, og egenskaberne for det tekniske lag i etageadskillelserne er koordineret med formidlingsprojektets krav.

Planløsningen i 1. stokværk er ændret en smule, da skillevæggen til den tidligere viste biograf i bygningens nordlige ende er udtaget som en konsekvens af formidlingsprojektets udfoldelse i bygningen.

Materialevalg i Kongefløjen

I Kongefløjen er materialevalget kendetegnet ved at være gennemgående og enkelt med en høj detaljeringsgrad i de små detaljer. Den tunge ringmur i tegl, gennemgående tunge indervægge og lettere bindingsværksskillevægge, hvor de indvendige vægflader er kalket og i enkelte rum dekorerede. Gulvene er belagt med tegl og planker, lofterne fremstår med synlige bjælker af fuldtømmer og overliggende loftsplanker. I de repræsentative rum på 2. og 3. stokværk er detaljeringsgraden finere og højere end i 1. stokværk. Det samme gør sig gældende for de eksisterende dekorerede vægge, bemaling af lofterne, tilstedeværelsen af pyntekonsoller og vinduernes højt bearbejdede udtryk.

Materialevalget er traditionelt og traditionelle håndværksmæssige metoder anvendes ved istandsættelses- og restaureringsarbejderne. Som en del af projektets restaureringsholdning tilstræbes, at formgivningen og bearbejdningen af nye elementer og materialer har en nutidig karakter, der naturligt indfører sig i Kongefløjen og er med til at skabe en samlet harmonisk arkitektonisk helhed.

Nybyggeriet

Arbejderne med nybyggeri omfatter i hovedtræk følgende:

- Udstillingsfløj med muret ringmursdel der har adgang til ringmur/tag og dermed adgang til Kongefløjen og det forhøjede vagttårn
- Murede ringmursbygninger og plateauer mod øst og syd
- Forhøjelse af det eksisterende vagttårn med muret forhøjelse, rampeforløb og udsigtsplatform
- Justering af slotsgården og tilpasning af Slotsholmens voldanlæg
- Etablering af ny bro mellem Slotsholmen og Biblioteksholmen
- Etablering af ny bro mellem Biblioteksholmen og Slotsgade
- Ny indretning af torvet og stiforløb i den nordligste del af Biblioteksholmen

Nybyggeriet – generel summarisk beskrivelse

Nybyggeriet på Slotsholmen lægger sig i forlængelse af Kongefløjens restaureringsholdning. Den nyformulerede ringmur, det forhøjede vagttårn og udstillingsfløjen viderefører ambitionen om at tydeliggøre den historiske dimension som Mogens Clemmensen startede. Inspireret af denne adderes nye lag til fortællingen om Nyborg Slot. Den hidtidige proces med udvikling og bearbejdning af Slotsprojektet har åbenbaret viden, der har smittet af på ikke blot Kongefløjens projekt, men også på nybyggeriets udformning og detaljering.

Udstillingsfløjen

Udstillingsfløjens bygningsgeometri er afstemt med hovedanslagets konceptuelle tanke, hvor ringmuren er den samlende bygningsform for projektets enkeltdele. Ringmuren definerer udstillingsfløjens omfang og lette bygningsdel, idet udstillingsfløjen lægger sig ind i muren i 2 etager og spænder ud mellem Kongefløjen og den østlige ringmur.

Det er dokumenteret, at lette bygninger i et historisk perspektiv har været opført på Nyborg Slot inden for ringmuren. Ofte som sekundære bygninger der har kompletteret Kongefløjen og nordfløjen. Bygningerne har været opført i bindingsværk, både med murede tavler og med bræddebeklædning. Arkæologiske fund har påvist teglgulve omkring ildsteder for madlavning, mv. Udstillingsbygningen lægger sig ind i denne historie, hvor den historiske koordinering og udvidede projektviden fra Kongefløjen har indlejret sig i udstillingsfløjens udformning.

Den lange lette træfacade er opdelt af et modul, 3,26 m, markeret af høje træ søjler i facaden. Søjlerne står på en base af tegl og facadens vinduespartier underskæres på stueplan af en tilbagerykket 'loggia'. Herved markeres hovedindgangens overdækkede ankomstsituation, og samtidig etableres der opholdsmuligheder langs den tilbagetrukne facades 'gulv' der aftrappes mod den østlige ringmur. Facadens modulære opdeling giver høje træbeklædte partier, og 3 facadepartier vinkles over hovedindgangen for at kaste et sidelys ind i den nye Danehofsal på 1. sal. Facademoduleringen angiver bygningens rytme inde som ude. Modulet repeteres via loftsbjælker og i teglgulvet på stueniveau.

Udstillingsfløjens tagflade har fået hældning hvorved bygningshøjden er begrænset og adskillelsen mellem den lette bygning og ringmuren er tydeliggjort. Tagmaterialet er zink, der falses og profileres. Tagfladen er bearbejdet, dels for at skabe den nødvendige højde så man fra øverste repos i udstillingsfløjen kan komme ind i kongefløjens 3. stokværk og dels for at muliggøre den nødvendige placering af en elevator i et område uden højtliggende fortidsminder. Tagopbygningen har samtidigt muliggjort et ovenlys der henter gunstigt dagslys ned i koblingsområdet, hvor Kongefløj og udstillingsfløj mødes.

Udstillingsfløjens gulve mimer typisk materialet fra Kongefløjens stokværk. Stueplanet med ankomst, billettering, butik og skænkestue belægges med tegl. 1. stokværks petringer videreføres ind i koblingsområdet, hvor de tilpasser sig både de eksponerede fortidsminder og de mange rampeforløb, der muliggør en opstigning til udstillingsfløjens gennemgående gulvkote. På den resterende gulvflade lægges gule teglsten i normalformat på fladen, og de breder sig ud som base for både søjler, ankomst og loggia. På 1. salen, på trapper og reposer lægges trægulve der detaljeres iht. rumfunktionen.

Vinduer og døre i udstillingsfløjen er enten karmkonstruktioner i egetræ eller aluminiumsprofiler, alt efter placering i facaden. Kompletterende indvendige vægge er træbeklædte, typisk malerbehandlede. Ringmurens vægge, der danner baggrund for fløjens rum, står i blank mur evt. med akustisk regulering i form af åbne studsfiger eller akustiktegl. Omfanget af den akustiske regulering fastlægges i hovedprojekteringen.

Lofter er trælofter med akustisk profilering der ligeledes defineres nøjere i hovedprojekteringen.

I koblingszonen er placeret trappeløb til Kongefløjens stokværk og 1. salen. Trapper og reposer er opbygget i stålkonstruktioner med værn som wiremesh. Elevator er placeret ved trappeløb og hovedindgang, udformet som en åben konstruktion der dog lukkes ved en tæt beklædning af en mesh som anvendt ved trappernes værn.

Ringmuren

Ringmurens 5,5 meter brede teglmassiv opføres i princippet på fundamenterne og omridset af den historiske ringmur, der er blevet blotlagt ved arkæologiske udgravninger. Udgravningerne har medført at ringmurens fundamenter bevæger sig ud mod nord for ikke at berøre fortidsminderne. Placeringen af disse fundamenter vil påvirke teglfacadens detaljering.

Ringmuren har den største bygningshøjde mod nord, hvor den præcist lægger sig ind under Kongefløjens tagskæg, dog bevirker trapperum og elevatorplaceringen at ringmuren partielt hæver sig op over 4. stokværk. Ringmuren kobler sig på vagttårnet og giver adgang til det forhøjede tårn. Syd for vagttårnet, mod øst, sænker ringmuren sig for ud mod syd, ud mod Slotsgade, at fremstå som en lav mur der muliggør det vigtige kig mod Kongefløjens lange facade - som en forlængelse af Slotsgades facaderække.

Ringmuren opmures i teglsten i normalformat med Koch's forbandt. Tegltypen fastlægges pt. ved forskellige prøveopsætninger af den røde teglsten, der vil fremstå i forskellige nuancer og med forskellige fugetyper, for at understrege særlige momenter i facadens modulering.

De eksisterende støttemure, der danner 'base' for den nye ringmur, vil blive genbrugt, dog er de i meget dårlig stand, så munkestenene vil blive genopmuret som en del af den nye ringmur, og deres fremtræden og opmuring mod normalforbandtet understreges, formentlig gennem fuge

eller skiftegang i det nye murværk. Munkesten vil således ses som base i udstillingsfløjens nordfacades møde med Kongefløjen og under ringmurens østlige forløb på begge sider af vagttårnet. Samme steder som findes idag.

Det har været et ønske at Nyborg Slots nye ringmur understreger borgens massive karakter, og derfor er mange funktioner, hvor adgang til facaden er ønskelig, udformet med perforeret murværk, så teglfladens facade holdes. Perforeringerne muliggør bagvedliggende vinduespartier eller ventilationsåbninger for afkast, friskluftindtag etc. I ringmuren er de blanke teglmure dominerende som gulv og vægge, og i stueplanets indslusningszone og i skænkestuens niche er loftet også tegl.

I ringmurens øvrige servicerum, trappeløb, toiletter, garderobe, personalerum samt i 1. salens temaudstilling er der nedhængte metallofter, hvorover fremføres tekniske installationer. Toiletternes gulvteglfliser vil have blank keramisk overflade. Depotrum mv. har insitu støbte betonlofter.

Vinduer og døre i ringmuren udføres enten med karmkonstruktioner i egetræ eller aluminiumsprofiler, alt efter placering i facaden. Kompletterende indvendige vægge er træbeklædte og typisk malerbehandlede. Trapper og reposer er opbygget i stålkonstruktioner med værn som wiremesh.

Produktionskøkkenet vil have flisebeklædte gulve og vægge i forbandt som de øvrige gulve, og komplettering i rustfrit stål. Enkelte døre med høje krav til slid mv. vil være ståldøre.

Ringmuren syd for vagttårnet indeholder en række servicefaciliteter og adgang til taget for Slottets drift. I ringmurens sydøstlige del er placeret et publikumstoilet, depoter for museet, teknikrum mv.

En udsparring i ringmuren giver mulighed for en scenes placering ind i ringmuren, og depotrum samt rum for affaldshåndtering. Rum for Slottets alarmsystem mv. er placeret som afslutning af ringmursforløbet ind mod Kongefløjen.

Ringmuren afsluttes både ved vagttårnet, hovedindgangen fra broen ind i Slotsgården, mod Kongefløjen og den sydlige kørselsadgang af massive træporte der kan aflukkes uden for Slottets åbningstid.

Det forhøjede vagttårn

Vagttårnets forhøjelse og nye facader videreføres som teglmure, opbygget i samme stentyper og forbandt som ringmuren, men murene perforeres i stigende omfang mod toppen så dagslyset kan sive ind. Om aftenen vil vattårnets indre oplyses, og perforingen vil fremstå tydeligt mod omgivelserne.

Det nye forhøjede vagttårn har adgang fra vægtergangen på 4. stokværk. Man træder ind i et stort tagrum, hvor hvælvet fra det underliggende eksisterende vagttårn rejser sig i midten af rummet. Med en bredde svarende til de eksisterende mure omkring hvælvet starter et rampeforløb, der snor sig langs de nye indre teglfacader op til vagttårnets top.

Øverst aflukkes vagttårnsrummet for vind og vejr. Vagttårnets øverste platform indrammes af et værn med indbyggede udstillingsmuligheder. Slottets flagstang monteres på den mindre platform der skyder sig ud over ankomstniveauet.

Rampeforløbet op i tårnet er opbygget på en stålkonstruktion placeret oven på det eksisterende vagttårns kasse-mure.

Det eksisterende vagttårn er ikke retvinklet, hverken i opstalt eller grundplan, og har varierende facadelængder der omkring murkronen spænder fra 12,99 til 14,15 meter.

Koten, hvorpå vagttårnsforhøjelsen skal opføres, præciseres i hovedprojektet, når eksisterende tag og tilretningslag fjernes. Med afsæt i ovenstående skal det nye murværk være i facadeflugt med det eksisterende, så forhøjelsen opleves som en direkte forlængelse af det eksisterende vagttårn.

Selve murværket på det forhøjede vagttårn får en topkote på 23.574.

Værnet omkring udsigtsplatformen har en topkote på 25.604. (gulvkote ifm. udsigtsplatformen er på 23.311). Det betyder, at vagttårnet samlet set får en højde på 17,1 meter set fra Slotsgården og 18,5 meter set fra Biblioteksholmen. Vagttårnsforhøjelsen (det nye murværk) udgør således en højde på ca. 9 meter.

De fire facader har varierende facadelængder, der følger det eksisterende vagttårns geometri. Højden / topkoten på murværket kan evt. reduceres med 200 mm og erstattes af et værn, så der sikres et bedre kig ned fra udsigtsplatformen.

Konstruktioner i forbindelse med fundering

Grundpræmissen for funderingsprojektet er hensynet til de arkæologiske levn, som findes i byggefeltet. Grundet de geotekniske forhold samt ønsket om beskyttelse af fortidsminder, er pælefundering på fundamentsbjælker af forskellig størrelse med 240 mm selvbærende terrændæk valgt som funderingsprincip. Pælene udføres som henholdsvis Ø350 skruede stålpæle i mindre dybde samt Ø600 borede betonpæle til stor dybde.

Placering og dimensionering af pælene er udført i tæt dialog med arkæologerne på Nyborg Slot samt Slots- og kulturstyrelsen, Fortidsminder for at opnå et bygbart resultat, som tager hensyn til gældende lovgivning og de arkæologiske levn.

Der er udført prøvepæle for de borede betonpæle i hovedprojekteringen for at kunne fastlægge samt anvende større pælebæreevner end normalt

muligt i henhold til gældende normer. Ligeledes udføres prøvebelastninger af skruepælene for bedst mulig udnyttelse af pælene.

Det højeste registrerede vandspejl er beliggende i nærheden af kælderens bundniveau hvorfor det kan være nødvendigt at udføre vandtætning af konstruktionerne – primært i støbeskel.

Landskabsarkitekturprojekt

Slotsgården

Slotsgården består af en enkel grusflade, der danner en rolig bund for de omkransende bygninger. Langs bygningerne er der en pigstensbelægning, der dels opsamler tagvandet i en vandrende og dels markerer overgangen mellem gårdsplads og bygning.

Slotsgården har et fald mod sydøst, hvilket danner en højderyg i gårdens nordvestlige hjørne. Denne geometri er et historiske udgangspunkt, som bevirker at hovedindgangen i udstillingsfløjen og ankomsten til Slottet understreges af terrænets form. Grusfladen er reguleret, så værn langs udstillingsbygningen undgås, og der sikres tilgængelig adgang overalt. Afvandingen sker til diskret placerede riste, herunder en større rist i det sydøstlige hjørne, der refererer til slottets tidligere udløb i dette område. Ruinerne i Slotsgården sikres med 20 cm sand og perforerede køreplader, der dækkes med grus.

Slotsholmen

Mellem bygningerne og voldgraven ryddes krattet og terrænet reguleres, så bygningskomplekset fremstår enkelt på en græsvold med store, enkeltstående træer. Brinken renses op og rettes ud med en kant bestående af ikke-synlige egestolper og med tværgående brædder, så kanten defineres som et præcist møde mellem vand og græs. Det er tanken at brinkløsningen på Slotsholmen skal anvendes i de øvrige voldanlæg i byen, så voldenes fremtræden forstærkes i byen. Terrænet reguleres så volden falder i et præcist forløb fra bygningerne mod vandet. Stensætningerne ved akvædukten under vestvolden og ved Slotsgade bevares, men overgange til den nye brink skal bearbejdes i hovedprojektet.

Nyborg Kommune ønsker at hæve vandstanden i Slotssøen. I projektforslaget tages der udgangspunkt i en hævnings på 30-40 cm.

Biblioteksholmen

Biblioteksholmen skal så vidt muligt være et roligt grønt område mellem Slotsholmen og Torvet. Stien til Biblioteket belægges med tegl så sammenhængen med biblioteksbygningen betones. Stien mellem Slotsbroen og torvet bliver den overordnede sti, der sammenbinder slot og by, og de eksisterende skulpturer og smukke belyningsstandere, der i dag flankerer brofæstet, vil blive genbrugt, men placeres optimalt ift. den samlede landskabsplan.

Torvet

Den igangværende proces med disponering af 'Rigets Hovedstrøg' indarbejdes på Torvet, så der sikres en sammenhængende udvikling. Disponeringen af Torvet bliver derved forenklet ved kun at bestå af Rigets Hovedstrøg med en bund af mindre granitsten. Af disse mindre sten skal der udvikles et mønster, som giver Torvet en særlig karakter og kvalitet. Torvet får derved en åben karakter, der muliggør alle typer af arrangementer og aktiviteter, og der skabes en stærk oplevelse af de omkransende bygninger og sammenhængen til Slotsholmen.

Broen mellem Biblioteksholmen og Slotsholmen

Broen skal benyttes som den primære adgangsvej til Slottet. Dimensioneringen skal tage udgangspunkt i at større forsamlinger i optog og f.eks. flere ryttere til hest kan passere. Broen udføres som en bjælkebro med søjlepar i seks fag, der spænder mellem 7 til 11 meter. Broens fulde længde, ud fra centerlinje, er 61 meter. Broen ændrer retning to gang i forløbet op til og rundt om vagttårnet. Broen stiger i en blød kurve fra Biblioteksholmens til broens første retningsændring, og en svag stigning i det sidste forløb op til slotsporten.

Broen mellem Slotsgade og Biblioteksholmen

Broen mellem Slotsgade og Biblioteksholmen, skal gøre biblioteksholmens have mere tilgængelig og dermed som en større og mere brugbar del af de offentlige rum omkring Nyborg Slot.

Broen skal benyttes kun af gående og dens udformning og detaljering skal bearbejdes i hovedprojekteringen i og med at den vil indgå som en del af det fredede Biblioteks omgivelser.

Fra: **Kultur & Arv - sekretariat** sekretariat@kulturogarv.dk
Emne: [VIGTIGT] Ugyldig afgørelse vedrørende Nyborg Slot
Dato: 14. december 2020 kl. 10.20
Til: Kulturministeriet kum@kum.dk, beo@law.au.dk, Folketingets ombudsmand post@ombudsmanden.dk
Cc: Miljø- og Fødevarerklagenævnet mfk@naevneneshus.dk, Kultur & Arv - sekretariat sekretariat@kulturogarv.dk

Orientering om forvaltningsmæssigt ugyldig afgørelse til Statens nybyggeri på Nyborg Slot med heraf affødte spørgsmål til kulturministeren

(Tillige sendt til juraprofessor Birgitte Egelund Olsen, formand for Miljø- og Fødevarerklagenævnet, mail: beo@law.au.dk; og til Niels Fenger, Folketingets ombudsmand, mail: post@ombudsmanden.dk)

Kære kulturminister Joy Mogensen!

Slots- og Kulturstyrelsen har som bygherre i en årrække arbejdet på at opføre et flere tusinde kvadratmeter stort betonfunderet nybyggeri i det fredede fortidsminde Nyborg Slot. Nyborg Slot er et af kongerigets mest værdifulde kulturhistoriske mindesmærker, der er totalfredet i overensstemmelse med et tredobbelt lovkompleks bestående af museumsloven, bygningsfredningsloven og naturbeskyttelsesloven.

Den 19. juni 2019 offentliggjorde Slots- og Kulturstyrelsen på sin hjemmeside, at "Styrelsen giver dispensation og tilladelse til ændringer på Nyborg Slot".

Nærværende skrivelser indeholder oplysninger om forvaltningsmæssige fejl i den forbindelse og spørgsmål desangående til kulturministeren.

Af Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside fremgik den 19. juni 2019:

"Center for Kulturarv, Fredede Bygninger, har givet tilladelse til opførelse af nybyggeri ved Nyborg Slot. Tilladelsen er givet i henhold til bygningsfredningslovens § 10."

og

"Center for Kulturarv, Fortidsminder, har meddelt dispensation til de ansøgte ændringer på fortidsmindet. Afgørelsen er truffet i henhold til museumslovens § 29 j, stk. 1, jf. § 29 e, stk. 1."

(Citeret fra: <https://slks.dk/nyheder/2019/kulturarv/styrelsen-giver-dispensation-og-tilladelse-til-aendringer-paa-nyborg-slot/>)

Med nærværende skrivelse til ministeren, anfører Kultur & Arv at – jf. ministeriets egen dokumentation – er tilladelsen til at opføre flere tusinde kvadratmeters betonbyggeri i det fredede fortidsminde Nyborg Slot truffet på et forkert grundlag.

Kultur & Arv er nemlig blevet bekendt med, at der ikke på tidspunktet for afgørelserne i juni 2019 i Kulturministeriet var effektueret en ny delegationsbekendtgørelse, således som det er forudsat i det notat om myndighedsinhabilitet fra 2016, som skulle opstille tilladelige procedurer for Slots- og Kulturstyrelsens myndighedsinhabilitet i sager, hvor styrelsen selv er ansøger og sagsbehandler.

Opsummering om tilsidesættelse af god forvaltningsskik

Den landsdækkende organisation Kultur & Arv er gør hermed kulturministeren opmærksom på, at ministerens styrelse, Slots- og Kulturstyrelsen, har begået væsentlige forvaltningsmæssige fejl i forbindelse med Slots- og Kulturstyrelsens sagsbehandling og tilladelse af Slots- og Kulturstyrelsens eget omfattende nybyggeri på det bygnings- og fortidsmindefredede anlæg, Nyborg Slot. Fejlen er begået i sagsbehandlingen af Slots- og Kulturstyrelsens tilladelse til at opføre nybyggeri i det fredede fortidsminde Nyborg Slot. Slots- og Kulturstyrelsen traf på vegne af kulturministeren i juni 2019 to afgørelser: en tilladelse efter bygningsfredningsloven og en dispensation fra museumsloven. Styrelsen har oplyst at have sagsbehandlet afgørelsen efter bygningsfredningsloven jf. styrelsens eget notat om myndighedsinhabilitet fra 2016, der lagde op til en ny delegationsbekendtgørelse. Denne er imidlertid aldrig vedtaget.

I fravær af en ny delegationsbekendtgørelse skulle Slots- og Kulturstyrelsen have forelagt sagen for Kulturministeriets departement og truffet afgørelse på baggrund af en udtalelse fra Kulturministeriets departement. Dette fremgår tillige af Slots- og Kulturstyrelsens eget dokument for håndtering af myndighedsinhabilitet.

Derved tilsidesatte Slots- og Kulturstyrelsen egne regler om inhabilitet og traf en forvaltningsmæssig ugyldig afgørelse.

Kultur & Arv gør gældende, at den fejlagtige sagsbehandling gør Slots- og Kulturstyrelsens tilladelse efter bygningsfredningsloven ugyldig.

Fejlen i afgørelsen efter bygningsfredningsloven (tilladelsen) har desuden videre konsekvenser for afgørelsen efter museumsloven (dispensationen):

Behovet for at dispensere til vidtgående ændringer i form af nybyggeri i fortidsmindet har kun relevans, fordi Slots- og Kulturstyrelsen ønsker at bygge nyt betonfunderet byggeri. Når tilladelsen til nybyggeri efter bygningsfredningsloven er ugyldig, vil nybyggeriet være ulovligt. Derved er der ikke grund til at dispensere efter museumslovens kapitel 8 til ændringer i fortidsmindet for at muliggøre det omtalte nybyggeri. Myndighederne kan ikke retmæssigt dispensere til et ulovligt byggeri, og et ulovligt byggeri kan ikke udgøre et lovligt "særligt tilfælde", der godtgør en dispensation fra den forbudsparagraf, der ifølge Slots-

og Kulturstyrelsen selv administreres "meget restriktivt".

Det følger heraf, at afgørelserne ikke kan være gyldige.

Sagen udmærker sig ved en udtalt grad af myndighedsinhabilitet, og Slots- og Kulturstyrelsen har gentagne gange hævdet at have fulgt alle regler til punkt og prikke. Det er i den forbindelse særligt værd at hæfte sig ved, at den fremgangsmåde, som *ikke* er blevet fulgt, netop ifølge notates ordlyd skulle have til formål "*at fastlægge sagsgange i styrelsen, som opfylder de forvaltningsretlige krav i forhold til myndighedsinhabilitet.*"

Sagen bør gøres til genstand for en fornyet sagsbehandling, der foregår ordentligt, lødigt, professionelt, sagligt og forvaltningsmæssigt korrekt.

I modsat fald eroderer borgernes tillid til forvaltningen.

Navnlig henset til Nyborg Slots karakter af umisteligt, nationalt kulturmindestmærke bør det være et krav, at myndigheder følger de regler, de selv henviser til.

Opfordring til kulturministeren

Det fremgår af Slots- og Kulturstyrelsens eget "*Notat om Slots- og Kulturstyrelsens behandling af sager om beskyttede fortidsminder og fredede bygninger på ejendomme som Slots- og Kulturstyrelsen ejer, vedligeholder eller står for driften af*", at man for at legitimere myndighedsinhabilitet under Slots- og Kulturstyrelsens ansvarsområde er nødt til at vedtage en ny delegationsbekendtgørelse. Af notatet fremgår endvidere, at indtil en sådan er vedtaget, skal afgørelser efter bygningsfredningsloven træffes med inddragelse af Kulturministeriets departement. Og ydermere fremgår det af samme notat, som Slots- og Kulturstyrelsen gang på gang har påkaldt sig, at *enten* skulle afgørelsen i kraft af sagens karakter af "særligt tilfælde" have været afgjort af selve Kulturministeriets departement, *eller* også skulle Slots- og Kulturstyrelsen træffe afgørelse i sagen på baggrund af en udtalelse fra Kulturministeriets departement. Ingen af delene er tilfældet.

Uanset hvordan man læser reglerne, er der begået ubestridelige formalitetsfejl i forhold til tilladelsen efter bygningsfredningsloven. Disse følger sig til en lang række af allerede fejl, mangler og øvrige betænkelige omstændigheder vedrørende dispensationsafgørelsen efter museumsloven, som Kultur & Arv i medierne, over for styrelsen og overfor rette klageinstans har gjort gældende.

Vil Kulturministeren venligst skriftligt bekræfte overfor såvel Kultur & Arv som Miljø- og Fødevareklagenævnet, at der ikke på afgørelsesdagspunktet i juni 2019 forelå en ny delegationsbekendtgørelse, der tager højde for Slots- og Kulturstyrelsens etablering pr. januar 2016 vedrørende sagsbehandling af de sager, hvor Slots- og Kulturstyrelsen er både ansøger og fredningsmyndighed?

Vil Kulturministeren venligst skriftligt bekræfte, at fraværet af den i notatet forudsatte ændrede delegationsbekendtgørelse betyder, at afgørelsen har været genstand for forkert sagsbehandling?

Vil Kulturministeren venligst skriftligt besvare, om Kulturministeriet og underlagte styrelser ifølge ministeren er forpligtet til at overholde god forvaltningsskik?

Detaljeret baggrundsinformation om den konkrete sag

1.

Kulturministeren ved Slots- og Kulturstyrelsen meddelte i juni 2019:

a) tilladelse efter bygningsfredningsloven til opførelse af omfattende betongrunderet nybyggeri på det fredede fortidsminde Nyborg Slot. Fra tilladelsen citeres:

"Nybyggeriet omfatter i hovedtræk følgende som vist og beskrevet i det fremsendte ansøgningsmateriale af 29. maj 2019:

1. Udstillingsfløj med muret ringmursdel, der har adgang til tag og via broer til det forhøjede vagttårn og i to niveauer til vestfløjen (i ansøgningsmaterialet omtalt som Kongefløjen)
2. Murede ringmursbygninger med plateauer mod øst og syd
3. Forhøjelse af det eksisterende østtårn (i ansøgningsmaterialet omtalt som vagttårnet) med muret forhøjelse, rampeforløb og udsigtsplatform samt fjernelse af eksisterende tag
4. Justering af slotsgården og tilpasning af slotsholmens voldanlæg
5. Etablering af ny bro mellem slotsholmen og biblioteksholmen"

b) dispensation fra museumslovens forbudsbestemmelse, så man muliggør opførelsen af det i punkt a) tilladte i et fredet fortidsminde, hvor museumsloven ellers dikterer, at det er forbudt at foretage ændringer.

2.

Nyborg Slot er et af Danmarks fineste, vigtigste og bedst bevarede kulturhistoriske mindesmærker, og Nyborg Slot er følgelig omfattet af en tredobbelt, restriktiv fredning efter bygningsfredningsloven, museumsloven og naturbeskyttelsesloven. På den måde skulle dette enestående monument formelt være sikret for bestandig mod tidens luner og fikse ideer. Det er hele formålet med fredningerne.

Slots- og Kulturstyrelsen har imidlertid givet sig selv omfattende tilladelser og dispensationer med henvisning til, at sagen udgør "et særligt tilfælde".

Som ejer, byggherre og fredningsmyndighed er Slots- og Kulturstyrelsen myndighedsinhabil efter gældende lov og praksis.

Også af denne årsag er der tale om en principiel og præcedensskabende sag, thi de ønskede forvaltningsmæssige skridt udgør i

sandhed et usædvanligt "særligt tilfælde".

Sagen har principiel vigtighed, derved at Slots- og Kulturstyrelsen både ansøger og giver tilladelse og dispensation. At det er selveste fredningsmyndigheden, der er bygherre understreger vigtigheden af ordentlig, saglig og ubeklikkelig forvaltning.

3.

Statens vilje til at opføre et betonfunderet nybyggeri i et fredet fortidsminde har vakt røre i offentligheden, og byggeriet er derfor indklaget for Miljø- og Fødevareklagenævnet af hele fire organisationer: de landsdækkende "Europa Nostra", "Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring", "Kultur & Arv", samt den lokale "Foreningen for Nyborgs Forskønnelse".

4.

I netop et høringsvar til Miljø- og Fødevareklagenævnet (dateret 7. september d.å.) anfører Slots- og Kulturstyrelsen om betonbyggeriet:

"Vi henviser til at Center for Kulturarv har behandlet byggesagerne vedr. nybyggeri på Nyborg Slot i fuld overensstemmelse med Notat om Slots- og Kulturstyrelsens behandling af sager om beskyttede fortidsminder og fredede bygninger på ejendomme som Slots- og Kulturstyrelsen ejer, vedligeholder eller står for driften af" af maj 2016. Notatet er vedlagt som bilag 1. Se desuden <https://slks.dk/om-styrelsen/organisation-og-ledelse/myndighedshabilitet/>."

5.

Kultur & Arv gør hermed gældende overfor kulturministeren og alle relevante myndigheder, at det ikke forholder sig, som Slots- og Kulturstyrelsen skriver. Tværtimod har Slots- og Kulturstyrelsen ikke "behandlet byggesagerne i fuld overensstemmelse" med ordlyden i omtalte Notat og de sagsgange, som myndigheden nævner i samme.

6.

Notat om Slots- og Kulturstyrelsens behandling af sager om beskyttede fortidsminder og fredede bygninger på ejendomme, som Slots- og Kulturstyrelsen ejer, vedligeholder eller står for driften af" (jour.nr.: 15/00282), dateret maj 2016, fastslår, at en ny delegationsbekendtgørelse skal vedtages.

Det fremgår af Notatet, at det har til formål at "fastlægge sagsgange i styrelsen, som opfylder de forvaltnings-retlige krav i forhold til myndighedsinhabilitet."

Videre skriver myndigheden i notatet: "Det grundlæggende hensyn bag reglerne om habilitet er at sikre borgernes tillid til, at forvaltningen træffer lovlige og rigtige afgørelser. Imidlertid kan ikke kun personer, men også myndigheder som sådan rammes af inhabilitet, så-kaldt myndighedsinhabilitet. Dette sker f.eks., når myndigheden selv er part i en sag."

Slots- og Kulturstyrelsen præsenterer løsningen således: "Slots- og Kulturstyrelsen sagsbehandler selv sager om tilladelse til bygningsar- bejder, sager om ophævelse af fredning, sager om arkæologiske undersøgelser og sager om dispensation til ændring af et fredet fortidsminde, som er belig- gende på ejendomme, som styrelsen ejer, vedligeholder eller står for driften af. Dog træffes afgørelser om tilladelse til bygningsarbejder og ophævelse af byg- ningsfredningen for fredede bygninger som styrelsen selv ejer, vedligeholder eller står for driften af, i særlige tilfælde af Kulturministeriets departement."

Og endelig: "Den nye procedure vil kræve en ændring af delegationsbekendtgørelsen, fordi departementet i sådanne sager tilbagekalder delegationen og selv træffer afgø- relse. Ændringen vil blive indarbejdet i den nye delegationsbekendtgørelse, som kan træde i kraft i løbet af foråret 2016. **Indtil ændringen er gennemført træffer Slots- og Kulturstyrelsen afgørelse i sagen på baggrund af en udtalelse fra Kulturministeriets departement"** (Kultur & Arvs fremhævning).

7.

To forhold gør altså, at Kulturministeriets departement burde have været inddraget i processen.

De forudsatte ændringer var ikke på plads på tidspunktet for afgørelsen. Og uanset hvad, burde afgørelsen jf. sagens principielle karakter, hvor styrelsen selv i sin dispensation påkalder sig betegnelsen "særligt tilfælde" have været behandlet efter reglerne for sådanne, nemlig: "Dog træffes afgørelser om tilladelse til bygningsarbejder og ophævelse af byg- ningsfredningen for fredede bygninger som styrelsen selv ejer, vedligeholder eller står for driften af, i særlige tilfælde af Kulturministeriets departement." Dette er ikke sket. Den aktuelle sag er et særligt tilfælde.

8.

Det giver sig selv, at borgerne må kunne forvente, at myndighederne er særligt grundige i en sag, der vedrører et irreversibelt, ødelæggende indgreb på et af Danmarks allerfineste kulturmindestårkær.

Nybyggeriet indebærer trods alt bl.a. en gennemboring af Nyborg Slots mest værdifulde arkæologiske lag med 160 søjler i beton hver med en diameter af op til 60 cm samt fjernelse af flere stykker fredet ringmur.

Overholdelse af god forvaltningsskik i så vigtigt et anliggende bør være et absolut minimum.

Alt i alt bør man kunne regne med, at det er hinsides enhver tvivl, at alle regler er fulgt, inden staten giver sig selv lov til at gå så destruktivt til værks i vor fælles kulturarv, som det efter bl.a. museumsloven ellers skulle være statens forpligtelse at stå urokkeligt værn om.

Kultur & Arv udbeder sig høfligt kulturministerens svar ved først givne lejlighed, idet sagen har almenhedens og pressens bevågenhed, og fordi der aktuelt foregår en behandling af nybyggeriet og dets konsekvenser ved et statsligt klagenævn, hvor ministerens besvarelse tillige har væsentlig betydning.

På vegne af Kultur & Arvs bestyrelse:

FREDERIK SIEMSEN (formand)
CATHARINA COLLET (næstformand)
NIELS-KNUD LIEBGOTT
POUL DE DENROTH-SCHOU
NIKOLAJ BØGH
LARS ROSENDAHL APPELQUIST

Sekretariatet | *The Secretariat*

Kultur & Arv

Denmark's Association for Culture & Heritage

e sekretariat@kulturogarv.dk

w www.kulturogarv.dk

a Store Kongensgade 83, DK-1264 København K

– Støt os via MobilePay på 49480 –

Bilag 1: Notat fra Slots- og Kulturstyrelsen, dateret maj 2016: "Notat om Slots- og Kulturstyrelsens behandling af sager om beskyttede fortidsminder og fredede bygninger på ejendomme, som Slots- og Kulturstyrelsen ejer vedligeholder eller står for driften af"

Slots--og-
Kulturs...df.PDF

NYBORG SLOT
Direktørmøde

01.05.2014

1. maj kl. 12.00 – 13.00

H. C. Anderens Boulevard 2, 5. sal mødelokale Lind

Deltagere	Anders V. Møller	SLKE
	Anne Mette Rahbæk	Kulturstyrelsen
	Henrik Tvarnø	A.P. Møller Fonden
	Hans Peter Svendler	Realдания
	Charlotte Valerius	SLKE

NOTER - ikke udsendt

AMR: Kulturstyrelsen har som udgangspunkt tre vinkler og hensyn:

1. Fortidsmindefredning, arkæologi
2. Bygningsfredning, Kongefløjen/Vagttårnet
3. Formidling af anlægget, at man forstår stedet

Fortidsmindefredning, arkæologi

AMR: Der er gennemført mange undersøgelser på stedet gennem tiderne. Det er en udfordring at få samlet alle undersøgelserne, så man har det fulde overblik over hvor der er bygningsrester der skal tages hensyn til i forbindelse med et kommende projekt.

AMR: Det er muligt at finde løsninger på meget, men det er vigtigt at vi ved hvor der er hensyn at tage. Løsningsmodeller kan f.eks. være punktfundering og eller at plyndringsgrøfterne bruges til fundamenter.

AMR: I forbindelse med en fremtidig konkurrence er det vigtigt at de konkurrerende forstår stedet, historien og kender de volumener der oprindeligt var på stedet. Ligeledes skal de konkurrerende vide hvor der er bygningsrester at tage hensyn til. Derfor skal en oversigt over udgravninger være en del af konkurrencegrundlaget.

Bygningsfredning, Kongefløjen/Vagttårnet

AMR: Kulturstyrelsen har ikke indvending i forbindelse med nedrivning af de to bevaringsværdige bygninger fra 1800-tallet.

AMR: Det er vigtigt, at man ser på anlægget som en helhed og på den måde får et sammenhængende og velfungerende anlæg. Kongefløjen skal derfor ses som en del i en samlet løsning, hvilket medfører at de

problematikker og følsomheder der følger med Kongefløjen, også skal være med i konkurrencen. Problematikkerne angår f.eks. anknytningspunkterne mellem nyt og gammelt, flugtveje (flow), statik osv.

HPS: Det er vigtigt at Vagttårnet har pondus både i forhold til torvet, biblioteket og til slottet. Endvidere er det vigtigt at tårnet bruges, og at udsigten bliver et aktiv.

AMR: Torv og borgholm hænger sammen og det er vigtigt at få rumligheden på plads (helheden). Om tårnet skal forhøjes må bero på en afvejning i forhold til stedet. Det er vigtigt at man forstår tårnets funktion og placering.

Formidling af anlægget

AMR: Det er vigtigt at man forstår og formidler hvordan livet på slottet formede sig. Formidling af stedet skal derfor tænkes ind i løsningen.

HT: Le Domus Romane di Palazzo Valentini (Multimedie Museum) er et godt eksempel på, hvordan man har anvendt lys og lyd til formidling.

HPS: Ideen er at man bruger det oprindelige som afsæt for nytænkning. Udgangspunktet skal være en tolkning af stedet, så det giver en totaloplevelse. Ideelt set skal man ikke spekulere på / arbejde med kontorer den type behov.

HT: Det undersøges og overvejes om biblioteket indgå som formidlingscenter for anlægget, og om der er planer om at flytte biblioteket.

Konkurrencen

AMR: Det er en velkendt rolle for Kulturstyrelsen at fungere som rådgiver for bedømmelseskomite.

HPS: Konkurrencen tænkes afholdt som en to- faset konkurrencemodel.

1. fase, Tolkning af anlægget
2. fase, Videre bearbejdning af volumenerne

AMR: Kulturstyrelsen vil gerne være med gennem begge faser.

AMR: Det foreslås at første del af konkurrencen afvikles som en idekonkurrence der løfter helheden. Dernæst arbejdes videre med at udvikle stedet.

AMR: Kulturstyrelsen vil komme med et bud på retningslinjer for arbejdet med stedet, der kan indgå i grundlaget for konkurrencen. F.eks. beskrives forhold der kan berettigge at man bryder praksis. Endvidere vil AMR overveje hvem i Kulturstyrelsen der træder ind i rollen som rådgiver for bedømmelseskomiteen.

HPS: Der skal afholdes en workshop med Kulturstyrelsen, ØFM og andre der brænder for stedet og som har forstand på det. Workshopen afholdes efter prækvalifikationen.

AMR: Kulturstyrelsen kan bidrage med relevante navne der kan deltage i denne forbindelse (f.eks. Keld Møller Hansen, Vordingborg Borgcenter).

AMR: I forhold til det nyes udtryk, er der som sådan ikke givet snævre rammer. Dog vil Kulturstyrelsen som udgangspunkt ikke være for glade for "glashuse" (alt for meget glas).

NOTAT

Kulturstyrelsen

H. C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Telefon 3373 3373
Telefax 3391 7741

post@kulturstyrelsen.dk
www.kulturstyrelsen.dk

30. april 2015

Kulturstyrelsens aftaler og udfordringer vedr. til Nyborg Slot-projektet

Notat forud for møde om Nyborg Slot mellem Kulturstyrelsen, SLKE, Realdania og A.P. Møller fonden d. 5. maj. 2015.

Notatet beskriver, hvad styrelsen allerede har accepteret, de væsentligste bekymringspunkter og hvilken proces styrelsen anser for ideel.

Aftalegrundlag

Styrelsen har siden 2011 været i dialog med SLKE om mulighederne for at udføre ~~lave~~ et projekt på det fortidsmindefredede borgholm med kongefløj og krudttårn, ~~der ligeledes er bygningsfredet,~~ der omfattede restaurering af det bygningsfredede ~~Nyborg Slot (kongefløjen og krudttårnet) og nybygning på udvalgte dele af det~~ voldstedet/borgholmen, der er fredet fortidsminde.

I brev af 8. marts 2013 udtalte Kulturstyrelsens direktør sin støtte til et ~~oplæg om~~ at arbejde videre med et projekt og udbudsmateriale om revitalisering af Nyborg Slot (bilag).

I notat til møde d. 12. august 2013 mellem Kulturstyrelsen, SLKE, Østfyns Museer, Nyborg Kommune, Realdania og A. P. Møller Fonden uddybes en række opmærksomhedspunkter (bilag).

Disse to dokumenter danner, sammen med diverse referater fra embedsmandsmøder mellem KST og SLKE, ~~grundlag for konkurrenceprogramme~~ (den seneste version som Kulturstyrelsen t (seneste version) har modtaget vedlægges som ~~19.01.2015,~~ bilag).

Kulturstyrelsen har accepteret:

1. At der kan bygges på et nøje udvalgt byggefelt (det primære byggefelt), selvom det er på et fredet fortidsminde. Oprindeligt blev der kun accepteret ~~byggeri~~ kun på fodaftrykket af den nordlige cafe/militærbygning, men af

J.nr.:

byggetekniske årsager er feltet udvidet til det nuværende areal for at skåne ruinerne under jorden

2. At de ikke-bygningsfredede militærbygninger fra 1800-tallet, der i dag udgør en nordlænge og sydlænge, kan fjernes, hvis det kan dokumenteres, at bygherres behov ikke kan løses uden at fjerne dem, og fjernelsen (jf. almindelig praksis for godkendelse af ændringer på fredede fortidsminder.). Fonden ønsker ikke at bevare militærbygningerne, og der er derfor ikke givet mulighed for at genbruge militærbygningerne med det aktuelle program, så vi får vi reelt aldrig belyst om de kunne indgå i løsningen. Det er ikke Kulturstyrelsens ønske, at militærbygningerne fjernes.†
3. At Krudttårnet måske kan bearbejdes/forhøjes såfremt et genialt projekt formår at sikre og udbygge bevaringsværdierne. Det er ikke Kulturstyrelsens ønske, at tårnet forhøjes.†
4. At det kan blive nødvendigt at etablere flugtveje og andre installationer i/på Kongefløjen for at imødegå moderne krav til evakuering, formidling etc. Styrelsen har dog tidligere ~~t~~-fremført, at vi ikke kan acceptere installationer mv., som ikke opfylder bygningsfredningsloven og museumslovens intentioner.
5. At der kan ske en tydeliggørelse/markering/formidling af borgmuren omkring anlægget.
6. Det sekundære byggefelt kan kun inddrages såfremt et genialt projekt samlet set formår at sikre og underbygge bevaringsværdierne.
7. At der ~~t~~-kan ske en opretning, soignering og pleje af voldstedet og voldgraven.

Opmærksomhedspunkter

Det er grundlæggende styrelsens opfattelse, at SLKE, fonde og museum ønsker at strække rammerne videst muligt uden den nødvendige anerkendelse af de alsidige kulturhistoriske værdier på stedet. Vi er bekymrede for, at der ikke kommer et projekt, der vil kunne accepteres af Kulturstyrelsen, og at vi vil stå i en vanskelig situation, hvis der bliver behov for at Kulturstyrelsen må nedlægge veto og ikke give den nødvendige, og at konkurrenceforslaget kan diskvalificeres i forbindelse med myndighedsgodkendelsen.

~~Det er Kulturstyrelsens opfattelse, at konkurrencematerialet i sin nuværende udformning ikke må forventes at bidrage med forslag, der ville kunne realiseres inden for den normale administrationspraksis vedr. museumsloven og bygningsfredningsloven.~~

Det er vigtigt, at styrelsen fastholder følgende grundsynspunkter:

1. Det er bygherren SLKE, der har et ønske om at bygge på voldstedet – ikke Kulturstyrelsen. Det er bygherres opgave at sandsynliggøre, at det kan lade sig gøre inden for rammerne af museumsloven og bygningsfredningsloven
2. Parterne skal til stadighed gøres opmærksomme på, at det er styrelsen som i sidste ende skal myndighedsbehandle og godkende et projekt. Et forslag vil ikke nødvendigvis kunne realiseres fuldt ud, hvis Kulturstyrelsens betingelser ~~bevaringsbetingelserne~~ ikke er opfyldt.
- ~~2.3. Kulturstyrelsens myndighedsgodkendelse vil ikke blot afhænge af de kulturhistoriske spor på borgholmen, men også hensynet til stedet generelle karakter og udtryk.~~
- ~~3.4. Det primære byggefelt kan kun udnyttes ved~~ ~~skal udnyttes og det kan kun ske ved~~ skånsom pilotering og nødvendige hensyn til ruinerne under jorden
- ~~4.5. I bedømmelsesprocessen er det kun bør det være~~ Kulturstyrelsen, som kan afgøre, om et konkurrenceforslag tager tilstrækkelig bevaringshensyn i relation til en eventuel udnyttelse af det sekundære byggefelt
- ~~5.6. De andre aktører synes at tage for givet, at der skal ske en forhøjelse af krudttårnet.~~ Det ~~er bør være~~ Kulturstyrelsen, som afgør, om et konkurrenceforslag tager tilstrækkelig bevaringshensyn i relation til en eventuel forhøjelse af krudttårnet.
- ~~6.7. Kongefløjen er generelt sårbar overfor indgreb. I bedømmelsesprocessen bør det være Kulturstyrelsens bygningsarkæologiske og restaureringsfaglige vurderinger som afgør, om et konkurrenceforslag tager tilstrækkelig bevaringshensyn ved istandsættelse af Kongefløjen. Det gælder f.eks. genbrug af murhuller i relation til flugtveje og publikumskapacitet.~~
- ~~7.8. Det bygningsfredede bibliotek er ikke i nødvendigt omfang inddraget og sammentænkt med projektet.~~

Formateret: Dansk

Ønsker til ~~proces~~ ~~prooes~~

~~Første bedømmelsesmøde er berammet til 18. september 2015 (punkt 3). Kulturstyrelsen vil dog anbefale, at processen udskydes til der foreligger et konkurrencemateriale, der giver bedre grundlag for realiserbare projekter.~~

I forbindelse med bedømmelsen foreslår Kulturstyrelsen følgende proces:

1. SLKE gennemgår de indkomne forslag for at se om de opfylder konkurrencens vilkår.
2. Kulturstyrelsen får de konditionsmæssige forslag til screening med henblik på evt. at diskvalificere forslag som (trods dialog/bearbejdning) ikke synes mulige at acceptere ud fra et myndighedsperspektiv
3. Dommerkomiteen begynder behandlingen af de forslag som både er konditionsmæssige og potentielt realiserbare. Styrelsen bidrager som rådgivere for dommerkomiteen.
4. Vinderforslaget myndighedsbehandles (og evt. tilpasses) i Kulturstyrelsen

Fra: Marianne Rasmussen Lindegaard
Sendt: 23. maj 2017 12:27
Til: Mads Falbe-Hansen
Emne: orientering om Nyborg slot projektet

Kære Mads,

Jeg skriver til dig for at høre, om der er nyt i forhold til projekteringen af byggeriet ved Nyborg slot og hensynet til fortidsmindet.

Da der jo ikke udsendes referater fra møderne, har jeg svært ved at følge med i hvad der foregår bortset fra det min hukommelse rækker til :-)

Det sidste møde, jeg deltog i, var 20. april. På dette møde fastholdt vi den tidligere udstukne kurs mod en løsning, der af hensyn til Museumsloven og fortidsmindet hverken beskadiger, gennembryder eller tjerner ruiner og/eller andre faste konstruktioner, hvilket er helt normale vilkår for dispensationer. Det var mit indtryk fra mødet, at bygherre og rådgivere ville arbejde videre på grundlag af denne præmis.

Jeg kan forstå, at Claus F. Sørensen lejlighedsvis bliver konsulteret i forhold til mulige løsninger i forhold til fortidsminderne. Da det er vanskeligt for Claus at udtale sig om forhold i forvaltningen af Museumsloven i forbindelse med fredede fortidsminder, er du /I selvfølgelig altid velkomne til at konsultere mig som sagsbehandler. I stedet for at arbejdet fører frem til en løsning, der ikke er mulig, er det bedre, at vi diskuterer konkrete problemstillinger undervejs, så vi sammen kan finde gode løsninger.

Venlig hilsen

Marianne Rasmussen Lindegaard
Konsulent, projektleder, arkæolog
Fortidsminder/Sites and Ancient Monuments

Slots- og Kulturstyrelsen
Agency for Culture and Palaces

Referat

Kulturstyrelsen

Fejøgade 1, 2. sal
4800 Nykøbing F.

Telefon 3373 3373

post@kulturstyrelsen.dk
www.kulturstyrelsen.dk

9. august 2018

Møde i AAG Arkæologisk Arbejdsgruppe

Tid og sted: 16. maj 2018, kl. 11 – 15, Slots- og Kulturstyrelsen, Lokale 6, 5. sal HCA

Mødedeltagere:

Mads Thagaard Runge (MTR), Lutz Klassen (LK), Kristoffer Buch Pedersen (KBP), Morten Søvsø (MS), Torben Birk Sarauw (TBS), Rune Iversen (RI), Thomas Roland (TR), Dorte Veien Christiansen (DVC), Hoda El-Sharnouby (HES) og Anne Nørgård Jørgensen (ANJ) (ref.). Afbud: Lene B. Frandsen og Lasse Sørensen. Indbudt: Marianne Rasmussen (MR) pkt. 5. og Henrik Jarl (HJ) pkt. 8.

Dagsorden

1. Velkommen v/Mads Runge
2. Orientering fra styrelsen v/Dorte – herunder Flakfortet
3. Orientering fra museerne og universitet v/AAG
4. Foreløbig opfølgning på rigsrevisionen og det arkæologiske årsmøde 16. april 2018 i Roskilde v/Dorte Veien
5. Orientering vedr. Nyborg Slot /v. Marianne Rasmussen
6. Fortsat dyrkningstrussel – orientering om Bornholm BMR (plan) og om Sønderkov HBV (Stavnsagerhøj)
7. Oplæg vedr. årshjul for AAG v/Mads og Dorte
8. SARA status v/Henrik Jarl (jf. klassifikationsliste v. Morten og Lasse)
9. Evt.

Referat

Ad. 1. Velkommen v/Mads Runge

Der var en enkelt rettelse til referatet. Referatet kunne herefter godkendes. RI Ad. 3 *Journal of Danish Archaeology*, der er ikke ansøgt støtte i KFU. Referatet blev godkendt uden andre ændringer.

Ad. 2. Orientering fra styrelsen

Samråd med KUM i FT d.d. forløb godt. Varighed 45 min. Mogens Jensen (S) havde kaldt ministeren i samråd vedr. spørgsmål til Rigsrevisionens beretning vedr. den arkæologiske virksomhed.

Ministeren lagde i sit svar bl.a. vægt på proportionerne i økonomien (byggeri: 200 mia. – privates andel af arkæologi: 30 mio.), men svarede, at hun tager kritikken fra Rigsrevisionen og Statsrevisorerne meget alvorligt. Ministeren redegjorde for kritikpunkterne, og sagde videre, at hun har bedt om en plan fra styrelsen for, hvordan den vil følge op på kritikken. Ministeren præsenterede de vigtigste indsatser. Ministeren påpegede, at den dialog, der har været mellem styrelsen og byggebranchen og råstoferhvervet i 2017 viser, at mens der er sammenfald med nogle af kritikpunkterne i Rigsrevisionens Beretning, så er der også forskelle. Ministeren påpegede, at kommende initiativer skal afvejes i forhold til Rigsrevisionens kritikpunkter og ønskerne hos branchen.

Der blev stillet spørgsmål til klagemuligheder. Ministeren redegjorde for, at styrelsens afgørelser for arkæologiske undersøgelser kan påklages til Kulturstyrelsens departement. Der blev stillet spørgsmål om, der ikke kunne etableres en anden klageinstans, der havde større afstand til styrelsen. Ministeren svarede, at det er to adskilte instanser, der træffer henholdsvis afgørelser og behandler klager (SLKS hhv. KUM).

Den øvrige orientering om SLKS af DVC: Fortidsminder har opslået en midlertidig stilling som sagsbehandler i Fortidsminder.

TR orienterede om *Flakfortet*, som der har været meget opmærksomhed på i pressen i forlængelse af en påbudssag. Flakfortet er fredet fortidsminde. Fortet er i 2002 overtaget af privatperson. I forbindelse med købet blev køber informeret om, at der ikke måtte foretages ændringer ud over almindelig vedligehold. Ved en besigtigelse på fortet er der påvist en lang række ændringer. Nogle af disse får en efterfølgende lovliggørende dispensation, mens andre er blevet påbudt retableret. I pressen er det blevet oplyst, at styrelsen har lukket adgangen for lystsejlere til fortet. Dette er ikke korrekt.

TR: fortidsmindedagen er afholdt 22. april 2018 og blev besøgt af ca. 1000.

Ad. 3. Orientering fra museerne og universitet v/AAG

Intet til referat.

Ad. 4. Foreløbig opfølgning på rigsrevisionen og det arkæologiske årsmøde 16. april 2018 i Roskilde v/Dorte Veien

Der var enighed om, at årsmødet på ROMU Roskilde gik meget fint. Der var stort fremmøde fra museerne. Det fungerede godt med gruppearbejdet, hvor der var stor deltagelse fra museerne.

Styrelsen tog referat af drøftelserne, som vil blive inddraget i den videre opfølgningsproces. MTR udtrykte ønske om, at museerne bliver orienteret løbende i Nyhedsbreve, hvilket styrelsen lovede, ville ske.

Der er allerede fundet værtsmuseum til de kommende tre års Årsmøder. Årsmøde 2019 – Moesgård Museum; Årsmøde 2020 – Museum Sønderjylland; Årsmøde 2021 – Holstebro Museum.

DVC præsenterede handlingsplan for opfølgning på Rigsrevisorernes beretning. Opfølgningen vil foregå i resten af 2018 og ind i 2019. Inden 1. juli 2018 skal der foreligge nøgletal over, hvad en arkæologisk undersøgelse koster pr. m2 eller m3. Desuden skal teksten om væsentlige fortidsminder på styrelsens hjemmeside gøres mere operationel, og endelig skal der også inden 1. juli udarbejdes bedre interne retningslinjer for godkendelse af budget og regnskab. I efteråret og frem følger andre tiltag, herunder færdiggørelse af de sidste to strategier (jernalder-vikingetid og middelalder-nyere tids by-arkæologi). Der blev drøftet, hvordan AAG og museerne kan inddrages i processen. AAG tilbød deres hjælp i det videre arbejde. Det blev besluttet at sætte opdateringen af de udarbejdede strategier på et AAG-møde i efteråret. Styrelsen lovede at sende en besked ud til museerne med tak for deltagelse på årsmødet, samt lidt om den videre proces, jf. Nyhedsbrev af 3. juli 2018.

Ad. 5. Orientering vedr. Nyborg Slot /v. Marianne Rasmussen

MR gennemgik status for det igangværende projekt, Nyborg Slot, Levende Kulturarv. Projektet vil påvirke fortidsmindet mht. terrænregulering, rekonstruktion og nybyggeri bl.a. med pilotering og kræver derfor dispensation fra Museumsloven. Udgangspunktet er, at man ikke må fjerne eller gennembryde konstruktioner (kulturlag mv. vil kunne fjernes efter arkæologisk registrering). Forud for projektet er foretaget arkæologiske undersøgelser af jordarbejder, som udover at kunne kortlægge tilstedeværelsen af ruiner og kulturhistoriske anlæg har kunnet medvirke til bevaring af diverse faser af slottets historie. Der resterer ganske få arkæologiske undersøgelser, som formentlig vil foregå som overvågning. Der er stor offentlig interesse, som bl.a. er mundet ud i en række aktindsigter. MR viste detailplaner af, hvorledes piloteringen respekterer de gamle ruiner under jorden. Udgangspunktet er: at man ikke må fjerne noget og ikke må gennembryde noget. Hermed er AAG informeret igen om status Nyborg sagen. AAG bliver hørt om selve afgørelsen.

Ad. 6. Fortsat dyrkningstrussel – orientering om Bornholm BMR (plan) og om Sønderskov HBV (Stavnsagerhøj) – se evt.

Ad. 7. Oplæg vedr. årshjul for AAG v/Mads og Dorte

Mads Runge og Dorte Veien har udarbejdet et årshjul, der kører fra november og et år frem. Årshjulet skal fokusere AAG møderne. Forslag er, at der afholdes møde hver anden måned med 5 møder om året. Første møde i november, hvor det næste års forløb planlægges. Andet møde i januar med afslutning af årshjul, og forberedelse af årsmøde. Tredje møde i marts med dyrknings- og erosionstruslen; Fjerde møde i maj med evaluering af årsmødet og evaluering af dyrkningstruslens fordeling. Femte møde i september med bl.a. specifik invitation af faggrupper (naturvidenskab og konservator etc.). Årshjulet (jf. nedenfor) vil blive lagt på hjemmesiden, så det er tydeligt for museerne, hvilke punkter, der drøftes hvornår.

Ad. 8. SARA status v/Henrik Jarl (jf. klassifikationsliste v. Morten og Lasse)

Henrik Jarl Hansen gav en kort status for SARA. Den 13. juni 2018 er der styregruppemøde, hvor det forventes at beslutte, at SARA sættes i drift. Der arbejdes med et forslag til et driftspanel, som skal servicere brugere, samt etablering af en ERFA-gruppe. Dertil kommer et administrationsfagligt forum, der er ansvarlig for lister og indhold. SMK og NM er tovholdere på den sidste. Mads Runge spurgte til, hvilket klassifikationssystem, der vil blive anvendt? Henrik Jarl svarede, at det ikke er afgjort, og at der kan være flere klassifikationslister. Morten Søvsø påpegede, at det er en stor udfordring i registreringsstyring. Henrik Jarl fortalte, at der arbejdes på, at skaffe midler til "oprydningsarbejde" i data. Morten Søvsø gav udtryk for, at de lokale data bør opkvalificeres, hvis systemet skal have nogen reel nytte. Henrik Jarl informerede om, at der i efteråret vil der være kurser landet over.

Ad. 9. Evt.

Forskellige dyrkningstruede lokaliteter drøftedes.

Der blev besluttet, at en repræsentant fra AAG og styrelsen skal holde møde med et museum om strategien på en større udgravning.

Næste møde 24. august 2018 i SLKS HCA (København), 5. sal lokale 3.

Anne Nørgård Jørgensen

Slots-og Kulturstyrelsen

Årshjul for AAG	November 2018	Januar 2019	Marts 2019	Maj 2019	September 2019
Plan for Årshjul 2019 i AAG (fastlægge temadrøftelser & mødedatoer)					
Årsmøde: forslag dagsorden					
Årets temadrøftelser (3/3)					

Løbende punkter					
Afsluttende planlægning af Årsmøde med museerne Årets temadrøftelser (1/3) Løbende punkter					
Dyrknings- og erosions-truslen, fordeling af midler Løbende punkter					
Evaluerings af årsmøde og dets input fra museerne Evaluerings af dyrknings og erosions truslen Løbende punkter					
Årets temadrøftelser (2/3) Løbende punkter					

Fra: Kirstine Fonager Møller kfm@slks.dk
Emne: 19/06778 Anmodning om aktindsigt – udtalelse fra Arkæologisk Arbejdsgruppe
Dato: 21. august 2019 kl. 08.46
Til: frederik@kulturogarv.dk

Kære Frederik Siemssen

Slots- og Kulturstyrelsen modtog den 14. august 2019 din anmodning om aktindsigt i, citat: *"den (eller de) af Arkæologisk Arbejdsgruppe (AAG) afgivne faglige udtalelse(r) foranlediget af Slots- og Kulturstyrelsens forelæggelse af sagen om ændring af det fredede fortidsminde Nyborg Slot for AAG, jf. styrelsens 'Notat om håndtering af sager om myndighedsinhabilitet', dateret maj 2016"*.

På mødet den 22. juni 2016 blev Arkæologisk Arbejdsgruppe præsenteret for problemstillingen omkring myndighedsinhabilitet i forbindelse med sammenlægningen af Kulturstyrelsen og Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme. På samme møde blev arbejdsgruppen forelagt den konkrete sag vedr. sonderende arkæologiske undersøgelser forud for etablering af en ny udstillingsbygning på Nyborg Slot. Efterfølgende er den konkrete sag vedr. ændring af det beskyttede fortidsminde Nyborg Slot blevet forelagt Arkæologisk Arbejdsgruppe på møderne den 15. september 2017 og 16. maj 2018. Deres faglige udtalelser er ført til referat såfremt væsentlige kommentarer er blevet ytret. Når der ikke er bemærkninger i referatet, skyldes det, at arbejdsgruppen ikke har haft kommentarer til det forelagte projekt.

I besvarelsen af Kultur & Arvs anmodning om aktindsigt i blandt andet Arkæologisk Arbejdsgruppes vurdering og stillingtagen til byggeplaner på Nyborg Slot, modtaget den 6. august og besvaret den 13. august 2019, blev du tildelt fuld aktindsigt jf. offentlighedsloven § 7, stk. 1, og stk. 2 (j.nr. 19/06507). Styrelsen er ikke i besiddelse af yderligere akter i denne sag.

Venlig hilsen

Kirstine Fonager Møller
Fuldmægtig
Center for Kulturarv
Fortidsminder

Slots- og Kulturstyrelsen
Fejøgade 1, 2. sal
4800 Nykøbing Falster

T 33 95 42 00
M 61 12 30 41
kfm@slks.dk | slks.dk

Fra: Frederik Siemssen <frederik@kulturogarv.dk>
Sendt: 14. august 2019 10:07
Til: Jesper Hermansen <jehe@slks.dk>
Cc: Kulturministeren <min@kum.dk>; Kultur & Arv - sekretariat <sekretariat@kulturogarv.dk>; SLKS hovedpostkasse <post@slks.dk>
Emne: Anmodning om aktindsigt – udtalelse fra Arkæologisk Arbejdsgruppe
Prioritet: Høj

Til direktør Jesper Hermansen, Slots- og Kulturstyrelsen
cc: Kulturministeren

Foranlediget bl.a. af direktørens indlæg i Weekendavisen af 2. august d.å. (betitlet

"Forandringer vil styrke formidling"), anmoder Kultur & Arv hermed høfligt direktøren om at være behjælpelig med at indrømme aktindsigt i den (eller de) af Arkæologisk Arbejdsgruppe (AAG) afgivne faglige udtalelse(r) foranlediget af Slots- og Kulturstyrelsens forelæggelse af sagen om ændring af det fredede fortidsminde Nyborg Slot for AAG, jf. styrelsens 'Notat om håndtering af sager om myndighedsinhabilitet', dateret maj 2016, hvorfra citeres verbatim (pp. 4-5): "Slots- og Kulturstyrelsen agter at forelægge sager af mere principiel karakter, hvor styrelsen selv er ansøger, og hvor styrelsen agter at give tilladelse til ændring af et fredet fortidsminde, for arbejdsgruppen til faglig udtalelse, inden der træffes en endelig afgørelse i sagen."

Uanset, om arbejdsgruppen er enig eller uenig i styrelsens indstilling i sagen, træffer styrelsen den endelig afgørelse. Styrelsen beder ikke Natur- og Miljø- klagenævnet om en udtalelse, inden sagen afgøres. Baggrunden for denne beslutning er, at Natur- og Miljøklagenævnet har oplyst, at deres faste praksis i denne type sager er ikke at afgive udtalelser i sager, inden der er truffet en afgørelse af 1. instansen. Natur- og Miljøklagenævnet foretager i stedet en særlig intensiv prøvelse, hvis afgørelsen påklages."

[Kultur & Arvs ekspliciterende understregning]

Der mindes om, at direktøren i Weekendavisen har anført følgende: "Arkæologisk Arbejdsgruppe, der består af en række af landets førende arkæologer, og som blandt andet rådgiver styrelsen om arkæologiske undersøgelser og strategier for det arkæologiske arbejde, har forholdt sig til projektet." (<https://www.weekendavisen.dk/2019-31/samfund/forandringer-vil-styrke-formidling>)

Under henvisning til offentlighedslovens bestemmelser imødeser Kultur & Arv Slots- og Kulturstyrelsens rettidige besvarelse.

Kultur & Arv arbejder til gavn for kulturarven og ønsker at indgå i konstruktiv dialog med alle myndigheder og interessenter om bevaringen af vor fælles kulturarv.

Med venlig hilsen,

Frederik Siemssen

FREDERIK SIEMSSSEN
Formand | President

Kultur & Arv
Denmark's Association for Culture & Heritage

e frederik@kulturogarv.dk
w www.kulturogarv.dk
t (+45) 21 70 95 64
a Store Kongensgade 83, DK-1264 København K

– Støt os via MobilePay på 49480 –

VISION

At genskabe forståelsen af Nyborg Slot og by som Danmarks middelalders hovedstad og bringe stedets unikke kulturarv i spil.

- som attraktivt kulturmiljø og vækstmulighed i forhold til erhverv, turisme og bosætning på både lokalt, regionalt og nationalt plan
- som verdenskulturarv.

Og derved

Bevare og tydeliggøre stedets unikke faste kulturarv

Gøre slot og by til levende kulturarv gennem forskning og formidling

Sikre at slot og by får en central plads i historien

Sikre slottet/stedet mod forfald

Sikre slottets og byens overlevelse og mod glemsel på lang sigt

Nyborg Slot hører som betydningsfuldt middelaldermonument til i en eksklusiv international kreds, men desværre er denne status næsten gået i glemmebogen. Det er et hovedmål for projektet at trække Nyborg Slots gemte og stort set glemte historie frem i lyset igen, og vise hvordan slottet spiller sammen med byen og oplandet til en unik helhed af stor national og international interesse.

For historisk interesserede er det måske velkendt, at Nyborg Slot igennem århundreder var det lovfæstede mødested for det danske parlament, Danehoffet, og at rigets ældste grundlov fra 1282 blev underskrevet netop her.

Få har overvejet, at det giver slottet en status som middelalderens Christiansborg, og at man som det eneste sted i landet stadig kan færdes i de selvsamme historiske rum, hvor kongen mødtes med stormænd i parlamentet og forhandlede rigets anliggender. For menigmand er det dog i dag svært at opfatte monumentets betydning, da det man i dag kan se på stedet ikke syner af så meget.

Næsten glemt er det også, at Nyborg by sidst i 1300-tallet på dronning Margrethes tid, blev flyttet og nyopført som en nøje planlagt helhed af slot, borg og by i et samlet anlæg omkranset af en voldgrav, hvilket også indebar store dæmnings- og kanalanlæg for at sikre vand til fæstnings- og ferskvandsformål, vandkraft til mølledrift mv.

Under Frederik 1 anbefalede Rigsrådet, at Nyborg blev rigets hovedstad. Sønnen Christian III investerede fra 1540'erne usædvanligt store beløb i at virkeliggøre denne vision med nye storstilede udvidelser af slottet, og massive befæstningsanlæg omkring slot og by - den eneste by-befæstning i Danmark af sin art fra denne tid. Samtidig udvidedes og ombyggedes byen med fyrstespejls-kvarterer omkring slottet, nye kanal og mølleanlæg, turneringsplads, opmarchplads, færgebro - alt nøje gennemtænkt til repræsentative formål.

Nyborg blev rigets første reformationshovedstad, og al trafik mellem Øst- og Vestdanmark blev ledt igennem byen, og over landtangen mellem slottet og

turneringspladsen, og ud gennem den mægtige byport. Nyborg var blevet Danmarksporten og Nyborg Slot var helt tydeligt trådt i karakter som kongeslottet ved rigets hovedstrøg.

Rigets repræsentative midtpunkt og samtidig dets velbefæstede lås og lukke.

Skæbnen, og nærmere bestemt hovedstadens endelige flytning til København, har villet, at man i den bevarede del af kongeslottet stadig kan opleve de tre riddersale, fra henholdsvis Danehoftiden, Margrethetiden og Reformationstiden. En mægtig Danmarkshistorie ligger indlejret heri; i særlig grad da bystrukturen samtidig i usædvanlig grad er bevaret og klart illustrerer byens to middelalderlige hovedfaser: Margrethebyen og Reformationshovedstaden.

KONGEN KOMMER

Konkurrenceprojektet skal tage afsæt i Christian III's periode i Nyborg under overskriften "Kongen kommer", og det skal medvirke til at tydeliggøre Christian III's stærke hovedgreb i byens centrum, og dermed forstærke og formidle den kulturarv, der er knyttet hertil.

Christian III investerede fra 1540'erne usædvanligt store beløb i at virkeliggøre sin fars vision om at gøre Nyborg til rigets hovedstad. Han befæstede store dele af byen, udbyggede slottet betydeligt til et firfløjet anlæg, etablerede det dobbelte voldgravssystem med møllen, skabte værdige byfacader i forbindelse med kanalen og grundlagde ikke mindst turneringspladsen og Landporten. Ad "Rigets Hovedstrøg"- den akse gennem byen, med turneringspladsen og Landporten, der stadig er aflæselig i byen i dag, blev man ført gennem porte forbi slottet og pladsen, og residensbyen fungerede derved som en form for lås gennem riget.

Nyborg lå centralt placeret i datidens rejsekongedømme, og "Kongens komme" til byen og Danehoffene fik stor betydning for dens historiske udvikling.

Alle elementer er i dag til stede i byen. For at revitalisere og forstærke byens stærke hovedgreb skal slottet igen opleves som et anlæg, der spiller op mod byen og dens historie. Relationen mellem slot, plads og by skal igen forstærkes.

SLOTTET

Slottet er nøglen til forståelsen af hele kulturarvskomplekset med den unikke historie. Restaureringen af slottet blev i 1920'erne af økonomiske grunde aldrig fuldført efter de lagte planer - og kongefløjens østfacade - der vender mod turneringspladsen og byen - har som følge heraf en såret facade af nærmest pakhusagtig karakter. Med konkurrenceprojektet er det hensigten at tilføre Nyborg Slot nye tidssvarende publikums-, forsknings- og formidlingsfaciliteter. En nutidig Danehofsal - den fjerde riddersal i komplekset - skal samtidig gøre det muligt at styrke Nyborgs historiske betingede position som landets centrale mødested.

Slottet er og bør være den prisme, som hele kulturarvskomplekset må funkke igennem.

Nyborg Slot bærer vidnesbyrd om et anlæg som var engang, både i den tilbageværende Vestfløj og i de fredede spor og rester i jorden.

Adgangen til slottet lider under det manglende trappetårn, hvis rekonstruktion var planlagt af arkitekt Mogens Clemmensen i 1920'erne, men blev opgivet på grund af manglende finansiering.

Formidlingen af slottet lider under disse forhold og under manglen på muligheden for at etablere nødvendige publikumsfaciliteter.

Virkningen af dette er, at slottet alene er åbent i sommerhalvåret og har et relativt beskedent antal publikumsbesøg på ca. 20.000.

Det er tanken og ambitionen at genskabe forståelsen og indtrykket af et slotsanlæg ved at udføre et nybyggeri på slotsholmen under særlig hensyntagen til den gældende fortidsminde- og bygningsfredningslovgivning, der omfatter såvel middelalderbygningerne som selve holmen samt omgivende voldanlæg.

Der afholdes en international arkitektkonkurrence, som vil kunne bringe forslag som ved nytænkning, dristighed og stor faglighed gør det muligt at skabe arkitektur i verdensklasse, som vil bidrage positivt til anlæggets samlede udtryk, samt styrke og understøtte slotsanlæggets fredningsværdier.

ARKITEKTKONKURRENCE

Arkitektkonkurrencen omhandler 3 hovedområder, som i første fase skal bearbejdes i et samlet, overbevisende hovedgreb. I konkurrencens anden fase skal hovedgrebet underbygges ved overbevisende løsninger på særlige arkitektoniske fokusområder. Dette program omhandler konkurrencens første fase.

FØRSTE FASE - HELHEDSGREB

Projektets 3 hovedområder er:

- Slottet
- Nyanlæg på voldstedet
- Forbindelsen mellem slot og by

Slottet

Slottet er voldstedets fornemste vidnesbyrd om stedets unikke arkitektoniske arv og skal derfor også i fremtiden stå som det ikon for dansk og nordisk bygningsarv, det er. Slottet skal betragtes som genstanden i centrum for hele projektet og for den formidling af stedet, som projektet som helhed lægger op til.

Nyanlæg på voldstedet

Nybyggeriet på voldstedet skal være arkitektur af høj kvalitet, som genskaber stedets sammenhæng, og styrker og understøtter slotsanlæggets fredningsværdier.

Forbindelsen mellem slot og by

Byen er bygget op omkring slottet og Slotskvarteret har funktionelt tjent som ramme om det, der foregik på slottet. Konkurrenceprojektet skal fremhæve og nyfortolke de bevarede bystrukturer og medvirke til, at sammenhængen mellem slot og by styrkes.

HELHEDSGREB

Byggeri på et historisk og unikt sted som Nyborg slot, kræver stor opmærksomhed på stedet i sig selv, indsigt i historien og ydmyghed overfor opgaven. Et projekt kan kun udvikles under stor hensyntagen til ruinrester og den unikke bygningsarv, fortidsmindet rummer.

Stedet har på godt og ondt udviklet sig over en periode på 800 år og både en kommende restaurering og nye anlæg skal indgå i dialog med stedets samlede udviklingsperiode.

I den forbindelse er følgende 3 overordnede udfordringer identificeret:

- At opnå balance mellem eksisterende og nyt
- At bygge på et fredet fortidsminde
- At bygge på et bygningsfredet anlæg
- At forholde sig til borgens silhuet

At opnå balance mellem eksisterende og nyt

Slottet er centrum i projektet, og nybyggeriet skal med respekt for slottets rumlige strukturer og volumen på den ene side gå i samspil med og fremhæve slottet, og på den anden side bidrage til, at der skabes en forståelse af det middelalderlige borganlæg.

Særlig vigtigt er det at skabe en balance mellem nyt og eksisterende, der sikrer, at vestfløjen og porttårnet fastholdes som de centrale bygninger eller genstande på voldstedet. Dette forhold er meget afgørende, og skal danne baggrund for de arealer og volumener, der angives i programmet.

Beslutningen om bygningens dimensioner og udformning skal derfor bero på en omhyggelig bearbejdning af det arkitektoniske helhedsgreb og afvejning af volumener og deres udformning med behovet for arealer.

At bygge på et fredet fortidsminde

Fortidsmindefredningen omfatter in toto hele borgholmen inklusiv de stående bygninger fra middelalderen. Endvidere inddrager fortidsmindefredningen også det omfattende bastionære anlæg fra 1600-tallet og frem. Bygningerne fra 1800-tallet er bevaringsværdige og tillige omfattet af fortidsmindefredningen.

Når der bygges på voldstedet, skal dette ske, uden at de fredede ruiner, herunder gulvlag, anlægsgrøfter m.v., gennembrydes eller ødelægges. Det er derfor af afgørende betydning, at projektet både planlægges og gennemføres under største hensyntagen til fortidsmindet, der omfatter alle de middelalderlige spor på holmen.

Det er vigtigt at understrege, at ikke alle fredede dele af komplekset er kortlagt, og der vil derfor i forbindelse med arbejdet med og udførelsen af et kommende anlægsprojekt skulle tages højde for, at nyfundne, fredede ruiner m.v. kan betyde, at projektet undervejs må ændre udformning til fordel for disse. I denne forbindelse skal nævnes, at der kan arbejdes med forsegling og eventuelt også fremdragelse af ruiner i forbindelse med projektet.

På baggrund af fredningens konsekvenser for projektet, er det særdeles vigtigt, at man i hele projektforløbet, fra det første arbejde med helhedsgrebet og indtil byggeriet er afsluttet, er opmærksom på den store udfordring, der ligger i at udføre et anlægsarbejde på et fredet fortidsminde. Eksempelvis vil det være vigtigt at overveje funderingsområder- og metoder, der er både skånsomme og dokumenterede.

Ethvert projekt vil endelig skulle godkendes efter både museumsloven (fortidsmindefredningen) og bygningsfredningsloven. En godkendelse vil tage udgangspunkt i en konkret vurdering af det aktuelle projekt, og en afvejning af projektets omfang i forhold til de fredningsmæssige værdier på stedet.

At bygge på et bygningsfredet anlæg

Bygningsfredningen omfatter:

- Det resterende slotskompleks bestående af vestfløjen og østtårnet, som i sin nuværende skikkelse har fungeret som krudthus
- Voldanlægget med porte og magasin, landport og jomfrutårn
- Biblioteket
- Rådhuset
- Slotsmøllerens hus
- Byhuse i Blegdamsgade og Slotsgade

Endvidere er der to bevaringsværdige bygninger på voldstedet fra tiden som garnisonsby (ca. 1850)

Det er vigtigt at holde sig for øje, at indgreb i de fredede bygninger skal være så få og nænsomme som overhovedet muligt. Projektet skal samlet set medvirke til at styrke og understøtte fredningsværdierne på stedet.

Borgens silhuet

Nyborg Slot har udover at være kongebolig også haft betydning som fæstningsanlæg med tårne, ringmur og voldgrav. Anlægget har dermed på den ene side lukket sig om sig selv med sin ringmur og sine lukkede facader udadtil og på den anden side markeret sig i både by og landskab med sine imponerende bygningsvolumener og arkitektur. Oplevelsen af anlægget har således været imponerende og storslået i den tids bygningsskala, når man oplevede borgen i byen eller var på vej mod borgen - og helt anderledes intim inde i slotsgården.

I en genfortolkning af borganlægget må der nødvendigvis arbejdes omhyggeligt med disse varierede rumlige oplevelser, og det er i den forbindelse vigtigt at arbejde bevidst med de arkitektoniske virkemidler, som understøtter oplevelsen af borganlægget, mens balancen mellem nyt og eksisterende samtidig holdes

Der vil i forhold til oplevelsen af borganlægget endvidere skulle arbejdes bevidst med både varierende grad af indblik og visuelle forbindelser mellem borg og by.

ARKITEKTONISKE FOKUSOMRÅDER

Konkurrencen skal besvare følgende arkitektoniske fokusområder:

- Restaurering af Vestfløjen
- Nyfortolkning af Nordfløjen
- Afgrænsning af borggården,
- Forbindelsestårn mellem Vestfløjen (slottet) og den nye Nordfløj,
- Krudttårnet og ny hovedport
- Forbindelse til torvet og byen (slotskvarteret)

Restaurering af Vestfløjen

Vestfløjen skal restaureres nænsomt, under hensyntagen til de bærende fredningsværdier, som er beskrevet.

En særlig udfordring ligger i det forhold, at etagedækket mellem kælder og stueetage er sænket i 1520'erne.

Der er også en udfordring i selve indgangspartiet. Inde i bygningen ligger der desuden en udfordring i at etablere en "naturlig" rundgang, som sikrer, at de tre riddersale kan opleves i den rigtige kronologiske rækkefølge.

Nordfløjen

Ved at etablere en ny fløj i nord gives der dels mulighed for at opleve slottet som et flerfløjet anlæg og dels for, at den oprindelige vestfløj kan bevares som en udstillingsgenstand i sig selv og som en autentisk scene for de historiske dramaer, der har udspillet sig her.

Vest- og nordfløjen har historisk set været den mest markante del af bygningsanlægget på voldstedet. Denne dialog i anlægget ønskes igen markeret med en stærk forbindelse mellem bygningerne - og her er samhørigheden mellem Vest- og Nordfløjen med den spidse vinkel helt afgørende for udtrykket.

Der er lavet udgravninger i området for den nedrevne, middelalderlige nordfløj, som viser et 1,6 meter bredt yderfundament bygget i kampesten og et inderfundament ligeledes i kampesten. Kampestenene har i yderfundamentet været udfyldt med teglsten, men disse er plyndret i 1700-tallet. Middelalderbygningen har altså været større end den eksisterende 1800-tals militærbygning på stedet.

En udfordring for arbejdet med nybygningen er, at der inden for byggefeltet findes fredede fundamenter, murforløb og intakte gulvlag, der ikke må ødelægges. Den nye nordfløj kan derfor placeres på flere måder indenfor byggefeltet. Det vil være muligt at nedrive den eksisterende 1800-tals militærbygning og efterfølgende bygge i den tilhørende byggegrube. Byggefeltet er imidlertid en anelse større end det middelalderlige fundament, så det er også muligt at foreslå andre løsninger end blot at genanvende arealet for militærbygningen. Det skal dog understreges, at det kan vise sig umuligt at bygge ovenpå de historiske fundamenter.

Den nye Nordfløj skal fungere som museum, hvor byens og slottets historie kan formidles. Nybygningen skal indeholde udstillingsrum, publikumsfaciliteter som toiletter, garderobe, billetsalg og butik osv. Derudover skal der være en cafe og en "Ny Danehofssal". Der ønskes som udgangspunkt ca. 1600 m² til publikumsorienterede funktioner og ca. 650 m² til administrative funktioner.

De fredningsmæssige begrænsninger på stedet og hensynet til den samlede oplevelse af voldstedet kan betyde, at det er umuligt at honorere arealkravene. I konkurrenceforslaget er balancen mellem nyt og eksisterende så afgørende, at det kan få konsekvenser for de arealer og volumener, der er ønsket i programmet. I fald der ikke kan findes plads til alle ønskede m², anbefales det at reducere arealerne til administrative funktioner eller anviser andre bygninger udenfor voldstedet til nogle af funktionerne.

Endelig skal der også gøres opmærksom på muligheden af at nedrive den sydlige militærlænge og henlægge nogle af de ønskede funktioner i en nybygning på dette sted. De arkæologiske forekomster på dette areal er dårligt belyst, men der kan umiddelbart forventes færre fredede konstruktioner på dette sted, hvilket evt. vil muliggøre en bygning med udnyttet kælder. Der gælder dog samme forhold her som for resten af borgen, at fredede ruinrester ikke må fjernes.

Gennem den nye tilbygning ønskes desuden adgang til Vestfløjens stueetage.

Afgrænsning af borggården

På Christian III's tid var slottet omkranset af bygninger eller mur på alle fire sider. For den fremtidige forståelse af slottet er afgrænsningen af borggården og en visualisering af "borgmurens" forløb yderst vigtig. Der tænkes ikke nødvendigvis på en genopført borgmur i traditionel forstand, men om en visualisering af afgrænsningen, der tydeliggør forståelsen af monumentet.

Afgrænsningen skal have den effekt, at slottet igen opleves som et samlet anlæg, hvor der er en yderside og en inderside. Det er således ønskværdigt, at borggården - "Slottets hjerte" - skal aktiveres via bevægelse over pladsen.

I konkurrenceprojektet skal der også arbejdes med at skabe en naturlig forbindelse fra slotsgården til slottets stueetage.

En udfordring i markeringen af en borgmur og ændring af borgpladsen er, at disse elementer skal etableres, hvor der kan forventes fredede ruinrester m.v., der kan begrænse mulighederne for projektet.

Forbindelsesled mellem Vestfløjen og den nye Nordfløj

I mødet mellem Nord- og Vestfløjen har der været et tårn, der har fungeret som intern fordeling for Vestfløjen og som forbindelsesled mellem Vestfløj og Nordfløj.

I det fremtidige anlæg bliver der behov for at etablere et lignende forbindelsesled, der kan skabe intern bevægelse mellem de to fløje og samtidig sikrer forsvarlige flugtveje. Forbindelsen kan tænkes som et eksternt led som tårnet.

Selv om der i området findes originale fundamenter og intakte gulvlag, der i høj grad skal tages hensyn til i det kommende projekt, viser arkæologiske undersøgelser på stedet, at den del af Slotsholmen, hvor forbindelsestårnet har stået, er den mest opgravede og dermed mest ødelagte del af borgholmen set i forhold til de arkæologiske spor.

Vagttårnet og ny hovedport

Vagttårnet har oprindeligt været højere og fungeret som en del af fæstningsværket.

Tårnet har markeret sig stærkt i byen og fungeret som forbindelsespunkt mellem borggården og turneringspladsen, der i størrelse og form er en spejling af borggården. Tårnet er tillige omdrejningspunkt for hele det samlede byrums cirkelslag om slottet.

For at tydeliggøre tårnets funktion, lægges der op til muligheden for evt. at forhøje tårnet, så det igen kan markere sig i byen.

Tårnet har imidlertid en afgørende betydning for balancen mellem det eksisterende og nye byggeri. Det arkitektoniske udtryk og balancen i det samlede anlæg vil derfor i konkurrencebedømmelsen vægte højere, end at der findes en løsning på en eventuel forhøjelse.

På sydsiden af Vagttårnet viser det sig gennem arkæologiske udgravninger, at der har været en hovedport, der var en del af et større anlæg, hvor en forport fungerede som en form for ”lås” ved ankomst til slottet. Adgangen til slottet skal markeres på den sydlige side af Vagttårnet, men der ønskes i det fremtidige anlæg ikke en egentlig rekonstruktion eller genfortolkning af forportene. Der kan dog eventuelt arbejdes med en særlig bearbejdning af belægningen i forhold til adgangen fra broen til porten. Derudover er det nødvendigt at bibeholde en adgangsmulighed på sydsiden ved Vestfløjen til moderne lastbils- og varevognstrafik.

Forbindelse til byen og turneringspladsen

Fremtidigt ønskes det, at der etableres en ny bro mellem slotsholm og turneringsplads, med den oprindelige placering ud for Vagttårnet.

Da det er ønsket, at plads, voldsted og by skal aktiveres som levende kulturarv i forbindelse med events, bl.a. ridderopvisninger, kamp- og middelaldermarkeder, og at byens historie skal rejse sig i en nutidig fortælling, skal turneringspladsen med projektet bearbejdes, så den igen kan fremstå og fungere som en karakterfuld byplads i kontakt med borgen. I denne sammenhæng er det bl.a. vigtigt, at de oprindelige, bevarede bygninger på slottet opleves som det primære indtryk fra turneringspladsen. Det er således ikke blot væsentligt at sørge for balance mellem oprindelige bygninger og tilføjede elementer internt på borgholmen, også mellem borgholmen og dens umiddelbare omgivelser skal dette forhold varetages.

Denne bekendtgørelse på TED-webstedet: <http://ted.europa.eu/udl?uri=TED:NOTICE:213470-2018:TEXT:DA:HTML>

**Danmark-København: Byggeledelse
2018/S 094-213470**

Udbudsbekendtgørelse

Tjenesteydelser

Direktiv 2014/24/EU

Del I: Ordregivende myndighed

I.1) Navn og adresser

Slots- og Kulturstyrelsen
34072191
H.C. Andersens Boulevard 2
København
1553
Danmark
Kontaktperson: Mads Falbe-Hansen
E-mail: mfh@slks.dk
NUTS-kode: DK031

Internetadresse(r):

Overordnet internetadresse: www.slks.dk

I.2) Information om fælles indkøb

I.3) Kommunikation

Udbudsmaterialet er gratis, ubegrænset og fuldt tilgængeligt på: www.rib-software.dk
Yderligere oplysninger fås på den ovennævnte adresse
Bud eller ansøgninger om deltagelse skal sendes til den ovennævnte adresse

I.4) Type ordregivende myndighed

Ministerium eller en anden myndighed på nationalt plan eller forbundsplan, herunder regionale eller lokale afdelinger

I.5) Hovedaktivitet

Generelle offentlige tjenester

Del II: Genstand

II.1) Udbuddets omfang

II.1.1) Betegnelse:

Udbud af byggeledelse - Nyborg Slot

II.1.2) Hoved-CPV-kode

71247000

II.1.3) Kontrakttype

Tjenesteydelser

II.1.4) Kort beskrivelse:

Udbud af kontrakt om byggeledelse i forbindelse med gennemførelse af restaurerings- og nybyggeriarbejder på Nyborg Slot.

II.1.5) Anslået samlet værdi

Værdi eksklusive moms: 5 700 000.00 DKK

II.1.6) Oplysninger om delkontrakter

Kontrakten er opdelt i delkontrakter: nej

II.2) Beskrivelse**II.2.1) Betegnelse:****II.2.2) Supplerende CPV-kode(r)****II.2.3) Udførelsessted**

NUTS-kode: DK031

II.2.4) Beskrivelse af udbuddet:

Byggelederen og hans organisation skal varetage byggeledelsen på vegne af, og i et tæt samarbejde med bygherren – Slots- og Kulturstyrelsen. Byggeledelsesopgaven anses som helt central for en succesfuld gennemførelse af projektet og vil særligt omfatte følgende opgaver:

- Styring af byggeriet – tidsmæssigt, økonomisk og kvalitetsmæssigt,
- Koordinering og overvågning af byggepladsmæssige aktiviteter,
- Kvalitetssikring i form af projektgranskning,
- Arbejdsmiljøkoordinering (B),
- Økonomistyring,
- Koordinering af fagtilsyn,
- Afholde og lede byggemøder,
- Rapportering til bygherren om alle centrale forhold ifht. tid, pris og kvalitet,
- Tilrettelægge og administrere afleveringsforretningerne,
- Overdragelse til drift.

Kontrakten udbydes i et begrænset udbud. Opgaven udbydes på grundlag af en ydelsesbeskrivelse, udbudsbetingelser og rådgiveraftale.

II.2.5) Tildelingskriterier

Prisen er ikke det eneste tildelingskriterium og alle kriterier er udelukkende anført i udbudsdokumenterne

II.2.6) Anslået værdi**II.2.7) Varighed af kontrakten, rammeaftalen eller det dynamiske indkøbssystem**

Start: 14/09/2018

Slut: 31/12/2021

Denne kontrakt kan forlænges: nej

II.2.9) Oplysning om begrænsningen af antallet af ansøgere, der vil blive opfordret til at afgive bud eller deltage

Forventet antal ansøgere: 5

Objektive kriterier for valg af det begrænsede antal ansøgere:

Der henvises til udbudsdokumenterne.

II.2.10) Oplysninger om alternative tilbud

Alternative tilbud vil blive taget i betragtning: nej

II.2.11) Oplysninger om optioner

Optioner: nej

II.2.12) Oplysninger om elektroniske kataloger**II.2.13) Oplysninger om EU-midler**

Udbuddet vedrører et EU-finansieret projekt og/eller program: nej

II.2.14) Yderligere oplysninger

Der henvises til udbudsbetingelserne.

Del III: Juridiske, økonomiske, finansielle og tekniske oplysninger

III.1) Betingelser for deltagelse

III.1.1) Egnethed til at udøve en erhvervsaktivitet, herunder krav om optagelse i erhvervs- eller handelsregistre

III.1.2) Økonomisk og finansiell kapacitet

Liste over og kort beskrivelse af udvælgelseskriterier:

Der henvises til udbudsdokumenterne.

III.1.3) Teknisk og faglig kapacitet

Liste over og kort beskrivelse af udvælgelseskriterier:

Der henvises til udbudsdokumenterne.

III.1.5) Oplysning om reservede kontrakter

III.2) Kontraktbetingelser

III.2.1) Oplysninger om en bestemt profession

III.2.2) Kontraktudførelsesvilkår:

III.2.3) Oplysninger om de medarbejdere, der er ansvarlige for kontraktens udførelse

Del IV: Procedure

IV.1) Beskrivelse

IV.1.1) Proceduretype

Begrænset udbud

IV.1.3) Oplysninger om rammeaftale eller dynamisk indkøbssystem

IV.1.4) Oplysninger om reduktion af antallet af løsninger eller tilbud under forhandlingerne eller dialogen

IV.1.6) Oplysninger om elektronisk auktion

IV.1.8) Oplysninger om GPA-aftalen om offentlige udbud

Dette udbud er omfattet af GPA-aftalen: ja

IV.2) Administrative oplysninger

IV.2.1) Tidligere offentliggørelse om samme kontrakt

IV.2.2) Frist for modtagelse af bud eller ansøgninger om deltagelse

Dato: 15/06/2018

IV.2.3) Forventet dato for afsendelse af opfordringer til at afgive bud eller at deltage til udvalgte ansøgere

IV.2.4) Sprog, der må benyttes ved afgivelse af tilbud eller ansøgninger om deltagelse:

Dansk

IV.2.6) Minimumsperiode, i hvilken den bydende er forpligtet af sit bud

IV.2.7) Betingelser for åbning af bud

Del VI: Supplerende oplysninger

VI.1) Oplysninger om gentagelse

Dette er et tilbagevendende offentligt indkøb: nej

VI.2) Oplysninger om elektroniske arbejdsgange

VI.3) Yderligere oplysninger:

VI.4) Klageprocedurer**VI.4.1) Organ med ansvar for klageprocedurerne**

Klagenævnet for Udbud

Toldboden 2

Viborg

8800

Danmark

Telefon: +45 72405600

E-mail: kfu@naevneneshus.dkInternetadresse: www.erhvervsstyrelsen.dk**VI.4.2) Organ med ansvar for mæglingsprocedurerne****VI.4.3) Klageprocedure**

Præcise oplysninger om klagefrist(er):

Klager over andre forhold skal være indgivet til Klagenævnet for Udbud inden 45 kalenderdage efter Ordregivers offentliggørelse af bekendtgørelse i Den Europæiske Unions Tidende. Klager over ikke at være prækvalificeret skal være indgivet til Klagenævnet inden 20 kalenderdage regnet fra dagen efter den dag, hvor ordregiver har afsendt en underretning til berørte ansøgere om, hvem der er blevet prækvalificeret, hvis underretningen angiver en kort redegørelse for de relevante grunde for beslutningen. I andre tilfælde er klagefristen 45 dage fra dagen efter, at Ordregiver har offentliggjort en bekendtgørelse i Den Europæiske Unions Tidende om, at der er indgået kontrakt. Klager skal være opmærksom på, at samtidig med indgivelse af klage til Klagenævnet for Udbud, skal klager underrette indklagede (Ordregiver) skriftligt.

VI.4.4) Tjeneste, hvor der kan fås oplysninger om klageproceduren

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen

Carl Jacobsens Vej 35

Valby

2500

Danmark

Telefon: +45 41715000

E-mail: kfst@kfst.dkInternetadresse: www.kfst.dk**VI.5) Dato for afsendelse af denne bekendtgørelse:**

16/05/2018

Denne bekendtgørelse på TED-webstedet: <https://ted.europa.eu/udl?uri=TED:NOTICE:213470-2018:TEXT:DA:HTML>

**Danmark-København: Byggeledelse
2018/S 094-213470**

Udbudsbekendtgørelse

Tjenesteydelser

Legal Basis:

Direktiv 2014/24/EU

Del I: Ordregivende myndighed

I.1) Navn og adresser

Slots- og Kulturstyrelsen

34072191

H.C. Andersens Boulevard 2

København

1553

Danmark

Kontaktperson: Mads Falbe-Hansen

E-mail: mfh@slks.dk

NUTS-kode: DK031

Internetadresse(r):

Overordnet internetadresse: www.slks.dk

I.2) Information om fælles indkøb

I.3) Kommunikation

Udbudsmaterialet er gratis, ubegrænset og fuldt tilgængeligt på: www.rib-software.dk

Yderligere oplysninger fås på den ovennævnte adresse

Bud eller ansøgninger om deltagelse skal sendes til den ovennævnte adresse

I.4) Type ordregivende myndighed

Ministerium eller en anden myndighed på nationalt plan eller forbundsplan, herunder regionale eller lokale afdelinger

I.5) Hovedaktivitet

Generelle offentlige tjenester

Del II: Genstand

II.1) Udbuddets omfang

II.1.1) Betegnelse:

Udbud af byggeledelse - Nyborg Slot

II.1.2) Hoved-CPV-kode

71247000

II.1.3) Kontrakttype

Tjenesteydelser

II.1.4) Kort beskrivelse:

Udbud af kontrakt om byggeledelse i forbindelse med gennemførelse af restaurerings- og nybyggeriarbejder på Nyborg Slot.

II.1.5) **Anslået samlet værdi**

Værdi eksklusive moms: 5 700 000.00 DKK

II.1.6) **Oplysninger om delkontrakter**

Kontrakten er opdelt i delkontrakter: nej

II.2) **Beskrivelse**

II.2.1) **Betegnelse:**

II.2.2) **Supplerende CPV-kode(r)**

II.2.3) **Udførelsessted**

NUTS-kode: DK031

II.2.4) **Beskrivelse af udbuddet:**

Byggelederen og hans organisation skal varetage byggeledelsen på vegne af, og i et tæt samarbejde med bygherren – Slots- og Kulturstyrelsen. Byggeledelsesopgaven anses som helt central for en succesfuld gennemførelse af projektet og vil særligt omfatte følgende opgaver:

- Styring af byggeriet – tidsmæssigt, økonomisk og kvalitetsmæssigt,
- Koordinering og overvågning af byggepladsmæssige aktiviteter,
- Kvalitetssikring i form af projektgranskning,
- Arbejdsmiljøkoordinering (B),
- Økonomistyring,
- Koordinering af fagtilsyn,
- Afholde og lede byggemøder,
- Rapportering til bygherren om alle centrale forhold ifht. tid, pris og kvalitet,
- Tilrettelægge og administrere afleveringsforretningerne,
- Overdragelse til drift.

Kontrakten udbydes i et begrænset udbud. Opgaven udbydes på grundlag af en ydelsesbeskrivelse, udbudsbetingelser og rådgiveraftale.

II.2.5) **Tildelingskriterier**

Prisen er ikke det eneste tildelingskriterium og alle kriterier er udelukkende anført i udbudsdokumenterne

II.2.6) **Anslået værdi**

II.2.7) **Varighed af kontrakten, rammeaftalen eller det dynamiske indkøbssystem**

Start: 14/09/2018

Slut: 31/12/2021

Denne kontrakt kan forlænges: nej

II.2.9) **Oplysning om begrænsningen af antallet af ansøgere, der vil blive opfordret til at afgive bud eller deltage**

Forventet antal ansøgere: 5

Objektive kriterier for valg af det begrænsede antal ansøgere:

Der henvises til udbudsdokumenterne.

II.2.10) **Oplysninger om alternative tilbud**

Alternative tilbud vil blive taget i betragtning: nej

II.2.11) **Oplysninger om optioner**

Optioner: nej

II.2.12) Oplysninger om elektroniske kataloger**II.2.13) Oplysninger om EU-midler**

Udbuddet vedrører et EU-finansieret projekt og/eller program: nej

II.2.14) Yderligere oplysninger

Der henvises til udbudsbetingelserne.

Del III: Juridiske, økonomiske, finansielle og tekniske oplysninger**III.1) Betingelser for deltagelse****III.1.1) Egnethed til at udøve en erhvervsaktivitet, herunder krav om optagelse i erhvervs- eller handelsregistre****III.1.2) Økonomisk og finansiell kapacitet**

Liste over og kort beskrivelse af udvælgelseskriterier:

Der henvises til udbudsdokumenterne.

III.1.3) Teknisk og faglig kapacitet

Liste over og kort beskrivelse af udvælgelseskriterier:

Der henvises til udbudsdokumenterne.

III.1.5) Oplysning om reserverede kontrakter**III.2) Kontraktbetingelser****III.2.1) Oplysninger om en bestemt profession****III.2.2) Kontraktudførelsesvilkår:****III.2.3) Oplysninger om de medarbejdere, der er ansvarlige for kontraktens udførelse****Del IV: Procedure****IV.1) Beskrivelse****IV.1.1) Proceduretype**

Begrænset udbud

IV.1.3) Oplysninger om rammeaftale eller dynamisk indkøbssystem**IV.1.4) Oplysninger om reduktion af antallet af løsninger eller tilbud under forhandlingerne eller dialogen****IV.1.6) Oplysninger om elektronisk auktion****IV.1.8) Oplysninger om GPA-aftalen om offentlige udbud**

Dette udbud er omfattet af GPA-aftalen: ja

IV.2) Administrative oplysninger**IV.2.1) Tidligere offentliggørelse om samme kontrakt****IV.2.2) Frist for modtagelse af bud eller ansøgninger om deltagelse**

Dato: 15/06/2018

IV.2.3) Forventet dato for afsendelse af opfordringer til at afgive bud eller at deltage til udvalgte ansøgere**IV.2.4) Sprog, der må benyttes ved afgivelse af tilbud eller ansøgninger om deltagelse:**

Dansk

IV.2.6) Minimumsperiode, i hvilken den bydende er forpligtet af sit bud**IV.2.7) Betingelser for åbning af bud****Del VI: Supplerende oplysninger****VI.1) Oplysninger om gentagelse**

Dette er et tilbagevendende offentligt indkøb: nej

VI.2) Oplysninger om elektroniske arbejdsgange**VI.3) Yderligere oplysninger:****VI.4) Klageprocedurer****VI.4.1) Organ med ansvar for klageprocedurerne**

Klagenævnet for Udbud

Toldboden 2

Viborg

8800

Danmark

Telefon: +45 72405600

E-mail: kfu@naevneneshus.dkInternetadresse: www.erhvervsstyrelsen.dk**VI.4.2) Organ med ansvar for mæglingsprocedurerne****VI.4.3) Klageprocedure**

Præcise oplysninger om klagefrist(er):

Klager over andre forhold skal være indgivet til Klagenævnet for Udbud inden 45 kalenderdage efter Ordregivers offentliggørelse af bekendtgørelse i Den Europæiske Unions Tidende. Klager over ikke at være prækvalificeret skal være indgivet til Klagenævnet inden 20 kalenderdage regnet fra dagen efter den dag, hvor ordregiver har afsendt en underretning til berørte ansøgere om, hvem der er blevet prækvalificeret, hvis underretningen angiver en kort redegørelse for de relevante grunde for beslutningen. I andre tilfælde er klagefristen 45 dage fra dagen efter, at Ordregiver har offentliggjort en bekendtgørelse i Den Europæiske Unions Tidende om, at der er indgået kontrakt. Klager skal være opmærksom på, at samtidig med indgivelse af klage til Klagenævnet for Udbud, skal klager underrette indklagede (Ordregiver) skriftligt.

VI.4.4) Tjeneste, hvor der kan fås oplysninger om klageproceduren

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen

Carl Jacobsens Vej 35

Valby

2500

Danmark

Telefon: +45 41715000

E-mail: kfst@kfst.dkInternetadresse: www.kfst.dk**VI.5) Dato for afsendelse af denne bekendtgørelse:**

16/05/2018

FORETRÆDE FOR FOLKETINGETS KULTURUDVALG VEDR. NYBORG SLOT DEN 27. JANUAR 2020

Foretræde er anmodet af den landsdækkende organisation, "Kultur & Arv".

Deputationen repræsenterer "Kultur & Arv", "Europa Nostra Danmark" og "Foreningen til gamle Bygningers Bevaring", dvs. tre af de fire klagende parter, der fik medhold i klagesagen over Slots- og Kulturstyrelsens byggeprojekt på Nyborg Slot. Deputationen udgøres af: **Niels-Knud Liebgott, Poul Dedenroth-Schou, Claus M. Smidt og Frederik Siemssen.**

KORT PRÆSENTATION AF DEPUTATIONEN

NIELS-KNUD LIEBGOTT, historiker, middelalderarkæolog

Kammerherre, fhv. museumsdirektør for Kongernes Samling på Rosenborg og Amalienborg.

Før dette ansat 32 år på Nationalmuseet som museumschef, slutstilling her som fungerende Rigsantikvar. Ansvarlig for Nationalmuseets tilsyn med de danske kirker. Medlem af følgende nævn og råd: Det arkæologiske nævn, Fortidsminderrådet, Det særlige Bygningssyn og Statens Museumsnævn. I to perioder præsident for ICOMOS Danmark. I dag bla. medlem af bestyrelsen for Kultur & Arv, Europa Nostra Danmark (samt Europa Nostra Scientific Council) og præsidiat for den internationale borgforskerkongres Chateau Gaillard. Forfatter til 21 monografier og over 100 artikler om historiske, arkæologiske og kulturhistoriske emner.

Dekorationer: Kommandør af Dannebrog, Kommandør af Nordstjerneordenen.

POUL DEDENROTH-SCHOU, historiker og kunsthistoriker

Fhv. museumsdirektør for Museet på Koldinghus fra 1976-2013.

Varetog i to årtier ombygningen af Koldinghus i samarbejde med arkitektparret Exner. Før det museumsinspektør ved Tøjhusmuseet. Tillige mangeårig kulturdirektør i Kolding Kommune. Talrige tillidshverv, bl.a. medlem af bestyrelsen for Kultur & Arv og tidl. bestyrelsesmedlem for International Committee for Architecture and Museum Techniques (ICAMT).

Talrige udmærkelser og hædersbevisninger, herunder Entreprenørprisen, Ole Haslunds Kunstnerlegat, Dansk Metals Guld og Sølv Initiativpris, Associate to The Worshipful Company of Goldsmiths, London og Årets Koldingborger.

Forfatter til en lang række skriftlige arbejder om restaureringstekniske og by-, kunst- og kulturhistoriske emner.

Dekorationer: Ridder af Dannebrog, Ridder af Den Kongelige Norske Fortjenstorden.

KORT PRÆSENTATION AF DEPUTATIONEN FORTSAT

CLAUS M. SMIDT, kunsthistoriker, seniorforsker

Fhv. museumsdirektør for Nivaagaard, tidl. leder af 'Samlingen af Arkitekturtegninger' ved Danmarks Kunstbibliotek. Formand for "Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring". Tidl. bestyrelsesformand for Selsø Slot, hvor han over 12 år varetog restaurering af bygningsanlægget. Siden 2001 formand for Selskabet for Historie, Litteratur og Kunst. Forfatter til en lang række bøger og artikler om kunst, arkitektur og kultur- og bygningsarv, bl.a. Eremitageslottet. Redaktør og medforfatter af "Hele samfundets eje", en bog i anledning af 100året for bygningsfredningsloven.

FREDERIK SIEMSEN, seniorrådgiver, M.A. Comparative Urban Studies

Formand for Kultur & Arv. Forskellige ansættelser i Forsvaret, Udenrigsministeriet og det private erhvervsliv.

Dekorationer: Forsvarets Medalje for International Tjeneste, Æresridder af Johanniterordenen.

FORETRÆDE FOR FOLKETINGETS KULTURUDVALG

27. JANUAR 2020

KULTUR & ARV OG FORENINGEN TIL GAMLE BYGNINGERS BEVARELSE

FREDERIK SIEMSSSEN, POUL DEDENROTH-SCHOU, NIELS-KNUD LIEBGOTT, CLAUS M. SMIDT

Godmorgen,

Tak til formanden og tak til udvalget for denne mulighed for foretræde.

Vi er glade for at få lov at være iblandt jer og tale om en af de vigtigste kulturpolitiske beslutninger i nyere tid. Også en af de mest forkerte.

Mit navn er Frederik Siemssen. Jeg er formand for Kultur & Arv, og jeg har følgeskab tre af landets fremmeste fagfolk med stor historisk indsigt, viden og ikke mindst erfaring med både det at drive et museum og passe på vores fineste slotte.

Det er kammerherre Niels-Knud Liebgott, der har været direktør for museerne på Rosenborg og Amalienborg. Inden da var han medlem af Nationalmuseets direktion og konstitueret rigsantikvar. Det er Claus M. Smidt, formand for Foreningen til Gamle Bygningers Bevarings, seniorforsker og bl.a. tidligere museumsdirektør på Nivaagaard og ansvarlig for renoveringen af Selsø Slot. Endelig har vi Poul Dedenroth-Schou, der i en menneskealder har været direktør for Koldinghus og har været med under hele den vellykkede restaurering.

Vi er ikke en uoplyst lille skare af brokkehoveder. Vi repræsenterer hele Danmark og vi er apolitiske. Bag os står vores forskellige organisationer, netværk, professionelle fora og facebookgrupper. Det er mange tusind danskere, der deler vores mening. Mange tusind danskere, der brænder for denne sag.

Vi er her for at fortælle, at projektet i Nyborg er et dårligt projekt. Og et farligt projekt. Man kan ikke sammenligne det med andre succeshistorier herhjemme. Det er helt uden fortilfælde groft og voldsomt. Og det er derfor, at den højeste frendingsmyndighed har standset det. Vi kender sagen bedre end de fleste. Vi har søgt aktindsigter, og vi har fået mange tusind dokumenter, som vi har læst.

Vi kommer til at tale i overskrifter, da vi jo ikke har lang tid.

1.

Sagen er afgjort med lovlige demokratiske midler i en ankeinstans. Det er en af grundpillerne i retssamfundet. Vi har kæmpet med lovlige, demokratiske midler ved de rette instanser og vi har fået ret ved de rette instanser.

Derfor mener vi ikke, at man fra politisk hold bør tale videre om et særskilt lovgivningsarbejde, sådan som vi har hørt det fra Kulturudvalgets formand, Hans Chr. Schmidt, og fynske venstrefolk.

Det vil både svække fredningsinstrumenterne, og det vil underminere reetsfølelsen i befolkningen.

Næste instans er at prøve sagen ved domstolene. Hvis man ikke vil acceptere klagenævnets afgørelse, må sagen tages dér, inden man pønser på særlove. Hvad ville I selv kalde det, hvis I fulgte nogle regler og andre så bare lavede dem om for selv at få ret?

Vi tøver ikke med at kalde det foragt for demokrati og retstat.

2.

Det projekt man havde tænkt sig, er helt ude af proportioner i forhold til lovogivningen og hidtidig praksis. Nyborg Slot er et af vores vigtigste nationale kulturmindesmærker. Det er beskyttet af et tredobbelt lovkompleks, så det i princippet skulle være ukrænkeligt. Det er kun fordi, at bygherre, ejer og fredningsmyndighed i 2016 blev lagt sammen i Slots- og Kulturstyrelsen, at vi overhovedet sidder i denne her situation. Før var det Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme, der varetog ejeransvaret under Finansministeriet, og Kulturstyrelsen, der varetog myndighedsopgaven på fredningsområdet. Sammenlægningen er årsagen til, at vi sidder her i dag.

Vi vil oplyse, at der har været voldsom intern modstand og uenighed i den sammenlagte styrelse, også blandt de medarbejdere, der til sidst har godkendt det. Det står sort på hvidt i akterne.

Og ulig det Nyborg-folkene siger: Det kan sagtens lade sig gøre at formidle historien på en levende og engagerende, folkeoplysende måde, der tiltrækker turister, uden at bygge industrikøkken og støbt kælder på et nationalklenodie.

3.

Der findes alternative løsninger i Nyborg. De vil være langt mere skånsomme – og de er aldrig blevet overvejet. Projektet er besluttet af en indspist skare af direktører i den daværende Styrelse for Slotte og Kulturejendomme og Realdania og A.P. Møller Fonden i 2014. Det fremgår af akterne.

Man har aldrig spurgt om det kunne gøres anderledes: om det overhovedet var nødvendigt at bygge på selve Nyborg Slot, og man har heller aldrig spurgt, om det var forsvarligt. Eller om formidlingsbehovet kunne være løst på anden vis.

Man kan sagtens arbejde med det nu snart færdigtrenoverede slot uden at bygge oven på det. Og der er gode placeringer til museet i både eksisterende, ledigt kommunalt byggeri og på byggegrunde inden for meget kort afstand af slottet. Det drejer sig om hhv. 80 og 39 meters afstand.

Nyborg Kommune råder både over den gamle politistation, som med over 2000 kvm har præcis den areal, men gerne vil etablere. Den ligger smukt lige på den anden side af slotssøen med den mest mageløse udsigt til slottet. Den passer perfekt.

Det andet alternativ, er en stor byggegrund, som kommunen ejer lige syd for Kongefløjen. 39 meter væk. Her kan man forløse et oplevelsesøkonomisk potentiale og skabe den attraktion i særklasse, som man drømmer om. Vores forslag er at genskabe et udsnit af volden, bygge et topmoderne museum inde i

volden, og i voldens udvendige udtryk illustrere hvordan volden har set ud og fungeret i fæstningens forskellige udviklingsstadier i højmiddelalderen, renæssancen og barokken.

Selve slottets forskellige stadier kan vises med digital formidling, for eksempel birller eller på telefonen. Sådan gør man med succes i Rom, Athen og Persepolis, hvor man aldrig kunne drømme om at bygge for at forklare. Jeg gentager: Vi kan i dag lade de besøgende opleve borganlæggets forskellige perioder med en telefon i hånden – uden at bygge, og hele tiden tilpasset den seneste viden. Man kan endda tilpasse formidlingen efter den besøgendes videns- og interesseniveau. Dét er da meget bedre end at bygge en moderne bygning midt i det hele, som man for alvor skal abstrahere fra, for at forstå fortiden. Det præsenterede byggeri er hverken den bedste måde at fortælle historien på, eller den mest nænsomme. Det er faktisk den på alle måder værste.

DER HAR VÆRET ENORMT MEGEN MISINFORMATION.

Man har simpelthen ikke talt sandt om projektet.

Museumsdirektøren for slottet, dr.phil. Erland Porsmose, sagde i april 2018 i radioens P1: "vi rører ikke ved en middelalderlig mursten".

Kulturminister Mette Bock sagde samme måned i Folketingssalen: "vi ødelægger ikke noget og vi bygger ikke oven på fredede mure." Begge dele var usandt. Løgn. Vi spørger.

Hvis man ikke kan stole på kulturministeren eller en museumsdirektør, dr.phil., i denne sag... hvem kan man så stole på?

Faktum er, at man kan ikke gennembore et fortidsminde med 120 søjler af beton og stål og samtidig kalde det nænsomt. Det står sort på hvidt i Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse, at det ikke kan gøres uden at ødelægge fortidsmindets ruiner i undergrunden, men man ved heller ikke om tårnet kan holde til det. Det tror man 'nok', fordi det ligner cit. "en massiv konstruktion". Det er slet ikke sådan man plejer at gå frem. Det er helt uhørt, at man taler om at bygge videre ovenpå ruiner på den måde, som de har tænkt sig at gøre med tårnet og murresterne. Det kan Poul fra Koldinghus uddybe, for dér gik man reversibelt til værks.

Og når Nyborg-folkene i dag fortæller, at det snart færdigrenoverede slot ikke kan bruges som det er, er det heller ikke rigtigt. De har ganske vist selv revet trappen ned, men den kan genopføres. Man behøver ikke bygge 2000 hvm mere for at tage det i brug.

Usandhederne stopper ikke der:

MAN PYNTER OGSÅ PÅ HISTORIEN

Østfyns Museer har i årevis udgivet bøger, der prøver gøre Nyborg vigtigere end den reelt var. Jer er ikke historiker, men jeg henviser til UNESCOs rådgivende råd, ICOMOS, der to gange slået fast, at Nyborg hverken var Danmarks hovedstad i reformationen eller den første lovfæstede residensstad for Kongen. Han kunne i øvrigt bedre lide Koldinghus.)

Derfor er byen også afvist som emne til UNESCOs verdensarvsliste. Det er en ubekvem sandhed for Slots- og Kulturstyrelsen, fordi det dømmer styrelsens eget projekt ude. Og det er noget styrelsen holder tæt til kroppen. UNESCO-udtalelsen er selv inde på, at der er ikke proportionalitet mellem det, de vil fortælle, og det indgreb de vil lave. Den deler vi gerne med udvalget, så medlemmer selv kan læse.

Man censurerer også historien i Nyborg for isoleret at forælle om en fjern og måske fiktiv fortid. Man går grovmotorisk til værks. Til eksempel: Man har med nedrivning af de to 1800-tals længer udslettet alle spor af perioden fra enevældens indførelse til første verdenskrig gennem nedrevninger, alene fordi det ikke "fortæller middelalder". Det er også gået ud over en statue af Christian IX, der er blevet fjernet fra torvet foran rådhuset. Man har i stedet plantet et egetræ, som man opkalder efter Luther, selvom han aldrig har været i byen. Så har man fået et stykke reformationshistorie. True story.

SAGSBEHANDLINGEN HAR REELT VÆRET EN SKUEPROCES

Slots- og Kulturstyrelsen har svigtet sin rolle som fredningsmyndighed efter sammenlæggelsen i 2016.

Vi synes, at Kulturudvalget fortjener at vide, hvad der står i et talepapir, som Kulturstyrelsens direktør havde med til et møde i 2015.

Om de fortidsmindefredede gule bygninger, der symboliserede 250 års historie fra 1660 til 1913 siger han om de generelle vilkår:

"De kan fjernes, hvis det kan dokumenteres, at bygherres behov ikke kan løses uden at fjerne dem (jf. almindelig praksis for godkendelse af ændringer på fredede fortidsminder). **Fondene** ønsker **ikke** at bevare militærbygningerne, og der er derfor ikke givet mulighed for at genbruge militærbygningerne, så vi får vi reelt aldrig belyst **om** de kunne indgå i løsningen. Det er ikke Kulturstyrelsens ønske, at militærbygningerne fjernes!"

Og om det fredede tårn, som man vil forhøje til dobbelt højde: Det er ikke Kulturstyrelsens ønske, at tårnet forhøjes.!

Jeg ville gerne have haft tid til at læse hele papiret op for Kulturudvalget, men jeg vil bede udvalget bide mærke i de følgende ord:

“Det er Kulturstyrelsens opfattelse, at konkurrencematerialet ikke må forventes at bidrage med forslag, der ville kunne realiseres inden for den normale administrationspraksis vedr. museumsloven og bygningsfredningsloven.”

og

“Det er grundlæggende Kulturstyrelsens opfattelse, at SLKE, fonde og museum ønsker at strække rammerne videst muligt uden den nødvendige anerkendelse af de alsidige kulturhistoriske værdier på stedet.

Vi er bekymrede for, at der ikke kommer et projekt, der vil kunne accepteres af Kulturstyrelsen, og at vi vil stå i en vanskelig situation, hvis der bliver bov for at Kulturstyrelsen må nedlægge veto og ikke give den nødvendige [dipsensation].”

Kulturstyrelsen havde ret.

Når Slots- og Kulturstyrelsen behandler egne sager opstår der selvfølgelig myndighedsinhabilitet, og den har man håndteret i et notat fra 2016 med nye procedurer. Man har bare ikke levet op til mange af de punkter, der står i notatet, selvom man siger, at man har. Bl.a. har man ikke vedtaget den delegationsbekendtgørelse, der er en forudsætning for den nye procedure. Man tror, det er løgn, men den delegationsbekendtgørelse er aldrig kommet på plads. Det betyder, at afgørelsen efter bygningsfredningsloven ikke er truffet forvaltningsmæssigt korrekt, fordi man “kørte på” den gamle delegationsbekendtgørelse fra 2010.

En af de ting, der godtgør, at Styrelsen behandler fredningssager, hvor den selv er bygherre, er at der cit. “er klageadgang for en bred gruppe af interesseorganisationer og at sagen vil få en særlig intensiv prøvelse i klagenævnet.”

Den har fire foreninger udnyttet, vi repræsenterer foran jer tre af dem, og Klagenævnet har givet os ret.

Nu diskuteres der så om der er noget galt med klagenævnet. Juraprofessor Ditlev Tamm har skrevet et par indlæg om det og været i fjernsynet, hvor han kalder klagenævnets afgørelse både “vrøvl” og “næsten dum”. Det samme har en museumsmand ved navn Peter Dragsbo. De to tegner sig for knap ti indlæg. I bør vide, at begge har professionelt samarbejde med museumsdirektøren i Nyborg om Nyborg Slot.

OM KLAGENÆVNET

Det har eksisteret siden 1917, hed oprindelig Overfredningsnævnet og er pga. ressortsammenlægninger senest blevet til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Det er jeg sikker på, at formanden, der jo har været miljøminister er vidende om.

Den lovparagraf, som vi taler om, har beskyttet fortidsminder siden 1937 og er først i 2004 overført til museumsloven. Klagenævnet har 80 års afgørelsespraksis at læne sig op ad. Afgørelsen er helt i tråd med tidligere afgørelser. Dem kan vi underholde længe om, for mange af dem er morsomme, næsten komisk restriktive. Men:

I 1989 standsede nævnet efter 15 års projektering et offentlig byggeri på den anden side af slotssøen i Nyborg lige overfor slottet.

Den afgørelse kendte Slots- og Kulturstyrelsen, da de gik igang.

Og de vidste, at der i forvejen var 50 % risiko for standsning inævnet, pga. klageadgangen.

Det har hele tiden været en forudsætning for projektet, at det skulle have nogle ret vidtrækkende dispensationer, for overhovedet at kunne gennemføres.

Man har ment, at tilladelserne var en formssag, fordi man selv gav dem. Styrlesen lagde en tidsplan og udtalte sig åbent om, hvornår tilladelserne ville komme.

Man fældede store stammer til byggeriet i foråret 2018 og gik i pressen med det.

Man lagde planer for det ceremonielle spadestik i juni 2018.

Man sendte byggeledelsen i EU-licitation med start i september 2018.

Der var ingen tvivl om, at projektet ville få sine tilladelser.

50% risiko for at byggeriet ville blive standset i det restriktive ankenævn!

Nu har man så spildt 41,6 mio. kr. på projekteringen.

DENNE SAG ER OG BØR IKKE VÆRE ET PARTIPOLITISK ÆRINDE

Vi har bred opbakning over hele landet, også i Nyborg, og det er uanset partifarve. Uanset partifarve.

Jeg vil gerne sige til Udvalget, at jeg godt forstår, at formand Hans Chr. Schmidt og Venstre vil bakke op om Nyborgs Venstre-borgmester i et kommunalt valgår.

At Kulturministeren forsøger at holde liv i projektet er også forståeligt. Hun er øverstatsvarlig for Slots- og Kulturstyrelsen, så det er ministerens eget projekt, der er blevet stemt ned, og styrelsen har dispenseret til det i ministerens navn. Vel at mærke et projekt, man har igangsat med 50% risiko for fiasko og hvor der nu er spildt 41,6 mio. kr., fordi man ikke har lavet en plan B. Det er en gryende kulturpolitisk skandale, som hun sikkert gerne vil undgå.

Men det er endnu mere skandaløst at presse dette forføjlede, dårlige og ødelæggende projekt ned i Nyborg, på vores ældste bevarede kongeborg, i et af vores fineste købstadsmiljøer omgivet af smukke grønne volde. Det er simpelthen for kortsigtet i forhold til det lange, historiske perspektiv, der her er tale om.

Tænk, hvis man istedet brugte nogle af de mange millioner på at sikre Nyborgs bevaringsværdige huse og de historiske gadeforløb. Så skulle folk nok komme.

TIL SLUT

Vi har fredet Nyborg Slot for at sikre det mod tidens luner og fikse idéer.

Det her projekt er i høj grad en fiks idé.

Vi freder vores fortidsarv for at **sikre** den for eftertiden. Det bør være noget, vi alle kan enes om på tværs af partiskel: at overlevere dét, vi selv har fået overleveret, i samme eller bedre stand til de generationer, der kommer efter.

Der er alternative løsninger, som **saml**er i stedet for at splitte, og som ikke sætter historien over styr, hvis vi siden skulle fortryde.

Vi vil gerne hjælpe, og vi stiller os i det hele taget til rådighed. Få kender sagen i dens helhed bedre end os.

NOTAT

STYREGRUPPEMØDE

DATO: **21.02.2014**
SAG: Forundersøgelser vedr Nyborg Slot konkurrence
VEDR: Evt fornyet dialog med Kulturstyrelsen
MØDEDATO: 21.02.2014
REF: B
BILAG:
DIST: Charlotte Valerius (CV)

TIL OVERVEJELSE

Da forarbejdet til fondsansøgningerne vedr. konkurrencen om nybyggeri på Nyborg Slot gik i gang i 2012, var grænserne meget snævre: et nybyggeri på slotsholmen var begrænset til det fodaftryk, som den tidligere Nordfløj har haft. Sådan blev projektet diskuteret gennem 2012 og 2013.

Østfyns Museer havde ved starten af forundersøgelserne et ønske om et nybyggeri på 3000 kvm, mens forundersøgelserne viste at det kun var muligt at bygge 1600 kvm. Det betyder, at der ville blive funktioner, som må finde husly et andet sted – f.eks. i nogle af husene på Torvet.

Dialogen med Kulturstyrelsen var ikke nem, men der blev etableret en skrøbelig borgfred med et nybyggeri svarende til det beskrevne i fondsansøgningerne.

I forbindelse med de nye forundersøgelser her i 2014 melder spørgsmålet sig helt naturligt om en ny Nordfløj nu også er nok til at skabe et slot og samtidig er nok til at internationalt anerkendte arkitekter vil finde det interessant at konkurrere om.

Ville både en Sydfløj og en Nordfløj give bedre mening og kunne den ønskede indramning af Borggården blive til bygninger med flere kvm, så det samlede areal ville nærme sig de oprindeligt ønskede 3000 kvm.

Bertelsen og Scheving
arkitekter Aps

Kgl. bygningsinspektører

Store Kongensgade 59 A, 2. sal
dk-1264 København K
Tel.: 35 87 47 40
www.bsarkitekter.dk

Ulempen ved at åbne for nye muligheder for nybyggeriet er, at dialogen med Kulturstyrelsen skal gå om, og spørgsmålet er, om det er umagen værd.

Det vil vi gerne have Styregruppen til at tage stilling til.

Som introduktion til dette spørgsmål vil undertegnede på Styregruppemødet 21.02.2014 kort gennemgå de overvejelser om nybyggeriet og formidlingen af historien, der resulterede i fondsansøgningerne i 2013.

21.02.2014

Jens Bertelsen

Kgl. bygningsinspektør

Bertelsen og Scheving
arkitekter Aps

Kgl. bygningsinspektører

Store Kongensgade 59 A, 2. sal
dk-1264 København K

Tel.: 35 87 47 40

www.bsarkitekter.dk

Fredningen af det historiske Nyholm bliver udvidet

12.01.2022

Slots- og Kulturstyrelsen har besluttet at udvide den eksisterende fredning af Nyholm i København. Dermed følger styrelsen indstillingen fra Det Særlige Bygningssyn.

Området på Nyholm udgør en vigtig del af danmarkshistorien, og Slots- og Kulturstyrelsen udvider nu fredningen af området. Foto: Slots- og Kulturstyrelsen.

Slots- og Kulturstyrelsen har netop truffet beslutning om at udvide den eksisterende fredning af Nyholm på Holmen i København.

Nyholm, der er del af flådeområdet Holmen i København, har i århundreder spillet en vigtig rolle som centrum for den danske flåde. En lang række af bygningerne er forvejen fredet. Med fredningsudvidelsen vil flere bygninger og en række af de bygningsnære omgivelser blive omfattet af fredningen, da de udgør en vigtig del af danmarkshistorien.

Enhedschef Merete Lind Mikkelsen, Slots- og Kulturstyrelsen siger:

”Der er ingen tvivl om, at Nyholm udgør en enestående del af vores fælles kulturarv. Stedet er én stor historiebog med bygninger, der spænder over tre århundreder, som tilsammen både viser udviklingen inden for Danmarks forsvar og dansk teknologihistorie og søfart.

På Nyholm finder vi flådens mange forskellige bygninger, der har lagt rum til både værksteder, undervisning og opbevaring af materiel, som har beskyttet Danmark. I Søminevæsenets bygninger og omgivelser kan vi finde spor efter både opbevaring og transport af miner og torpedoer. I Elefanten kan vi se hvor matroserne kunne vaske sig efter deres lange sejladser. Og i Søofficersskolen blev de danske søofficerer uddannet til at forestå den store opgave med forsvaret af landet. Bygningerne og deres omgivelser indgår derfor i den samlede forståelse af området.

De bygninger, der fredes nu, rummer sammen med omgivelserne et enestående potentiale til at bidrage til en byudvikling, hvor alle bygningerne vil kunne rumme nyt liv og nye formål, og nye lag kan i fremtiden forsigtigt lægges ovenpå, så den vigtige historie om Danmarks forsvar lever videre i en ny sammenhæng til gavn for alle.”

Undersøgelser og borgermøde

Forud for fredningsudvidelsen ligger et forarbejde, hvor de to tegnestuer Lundgaard & Tranberg Arkitekter og Varmings Tegnestue har udført en række undersøgelser af bygningerne og deres omgivelser.

Resultaterne i deres rapport viser, hvordan man bedst muligt kan beskytte Nyholm, men også give plads til at udvikle området, så stedets helt særlige karakter kan blive bevaret og samtidig give inspiration til nye tiltag.

Det fremgår også af rapporten, at der vil være en række nye anvendelsesmuligheder for Nyholms fredede bygninger, mens det vil være begrænset, hvor mange nye bygninger, der vil kunne blive opført inden for de fredede omgivelser på Nyholm, såfremt fortællingen området fortsat skal kunne forstås og opleves.

I begyndelsen af oktober måned 2021 afholdt Slots- og Kulturstyrelsen et borgermøde i forbindelse med fredningsforslaget, og derudover har også Christianshavns Lokaludvalg afholdt et møde med Nyholm på dagsordenen.

Slots- og Kulturstyrelsen har været i løbende dialog med Forsvarsministeriet, der ejer området, og med Københavns Kommune om den fremtidige udvikling på Nyholm, og Slots- og Kulturstyrelsen stiller sig til rådighed for at fortsætte denne dialog i den kommende tid.

[Læs afgørelsen for fredningsudvidelsen af Nyholm](#)

[Læs rapporten fra Lundgaard & Tranberg Arkitekter og Varmings Tegnestue](#)

Fakta om fredningen af Nyholm

Store dele af Nyholm i København er allerede fredet. Det gælder eksempelvis Vestre og Østre Takkelagehus fra 1729, Mastekranen, der blev bygget fra 1748 til 1751, og Søværnets monument på Batteriet Sixtus, som blev opstillet i 1804.

M Fredningen er nu udvidet med eksempelvis Vagt- og Vaskebygningen på Elefanten, der blev bygget i 1938 af arkitekt Jens Klok, og med Hovedvagtens nære omgivelser. Også Eskadrevej 3-7, hvor man finder Torpedobådsamrene og Torpedomagasinet, og hvor nord- og østlængen blev bygget i 1910 ved arkitekt Olaf Schmith, mens syd længen blev bygget i 1931 under arkitekt Chr. Olrik er med. Derudover er Torpedoværkstedet fra 1938-54 af Jens Klok med tilhørende beskyttelsesrum nu med i fredningen.

Ved udgangen af 2020 satte Slots- og Kulturstyrelsen en høring i gang om udvidelsen af den eksisterende fredning på Nyholm. Høringen, som oprindeligt havde høringsfrist i slutningen af august måned 2021, blev forlænget frem til den 28. oktober 2021. Ved fristens udløb havde Slots- og Kulturstyrelsen modtaget i alt 12 hørings svar.

[Se kort over de nye fredninger på Nyholm \(pdf\)](#)

Yderligere oplysninger:

Enhedschef Merete Lind Mikkelsen, Slots- og Kulturstyrelsen, tlf.: **33 45 92 00**
Slots- og Kulturstyrelsens pressetelefon: **22 61 19 95**

Opdateret 14. januar 2022

Slots- og Kulturstyrelsen

Hammerichsgade 14
1611 København V

 [33954200](tel:33954200)

 post@slks.dk

CVR-nr.: [34 07 21 91](#)

[Tilmeld nyheder](#)

[Ledige stillinger](#)

[EAN, CVR og fakturering](#)

[Om slks.dk](#)

[Cookiepolitik](#)

[Sitemap](#)

[Tilgængelighedserklæring](#)

NOTAT

21. januar 2021

Jour. nr. 21/00427

Til Kulturministeren

Redegørelse for Nyborg Slot projektet i anledning af Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Efter anmodning fremsendes hermed redegørelse for projektets status i forbindelse med afgørelsen fra Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Projektets indhold og forløb

Nyborg Slot projektet består af tre dele.

For det første en ud- og indvendig restaurering af slottets oprindelige Kongefløj og vagttårn. For det andet en ny udformning af byens torv foran rådhuset. Og for det tredje en opførelse af et nybyggeri, som fortolker og delvis genopfører den oprindelige borgstruktur samt tilføjer en påbygning til det eksisterende vagttårn. Den nybyggede del indeholder adgangsveje med fuld tilgængelighed til den oprindelige fløj, samt museumsfaciliteter, billet- og toiletfaciliteter, butik, cafe, særudstillings-lokaler og foredragssal.

Forløbet af projektet har i oversigtsform været følgende:

2010-12	Idéudvikling og vision på baggrund af initiativ fra Østfyns Museer
2009-20	Omfattende arkæologiske undersøgelser i takt med projektets udvikling
2015, maj	Folketingets Finansudvalg tilslutter sig, at projektet igangsættes inden for en samlet økonomisk ramme på 270 mio.kr.
2015, juni	International arkitektkonkurrence udskrives
2016, april	Vinderprojektet offentliggøres
2016-20	Vinderprojektet bearbejdes.
2016-19	Dialog med myndigheden for fortidsmindefredning om projektet
2016-19	Dialog med myndigheden for bygningsfredning om projektet, herunder ed to positive udtalelser fra det Særlige Bygningssyn
2017-21	Restaurering af Kongefløjen udføres
2019-20	Renovering af Torvet udført
2019, juni	Bygningsfrednings- og fortidsmindemyndighed godkender projektet
2019, juli	Fire foreninger påklager dispensationen fra fortidsmindemyndigheden til Miljø- og Fødevareklagenævnet
2020, juni	Folketingets Finansudvalg tilslutter sig at projektet fortsættes, og godkender en projektudvidelse på 50 mio. kr.
2020, december	Miljø- og Fødevareklagenævnet træffer afgørelse

Projektets baggrund var, at Kongefløjen på Nyborg Slot var i meget ringe forfatning, og behovet for restaurering var veldokumenteret. Samtidigt ønskede Østfyns Museer og Nyborg Kommune en bedre formidling af Nyborg Slot og dets sammenhæng med Nyborg by. Visionen om at genskabe forståelsen af Nyborg Slot og Nyborg by som en sammenhængende historisk helhed samtidig med en omfattende restaurering af slottet, førte i 2013 til et forundersøgelserprojekt og videre til en international projektkonkurrence i 2015/2016.

I maj 2015 blev projektet tiltrådt af Finansudvalget ved aktstykke 128. Den samlede udgift udgjorde 270 mio. kr. jf. aktstykket samt 5,3 mio. kr. allerede afholdte udgifter til forundersøgelse og projektering, i alt, 275,3 mio. kr. (2015-pl), som blev finansieret af A. P. Møller Fonden med 100 mio. kr., Realdania med 100 mio. kr., Nyborg Kommune med 35,3 mio. kr. og Slots- og Kulturstyrelsen med 40 mio. kr. I juni 2020 blev et nyt aktstykke, som indeholdt en fordyrelse på 50,2 mio.kr. (2020-pl), tiltrådt af Finansudvalget. Fordyrelsen skyldtes bl.a., at projektet var blevet udvidet, så Vagttårnet forhøjes. Forhøjelsen var ikke en del af det oprindelige projekt, men blev senere besluttet af styregruppen for at imødekomme arkitektkonkurrencens dommerbetænkning, Dertil er der foretaget tilpasninger af det oprindelige projekt således, at der har kunnet skabes grundlag for de nødvendige tilladelser/dispensationer efter fredningslovgivningen. Særligt blev projektet for Udstillingsfløjen ændret så grundlæggende, at der reelt var tale om en fuldstændig omprojektering. Fordyrelsen blev finansieret af A. P. Møller Fonden med 14 mio. kr., Realdania med 13,6 mio. kr., Nyborg Kommune med 11,3 mio. kr. og Slots- og Kulturstyrelsen med 11,3 mio. kr. Pt. udgør det samlede forbrug på projektet 105,7 mio. kr. Af dette forbrug vedrører ca. 40% restaurering af Kongefløjen (udføres), ca. 20% istandsættelsen af Torvet (udført) og ca. 40% Udstillingsfløjen mv. Til dette forbrugstal skal lægges 12,6 mio.kr som parterne bag projektet afholdt i 2013-2015 til forundersøgelser og gennemførelse af arkitektkonkurrencen.

I april 2016 offentliggjordes vinderprojektet. I dommerbetænkningen var angivet en række forhold ved projektet, som dommerkomiteen fandt, at der var behov for at bearbejde yderligere. Herefter påbegyndtes en meget detaljeret og langvarig dialog med myndigheden for bygningsfredningen og fortidsmindefredningen, som resulterede i omfattende tilpasninger af det oprindelige vinderprojekt i forlængelse af dommerkomiteens bemærkninger. I juni 2019 meddelte Slots- og Kulturstyrelsens Center for Kulturarv (den ansvarlige myndighed for bygningsfredning og fortidsmindefredning) de detaljerede nødvendige tilladelser til nybyggeriet.

Østfyns Museer anvendte frem til 2016 to nyere ikke-fredede gule bygninger på Slotsholmen til cafe, billetsalg, toilet og kontorer. Disse bygninger blev nedrevet i vinteren 2017 for at muliggøre, at der kunne laves arkæologiske undersøgelser under den nordlige gule bygning, som lå samme sted som den kommende udstillingsfløj ønskedes opført. Den sydlige gule bygning lå uden for byggefeltet, men skulle ikke indgå i det samlede projekt og blev derfor nedrevet samtidigt med den nordlige bygning. Nedrivningen af de to bygninger forgik i en samlet proces, herunder i en samlet myndighedsansøgning og en samlet offentlig høring samt en fælles nedrivningsentreprise.

Gennem hele projektperioden startende i 2010 har der været en omfattende kommunikation til og i offentligheden om projektet, med talrige artikler, indlæg i radio og tv, offentlige møder, bogudgivelser med mere. Debatten indeholdt både positive tilkendegivelser om projektet, herunder en betydelig lokalpolitisk opbakning, og kritiske stemmer, herunder fra en i 2018 startet forening, Kultur & Arv.

Også fra landspolitisk side har der været bevågenhed om projektet. Siden projektets start i 2010 har de på skift siddende seks kulturministre vist interesse for projektet, og der er besvaret spørgsmål fra Folketingets Kulturudvalg¹ og § 20 spørgsmål². I de tre mest aktuelle svar (fra kulturminister Joy Mogensen) understreges det, at rammerne for projektets udførelse afhænger af Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse.

Efter afgørelserne fra Center for Kulturarv i Slots- og Kulturstyrelsen i juni 2019 blev fortidsmindedispositionen påklaget af i alt fire foreninger til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Tilladelsen efter bygningsfredningsloven indeholder alene en klageadgang for ejer af bygningen (staten), og blev således ikke påklaget til Kulturministeriet. I klageperioden fortsatte arkitekt- og ingeniørprojekteringen af den nye udstillingsfløj. Dette for at undgå yderligere forsinkelser og fordyrelser, og for at sikre sammenhængen samt kvaliteten i projekteringen. Kulturministeren orienterede Finansudvalget om blandt andet disse forhold den 4. februar 2020, herunder at:

”De fysiske dele af projektet, som er omfattet af klagesagerne, igangsættes ikke. De vedrører tårnforhøjelsen og udbygningen med den nye udstillingsfløj. For de dele af projektet, der ligger inden for rammerne af det oprindelige aktstykke fra maj 2015, fortsætter Slots- og Kulturstyrelsen dog arbejdet. Det drejer sig om restaurering af Kongefløjen og udvikling af torvet. Slots- og Kulturstyrelsen fortsætter tillige projekteringen af nybyggeri og tårnudvidelse.”

I december 2020 traf Miljø- og Fødevareklagenævnet afgørelse i sagen. Et flertal bestående af fire medlemmer i Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderede, at klagerne burde imødekommes og anførte:

”at hensynet til de formidlingsmæssige interesser ikke opvejer projektets omfattende fysiske og visuelle indgreb, herunder de arkæologiske lag. Flertallet vurderer endvidere, at projektet vil kunne medføre en uønsket præcedensvirkning”.

Nævnets behandling af projektet vedrører ”bygge- og formidlingsprojektet” på fortidsmindet. Tre medlemmer i nævnet stemte for at afvise klagerne og således give projektet mulighed for at blive gennemført.

Den del af Nyborg Slot-projektet, der vedrører et nybyggeri, kan herefter på det foreliggende grundlag ikke gennemføres. De to øvrige dele af projektet – restaurering af Kongefløjen og vagttårn samt ny udformning af Nyborgs torv foran rådhuset – kan derimod gennemføres som planlagt. For så vidt angår restaurering af både Kongefløj og vagttårn, er der meddelt selvstændige dispensationer til disse projektdelte. Dispensationerne vedrørende restaureringsarbejdet er ikke påklagede.

Slots- og Kulturstyrelsen bemærker generelt, at museumsloven § 29 j ikke i sin ordlyd indeholder kriterier for, hvad der kan begrunde et særligt tilfælde, der kan fravige lovens forbudsbestemmelse i § 29 e, stk. 1.

Hvert fortidsmindesag vurderes unikt på baggrund af de specifikke omstændigheder, der gør sig gældende for det enkelte fortidsminde. I nærværende sag har styrelsen fagligt skønnet, at projektet

¹ S 658 – 2017-18 spørgsmål fra Alex Ahrendtsen til Mette Bock

² KUU, Al. del. – 2019-20 spørgsmål 389-391 til Joy Mogensen

kunne udgøre et særligt tilfælde, der kan fravige lovens forbudsbestemmelse i § 29 e, stk. 1. Miljø- og Fødevareklagenævnet har med snævert flertal skønnet det anderledes.

Styrelsen bemærker, at Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet få afgørelser efter museumslovens § 29 j, hvor begrundelsen for dispensation er formidlingshensyn. Derfor foreligger der kun ganske lidt praksis fra nævnet.

Styrelsen bemærker til det samlede forløb, at der principielt altid vil være en vis usikkerhed knyttet til byggeprojekter, der er omfattet af krav om tilladelser fra myndigheder, hvis afgørelserne indebærer et element af fagligt skøn. En del af baggrunden herfor er, at myndighederne, herunder myndigheden på fortidsmindefredningsområdet, først har fagligt grundlag for endeligt at vurdere og dermed tage formelt stilling til et byggeprojekt, når det pågældende projekt foreligger beskrevet i en ret konkret og detaljeret form. Derfor vil bygherrer oftest skulle bruge en del tid og økonomiske midler på projektudviklingen, før de med sikkerhed kan kende myndighedernes konklusion i forhold til godkendelse af deres projekt. Slots- og Kulturstyrelsens fortidsmindemyndighed og bygningsfredningsmyndighed tilstræber altid at indgå i tidlig dialog med bygherrer mv. om projekter på fredede ejendomme med henblik på at vejlede disse om, hvad der vil kunne forventes godkendt.

Denne vejledning gives dog altid med forbehold for konkret vurdering af den endelige ansøgning på baggrund af det detaljerede, endelige projekt.

Udgangspunktet for Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er, at nævnet efterprøver den afgørelse, der klages over. Der er ikke praksis for en forudgående og vejledende dialog med Miljø- og Fødevareklagenævnet. En tilladelse fra Slots- og Kulturstyrelsens fredningsmyndighed vil dog i sagens natur i et vist omfang kunne tolkes som vejledende. I den forbindelse bemærkes, at Miljø- og Klagenævnet kun sjældent omgør styrelsens afgørelser.

Mulighed for alternative projekter inden for rammerne af afgørelsen fra Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Som det ses af Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse, jf. ovenfor, er den ganske kortfattet begrundet, hvilket gør det vanskeligt at vurdere, i hvilket omfang afgørelsen åbner op for, at et alternativt projekt i mindre eller anderledes form vil kunne opnå en tiltrædelse fra nævnet, såfremt styrelsen giver dispensation hertil, og dispensationen påklages. Det fremgår af nævnets afgørelse at de har valgt at behandle: *”bygge- og formidlingsprojektet som helhed. Nævnet har ikke fundet anledning til at adressere projektets enkeltelementer.”*

Principielt set kan man forestille sig to typer af alternative projekter.

For det første en ”minimumsmodel” med henblik på at få det eksisterende slot til teknisk og praktisk at fungere som besøgssted. Eller en udvidet model, hvor der etableres nye bygningsfaciliteter til museumsformidling mv. Begge modeller vil skulle godkendes af såvel fredningsmyndighederne i Slots- og Kulturstyrelsen og, såfremt en godkendelse fra styrelsen igen måtte blive påklaget, tillige af Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Funktionelt betragtet vil et minimumsprojekt indeholde to hovedelementer af funktioner:

Der er behov for et teknikrum på ca. 40 m² for at styre forsyningen til Kongefløjen. For at Kongefløjen skal kunne godkendes brandmæssigt i forhold til publikum, vil der skulle etableres flugtveje fra bygningen med en trappe til 2. og 3. stokværk. Hvis der skal sikres fuld tilgængelighed, herunder for gangbesværede, vil der herudover skulle etableres en elevator.

Et helt basalt niveau vil herudover indeholde faciliteter til billetsalg, toiletter, garderobe, depotrum, personalerum. En lidt større, men stadig basal model kunne indeholde en mindre museumsbutik og/eller en mindre cafe med tilhørende køkken. Et sådant niveau kan sammenlignes med situationen før 2017 hvor to mindre bygninger, som museet anvendte til disse formål, blev nedrevet. Det samlede areal for disse to bygninger udgjorde 460 m².

For det andet kunne man forestille sig "en udvidet model", der vil indebære et areal afsat til fast historisk formidling og skiftende særudstillinger samt en forøget museumsbutik og en forøget cafe/restaurant. Parallelt med dette vil øvrige arealer, eksempelvis til toiletter også blive forøget. I konkurrenceprogrammet for 2015 er der defineret et minimusareal på 1.665 m² og et ønsket areal på 2.090 m². Man vil muligvis kunne etablere et driftsmæssigt sammenhængende areal på mindre end 1.665 m².

Såvel de faciliteter som er nævnt under den basale model som en ny museumsbygning vil principielt kunne etableres et andet sted i Nyborg end på det fortidsmindefredede slotsanlæg og vil i så tilfælde ikke være begrænset af museumslovens regler. Ønsker man "en udvidet model", hvor der derimod placeres nye bygninger på det fredede område, vil et sådant projekt som nævnt skulle godkendes af såvel fredningsmyndighederne i Slots- og Kulturstyrelsen og, såfremt en godkendelse fra styrelsen igen måtte blive påklaget, tillige af Miljø- og Fødevarerklagenævnet. På baggrund af den meget kortfattede begrundelse i nævnets afgørelse om sagen, er det ikke muligt for styrelsen at vurdere, hvor omfattende et alternativt projekt nævnet ville kunne godkende.

Hvilke lovændringer ville der skulle til for at kunne imødekomme et lignende projekt?

Museumsloven er restriktiv og indeholder et forbud mod ændring af fortidsminderne tilstand. Det er lovens intention at beskytte fortidsminderne mod fysiske og visuelle indgreb og således sikre, at deres arkæologiske vidnesbyrd bevares intakt og deres oprindelige udtryk og fortælling opretholdes. Museumsloven giver Slots- og Kulturstyrelsen mulighed for i særlige tilfælde at dispensere til ændringer på fortidsminderne.

Styrelsen dispenserer især til:

- 1) Krav, som udspringer af anden lovgivning, (nødvendige) almene behov, sikkerhed o. lign.,
- 2) Tiltag, som fører til en forbedring af fortidsmindets tilstand i fysisk og/eller visuel henseende,
- 3) Tiltag, som kan føre til en forbedret formidling og tilgængelighed.
- 4) Forskningsbaserede undersøgelser.

Baggrunden for afgørelsen vedr. Nyborg Slot er det ansøgte projekts formidlingsmæssige perspektiver. Det var styrelsens skønsmæssige vurdering, at det ansøgte projekt formidler Nyborg Slots historie i respekt for fortidsmindets beskyttelse og bevaring.

Såfremt Nyborg Slot-projektet eller tilsvarende projekter andre steder vil skulle kunne gennemføres i videre omfang, vil der således skulle etableres et ændret lovgrundlag herfor. Dette vil principielt kunne ske på to måder. Ved en ændring af museumsloven eller ved vedtagelse af anlægslove, der tager konkret stilling til de enkelte byggeprojekter.

Ændring af museumsloven:

Med udgangspunkt i klagenævnets afgørelse vil der for at kunne imødekomme Nyborgs Slot-projektet eller et lignende projekt skulle ske en ændring af museumsloven, så der åbnes op for en mindre grad af fortidsmindebeskyttelse i forhold til etablering af bygninger og lignende, der etableres med henblik på bedre formidling af fortidsminder.

Man vil i givet fald skulle ændre i de centrale bestemmelser i museumsloven om fortidsmindebeskyttelse, der har dannet grundlag for områdets regulering gennem næsten hundrede år. Det tilsiger, at formuleringen og dermed konsekvenserne af en sådan lovændring overvejes nøje. Der skal således tages politisk stilling til, hvilken balance man fremover ønsker mellem et hensyn til i større omfang at kunne imødekomme forslag til museums/formidlings-byggerier på eller i direkte tilknytning til lovbeskyttede fortidsminder og bygningsmæssige genskabelser af ruiner og lignende over for det hensyn, der i dag er det bærende i museumsloven, nemlig at beskytte fortidsminderne mod fysiske og visuelle ændringer og således sikre, at deres arkæologiske vidnesbyrd bevares intakt og deres oprindelige udtryk og fortælling opretholdes for eftertiden.

Det bemærkes, som også nævnt ovenfor, at formidlingshensyn allerede i dag er et af de hensyn, der både i Slots- og Kulturstyrelsens og i Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis kan retfærdiggøre, at der dispenseres fra museumslovens generelle forbud mod byggeri mv. på fortidsminder. En lovændring vil således skulle give rammer for, at dette hensyn tillægges yderligere vægt end hidtil. Eksempelvis kan bestemmelsen i museumslovens § 29 j suppleres med en beskrivelse af, hvilke kriterier der blandt andet kan tillægges afgørende vægt for at udgøre et særligt tilfælde, når hensynet til at fravige forbudsbestemmelsen hviler på formidlingshensyn.

En mulighed kunne være, at der i museumsloven indskrives bestemmelser om, at formidlingstiltag i form af bygninger kan ske på fortidsminder, hvis oprindelige funktion ikke er forståelig i fortidsmindets nuværende fysiske tilstand. Formidlingstiltagene skal således gøre svært forståelige fortidsminders oprindelige form tilgængelig for besøgende, og kan kun placeres direkte på fortidsmindet, såfremt denne formidling ikke hensigtsmæssigt kan lade sig gøre andre steder.

En mere vidtgående model kunne være i lovgivningen også at åbne yderligere op for museums-formidlingsbygninger på fortidsminder, uden at stille krav om, at ønsket om fysisk placering på selve fortidsmindet begrundes i, at bygningen indgår i en rumlig genskabelse af et historisk byggeri.

I begge modeller vil der i lovgivningen skulle tages stilling til i hvilket omfang, fredningsmyndighederne fortsat også i forbindelse med ansøgninger om museums-/formidlingsbyggeriet på fredede fortidsminder vil skulle foretage en selvstændig bedømmelse og afvejning af projektets størrelse, udformning samt fysiske og visuelle påvirkning af fortidsmindet set over for hensynet til beskyttelsesinteressen knyttet til værdien af det konkrete fortidsminde.

Det kan endvidere overvejes i loven at indsætte en mulighed for, at fredningsmyndighederne kan give en principgodkendelse, der kan påklages. Dette vil mindske usikkerhederne for bygherrer knyttet til fredningsmyndighedernes godkendelse af det endelige projekt.

Det bemærkes, at også efter en ændret lovgivning vil byggeprojekter skulle konkret myndighedsvurderes (efter reglerne i den ændrede lovgivning) af hhv. Slots-og Kulturstyrelsen samt, ved påklage, Miljø- og Fødevareklagenævnet, medmindre også lovens klageretler ændres. Det gælder principielt også Nyborg Slot-projektet. Såfremt en ændret lovgivning jf. ovenfor vil signalere formidlingshensynets væsentlighed, er det sandsynligt, at nævnet vil komme til en anden afgørelse end den aktuelle for så vidt angår formidlingsinteresser over for bevaringshensyn.

En sådan udvidet mulighed for etablering af formidlingsbyggeri på fredede fortidsminder vil give generel øget mulighed for site-nær formidling af Danmarkshistorien og dermed også øget mulighed for at tiltrække flere besøgende til konkrete fortidsminder.

En således ændret lovgivning vil imidlertid også indebære en øget risiko for, at besøgende i større grad mister muligheden for en autentisk oplevelse af fortidsminderne i deres uforstyrrede og autentiske form, således at den besøgende med udgangspunkt i mere beskedne formidlingsgreb og egen fantasi selv kan skabe fortælling og oplevelse.

En anden risiko kan være, at massive og måske irreversible formidlingsgreb kan være præget af aktuelle strømninger/tendenser. Store formidlingstiltag, der er interessante på anlægstidspunktet, kan vise sig at være utidssvarende i forhold til eftertidens fortolkning af fortidsmindet.

Gennemførelse ved en anlægslov

En alternativ lovgivningsmæssig løsning vil være at vedtage en anlægslov af Folketinget. En anlægslov etablerer et samlet og fuldstændigt lovmæssigt grundlag for et givent byggeprojekt og vil dermed ikke skulle godkendes efter anden lovgivning.

Anlægslove er med til at give en klar retlig ramme for et projekt, så man i videst muligt omfang mindsker risici og usikkerheder og undgår fordyrende forsinkelser. Anlægslove er således med til at understøtte, at projekterne holder sig inden for de fastlagte tidsplaner og budgetter. Anlægslove bruges generelt i forbindelse med store infrastrukturprojekter såsom motorveje, broer, omfartsveje, jernbaner etc. Anlægslove er vedtaget i en politisk proces og har derfor ikke samme præcedensvirkning som afgørelser foretaget efter almindelig lovgivning.

Med en anlægslov overtages museumslovens bestemmelser. Ofte henvises i anlægslove til, at anlægsloven skal varetage de samme hensyn som de sektorlove, som det konkret besluttes, den skal træde i stedet for. Om dette i de konkrete tilfælde altid indebærer, at der faktisk foretages en helt tilsvarende materiel vurdering af projektet, som ville være sket efter særlovgivningen, er i sagens natur svært at vurdere, da det netop sker i en anden proces.

Et eksempel på en anlægslov er lov nr. 381 af 26. april 2017 om anlæg af et nyt Statens Naturhistoriske Museum. Det oplyses om denne anlægslov, at anlægsprojektet til det naturhistoriske museum rummede betydelige risici, projektets unikke karakter, volumen, beliggenhed og kompleksitet taget i betragtning. Anlægsloven for projektet omfatter en række bestemmelser om natur-, miljø- og beskyttelsesforhold, klageadgang, domstolsprøvelse m.v., og på en række punkter udgør loven en

fravigelse fra plan-, natur- og miljølovgivningen. Det fremgår af loven i § 2, bl.a. at reglerne i museumslovens kapitel 8 og 8 a ikke finder anvendelse ved anlæggelsen af det naturhistoriske museum³.

I et tilfælde som Nyborgs Slot projektet vil det være en del af formålet med anvendelsen af en anlægslov, at der tages konkret politisk beslutning om, at projektet skal gennemføres, selvom det ikke kunne godkendes af Miljø og Fødevareklagenævnet efter museumslovens bestemmelser om fortidsmindefredning.

Sagen vedrørende Nyborg Slot adskiller sig formentligt fra andre sager vedrørende valget af anlægslove, idet man typisk vurderer behovet for en anlægslov inden den pågældende sag går i gennem det almindelige administrative klagesystem.

³ For loven stemte 90 (S, DF, V, LA, RV, SF og KF), imod stemte 15 (EL og ALT), hverken for eller imod stemte 0

NOTAT

Kulturstyrelsen

H. C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Telefon 3373 3373
Telefax 3391 7741

post@kulturstyrelsen.dk
www.kulturstyrelsen.dk

Kommentarer til Konkurrenceprogram Nyborg Slot 11.12.2014

Kulturstyrelsen har med interesse læst det inspirerende konkurrenceprogram for Nyborg Slot og ønsker at knytte følgende kommentarer.

- Flugtveje: Der er for låst et forslag. Byggefeltet mod nord skulle netop bidrage til at løse flugtvejsproblemet. Flugtvejsudfordringen i den sydlige del af Kongefløjen skal adresseres af konkurrencedeltagerne med mulige udvendige og indvendige løsninger. Vi skal ikke angive én løsning (s. 71)
- Tolket plan: Der savnes en tolket plan over de arkæologiske fund og formodede sammenhænge. Planen skal dels hjælpe med at forstå den arkæologiske hovedstruktur (ekstrapolation ud fra søgegrøfter etc.) og dels bidrage til forståelsen af, hvor der sandsynligvis er jorddækkede fortidsminder, som man skal forholde sig til både bevarings- og formidlingsmæssigt.
- Byggefelter: Programmet tydeliggør ikke de aftalte byggefelter. Det er styrelsens opfattelse, at der skal konkurreres indenfor et primært byggefelt i det nordre fløjområde. Der kan desuden arbejdes med at formidle/understrege/styrke rumligheden/fornemmelsen af den historiske borgstruktur. Endelig kan der foreslås et sekundært byggefelt som deltageren ud fra en samlet vurdering mener vil bevare monumentet endnu bedre og samtidig tilføre mere kvalitet. Det forudsættes dog at det primære byggefelt er taget i brug.
- Vagtårn: Jesper
- Voldstedet: Frandsen, formulering om Landskabelig bearbejdning

Kommentarer i øvrigt

- Danmarks middelalderlige hovedstad! – det var et rejsekongedømme. Vi havde ingen entydig hovedstad i middelalderen (s. 1 og 5...)
- *Oprindelige* borgstruktur – hvilken af faserne??? – Den tidlige/højmiddelalderlige er vel den eneste oprindelse, men programmet er mere optaget af Danehof-tiden og senmiddelalder/renæssance (s. 5)
- Torvet var turneringsplads i RENÆSSANCEN, ikke middelalderen (s. 10)
- Udtrykket firefløjede struktur danner billeder om en fire bygninger – det skal nok mere inspirere til at forstå den kvadratiske borgstruktur
- Det svære vagttårn skrives ind i 1200-tallet, men kommer først senere (20)

- OBS: Ruin/bygningsrester på sydsiden under nuværende bygning, jf. resens kort 1765, s. 23)
- Kort side 27 er tendenciøst og ahistorisk. Mangler militærbygninger. De er en del af det fredede fortidsminder og skal behandles efter museumsloven, hvis de rives ned. Fejl i 3. kort 1. spalte *1600-tallet*
- Kort side 32 øverst, hvad vil man vise, jf. side 21
- Sammenhæng...aldrig rumlig stærk, men mentalt stærk, hvorfor så lave det om nu!!!! (s. 35)
- Militærbygningerne..s. 39
- Kan det dokumenteres af vagttårnet var en barfred? Var muligvis højere end kongefløjen (s. 41)

BILAG

Fra: Jens Bertelsen [jens@bsarkitekter.dk]

Sendt: 28. februar 2013 23:02

Til: Thomas Roland; Annette Straagaard; Dorte Veien Christiansen; Erik Als; erp@ostfynsmuseer.dk; lsv@nyborg.dk; Mette Ladegaard Thøgersen; Mogens A. Morgen; Rikke Gry Rasmussen; Tove Ekeberg

Emne: Tekst og budget

Vedhæftede filer: 20130228 Nyborg Slot konkurrence.pdf; 20130228 Budget Nyborg Slot.xls

Kære alle,

Hermed teksten "Kongen kommer" om arkitektkonkurrencen på Nyborg Slot samt budget for projektet. Bilagene kommer i morgen formiddag, da der desværre var et par rettelser her til aften.

Vi har været igennem teksten en del gange nu, senest i en runde, hvor vi har forsøgt at ramme en skrivetone, der ikke afslører, at der har været mange "stemmer" undervejs.

Enkelte afsnit er stort set urørte efter gennemskrivningen. Det gælder – bortset fra enkelte ord – om afsit 6.2 og 6.3.

Bilagenes tekster og streger er i det vedhæftede A4-format meget små, så jeg medbringer på tirsdag de samme tegninger i et lidt større format.

På arbejdsgruppens vegne, venlig hilsen

Jens Bertelsen

jens bertelsen
kgi bygningsinspektør

bertelsen & scheving arkitekter aps
www.bsarkitekter.dk

tlf 35 87 47 40
m (jens bertelsen) 20 55 03 38
pa (marianne abildskov) 22 51 03 40 / ma@bsarkitekter.dk

BILAG

Fra: Thomas Roland

Sendt: 14. januar 2013 11:31

Til: 'Annette Straagaard'

Cc: Dorte Veien Christiansen; Erik Als; Erland Porsmose ; Jens Bertelsen; Lars Svenningsen (lsv@nyborg.dk); Mette Ladegaard Thøgersen; Mogens A. Morgen; Rikke Gry Rasmussen; Tove Ekeberg

Emne: Fortidsmindefredningen ved Nyborg

Vedhæftede filer: Nyborg, Fredet areal.pdf; Nyborg, Fredningsgrænse.doc

Kære Annette

Jeg lovede dig lidt tekst vedr. fortidsmindefredningen ved Nyborg. Jeg vil foreslå, at vi – som vi også talte om – lader teksten følge af et kort, der angiver fredningens udstrækning (jf. vedhæftede, hvor jeg har indsat en udgave kun med streg og en, hvor jeg har forsøgt tydeliggjort det lidt kringlede fredningsgrænseforløb med rød udfyldning).

Bemærk, at bygningsfredningen og fortidsmindefredningen i tilfældet Nyborg har samme udstrækning når det gælder fæstningen (dvs. jordværkerne inkl. borgholmen), men at ikke alle bygningerne inden for arealet er bygningsfredet. Der imod er alle bygninger (og andet) omfattet af fortidsmindefredningen, der per definition tager alt med inden for fredningsgrænsen! [Ja, let skal det ikke være, men da det jo primært er borgholmen, der er i spil, er det jo til at skrive sig ud af! ☺]. Jeg ved Tove er ved at sende materiale der angiver de specifikt bygningsfredede bygninger.

Ny tekst til første afsnit i "At bygge på et fredet fortidsminde": [Et forslag i den sammenhæng: Måske man skulle kalde afsnittet "*Nyborg Slot som fredet fortidsminde*" og tilsvarende næste afsnit "*Nyborg Slot som bygningsfredet anlæg*" – det er dog blot en detalje]

Hele Nyborg Fæstning inklusiv borgholmen med alle stående bygninger er fredet som fortidsminde (jf. museumslovens § 29 e). Fortidsmindefredningen medfører, at der ikke må foretages ændringer på arealer og bygninger inden for fredningsgrænsen uden særlig tilladelse fra Kulturstyrelsen. Styrelsens administration af lovens bestemmelser er restriktiv, men der vil i særlige tilfælde kunne dispenseres til ændringer, f.eks. hvis styrelsen vurderer, at de planlagte ændringer vil være til gavn for fortidsmindet og forståelsen af dette.

Når der bygges på voldstedet [etc. – (at 1800-tals bygningerne på borgholmen er bevaringsværdige synes jeg bør nævnes under bygningsfredningen og ikke fortidsmindefredningen, hvor de jo i princippet er lige så "fredede" som selve slottet!)].

Fig.-tekst til kort:

*Det markerede areal angiver den del af Nyborg fæstning, der er omfattet af bygningsfredningsloven og museumsloven (fortidsmindefredningen). Inden for dette areal må der ikke foretages ændringer af tilstanden uden der foreligger særlig dispensation fra Kulturstyrelsen. De specifikt bygningsfredede bygninger på fæstningen er markeret med *XXX*.*

Endelig vil jeg foreslå, at afsnittet "*Ethvert projekt vil endelig skulle godkendes på stedet*" flyttes ned efter afsnittet om bygningsfredningen og dermed kommer til at runde alle fredningsforholdene af.

Som sagt ved jeg, at Tove og Mogens er ved at samle materiale vedr. bygningsfredningen. Ring/skriv endelig, hvis du har spørgsmål/kommentarer.

Med venlig hilsen

Thomas Roland

Konsulent, arkæolog

Kulturstyrelsen - Center for Kulturarv og Arkitektur

Danish Agency for Culture - Cultural Heritage and Architecture

H.C. Andersens Boulevard 2

Fra: Morten Stenak
Sendt: 12. december 2014 13:51
Til: Thomas Roland
Cc: Tove Ekeberg; Dorte Veien Christiansen; Jesper Dahl
Emne: VS: Nyborg Slot – konkurrenceprogram
Vedhæftede filer: Nyborg_program_111214_low.pdf

T0

Morten Stenak
Specialkonsulent, Ph.D.
Fortidsminder

Kulturstyrelsen/Agency for Culture
H. C. Andersens Boulevard 2
DK-1553 København V

T +45 33 73 33 73
M +45 33 74 51 21
mst@kulturstyrelsen.dk
kulturstyrelsen.dk

-----Oprindelig meddelelse-----

Fra: Annette Straagaard
Sendt: 12. december 2014 13:46
Til: Morten Stenak; Jesper Dahl
Cc: Charlotte Nielsen; Erland Porsmose
Emne: Nyborg Slot – konkurrenceprogram

Kære alle,
Her udkast til konkurrenceprogram til drøftelse på tirsdag.
Det er et omfattende materiale.
Det vigtigste vi får talt om, er opgaveformulering og krav til
opgaveløsninger, så de historiske afsnit og dele af
baggrundsmaterialet kan skimmes.

Med venlig hilsen
Annette Straagaard
Chef for Projekter og Rådgivning

asg@slke.dk
T 3392 9977

Styrelsen for
Slotte og Kulturejendomme
T 3395 4200
slke.dk

-----Oprindelig meddelelse-----

Fra: Jens V. Nielsen [mailto:mail@jensv.dk]

Sendt: 12. december 2014 09:51

Til: Annette Straagaard; Charlotte Nielsen; Jens Bertelsen;
info@EplusN.dk; Signe Carlsen; Anne-Mette Bølling

Emne: Nyborg Slot – program 111214

Kære alle

Jeg vedhæfter som aftalt nyt programudkast for Nyborg Slot – 111214.

Modtaget materiale fra gruppen er indarbejdet, der er omdisponeret i forlængelse af diskussionerne på sidste møde, valgt nye fotos og teksten er bearbejdet sprogligt i en ekstra runde.

Har forstået at være særlig omhyggelig med formulering af mancherterne og boksene med udfordringer. Programmet skulle nu gerne give god mening, selv om man kun bladrer igennem i dette umiddelbart mest iøjnefaldende lag.

Der er fortsat gentagelser, men der er nu indskudt en lille læsevejledning til opgaveformuleringen, som forklarer hvorfor det bevidst er sådan.

Redaktøren tillader sig at mene, at det nu – som konkurrenceprogram for deltagerne – hænger godt sammen.

God læsning og god jul, når I når dertil.

Hilsen Jens

Tegnestuen Jens V. Nielsen
Hellebæk Klædefabrik
Nordre Strandvej 119E
3150 Hellebæk

Telefon 4970 8483
Mobil 2165 6790

Naturstyrelsen, Kronjylland

Kulturstyrelsen

H. C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Telefon 3373 3373
Telefax 3391 7741

post@kulturstyrelsen.dk
www.kulturstyrelsen.dk

kjy@nst.dk

22. maj 2013

Dispensation fra museumsloven til etablering af formidlingstrappe og ledelinje ved Kalø Slotsruin.

Naturstyrelsen, Kronjylland, har den 25. april 2013 søgt om tilladelse efter museumsloven til at montere en trappe indvendigt i det store tårn på Kalø Slotsruin med henblik på stedets formidling samt etablering af stibro og bænke for at lede publikums færdsel på stedet. Ansøgningen er vedlagt diverse plan- og snittegninger samt visualiseringer, ligesom der er redegjort for selve anlægsarbejdet mht. byggeplads, kran, køreplader osv.

Trappe, bro og bænke indgår i et projektforslag, som også omfatter omlægning af ankomstområde og parkeringsplads på land. Det samlede projektforslag er et af Realdanias "Steder i landskabet".

Kalø Slotsruin er et fredet fortidsminde, omfattet af bestemmelserne i museumslovens kap. 8a.

Afgørelse

Kulturstyrelsen giver hermed tilladelse efter museumsloven til det ansøgte på følgende vilkår, jf. lovens §§ 29e og j:

- Der må ikke ske trykskader ved kørsel på fortidsmindet.
- Der skal laves foranstaltninger ved ruinen, så murværk mm. ikke beskadiges ved monteringen af trappen.
- Selve monteringen af trappen i tårnet skal varsles senest to uger før påbegyndelsen og overvåges af Kulturstyrelsen, hvis anvisninger om arbejdets udførelse skal følges.
- Der skal være mulighed for arkæologisk overvågning ved etablering af fundering af stibro og bænke.
- Efter arbejdets afslutning skal fortidsmindet efterlades uden spor fra monteringsarbejderne, og dette skal godkendes af Kulturstyrelsen. Eventuelle mangler skal udbedres umiddelbart.

- I tilfælde af forfald og manglende vedligeholdelse skal trappe, bænke og bro nedtages og fjernes for ansøgers regning.
- Der må ikke tilføjes informationsskilte til trappen, der skal fremstå som en enkel og funktionel installation.

Baggrund

Trappen i det store tårn etableres primært for at give publikum mulighed for 1) at overskue Kalø Slotsruin i sin helhed, 2) at opleve slottets placering i det omgivende landskab, og 3) at komme ind og op i tårnet, som hidtil har været afspærret. Samtidigt letter det betydeligt adgangen til renholdelse af tårnets gulvflade og vedligeholdelse af indermuren og murkronen.

Selve den 1 m brede trappe udføres i mat sortlakeret stål beklædt med sidebeklædning af asketræ. Hvor trappens reposer ses i den udvendige mur, beklædes de med hærdet glas. Trappens løb er vinklet på en måde, så den adskiller sig fra tårnets kvadratiske grundplan. Frontbeklædningen i den øverste repos på NV-siden er fremskudt 50-60 cm i forhold til den omgivende udvendige murflade, men flugter med tårnmurens oprindelige yderflade som den fremstår ved basis.

Trappen fæstnes i tårnet dels ved aflægning i eksisterende bjælkehuller i muren, dels ved forankring i teglsten, som stammer fra restaureringen i 1930-40'erne. Ved reposerne i vindueshullerne bores forankringen gennem nyere betonaafdækninger og ned i original murkerne. I bjælkehullerne lægges de nye bjælker på et materiale, der sikrer, at originalt murværket ikke beskadiges. Trappen kan således fjernes uden at efterlade væsentlige spor i murværket.

I forbindelse med etableringen af trappen foretages en oprensning af stenlægningen i tårnets bund, således at den vil fremstå synlig og uden bevoksning.

Det er ikke uden betænkelighed, at Kulturstyrelsen dispenserer til etablering af den beskrevne trappe med formidlingsformål i den fredede tårnruin. Imidlertid er styrelsen ved en nøje afvejning nået frem til, at den kan dispensere til det konkrete projekt pga. dets formidlingsmæssigt store betydning, og fordi indgreb i fortidsmindets autentiske dele stort set ikke foretages. Det formidlingsmæssige aspekt vil normalt ikke alene være tilstrækkelig begrundelse for større indgreb i fredede fortidsminder, men styrelsen har i dette tilfælde vurderet, at hensynet til og udbyttet for de 200.000 årligt besøgende står i rimeligt forhold til indgrebets begrænsede karakter.

Tårnets profil og udseende vil ikke ændres for trafikanter på Molsvej eller for de besøgende på vej ud over dæmningen til ruinen, hvilket er væsentligt for fortidsmindets symbolske betydning i kulturlandskabet. Fra landsiden i øvrigt omkring Kalø Vig vil synligheden være stærkt begrænset pga. den store af-

stand. Fra søsiden vil glasbeklædningen i vindueshullet i SV-siden og reposen i NV-siden være synlig. Udefra er trappen således kun synlig gennem eksisterende huller i muren.

Styrelsen har desuden lagt vægt på, at trappen i sit udtryk ikke kan opfattes som en del af det oprindelige bygningsværk, men at den fremtræder som et produkt af nutiden med et diskret materialevalg.

Stibro og bænke er sigtepunkter i en såkaldt ledelinje, som sammen med stier - markeret ved hyppig slåning af vegetationen - skal lede de besøgende over den vandfyldte voldgrav, gennem ladegårdsarealet, henover Ridebanen og over den eksisterende træbro, hvilket er den oprindelige adgangsvej til borgen. I dag vælger mange besøgende den mest direkte vej gennem voldgraven og op ad borgsiden til det nordøstlige tårn i ringmuren. Dette medfører et så stort slid på borgbanken, at der er overhængende fare for, at tårnets fundering snart bliver ustabil.

Stibroen over den gamle voldgrav er 4 m lang og 1,7 m bred og består af fire 40x40 cm bjælker af egetræ. De fæstnes på vanger, der monteres på betonfundamenter, nedgravet til 30 cm's dybde under terrænoverflade. To skulpturelle bænke består af tilsvarende egebjælker og funderes på samme måde. Bjælkerne er 2,7 og 1,3 m lange og lægges i to lag.

Kulturstyrelsen finder bestræbelserne på at minimere sliddet på borgbanken afgørende. Bro og bænke som sigtepunkter vil bidrage hertil og vil med materialevalget og den diskrete udformning ikke have afgørende effekt i landskabsbilledet. At de besøgende kommer den oprindelige vej op til Kalø Slotsruin, forøger desuden den umiddelbare formidling af borgens kompleksitet.

Kopi af denne afgørelse er sendt til:

Syddjurs Kommune

Moesgård Museum

Museum Østjylland

Danmarks Naturfredningsforening

Dansk Botanisk Forening

Torben Dehn

Specialkonsulent, arkæolog

Kulturstyrelsen

Dir. tlf. +45 33 74 52 18

E-mail: tde@kulturstyrelsen.dk

./. Et illustrativt udvalg af bilag fra ansøgningen vedlægges

Klagevejledning

Kulturarvsstyrelsens afgørelse kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet af adressaten for afgørelsen, ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører, offentlige myndigheder, landsdækkende foreninger, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige rekreative interesser og lokale foreninger og lignende med væsentlig interesse i afgørelsen. Klagefristen er 4 uger fra meddelelsen af afgørelsen. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag, jf. museumslovens §§ 29 u og 29 v.

En evt. klage indgives skriftligt, så vidt muligt elektronisk til Kulturarvsstyrelsen (postfor@kulturarv.dk), der videresender den til Natur- og Miljøklagenævnet sammen med sagens materiale.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af en klage, at der indbetales et gebyr til Natur- og Miljøklagenævnet. Klagegebyret er fastsat til 500 kr. for privatpersoner og 3.000 kr. for alle andre klagere, herunder virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder.

Klageren modtager en opkrævning på gebyret fra Natur- og Miljøklagenævnet, når nævnet har modtaget klagen fra Kulturarvsstyrelsen. Denne opkrævning skal benyttes ved indbetaling af gebyret. Natur- og Miljøklagenævnet modtager ikke check eller kontanter. Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke på den anviste måde og inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Tilladelsen må ikke udnyttes før klagefristens udløb.

Kulturarvsstyrelsen afgørelse vedr. vilkår for tilladelsen kan ikke påklages til anden administrativ myndighed, jf. Bekendtgørelse om henlæggelse af opgaver og beføjelser til Kulturarvsstyrelsen § 12, stk. 4, jf. § 10, nr. 57.

I henhold til museumslovens § 29 k bortfalder en tilladelse, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år efter, at den er meddelt, eller ikke har været udnyttet i tre på hinanden følgende år.

Hvis De vil indbringe afgørelsen for domstolene, skal sag anlægges inden 6 måneder fra meddelelsen af afgørelsen, jf. museumslovens § 29 x.

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARK

CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Slots- og Kulturstyrelsen
Arkitektur, Planlægning og Verdensarv, Center for Kulturarv
Fejøgade 1
4800 Nykøbing Falster
Att. Bolette Lehn Petersen

København den 12. juni 2019

Vurdering af Nyborgs reviderede ansøgning til tentativlisten til UNESCO Verdensarv

ICOMOS Danmark har af Slots- og Kulturstyrelsen ved e-mail af 12.02.2019 fået i opdrag at vurdere Nyborgs reviderede ansøgning om optagelse på den danske tentativliste til optagelse på UNESCO's liste over steder med status som umistelig verdensarv.

Den vurdering ICOMOS Danmark hermed afgiver vil være på grundlag af det modtagne ansøgningsmateriale samt besøg i Nyborg den 29. april 2019. Det skal i den sammenhæng tilføjes, at en bedømmelse for optagelse på verdensarvslisten kræver en fornyet og på en række punkter endnu mere detaljeret ansøgningsprocedure, efter retningslinjer givet af UNESCO og i tæt samarbejde med Slots- og Kulturstyrelsen.

ICOMOS Danmarks vurdering baserer sig på de af UNESCO udarbejdede grundkriterier for optagelse på Verdensarvslisten. Ansøgningens indhold er henført til de relevante kriterier og derefter vurderet på dette grundlag.

Der skal ikke herske nogen tvivl om, at Nyborg besidder historiske spor af meget stor almeninteresse med et historisk vingesus i både sin oprindelse som by centralt i det daværende danske rige og i sin udvikling som idealt befæstet bydannelse med kongeslot og udskibningssted. Senere som en af hovedbyerne i sammenbindingen af hele nationens trafikale infrastruktur. Nyborg besidder endvidere i dag erkendbare spor af hele sin 800-årige byudviklingshistorie.

Det har derfor været med stor entusiasme, at ICOMOS Danmark har påtaget sig den i det følgende beskrevne vurdering. Vurderingen indledes med en historisk, tematisk opdelt analyse, efterfølgende en vurdering i forhold til de af UNESCO's operationelle retningslinjers afsnit om kriterier for udvælgelse, og endelig ICOMOS Danmarks samlede bedømmelse af ansøgningen.

1. Vurdering af Nyborgs fornyede ansøgning i en historisk kontekst:

Kongebyen Nyborg – Parlamentsby og Residensstad

I den reviderede ansøgning til Danmarks Tentativliste fra Nyborg Kommune og Østfyns Museer foreslås Nyborg indskrevet med en værdisætning relateret til samfundsdannelse. Nu som et enestående monument over rejsekongedømmets tid og dets funktionsperiode, samt etablering af byen som fast kongelig residens.

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

I modsætning til først fremsendte ansøgning, hvor Nyborg Slot og By blev set som Parlamentsby og Reformationshovedstad, foreslås Nyborg nu optaget på Danmarks Tentativliste som: 'Kongebyen Nyborg - Parlamentsby og Residensstad'.

I forhold til at anskue Nyborg som **Parlamentsby** er der ingen ændringer i forhold til vores vurdering af den første ansøgning.

Der argumenteres i ansøgningen for, at Nyborg, efter fuldførelsen af borg-, by- og kanalanlægget i 1200-tallet, hurtigt blev det lovbundne hjemsted for det middelalderlige parlament kaldet Danehoffet, og at Nyborg Slot fik status som et "Middelalderens Christiansborg".

Stedet knytter sig derfor til rejsekongedømmets tid og historien om Nyborg som det sted, hvor kongen fra slutningen af 1200-tallet til begyndelsen af 1400-tallet oftest mødtes til forhandlinger med sin rådgivende forsamling af rigets bedste mænd. Danmark var på den tid et valgkongedømme og for at blive valgt måtte kongen underskrive en håndfæstning, som var den rådgivende forsamlings krav til kongen som forudsætning for, at de ville vælge ham til konge. Erik Klippings håndfæstning blev signeret i Nyborg i 1282. I denne håndfæstning kaldes forsamlingen på samme tid for et 'parlament' og et 'hof'. Heraf det samlende udtryk 'Danehof' som forhandlede om sager til rigets bedste og med lovstiftende konsekvenser. Det sidste Danehof i Nyborg fandt dog sted i 1413, dvs. for mere end 600 år siden og der er ikke mange historiske kilder til, hvor og hvordan Danehoffets møder reelt er foregået. Selve håndfæstningen er dog ikke bevaret i original, men erindringen om håndfæstningen lever videre i det fysiske rum som Danehofsalen udgør på Nyborg Slot.

Danehoffet - Kongens forhandlinger med Rigsrådet - foregik dog i rejsekongedømmets tid også andre steder. På andre borge i Danmark, eksempelvis Koldinghus, Kalundborg, Korsør, Tårnborg, Helsingborg, Nykøbing og Vordingborg.

Oftest mødtes Danehoffet dog på Nyborg Slot – men placeringen var altså ikke konsekvent. Allerede 1193 var der holdt rigsmøde i Nyborg, og håndfæstningen præciserede, at der skal "holdes hof i riget hvert år "eent sinne om methfaste". Nyborg nævnes ikke hér som fast mødested, og det følgende år blev der "afholdt hele 3 danehoffer, nemlig i Helsingborg, Nykjøbing og Vordingborg"¹. Senere som nævnt også i Kalundborg, Tårnborg og Vordingborg. I 1284 fastlagdes Nyborg dog som danehofby Trinitatis søndag og under Valdemar Atterdag Skt. Hansdag. Selv om Nyborg i ansøgningen og den til ansøgningen tilknyttede kilde² jævnligt præciseres som fast danehofby, udmøntede dette sig ikke konsekvent.

I forhold til at anskue Nyborg som **Residensstad** anføres det i forslaget, at Nyborg i 1525 formelt blev udpeget som Danmarks første faste residensstad. Der argumenteres videre for at der med reformationen i 1536 opstod et behov for en centraladministration og fast tilholdssted for kongemagten, hvorfor både slottet blev udbygget og byen omskabt og prydet som residensby for Christian III, som regerede fra 1536-59.

Under Frederik II (1559-88) flyttede magten mod øst og fra 1588, hvor Christian IV kom til magten manifesterede København sig som hovedstad og/eller Residensstad.

Til gengæld fra enigheden om Danehoffets tilknytning til Nyborg Slot synes der ikke at være enighed i forskningen om Nyborg som Residensstad.

Erik Bjerre Fisker skriver fx i en artikel om Nyborg Slot, at Frederik I, som oftest opholdt sig på Gottorp Slot, var blevet opfordret til at gøre Nyborg til residensstad, hvilket dog aldrig blev realiseret³. Dog startede han en større ombygning af Nyborg Slot fra 1527.

¹ if. dr. Ludvig Holberg: "Konge og Danehof i det 13. og 14. Aarhundrede. Kong Erik Glippings Haandfæstning", 1895, p.140

² Porsmose, Erland, 2015: Kongen Kommer.

³ Fisker, E. Bjerre, 2010: *Nyborg Slot - bygningsarkæologiske undersøgelser*. I: Eliassen K, Fisker EB, Hædersdal E, Kristiansen P, Goral Krogh M, Vedsø, M. Red.: Bygningsarkæologiske Studier: 31.

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Mere konsensus internationalt er der måske over selve begrebet Residensstad.

I den medsendte liste over udvalgt litteratur angives der i note 93 i Ulrik Eskekilde Nissens '*Speculum regale - middelalderens turneringspladser og Nyborg som iscenesat residensstad*'⁴ et forsøg på en definition af hvad en residensstad er, nemlig: *et vedvarende og fast sted for en hersker, hvor han både bor og arbejder. Hvilket sidste vil sige, at det skal være indrettet til at holde hof og til at kunne opfylde regeringsopgaver. Der skal gøres plads til øvrighed, være rum både til rådslagning og audiens, til morskab og til understøttelse af religiøs udøvelse.*

Til trods for definitionen er det mere usikkert om Nyborg kan betragtes som fast opholdssted for kongen, og altså Residensstad.

Kong Hans (1483-1513) og dronning Christine residerede som tronfølgerpar på Nyborg Slot, hvor deres børn Christian (II) og Elisabeth blev født 1481 og 1485. Den kongelige residens forlagdes dog hurtigt til Odense, hvor Næsbyhoved len i 1500 blev tillagt dronningens livgeding. Kongeparret blev siden gravlagt i Gråbrødrekirken.

Christian II (1481-1559) boede i sin barndom på Nyborg Slot, men seks år gammel kom han i huset hos Hans Bogbinder i København og blev som ganske ung sendt som vicekonge til Norge. På Nyborg Slot tog han aldrig fast ophold.

Frederik I (1471-1533) "holdt mesten helt hus på Gottorp Slot" skrev rigens kansler Arild Huitfeldt i 1597. Ansøgningen og den til ansøgningen tilknyttede kilde⁵ angiver: "I 1525 blev Nyborg udpeget som rigets første faste residensstad" og "på herredagsforhandlingerne i Kolding 1525 bad kongen så rigsrådet om at udpege en residens. Rigsrådet pegede følgelig konkret på Nyborg som ny fast residens for kongen" samt "thi det er midt i riget og Hans Nådes Fyrstendømme bedst beliggende".

Vi antager, at kilden til disse udsagn stammer fra udgivelsen i Nye Danske Magazin, V., 1.hæfte p. 8-54. (1827), "Forhandlinger paa Herredagene og i Rigens Raad fra Aar 1523 til 1530 (efter et Haandskrift i det Kongelige Geheime-Archiv)".

Den relevante tekst lyder:

"Om Danmarckes Riiges raad wille, at Konn. Ma:tt stedze schall bliffue her i riigett, att the nu strax wille benefne, hwor aff hans Konn. Ma:t skall oppeholle seg och hans nades dagelige folck, nar alle hold vdholdne ere". Efter overvejelser om "hvorledes mand schall holle kriigesfolcke, Testlige Konn. Ma:tt Hanss nade Husfrue och vnge Herscap vdj theres stadt mett edhe och dricke och anden nødtørff vnderholde och besørge, nar mand wor i Riigett" kommer rigsrådet en halv snes sider længere fremme til sin konklusion: "Ther som hans Nade oc saa teckes, tha tycker Dan. Riiges Raadt nyttheliigt werre, at hans nadhe holde syn nadh. Hooff och mesthe werrells paa Nyborrig, thy thet er mytt wdj Riigett och hans nades førsthedom best belege, och lade diidt tiill segn førre aff alle landz endhe huess behoff giøres. Saa haffue och manghe fremfarne Kongher fordom giordt, Som haffde bodghe Riigett och Slessuigh førsthedom tiil sammen, Som oc nu Kon. Ma:tt haffuer: worre ther och nogher anderstedt her vdj Riigett hans nades synd och willie fallde mere och heller tiill at werre wdj en ther, tha kunde hans nade vdj ligghe maadhe ladhe och tiidt tiil seg større huess hans Nade behoff giordes, Och sette Danarckes Riiges raad thet indt tiill hans Nade sellffuer" (p.46).

Oversat henstiller Rigsrådet således til "hans nåde" at tage fast ophold midt i riget frem for på det foretrukne Gottorp, f.eks. på det centralt beliggende Nyborg Slot, ligesom de "fremfarne konger", der både havde regeret "riget" og Slesvig herfra – men ville majestæten hellere residere "nogher andetstedts her udi riget", så var det også i orden, det var op "til hans nåde selv".

⁴ Nissen, U. Eskekilde: "Speculum regale - middelalderens turneringspladser og Nyborg som iscenesat residensstad", Nyborg - før og nu 2013, 2014.

⁵ Porsmose, Erland, 2015: Kongen Kommer, s. 185.

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARKCONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Udsagnet ”I 1525 blev Nyborg udpeget som rigets første faste residensstad” og dermed ansøgningens udpegning af Nyborg som Residensstad kan derfor betvivles og er dermed problematisk.

Under Grevens fejde, hvor landet reelt var uden regering boede der ingen hersker på Nyborg slot. Christian III opholdt sig i lange perioder på Nyborg Slot, men boede også andre steder - eksempelvis på Koldinghus - og som anført blev kongens residens senere forlagt til København.

Som i den først fremsendte ansøgning til Tentativlisten er det også i denne ansøgning problematisk, at emnet ønskes indskrevet under to forskellige overskrifter - Parlamentsby og Residensstad. Umiddelbart synes det, som om der er større sammenhæng mellem overskrifterne i denne ansøgning, idet det er lettere at se sammenhængen mellem parlamentet og kongens residens, end det var mellem parlamentet og reformationshovedstaden. Alligevel er sammenhængen ikke helt klart formuleret. Kronologisk er der også et stort tidsspan fra Nyborg borg, by og kanalanlægs anlæggelse i 1200-tallet til større ombygninger og udvidelser gennemføres i 1500-tallet. Tilsvarende mangler der i ansøgningen en overbevisende redegørelse for kongens ophold på andre borge, disse borges betydning for at bevogte farvandene i Danmark, hvilket i sidste ende også problematiserer begrebet 'Residensstad', jf. ovenstående.

Til trods for ICOMOS Danmarks kritik af den først fremsendte ansøgning til Tentativlisten som Reformationshovedstad, så virker det som en mangel, at dette forhold nu er fuldstændig nedtonet og faktisk næsten helt fjernet. Reformationens indførelse i Danmark har i høj grad haft indflydelse på det Danmark vi kender i dag; fra 1536 og frem til nu. Som Residensstad fokuseres der kraftigt på begrebet 'Fyrstespejl', som rigtignok kan ses som en iscenesættelse af kongens magt, men dette Fyrstespejl er mere end dette. Den handler ikke kun om iscenesættelse af den kongelige magt, men også om at opbygge kongen som et godt moralsk forbillede og især som en from fyrste. Dvs. at det kristelige islæt ikke kan fjernes helt fra ideen om et fyrstespejl. Som i ovenstående note til Ulrik Eskekilde Nissens 'Speculum Regale', skal residensstaden, ud over at være indrettet til at holde hof med hvad dertil hører af regeringsopgaver, til morskab som turneringspladsen er udtryk for, også være indrettet til understøttelse af religiøs udøvelse. Der findes et meget fint, fredet og meget velbevaret kulturmiljø omkring Nyborg kirke, men det er ikke omtalt i ansøgningen, hvor fokus på 'Fyrstespejlet' ligger på turneringspladsen og kongens verdslige magt. Andre kongelige eller fyrstelige residenser ville have haft et kapel på slottet eller borgen, som eksempelvis Koldinghus havde. Der kan findes referencer⁶ om rester af et kongeligt kapel på Nyborg slot, men der mangler en uddybning af dette aspekt af 'Fyrstespejlet'.

Sammenfattende kan siges, at der ingen tvivl er om Nyborg Slots og Nyborg bys store nationale betydning, men i forhold til aspiration om en plads på Verdensarvslisten er det vores vurdering, at Nyborg ikke har haft en betydning, der overskrider det rent nationale. Der er gjort et stort arbejde i forhold til den komparative analyse af andre landes tentativlister og andre landes indskrevne objekter, men generelt kunne der for ansøgningen ønskes litteraturhenvisninger til litteratur udgået andre steder fra end Østfyns Museer. At blive optaget på Verdensarvslisten - som begynder med optagelse på Tentativlisten – kræver, at det ansøgte besidder en dokumenteret enestående og dermed umistelig universel værdi, dvs. at den klart rækker ud over det rent nationale.

⁶ Se bl.a. Eliassen K, Fisker, E Bjerre, Hædersdal E, Kristiansen P, Krogh M Goral, Vedsø M (red.), 2010: *Bygningsarkæologiske Studier 2006-2008. Tværvideenskabeligt seminar på Nyborg Slot Marts 2006.*

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

2. Vurdering af hvordan stedet forholder sig til andre steder, der allerede er optaget på verdensarvslisten:

Der foreligger et stort arbejde i ansøgningen mhp. analyse af sammenlignelige steder, med tilhørende argumentation for at Nyborg har en afvigende status.

Parlamentsbyen:

I forhold til Parlamentsbyen er der dog i den reviderede ansøgning ikke ændret væsentligt i argumentationen omkring optagelsen af andre steder på Verdensarvslisten.

Der henvises til UNESCO sitet Thingvellir som fra år 930 og frem til midten af 1200-tallet var fast mødested for Islands parlamentariske forsamling, Altinget, og også fungerede som 'hovedstad', og hvor der er bevaret arkæologiske spor. I Nyborg derimod er der tale om et stort samlet fysisk monument over den begyndende parlamentarisme, i et bestemt tidsrum og i et stort rige der dengang også omfattede Island.

Endvidere sammenlignes der igen med Westminster, England, hvor det middelalderlige parlament ikke kun mødtes i Westminster Palace, men også andre steder. Westminster Palace er stadig det engelske parlaments mødested, men den oprindelige bygning og selve møderummet for det middelalderlige parlament er ikke bevaret. Og selve Westminster Palace er genopbygget efter brande i Pugin's nygotiske stil. Westminster Palace adskiller sig således fra Nyborg ved at parlamentet i middelalderen var uden fast mødested og -tid, men blev indkaldt af kongen.

Derudover er der sammenlignet med San Marino Historic Centre and Mount Titano, som eksempel på etablering af et repræsentativt demokrati i en Bystat på blot 61 km², der har bevaret sin selvstændighed og hvor selve Parlamentsbygningen er fra slutningen af 1800-tallet. Disse adskiller sig fra Nyborg ved forskellen mellem republik og kongemagt og selve størrelsen på San Marino som en lille bystat og Danmark som et stort rige.

Derudover argumenteres der i ansøgningen for, at de to UNESCO Memory of the World dokumenter, León-dekretet og Magna Carta på flere måder adskiller sig fra ønsket om optagelse af Nyborg som Parlamentsby. León-dekretet fra 1188 med andre tilhørende dokumenter er det ældste bevis i Europa på et parlamentarisk system med medvirken af Konge, kirke, adel og folk. Selve León-dekretet er ikke bevaret i original, kun gennem andre dokumenter og heller ikke stedet, hvor parlamentet mødtes første gang under ledelse af Alfonso IX af León (1188-1230).

Magna Carta, Englands første grundlov, har haft universel indflydelse på forståelsen af spørgsmål som frihed, lov og demokrati, eftersom Magna Carta indførte begrænsninger i kongelig, ofte uretfærdig eller tilfældig, magtudøvelse. Dokumentet er bevaret i 4 eksemplarer, men er ikke knyttet til et fast sted eller en fast bygning.

Residensstaden

I forhold til Residensstaden peges der på de nye by-idealer, der blev udviklet i renæssancen, sammenfattet i tanken om idealbyen, der afspejlede en guddommelig orden og som efterhånden også blev udvidet til at omfatte fortifikationer.

Der sammenlignes med byer i Sydamerika og Europa, Évora, kongelig residensstad i Portugal, 'Kongernes by' i det historiske Lima og andre steder (s. 13 i ansøgningen), og det påpeges, at selvom byerne afspejler ideen om en ideal-by, så er selve historien og byernes fysiske udtryk meget forskelligt. Og det er jo sådan set meget klart, idet enhver by er repræsentant for et steds særlige karakter, men dette kan ikke i sig selv ses som et argument for, at Kongebyen Nyborg så bør indskrives. 'En kongelig Residensstad' som verdensarv er således allerede indskrevet.

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Det er korrekt, som det anføres, at Wittenberg repræsenterer en ganske anden historie end Nyborg, selvom Nyborg og Wittenberg minder om hinanden i struktur; og at Lübeck, Wismar og Stralsund alle er Hansa-byer og derfor ligeledes repræsenterer en anden historie end Nyborg.

Det vurderes også korrekt, at Nyborg fremstår som et eksempel på en residensstad der afspejler fyrstelig magt fra Danmarks og nordeuropæisk renæssance. Såfremt man inddrager også Prag, som nærværende ansøgning ikke har gjort, kan det diskuteres om Nyborg er den eneste residensstad, og om den er et særdeles velbevaret eksempel vil blive belyst i nedenstående punkter.

Sammenfattende kan det siges, at der flere steder i nærværende ansøgning argumenteres for, at Kongebyen Nyborg er et enestående monument over en tidlig parlamentsinstitution. Men uanset hvordan denne institution har været administreret i forskellige lande: uden - eller med - fast mødetid - og/eller -sted, så vurderes det dog, at den udveksling af ideer, der har været i Europa fra tidlig tid angående parlamentarisme, allerede er rigt repræsenteret inden for UNESCO-systemet. Dvs. den immaterielle værdi, 'tidlig parlamentarisme' (som kriterium VI skal udvise), er allerede repræsenteret. Ligesom fysiske udtryk for tidlige parlamentarisme ligeledes er det.

På samme måde vurderes det, i forhold til Residensstaden, at kongebyer allerede er repræsenteret på Verdensarvslisten andre steder i verden. Følgelig også med en anden historie tilknyttet.

Dog vurderes det umiddelbart korrekt, at man i Nyborg kan aflæse tidens tanker om den gode fyrsteby, som den afspejlede sig i nordeuropæisk og protestantisk kontekst. Men i hvilken grad Nyborg som en kongelig residensstad afspejler 'Outstanding Universal Values' (OUV, "Internationalt Enestående Umistelige Værdier") er tvivlsomt.

I hvilken forstand Kongebyen Nyborg er enestående vil kræve sammenligning med eksempelvis Prag og vil i sidste ende afhænge af en vurdering af bl.a. autenticitet, integritet og beskyttelse.

I hvilken forstand den repræsenterer en universel værdi er ikke klart. Det ses ikke, at de værdier, der ønskes indskrevet, med specifikt Nyborg som udgangspunkt har haft en blivende værdi i et historisk perspektiv.

3. Vurdering af hvordan stedet forholder sig til andre steder, der er optaget på tentativlister i andre lande:

Der er ikke i nærværende ansøgning foretaget en særskilt undersøgelse af steder optaget på andre landes tentativlister til verdensarvslisten.

4. Vurdering af den foreslåede kategori og de foreslåede kriterier (OUV, I-X):

Kategori:

Kongebyen Nyborg - Parlamentsby og Residensstad foreslås indskrevet under kategorien 'Kultur'.

Kategorien 'Kultur' vurderes at være den rette. Dog er der lidt usikkerhed i ansøgningen, om det er den ene eller anden kategori af emner. Der bruges i ansøgningen gentagne gange ordlyden 'Monument'.

Verdenskulturarkonventionen fra 1972 definerer følgende kategorier som emner, der kan indskrives som kulturarv: 'Monumenter', som blandt andet både kan forstås som et monumentalt bygningsværk eller som monumental skulptur; 'Ensembler' dvs. grupper af bygninger der udgør et samlet hele eller 'Sites' hvilket vil sige kombinationer af menneske/natur incl arkæologiske sites.

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARK

CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

I denne sammenhæng kan Kongebyen Nyborg næppe siges at være et 'Monument', altså monumentalt bygningsværk eller monumental skulptur, men snarere 'et ensemble' og eventuelt et 'site', det vil sige et samlet, afgrænset sted.

'Kultur' anses dog for at være den rette kategori, og uanset hvad, skal emnet leve op til kravene om at udvise Outstanding Universal Value.

Kriterier:

Kongebyen Nyborg - Parlamentsby og Residensstad foreslås indskrevet under kriterium (II) og (VI):

Kriterium (II):

Parlamentsbyen

For at opfylde kriterium (II) skal emnet: *'exhibit an important interchange of human values, over a span of time or within a cultural area of the world, on developments in architecture or technology, monumental arts, town-planning or landscape design'*.

I vurderingen af den første ansøgning til Tentativlisten anførte ICOMOS Danmark, at det vigtigste aspekt ved indskrivning i kriterium (II) er at udvise 'important interchange of human values ...on developments in architecture or technology, monumental arts, town-planning or...'. Ikke nødvendigvis inden for både arkitektur, teknologi, monumentalkunst eller byplanlægning. Det blev kritiseret, at det ikke var helt klart, hvori udvekslingen af værdier i forhold til Parlamentsbyen havde sat sig et aftryk og hvor dette aftryk i givet fald var. At der en gang var blevet underskrevet en håndfæstning i et rum på slottet blev ikke vurderet til at være nok til at hævde, at den spæde parlamentarisme havde sat et fysisk aftryk på slottet som udtryk for '...important interchange of human values...'.
Denne kritik gælder også for nærværende ansøgning.

For denne ansøgnings vedkommende argumenteres der for, at Nyborg Slot, by og kanalsystem er et integreret monument, anlagt af Valdemar Sejr og senere et vigtigt knudepunkt for kongemagten. Alt i alt et monument over den tidlige parlamentsinstitution og første skridt mod en demokratisk retsstat. Hvad en demokratisk retsstat i nutiden har at gøre med besegling af en håndfæstning i 1200-tallet kræver en virkelig lang forskningsbaseret redegørelse, idet det i høj grad kan diskuteres om der er en sammenhæng, og i det aktuelle tilfælde om det på nogen måde afspejles i arkitekturen eller andetsteds.

Endvidere argumenteres der upræcist for, at objektet er et 'monument', altså et enkeltstående udtryk, - enten skulptur eller bygningsværk, hvilket betyder, at kriterium (II) næppe er det rigtige kriterium. Et 'monument' kalder enten på kriterium (IV) eller kriterium (III). For kriterium (IV) skal emnet være *'...an outstanding example of a type of building, architectural or technological ensemble or landscape which illustrates (a) significant stage(s) in human history.'* Kongebyen Nyborg er ikke et enestående eksempel på en særlig bygningstype. Det, der resterer i dag af slottet er et palatium, som er betegnelsen for et helt almindeligt middelalderligt palads, som det blev bygget i Tyskland på de landfyrstelige borge. Mange danske herregårde har palatiet som udgangspunkt, hvilket altså er borgherrens hus i en middelalderborg. Palatiet er ombygget i flere omgange og er et fint eksempel, men ikke en enestående bygningstype. Byens vandanlæg og landskab ej heller.

Man kunne i stedet anvende kriterium (III), hvor emnet skal *'bear a unique or at least exceptional testimony to a cultural tradition or to a civilization which is living or which has disappeared'*.

Der er dog ikke overbevisende argumenteret for at se Kongebyen Nyborg som unik eller exceptionel i forhold til en parlamentarisk tradition. Det er dog korrekt, at beseglingen af Erik Klippings håndfæstning kan ses som en afspejling af parlamentariske ideer i Europa på den givne tid, men eftersom både Islands Thing-

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARKCONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

villir og Englands Magna Carta er indskrevet, er den begyndende parlamentarisme allerede repræsenteret som enten verdensarv eller Memory of the world.

Residensstaden:

I forhold til at anskue Kongebyen Nyborg som Residensstad ud fra kriterium (II) argumenteres der især i retning af at se byplanen som det fysiske udtryk for renæssancens idealer om et fyrstespejl og iscenesættelse af den fyrstelige magt. Slot, slotsgadekvarter og kanalby sammenbindes af turneringspladsen, ligesom anlæggelsen af processionsplads ved Skibsbroen og hovedstrøget gennem byen er udtryk for dette. Det må således formodes, at det er renæssancens idealer om et fyrstespejl, der ses som 'interchange of human values'. Samtidig svækkes argumentationen dog ved, at ansøgningen så fastholder udtrykket 'monument' i afslutningen.

Kriterium (VI)

Parlamentsbyen:

For at opfylde kriterium (VI) skal emnet *'be directly or tangibly associated with events or living traditions, with ideas, or with beliefs, with artistic and literary works of outstanding universal significance'*.⁷

The World Heritage Committee har udviklet, ændret og forfinet ordlyden i kriterierne over tid, og kriterium (VI) har fået sin ordlyd i forhold til en diskussion om anerkendelse af immaterielle værdier som kulturarv. Ordet 'tangibly' skal derfor ses i forhold hertil og bruges for at adskille Verdensarvslistens fysiske udtryk inkl. den idé det repræsenterer (tangibly), fra konventionen fra 2003 om 'Safeguarding the Intangible Cultural Heritage'. Ud fra kriterium (VI) er det associationerne, der især lægges vægt på. Det vil sige, at der gives plads for at de immaterielle værdier kan rummes inden for Verdensarvslistens i øvrigt fysiske udtryk – dvs. traditioner, begivenheder, ideer, trosforhold etc. Derfor kan dette kriterium ikke stå alene, men kun anvendes i tillæg til et andet kriterium. Det er derfor vigtigt, at det i forhold til Kongebyen Nyborg - Parlamentsby og Residensstad - er helt klart hvilket kriterium, der er det første. Er det kriterium (II) eller (IV) eller (III)?

I forhold til kriterium (VI) argumenteres der i forslaget kun til associationer i forhold til Parlamentsbyen, hvilket vil sige, at det er håndfæstningen og Danehofinstitutionen der skal associere til en moderne vestlig samfundsindretning - og en begyndende europæisk parlamentarisme.

Sammenfattende kan det siges, at der i ansøgningen konsekvent benyttes ordlyden 'monument' om Kongebyen Nyborg, som fortrinsvis kalder på kriterium (IV), mens ansøgningen selv foreslår kriterium (II). Som i den først fremsendte ansøgning er nærværende reviderede ansøgning meget bred, hvorfor det er vanskeligt helt at få hold på, hvad det er, der ønskes indskrevet og under hvilke kriterier. Det er derfor også særdeles uklart, hvori det fysiske udtryk for 'important interchange of human values' kan findes. Er det i arkitekturen, i teknologien (kanalanlægget), landskabet eller i byplanen? Der er i ansøgningen for mange uklarheder til, at spørgsmålet om der er valgt det rette kriterium kan besvares klart.

5. Vurdering af autenticitet og integritet:

I World Heritage Center's vejledning "Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention" står der blandt andet angivet flg. vedr. autenticitet og integritet:

⁷ http://openarchive.icomos.org/435/1/Monuments_and_Sites_16_What_is_OUV.pdf, s. 33

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARK

CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

79. *Properties nominated under criteria (I) to (VI) **must** meet the conditions of authenticity.*

og

87. *All properties nominated for inscription on the World Heritage List **shall** satisfy the conditions of integrity.*

Autenticitet og integritet vurderes i denne sammenhæng på baggrund af Nara-dokumentets forståelse med udgangspunkt i hvilke attributter de tillagte værdier kommer til udtryk i.

Som også angivet i evalueringen i forbindelse med den første ansøgning forudser vi en række udfordringer i forhold til Nyborg Slot og by i analysen af autenticitet og integritet, herunder:

- Nyborg Slots udviklingshistorie og tidligere restaureringer
- Nyborg Slots planlagte byggeprojekter
- Nyborg middelalderbys bygningsmasse som den fremstår i dag
- Trafikåren, der løber tværs gennem middelalderbydelen og afskærer kirken fra kongens residens, og dermed slører "Kongeruten"
- Det begrænsede omfang af den og de bevarede fysiske materia og velbevarede attributter
- Dokumentationen i forhold til brugen og placeringen af Danehofsalen
- Udsagnet om Nyborg som Residensstad

Det er fortsat ICOMOS Danmarks indstilling, at Nyborgs slot, fortifikationer, kanalsystem, bystruktur og bygningsmasse ikke er enestående bevaret og dermed ikke udviser tilstrækkeligt Outstanding Universal Value.

Det vurderes ikke, at det fysiske vidnesbyrd, der resterer i Nyborg - selvom der foretages massive investeringer i genopretning af værdier - vil stå mål med de krav til autenticitet eller integritet som UNESCO stiller.

I vejledningen "Preparing World Heritage Nominations" fremgår det side 57 at, "A failure to make a convincing case for potential Outstanding Universal Value is one of the main reasons for the failure of nominations", og side 61 fremhæves det, at "The Operational Guidelines state that 'properties may be understood to meet the conditions of authenticity if their cultural values (as recognized in the criteria proposed) are truthfully and credibly expressed through a variety of attributes' (Paragraph 82)" og side 62 at "Authenticity is therefore a measure of how well attributes convey potential outstanding universal value. Authenticity can be compromised if the attributes are weak".

Vi gentager ICOMOS Danmarks udsagn fra den første evalueringsrunde om dokumentationen i forhold til at udvise Outstanding Universal Value: Et objekt, der har tabt sin autenticitet, kan ikke gennem en 'fortælling' eller "genopretning" få sin værdi tilbage.

6. Foreløbig vurdering af beskyttelsen:

Først og fremmest er det under alle omstændigheder enormt positivt, at Nyborg Kommune sætter kulturarven på dagsordenen og har fokus på dette i sin planlægning.

Dernæst er det et imponerende arbejde, der er lagt i det foreløbige udkast til "Kulturarvsmasterplan for Nyborg Kommune", som blev udleveret til ICOMOS Danmark ved besøget i Nyborg den 29. april d.å. Tilsva-

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

rende blev der på mødet fremvist eksempel på den database, der er under udarbejdelse, med kortlægning af byens huse og anbefalinger til genopretning, hvilket tegner til at være et yderst prisværdigt arbejde. På nuværende ansøgningstidspunkt er det dog uklart, hvad det indebærer for realiseringen af de sympatiske planer.

Som anført i ICOMOS Danmarks skrivelse af 1. maj 2018 vurderes Lokalplan 142 (bilag 13) som utilstrækkelig som beskyttelse i et potentielt verdensarvsområde. Det fremgår af den reviderede ansøgning, at denne afløses af nye lokalplaner i 2019. Det fremgår ikke på hvilke punkter, planen vil blive opdateret. Der nævnes en mere restriktiv tilgang i forhold til nybyggeri – men hvad med den eksisterende bygningsmasse?

Supplement til Lokalplan 142 (bilag 14) beskriver styrkelse af forretningslivet inden for afgrænsningszonen og mere aktive facader. Planen indeholder ikke retningslinjer i forhold til udformning af nye elementer eller hensyntagen til bevaringsværdige elementer.

Lokalplan 16 vurderes ligeledes at være begrænset i forhold til stillingtagen til den eksisterende bygningsmasse.

De to seneste lokalplaner, Lokalplan 281 og 282, omhandlende de nye projekter på Slots- og Biblioteksholmen, er omhyggeligt udført og rigt illustreret.

Kulturarvsmasterplanen var ikke vedlagt ansøgningen, den er som nævnt senere udleveret i fortryk, og den forekommer yderst central i forhold til vurdering af beskyttelsen. Ansøgningen beskriver at:
"Fokus er på de områder, der knytter sig til ovennævnte hovedfortællinger inden for afgrænsningen (jf. punkt 5), men der indgår også supplerende fortællinger, som ligger uden for afgrænsningen."

På nuværende tidspunkt er det ikke muligt at vurdere kulturarvsmasterplanen i forhold til beskyttelse af et verdensarvsområde i og med, at ICOMOS Danmark ikke kender planens retsvirkning.

For en aspirant til Verdensarvslisten – som starter med en ansøgning til Tenativlisten - er det ICOMOS DK's holdning, at det ikke er nok, at man prioriterer "at stramme op på beskyttelsespraksis de kommende år"- det enestående og det fysiske vidnesbyrd herpå skal også være der i forvejen.

Til sammenligning kan nævnes nationale eksempler på byer med en betydelig mere restriktiv bevaringspolitik, der har været eksekveret i mange år, f.eks. Dragør, Ribe og Varde, der alle har klare retningslinjer for butiksfacader, skiltning, markiser, lamper, bevaring af eksisterende vinduer og døre samt udførelse af nye, tage, tagvinduer, skorstenspiber, kviste, belægninger, hegnsmure etc. Her står lokalplanerne ikke alene, men følges af detaljerede vejledninger for borgere og forretningsliv.

På internationalt plan har andre byer på verdensarvslisten politikker og vejledninger for bygninger og gader inden for verdensarvsområdet, som er blevet håndhævet også før man blev optaget på listen. Således udviser bygningerne inden for Edinburghs *conservation area* individuelt en høj kvalitet i udformning og materialer ligegyldigt hvilken tid de er opført i og hvilke udskiftninger og ændringer, der er foretaget, og 75% af bygningerne inden for afgrænsningszonen er fredet. Ligesom bygningerne i Brügges, Wiens og Budapests respektive historiske centrum har været underlagt beskyttelsesplaner i mange år inden bydelen optages på verdensarvslisten, og dermed fremstår mere velbevaret end Nyborg gør. Tilsvarende eksempler kan der findes flere af på verdensarvslisten.

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

I forhold til vurdering af beskyttelse skal det gentages, at der er en uoverensstemmelse mellem at have igangsat et større nybyggeri indenfor den fortidsmindefredede del af ansøgningszonen og samtidig søge optagelse på Tentativlisten.

Vagtårnet indgår i ansøgningen som et af de bevarede levn, for hvad angår den nederste del. Men netop Vagtårnet påbygges en ny overetage, hvor det på nuværende tidspunkt er uklart for ICOMOS Danmark, hvorledes hensyn til det eksisterende forestilles gennemført. For den nye formidlingsbygning blev det på stedet forklaret, at hensynet til beskyttelsen udføres ved, at byggeriet funderes vha. pæle, der placeres udenfor og med hensyntagen til de arkæologiske fund, der er gjort.

7. Vurdering af den i ansøgningen angivne fysiske afgrænsning:

I forhold til ansøgningens hovedelementer vurderes afgrænsningen som adækvat.

8. Opsummerende konklusion:

Kongebyen Nyborg - Parlamentsby og Residensstad fremstår i dag med en - trods en omfattende bybrand i 1795 - velbevaret middelalderlig bystruktur og rester af et slot med aflæselige tidsperioder, omgivet af et senere fæstningsværk med volde og tilknyttet kanalsystem. Størstedelen af området har været fredet siden bygningsfredningslovens indførelse i 1918 og fra en historisk vinkel har slottet, byen og byens omgivelser stor national betydning.

Overordnet vurderes det dog ikke, at Nyborg lever op til kravene om Outstanding Universal Value (OUV).

Etablering af befæstede borge, forsvarsanlæg med tilknyttede byer foregik i hele Europa i 1200-tallet og Nyborg er derfor ikke exceptionel i denne forstand. I et videre ansøgningsforløb er reference til arkæologiske fund i Nyborg fra denne periode ikke tilstrækkeligt til at udvise OUV.

Der er enighed blandt historieforskere om, at Rigmøder / Danehof henholdsvis Herredage blev afholdt i Nyborg – men stedet var ikke et konsekvent valg, og der blev også holdt Danehof og Herredage andre steder i riget.

At Nyborg er Danmarks Riges Hjerter og rigets første hovedstad proklameres bredt i ansøgningen. Der er dog i forskningen forskellige meninger om denne påstand. Også selvom påstanden ville være korrekt skønnes forholdet i verdensarvssammenhæng at være utilstrækkeligt i forhold til at udvise OUV.

Det vurderes ikke, at det ansøgte kan leve op til UNESCO's krav om autenticitet og integritet. Dels i forhold til grad af velbevarethed, men også i forhold til problematiske gadegennembrud og nybyggerier inden for ansøgningens område.

Nyborg har ikke desto mindre en fascinerende og kompleks historie, der afspejler et tidsrum i den danske kongemagts og Danmarks historie som en regional politisk magtbase. Alle disse grene af historien gør Nyborg til et interessant sted. Det er dog først og fremmest af **national** betydning.

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARK

CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Nyborg har gennem tiden hellere ønsket at følge aktuelle byarkitektoniske strømninger end at lade sig dominere af de historiske spor af byens nationale storhedstid. Nøjagtig som det i dag giver sig udtryk ved den påbegyndte modernisering af Nyborg Slot. Her ville en omhyggelig udgravning, sikring og fremhævelse af de historiske/arkæologiske spor fra slottets storhedstid have haft større betydning med det mål for øje at stile efter en nominering.

Nyborgs historie og sporene af den er et stykke fascinerende danmarkshistorie både som et aflæseligt udtryk for en periode i dansk magtpolitik, og samtidig en fortælling om Nyborgs historie som et af nøglepunkterne i bestræbelserne for at holde øriget samlet hen over bælteerne.

Det er ICOMOS Danmarks indstilling, at "Kongebyen Nyborg – Parlamentsby og Residensstad" i Verdensarvssammenhæng repræsenterer 'mere af det som allerede er sikret' på listen. Der er allerede indskrevet emner der vedrører demokrati og tidlig statsdannelse. Der er allerede indskrevet byer med historiske centre knyttet til konger, kejsere, munke, arkitekter, trossamfund etc.

Som anført i vores bedømmelse finder vi Nyborg af stor betydning på nationalt plan, men ikke i en forstand der berettiger til optagelse på den danske Tentativliste med potentiale som fremtidigt objekt på Verdensarvslisten.

På vegne af den danske nationalkomités styrelse, ICOMOS Danmark

Formand for Styrelsen,
Camilla Løntoft Nybye

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARK

CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Slots- og Kulturstyrelsen
Arkitektur, Planlægning og Verdensarv, Center for Kulturarv
Fejøgade 1
4800 Nykøbing Falster
Att. Bolette Lehn Petersen

København den 1. maj 2018

Vurdering af indkomne forslag til tentativlisten til UNESCO Verdensarv

Nærværende skrivelse vedrører flg. forslag:

Nyborg Slot og by – Parlamentsby og Reformationshovedstad

Vurdering af om forslaget repræsenterer de/det væsentligste sted i Danmark i forhold til den værdi, der foreslås, eller om andre steder ville være lige så relevante:

Nyborg Slot og by foreslås til tentativlisten med en værdisætning relateret til samfundsdannelse. I beskrivelsen af emnet argumenteres der for, at Nyborg historisk set har spillet en central rolle som det sted, hvor det ganske spæde parlament mødtes i rejsekongedømmets tid og senere som reformationshovedstad og centrum for et protestantisk mønsterrige fra midten af 1500-tallet, hvilket trækker tråde til demokrati og velfærdsstat i dag.

Overskriften for det, der skal udfoldes som en Outstanding Universal Value (OUV) bliver derved dobbeltsidig hvilket gør forslaget en smule upræcist, idet der opstår spørgsmål om i hvilken forstand de to benævnelser er forbundet med hinanden, hvilken forbindelse der er til demokrati og især hvilken betydning der reelt skal lægges i ordet 'reformationshovedstad'.

Benævnelsen '**Parlamentsby**' knytter sig til rejsekongedømmet og historien om Nyborg som det sted, hvor kongen fra slutningen af 1200-tallet til begyndelsen af 1400-tallet oftest mødtes til forhandlinger med sin rådgivende forsamling af rigets bedste mænd, dvs. stormænd, adel og biskopper. I Erik Klippings håndfæstning fra 1282 kaldes forsamlingen på samme tid for et 'parlament' og et 'hof'. Heraf det samlende udtryk 'Danehof' som forhandlede om sager til rigets bedste og med lovstiftende konsekvenser. Danmark var på den tid et valgkongedømme og for at blive valgt måtte kongen underskrive en håndfæstning, som var den rådgivende forsamlings krav til kongen som forudsætning for, at de ville vælge ham til konge. Erik Klippings håndfæstning blev underskrevet i Nyborg. Valgkongedømmets tid var også et rejsekongedømme, dvs. forsamlingen havde ikke et fast mødested, men oftest mødtes Danehoffet på Nyborg Slot. Det sidste Danehof i Nyborg fandt sted i 1413 dvs. for mere end 600 år siden og der er ikke mange historiske kilder til, hvordan Danehofets møder reelt er foregået.

Der er dog almindelig enighed i forskningen om, at Danehoffet især har været knyttet til Nyborg slot.

I det andet led i værdisætningen benævnes Nyborg slot og by som '**Reformationshovedstad**'.

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Dette udtryk er i sig selv tvetydigt. Det er et sammensat ord der kan give indtryk af, dels at Nyborg var hovedstad i Danmark, dels at Nyborg var hovedbyen for reformationen i Danmark, og begge dele kan der stilles spørgsmålstejn ved. Ordet 'reformation' betegner et meget kompleks fænomen i udvikling af samfundsdannelse og europæiske kultur, hvorfor det kalder på præcisering af, hvad der menes, når det bruges i en ansøgning som denne.

Det anføres i forslaget, at Nyborg var residensstad fra 1525, altså opholdssted for landets regent, hvilket der dog iflg. forskning ikke er helt enighed om. Erik Bjerre Fisker skriver fx i en artikel om Nyborg Slot, at Frederik I, som oftest opholdt sig på Gottorp Slot, var blevet opfordret til at gøre Nyborg til residensstad, hvilket dog aldrig blev realiseret¹. Dog startede han en større ombygning af Nyborg Slot fra 1527. Christian III opholdt sig i lange perioder på Nyborg slot, men byen havde ikke fx universitet som andre hovedstæder i Europa og forhandlinger med rigsrådet skete også andre steder. Det fremhæves i forslaget og i den medsendte litteraturliste, at Christian III havde til hensigt at gøre Nyborg til hovedstad, men at valget i sidste ende faldt på København.

I forhold til benævnelsen 'Reformationshovedstad' begrundes forslaget til tentativlisten blandt andet med, at 'Kirkeordinansen' eller 'Den rette Ordinans', dvs. reguleringen af forholdet mellem kirke og stat med nyordning af kirken, fik sin endelige udformning på Nyborg Slot i 1539, og at Danmarks første lutherske kirkesogn (måske verdens første) blev oprettet på Nyborg Slot i 1535 med udstedelse af kollatsbrev til Drejøs sogn.

I den danske reformationshistorie har Nyborg som sted dog haft en ganske perifer betydning, og egentlig kun knyttet til kongerne, Christian II, som var født på Nyborg Slot og Christian III, som i perioder boede på slottet og fra 1550'erne startede en større ombygning af slottet og byen. Dvs. ca. 20 år efter han var blevet valgt til konge. Frederik d. I opholdt sig som anført på Gottorp Slot.

Reformationen var dog i udgangspunktet en længerevarende proces i Europa om reformer i Kirke og samfund, som begyndte længe før Martin Luther slog sine berømte 95 teser op på kirkedøren i Wittenberg og som fortsætter den dag i dag. Den europæiske reformationsbevægelse har lange rødder. Eksempelvis til England i 1300-tallet med John Wycliffes første bibeloversættelser til folkesprog. I forlængelse heraf fremhæver World Heritage Center (WHC) i sin antagelse af det retrospektive udsagn om OUV for Tjekkiets hovedstad Prag, at det intellektuelle miljø omkring universitet i Prag bidrog til udvikling af de tanker, der repræsenterede de første skridt i den europæiske reformation². Reformationen var først og fremmest en bevægelse 'nedefra', fra folket, og i Danmark var reformationen i høj grad en købstadsbevægelse.

Ved vurderingen af, om Nyborg repræsenterer det væsentligste sted i forhold til reformationen i Danmark, er der derfor andre byer, der er mere nærliggende. Først og fremmest Haderslev, Viborg, Malmø og København:

Forskningsmæssigt er der enighed om at angive den 30. oktober 1536 som den officielle dato for indførelse af den lutherske reformation i Danmark. Stedet for denne skelsættende begivenhed i landets historie angives til herredagen i København, hvor kongen mødtes med rigsrådet og repræsentanter for folket³. Resultaterne af dette møde blev nedfældet i en såkaldt *reces*, en ny grundlov for riget, hvor magtfordelingen mellem kirke og stat blev bestemt efter luthersk forbillede. Det er ved denne *reces* biskopperne gives skylden for borgerkrigen

¹ Fisker, E. Bjerre, 2010: *Nyborg Slot - bygningsarkæologiske undersøgelser*. I: Eliassen K, Fisker EB, Hædersdal E, Kristiansen P, Goral Krogh M, Vedsø, M. Red.: Bygningsarkæologiske Studier: 31.

² WHC/16/40.COM/8E.Rev, p.11

³ Se bl.a. Lausten, M. Schwarz, 1987: *Christian den 3. og kirken 1537-1559. Studier i den danske reformationskirke I*. Akademisk forlag: 9.

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Grevens Fejde, afsættes og kirkegodset lægges ind under kronen, ligesom patronatsretten overgår fra biskopperne til kongen, dvs. rettighederne til udnævnelse af præster og dermed udstedelse af kollatsbreve. Disse kollatsbreve viser, at forbindelsen til pavedømmet er skåret over.

Selve nyordningen af kirken mht liturgi og nye tilsynsførende biskopper overlader Christian III til en kommission af eksperter, som udarbejder et forslag til en 'Kirkeordinans' (eller 'Den rette Ordinans', som den rettelig hedder). Året efter *recessen*, dvs. august/september 1537, markeres reformationens endelige indførelse i Danmark ved en højtidelighed i Vor Frue Kirke i København. Her kroner og salver den fra Wittenberg tilkaldte Johann Bugenhagen kongeparret. Kirkeordinansen underskrives af kongen. Bugenhagen indvier 7 nye lutherske biskopper (superintendenter) og Universitetet genåbnes, nu som luthersk læreanstalt⁴.

I forslaget til tentativlisten angives Nyborg slot som stedet, hvor 'Den rette Ordinans' fik sin endelige udformning i 1539. Dvs. 3 år senere end den officielle dato. Samtidig kan det næppe være helt korrekt, at det skete på Nyborg Slot, idet der i selve teksten til ordinansen tydeligt står, at 'denne ordinans blev givet på Herredagen i Ottense (altså Odense) d. 14. juni 1539'⁵. Det er dog korrekt, at det var den endelige og danske udgave af 'Den rette Ordinans' der udkom der, men datidens officielle sprog var latin og derfor var den ordinans, der blev underskrevet i Vor Frue kirke i København i 1537 og markerede reformationens officielle indførelse i Danmark, affattet på latin.

Forud for den officielle markering i Vor Frue kirke i København i 1537 var der gået mere end 10 år, hvor reformatoriske tanker havde spredt sig i landet og en reformation var reelt blevet indført i flere byer. Haderslev var det første sted og det, fordi det var det sted den unge Christian var hertug, inden han blev valgt til konge som Christian III. Christian blev inspireret af praksis i de tyske fyrstedømmer, hvor den verdslige øvrighed, - altså fyrsten - tidligt begyndte at hævde sin reformationsret ved at overtage kirkestyret, udforme nye kirkeordninger, indsætte og afsætte gejstlige, regulere kirkens økonomi etc. Da Christian som Hertug fik overdraget Tørning Len i hertugdømmerne nedsatte han sig i 1525 på Haderslevhus og her gennemførte han en reformation efter luthersk forbillede og de tyske fyrsters praksis. En af de særlige ting han indførte, var netop et krav om, at præsterne for at kunne prædike skulle modtage et kollatsbrev fra hertugen selv, som garant for den rette lære⁶. Det tidligst kendte kollatsbrev fra Hertug Christians side er fra 1525⁷.

På samme tidspunkt, 1525, kom Johannittermunken Hans Tausen til Viborg og i 1529 blev der i praksis gennemført en reformation af ham her. Hans Tausen var blevet inspireret af reformatoriske tanker under sine rejser i Europa, og han er siden blevet kaldt 'den danske Luther'. Viborg var en af de vigtigste byer i middelalderen med et stort antal kirker og klostre, og her prædikede Hans Tausen bl.a. på torvet for folket og gav dem lov at synge danske salmer inde i klosteret, så hans klosterbrødre til sidst klagede over ham. I dag kan man kalde ham mediebevidst, for han brugte bogtrykkerkunstens nye opfindelse, små pamfletter, til at udbrede de nye tanker om synd og retfærdiggørelse og Guds nåde. Kongen, Frederik I, som ellers var en god katolik, havde trods alt en forkærlighed for de lutherske, og beskyttede Hans Tausen mod hans kritikere og gjorde ham til en slags kongelig konfessionarius. Hans Tausen blev senere en af de nye lutherske biskopper i Ribe^{8 9}.

Kirken hvor Hans Tausen prædikede blev senere revet ned, men i 1836 blev der i forbindelse med 300 års reformationsjubilæet i Viborg anlagt et haveanlæg til minde om Hans Tausen. Der blev oprejst en minde-

⁴ Op. cit.: 20-27.

⁵ <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/kirkeordinansen-14-juni-1539/#o1>

⁶ Op. cit.: 17-20.

⁷ Lausten, M. Schwarz 2011: *Reformationen i Danmark*. Anis:39.

⁸ Op. Cit.: 37ff

⁹ Svendrup, T., 1994: *Hans Tausen. Den danske Luther*. Fremad: 93.

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

støttede for Hans Tausen i Viborg udført af billedhuggeren H.E. Freund. I 1946 blev haveanlægget renoveret efter plan af C.Th. Sørensen og i 2004 blev der tilføjet endnu et nyt monument til 'Hans Tausens Minde', til minde om 475 år for Hans Tausen i Viborg udført af billedhugger og professor Bjørn Nørgaard.

Sidst var også Malmø, beliggende i de danske besiddelser i Sverige - Skåne, Halland og Blekinge - et væsentligt sted i forhold til reformationen. I 1529 udkom 'Malmøbogen'¹⁰ skrevet af den danske reformator Peder Laurentsen, der underviste ved den evangeliske præsteskole i Malmø og senere var medforfatter af 'Kirkeordinansen' af 1537. I 'Malmøbogen' redegøres der for, hvordan kirkeliv og socialvæsen allerede er blevet reformeret i Malmø. Centralt er indførelse af evangelisk prædiken, salmesang på dansk, afskaffelse af alle sakramenter på nær dåb og nadver, og et opgør med tiggermunkene. Efter fjernelse af de katolske institutioner må den verdslige øvrighed, altså bystyret, nu tage sig af undervisning og socialforsorg, og værdien af det beslaglagte kirkegods bruges derfor til oprettelse af skoler, til omsorg for syge og fattige og til præstelønninger¹¹.

Udover Hans Tausens Minde i Viborg, med haveanlæg, mindestøtte og skulptur af velrenommerede kunstnere, blev der i 1943 opstillet et reformationsmonument i København foran Bispegården i Nørregade og lige overfor Vor Frue kirke til minde om reformationen i Danmark. Monumentet er udført af billedhugger Max. V. Andersen og på soklen vises fire bronzerelieffer. Det ene viser Hans Tausen som prædikant i Viborg. Det andet viser mødet på Gammeltorv i København, hvor *recessen* af 30. oktober 1536 blev vedtaget. Det tredje viser en luthersk gudstjeneste og det sidste viser Johann Bugenhagen, der indvier de første 7 evangeliske biskopper (superintendenter) i Vor Frue kirke i København d. 2. september 1537.

Det vurderes derfor, at der er andre, mere væsentlige steder i Danmark end Nyborg Slot og by, der kan forbindes til den værdi om samfundsdannelse, som ordet 'Reformationshovedstad' hentyder til.

Forslaget fremstår som helhed meget bredt og kommer derfor til at virke en smule upræcist. Der henvises i forslaget til en del litteratur udgået fra Østfyns Museer, hvori ønsket om optagelse på Verdensarvslisten fremlægges åbent og hvor forskellige fokuspunkter benævnt 'Sværdet', Ånden' og 'Vejen' diskuteres. I nærværende forslag virker det, som om alle tre fokuspunkter er blandet sammen. Forslaget ville have vundet betragteligt i klarhed ved en enkelt formuleret værdisætning, hvori ikke både parlamentarisme, demokrati, reformation og fyrstemand blandes sammen.

Vurdering af hvordan stedet forholder sig til andre steder, der allerede er optaget på verdensarvslisten:

'Parlamentsby'

Forslaget har undersøgt sammenlignelige UNESCO-verdensarvssteder og selv konkluderet, at Nyborg er forskellig fra disse.

1) Thingvellir, Island, som med forbindelser til vikingetiden var parlamentarisk mødested frem til 1264. Der er bevaret arkæologiske spor på stedet og forslaget argumenterer for at stedet blev betragtet som landets hovedstad som siden har haft symbolsk betydning for den islandske befolkning. I Nyborg er selve det fysiske udtryk for parlamentets faste mødested bevaret i bygningen på slotsholmen og i middelalderbyen med fæstning og kanalanlægget.

¹⁰ Martin Schwarz Lausten: Peder Laurentsen i *Den Store Danske*, Gyldendal. Hentet 17. april 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=115137>

¹¹ Lausten, M. Schwarz, 2011: 61ff

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARK COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

2) Westminster, England, hvor parlamentet fra middelalderen oftest mødtes i Westminster Palace, men også andre steder. Parlamentet havde ikke fast mødetidspunkt og sted, som i Nyborg, men blev indkaldt af kongen. Forbindelsen til det middelalderlige centrum er ikke bevaret, da Westminster i dag ligger midt i en metropol. I Nyborg er Danehofsalen bevaret og ligger omgivet af det middelalderlige centrum.

3) San Marino Historic Centre og Mount Titano, som repræsenterer etableringen af et repræsentativt demokrati i uafbrudt kontinuitet siden 13. århundrede. San Marino er en italiensk bystat, der har bevaret sin selvstændighed som republik. I Nyborg er det repræsentative demokrati tæt forbundet med kongemagten og kongerigets historie (s.9).

Herudover er der sammenlignet med to UNESCO Memory of the World dokumenter: 1) Leon-dekretet fra 1188, ældste dokument om sammensætningen af et repræsentativt demokratisk parlament (Cortes). Det er dog ikke bevaret i original, - men gennem flere andre middelalderlige dokumenter. Stedet, hvor Cortes mødtes er ikke bevaret.

Magna Carta fra 1215, Englands grundlæggende frihedsbrev omhandlende frihed, lov og demokrati. Første vidnesbyrd om indskrænkninger i kongens beføjelser. Bevaret i 4 eksemplarer, men ikke knyttet til en parlamentsbygning.

Forslaget konkluderer selv at på baggrund af denne sammenligning er Nyborg slot og by det bedst bevarede eksempel på et fast mødested for et middelalderligt parlament og del af en bredere europæisk udveksling af tanker og ideer om styreformer.

I forhold til de nævnte steder forekommer det korrekt, at Nyborg er bedst bevaret. Ligesom ideen, om det vi i dag vil kalde et parlament, var et eksempel på en strømning i tiden, som også tog form i andre lande, fx det engelske parlament og Cortes i Spanien.

Hvorvidt det så endeligt kan fastslås, at Erik Klippings håndfæstning – hvor originalen ej heller er bevaret i original – lige netop blev underskrevet i Danehofsalen og hvorledes Danehoffet reelt er foregået (sidste Danehof fandt sted for over 600 år siden), vil uomgængeligt rejse spørgsmålet om Nyborg Slot kan hæve sig over de nævnte eksempler, og forholdet bør således undersøges nærmere.

'Reformationshovedstaden'

Der er sammenlignet med Luther mindesmærker i Eisleben og Wittenberg, hvor der argumenteres for, at *'hvis Wittenberg er den åndelige hovedstad for Reformationen, så er Nyborg den verdslige hovedstad som residensby for det protestantiske Europas mest magtfulde fyrste'* - Christian III. Og videre argumenteres der, at Wittenberg og Eisleben repræsenterer reformationsideernes opståen og udvikling, hvorimod Nyborg er stedet, hvor de omsættes til politisk praksis og får et fysisk udtryk.

Sammenfattende konkluderes det, at Nyborg vil kunne føje et nyt kapitel til historien om reformationen, da Nyborg som verdslig Reformationshovedstad synes at være det fineste kendte eksempel.

Det er en gentagen misforståelse i forslaget, at se Nyborg som verdslig. Det antages at det, der menes, nok snarere er at Nyborg må ses som det materielle og fysiske udtryk for reformationens ideer, hvilket der som anført også argumenteres for. Men dette gør det ikke til et verdsligt udtryk.

Eystein M. Andersen, norsk historiker og antikvar, beskæftiget med Verdensarv og ansvarlig ved indskrivningen af Rjukan-Notodden på Verdensarvlisten, skriver i en artikel i Fortidsminneforeningens Årbok 2015¹² om Trondhjems byplan, som har spor af katolsk tænkning.

¹² Andersen, E.M. 2015: *Cicignons katolske byplan for Trondhjem*. I: Fortidsminneforeningens Årbok. Oslo: 26-43.

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

I artiklen beskrives, hvorledes eftertidens analyser af arkitektur og byplanlægning i renæssancen og barokken ofte bliver forstået som sekulære størrelser¹³, hvor rationalitet og praktiske behov var styrende, ofte pga stedets topografi, og selve udformningen af en by var grundet i, at den skulle være æstetisk tiltalende for kongen. Eystein Andersen fremhæver kunsthistorikeren Rudolf Wittkower (1901-71) som den, der har skabt et alternativ til den gængse forståelse af renæssancen som verdslig. Wittkower var den, der henledte opmærksomheden på renæssancens genbrug af antikke elementer, som blev ændret ved at blive sat ind i en kristen ramme og derigennem ikke længere skulle forstås som rent sekulære størrelser. Kultur- og idéhistoriske studier om hvilke ideer, der ligger bag en byplans udseende, kan derfor bringe nye perspektiver frem. Fra reformationen og fremefter var religiøs identitet fremherskende størrelser og fandt vej ind i udformningen af arkitektur, landskabsarkitektur og byplanlægning. Middelalderlige ideer blev videreført og her blev jordiske byer i større og større grad set som udformninger af paradys på jord. Gadeplaner og rum var derfor mere end blot regulering og/eller æstetik og den teologiske indflydelse på byplanlægning tilføjede byerne transcendent kvaliteter. Teologiske temaer blev kombineret med nyplatonisk tankegods og førkristne ideer fx. fra Vitruvius. Den religiøse turbulens i årene op til reformationen og årene efter, bidrog til at forstærke ideerne med udbredt brug af talsymbolik og symbolsk repræsentation. *"Alt, også fortifikationer, ble en æstetisk jagt på perfektion i geometri og harmoni for at reflektere det guddommelige"*¹⁴ som en genopbygning af templet i Jerusalem eller forsøg på at bygge det himmelske Jerusalem på jord. Her blev kvadratet i protestantisk tankegang en foretrukken form, mens katolske byer var mere varierede.

Der er således nogle aspekter af Reformationshovedstaden, der i forslaget mangler belysning.

Sidst i forslaget er der sammenlignet med Wartburg i Tyskland - stedet hvor Luther oversatte Det nye Testamente til tysk. I forslaget sammenlignes Wartburg med Nyborg Slot, som det sted, hvor Johann Bugenhagen oversatte Den rette Ordinans til dansk og dermed godtgøres forbindelsen mellem Luther mindesmærker og Nyborg.

Det interessante ved Wartburg er dog ikke udelukkende tilknytningen til Luther, som ikke er den primære årsag til at Wartburg er indskrevet som UNESCO-site, men indskrivningen som et generelt kulturhistorisk mindesmærke, hvori Lutherfortællingen kun er en del.

I sammenfatningen for OUV beskrives Wartburg som et 'ideelt slot', som falder fint ind i omgivelserne og for en dels vedkommende indeholder rester af stor antikvarisk ælde, men derudover også indeholder en del rekonstruktioner fra 19. århundrede. Rekonstruktionerne retfærdiggøres herved pga. Wartburgs symbolske værdi for det tyske folks fortid og nutid. Som helhed står det som et monument over en kulturhistorie, der rækker ud i hele verden gennem tilknytning til Luther, Sankt Elizabeth og adskillige litterære ikoner, såsom Wolfram von Eschenbach.

Spørgsmålet om rekonstruktioner og autenticitet vil blive behandlet under punkt 5, men Wartburgs resterende slot fra 2. halvdel af 1200-tallet er betydningsfuldt i forhold til udførelse og ornamentation og repræsenterer en af de bedst bevarede sekulære konstruktioner fra denne periode.

Man kan derfor stille spørgsmålstejn ved, om ikke netop de værdier, der ses ved Nyborg Slot og by allerede er repræsenteret i Wartburg. Som et kulturhistorisk mindesmærke over det danske samfunds demokratiske rødder med resterne af et romansk palatium og en tiltænkt ny tilbygning, som vil fremstå som en fortolkning.

Wartburg er indskrevet under kriterium (iii): et enestående monument over feudalperioden i centraleuropa, og kriterium (vi): rig på kulturelle associationer, i særlig grad til Luther.

¹³ Op.Cit.:26

¹⁴ Op.Cit.:28

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARK

CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Vurdering af hvordan stedet forholder sig til andre steder, der er optaget tentativlister i andre lande:

I ansøgningen til tentativlisten anføres hvilke 'hovedikoner' der repræsenterer 'Reformationshovedstaden'. Heri nævnes bybefæstningen med vold, grav og tilhørende runddele, udbygget i 1550'erne med bastionære anlæg. De følgende 300 år udviklede fæstningsbyggeriet sig yderligere.

Tyskland har en del emner med politisk/religiøs/kulturel OUV på tentativlisten. Herunder flere Luther-mindesmærker fra de midt- og centraltyske områder, Sachsen-Anhalt, Bavaria, Thuringa. Disse danner med de allerede indskrevne Luther-mindesmærker i alt en seriel indskrivning med 18 emner. Emnerne repræsenterer tilsammen bygninger der enten er steder, hvor centrale ideer for den europæiske reformation blev udviklet og formet, andre bygninger er mindesmærker, f.x. Luthers fødested og dødssted, nogle er begge dele. Som serie betragtet former de udvalgte steder tilsammen et 'reformationens kulturlandskab'.

I den tilknyttede OUV beskrives de 18 udvalgte steder som de vigtigste steder i verden - og ikke kun for protestanter - for de mennesker og begivenheder, der stod bag den europæiske reformation.

Afsluttende står der i den samlede beskrivelse af OUV for "Luther memorials in Saxony-Anhalt, Saxony, Bavaria and Thuringia" på tentativlisten i Tyskland:

"The buildings represent the beginning of a chapter in human history characterised by a division between faiths in the Christian world which has continued to the present day, but which has also had an impact on entire countries and regions and has thereby contributed considerably to the diversity of our lives in terms of culture and the way in which we see the world. The Reformation embodies one of the most serious and lasting changes in the development of theology, church and society in Europe in early modern times. This has resulted in the emergence of Protestant national churches and sectarian-based territorial states."

I Danmark findes der som anført allerede mindesmærker for reformationens indførelse i Danmark både i Viborg og i København.

På den tyske tentative liste står bl.a. Johann Bugenhagens hus i Wittenberg. Spørgsmålet bliver derfor i hvilken grad det anses som en værdi, der ikke allerede er repræsenteret, at Johann Bugenhagen sad på Nyborg Slot og medvirkede til oversættelsen af 'Den rette Ordinans' i 1539. Med mindre man da kan se Nyborg Slot og by som det 19. emne i en transnational seriel indskrivning.

Foreløbig vurdering af den foreslåede kategori og de foreslåede kriterier (OUV):

Siden bygningsfredningslovens vedtagelse i 1918 har store dele af Nyborg været fredet, idet de allerede dengang havde en lang historie bag sig som mindesmærker af stor kulturel betydning. Først og fremmest blev Nyborg slot fredet, dvs. det resterende slotskompleks med kongefløjen mod vest og vagttårnet mod øst. Samtidig hermed blev også Nyborg Volde fredet, dvs. det resterende befæstningsanlæg med græsklædte og beplantede jordvolde, to porte og magasin samt den såkaldte Landport. Området omkring Nyborg Vor Frues kirke, forhuset af Nyborg præstegård fra 1400-tallet, samt forhuset af Korsbrødregården blev også fredet. Endvidere findes et rådhus beliggende Torvet 1, samt enkelte middelalderlige huse i bymidten. De centrale dele af Nyborg blev således allerede for 100 år siden udpeget med en stor kulturhistorisk betydning.

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Det vurderes derfor, at den kulturelle kategori er den rette. Dog kunne det overvejes om voldanlægget omkring byen og kanalsystemet ud til Kullerup Sluse, som er beskyttet som å og sø, eng, mose og skov, berettiger til kategorien 'Kulturlandskab'? Det samme kunne overvejes mht anlæggelsen af den kongelige dyrehave.

Hertil foreslås 'Nyborg Slot og by - Parlamentsby og Reformationshovedstad' indskrevet under kriterium (ii) og (vi).

Iflg. 'Operational Guidelines' skal **kriterium (ii)** "*Exhibit an important interchange of human values, over a span of time or within a cultural area of the world, on developments in architecture or technology, monumental arts, town planning or landscape design*". Dette betyder først og fremmest, at emnet skal udvise 'an important interchange of human values', ikke nødvendigvis at det både skal være indenfor arkitektur, teknologi, byplan etc. Jo bredere beskrivelsen er, jo vanskeligere er det derfor at få helt præcis greb om, hvilke punkter i kriterium (ii) ansøgningen drejer sig om. Er det udveksling af ideer indenfor arkitektur, teknologi, kunst, byplanlægning eller landskabsdesign? Man kunne se hele anlæggelsen af kanalsystemet som udveksling af ideer indenfor teknologi, - men det er ikke angivet i forslaget, hvorfra inspirationen er kommet fra.

Der argumenteres i forslaget for, at slottet, byen og kanalsystemet blev anlagt i ét greb allerede i 1200-tallet af Valdemar Sej, og at slottet i 12-1400-tallet var mødested for Danehoffet, hvor forhandlinger havde konsekvenser for lovgivning. Dette skal ses i sammenhæng med oprettelse af parlamenter også i andre europæiske lande. Men der argumenteres ikke for i hvilken grad oprettelsen af parlamenter har sat sit aftryk på udvikling af arkitektur, teknologi, monumentalkunst etc.

Det mest nærliggende vil derfor være at vurdere Nyborg slot og by i forhold til byplanlægning, idet der argumenteres for, at Nyborg Slot og by bliver udbygget og omformet af Christian III efter reformationens indførelse inspireret af renæssancens idealer om et fyrstespejl og iscenesættelse af den fyrstelige magt. Slottet i sig selv kan næppe som arkitektur betragtet siges at udvise '*important interchange of human values*'. Det er ikke nok, at der er et rum på slottet, hvor nogle mænd engang diskuterede. Det kan derimod byplanen. Udbygningen af byen i sammenhæng med slottet til et forsvarsværk og 'fyrstespejl' kan ses i sammenhæng med udveksling af ideer i Europa om, hvordan den gode fyrste forsvare sit område.

Hele ideen om et 'fyrstespejl', som bruges gentagne gange i løbet af forslagets argumentation, set i sammenhæng med et forsvarsværk og det første protestantiske kongerige, bør dog udvikles betragteligt, såfremt Slots- og Kulturstyrelsen ønsker forslaget på tentativlisten. Her er der måske et endnu udfoldet potentiale i forhold til '*important interchange of human values*'. Albrecht Dürers berømte værk '*Unterricht über die Befestigung der Städte, Schlösser und Flecken*' kunne måske bringes i spil her. Værket er skrevet i 1525 til Ferdinand I, bror til Karl V og andre fyrster. Værket kunne kaste et nyt lys over dateringen af Nyborg Slot's Østtårn, som er yngre end resten og bærer en indskrift fra 1549 af Christian III, ligesom det i øvrigt kunne undersøges hvilken betydning dette værk har haft i forbindelse med udveksling af ideer om, hvordan en fyrstelig residens sikres og et fyrsteligt forsvarsværk bygges.

Med hensyn til kriterium (ii) og udveksling af ideer ville det derfor være mere interessant at se Nyborg i dette lidt større perspektiv end blot som stedet, hvor Danehoffet holdt til engang for 600 år siden, men virkelig udvikle dette meget interessante og måske oversete aspekt ved Nyborg som nordens første protestantiske kongerige. Samtidig kunne der kastes lys over forslagets gentagne selvmodsigelse, som på den ene side ser Nyborg som en verdslig reformationshovedstad (s. 10) og på den anden side som centrum for et protestantisk mønsterrige (s. 11). Der er masser af religiøse spor i byen.

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Det virker som om forslaget har fået Anders Fogh Rasmussens 'Demokratikanon' fra 2008 galt i halsen som referencepunkt i ansøgningen og som der gentagne gange henvises til i forslagets tilknyttede litteraturliste og gentagne gange bringer demokratiet i spil som universel værdi placeret i Nyborg. Men når det sammenblendes med et ord som reformationshovedstad kommer forslaget ikke udenom at forholde sig til reformationen som en bevægelse, der også medførte en masse krig og ufred og var langt fra vores begreb om demokrati. Det er fint hvis Østfyns Museer vil satse på at formidle tanken om demokrati, men det vurderes at være for ubearbejdet i forbindelse med et emne, der søger optagelse på tentativlisten.

Ifølge Operational Guidelines skal **kriterium (vi)** '*... be directly or tangibly associated with events or living traditions, with ideas, or with beliefs, with artistic and literary works of outstanding universal significance*'. Ved dette kriterium skal hovedindtrykket associere til noget af 'outstanding universal significance', hvilket betyder, at der, til forskel fra at vurdere en arkitektonisk eller kunstnerisk kvalitet, skal det, der associeres til, have haft en betydning for en større gruppe mennesker. Det vil igen sige, at man ved brug af dette kriterium ser mere på betydningsfulde associationer, end på autenticiteten, som ellers er det stærkeste parameter ved en vurdering. Associationer er dog i sig selv tanker og ikke tredimensionelle fysiske udtryk, som er det eneste der kan optages på UNESCO's Verdensarvsliste. Derfor kan dette kriterium kun bruges i sammenhæng med et eller flere andre.

Det vurderes, at kriterium (vi) er det rette kriterium set både i forhold til Erik Klippings håndfæstning af 1282 som grundlag for at anskue Nyborg som parlamentsby og som mødested for Danehoffet med deraf følgende indvirkning på lovgivning med konsekvenser for en stor befolkningsgruppe, samt til reformationens indvirkning på samfundsdannelse og deraf universelle betydning for en stor gruppe mennesker, ikke kun i Norden, - men i hele Europa og i 1600-tallet også med konsekvenser for Nord-Amerika.

Der var dog også negative konsekvenser af reformationsbevægelsen, som var splittelse, uroligheder, vold, mord og borgerkrig. Disse fokuserer ansøgningen ikke på, hvorfor den demokratiske forbindelse mellem parlamentsby og reformationshovedsted, som forslaget konstant forsøger at etablere, som ovenfor nævnt ikke bliver helt troværdig. Oprettelsen af det første dansk-norske protestantiske rige har haft betydelige konsekvenser for det samfund, som vi kender i dag, men forbindelsen mellem Danehof, håndfæstning og nuværende velfærdsstat er langt fra overbevisende og alt for bred.

Såfremt en optagelse på tentativlisten kommer på tale bør kriterium (iii) derfor også overvejes. Da det er Nyborg Slot og by, der foreslås indskrevet og forslaget flere steder selv argumenterer for at se byen som et 'fyrstespejl' burde dette som ovenfor anført udvikles og tydeliggøres mere. Kriterium (iii) taler om at '*...bear a unique or at least exceptional testimony to a cultural tradition or to a civilization which is living or which has disappeared*'. Et fyrstespejl drejer sig ikke kun om iscenesættelse af fyrstemagten, men har den dobbelt-hed i sig, at den gode fyrste også har en åndelige magt, som troens forsvare. Et fyrstespejl er netop udtryk for, hvordan den gode kristne fyrste sørger for sit rige. Det dansk-norske Østersørige under ledelse af den første nordiske protestantiske fyrste kan ses som et imperium, en tradition eller ligefrem civilization, der nu er forsvundet. Dette er både enestående og af universel betydning, hvorfor det burde være hovedargumentet for en optagelse på tentativlisten og bør derfor udvikles yderligere indenfor flere kriterier.

Kriterium (i) er ikke relevant og heller ikke kriterium (iv), som skal vise et enestående eksempel på en bygningstype eller arkitektonisk ensemble, hvor vurderingen af autenticiteten vil være ekstra hård. Grundelementet i den tilbageværende vestfløj af Nyborg Slot er et fint eksemplar af et romansk palatium, som dog i øvrigt er en helt almindelig bygningstype for en Herregård i Danmark og Tyskland.

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Overordnet vurderes det at kriterium (ii) og (vi) er de rette kriterier, dog med overvejelse af at tilføje kriterium (iii) også.

Foreløbig vurdering af autenticitet og integritet:

De tilbageblevne bygninger på Nyborg Slot er et spændende bygningsarkæologisk studie, hvor man i bygningernes murværk og spor i landskabet kan aflæse skiftende stilperioder, bygningsforandringer og ændrede funktioner over tid. Det er et sted der i over 100 år har tiltrukket arkitekter og bygningsarkæologer og været underlagt studier og som fortsat har mange fortællinger, der fortsat kan udforskes.

Narrativiteten er med de mange forandringer gennem tid dermed høj og Voldanlæg, Kongefløj og Tårn er vigtige historiefortællere med deres særlige detaljer og karakteristika.

Begreberne "autenticitet" og "integritet" kan med Slottets historie i betragtning, danne grundlag for et helt studie i sig selv.

Forslaget konkluderer meget hurtigt, at anlægget er både autentisk og besidder en høj grad af integritet. Dette kan man naturligvis godt argumentere for ved en nærmere uddybning af begreberne. Men i dette tilfælde falder man hurtigt i konklusionerne "helstøbt", "velbevaret", "tilpasset" og derfor af "universel værdi".

Det ville styrke forslaget, hvis man bekendte kulør og slog på de forandringer, der er sket over tid som en betydningsfuld del af stedets historie i dag – også de forandringer, der skete under Clemmensen i starten af 1900-tallet. Til sammenligning kan nævnes fæstningsbyen Carcassonne, hvor det at Viollet-le-Duc, forestod en omfattende restaurering i sidste halvdel af 1800-tallet gør stedet til en vigtig brik i restaureringsfagets udvikling – og er ét af argumenterne for nu at befinde sig på Verdensarvslisten.

For hvad angår byen, fremstår selve byplanen og bebyggelsesstrukturen intakt og dermed autentisk. Men de mange uheldige forandringer, der er sket med bygningerne over tid kan ikke kvalificere sig til en definition af autentisk og besiddelse af integritet. Se uddybning herunder i afsnittet om beskyttelsen.

Den foreløbige vurdering af autenticitet og integritet bør i sidste ende vurderes på baggrund af Nara-dokumentets forståelse med udgangspunkt i hvilke attributter de tillagte værdier kommer til udtryk igennem. Det vil i denne sammenhæng sige 'Form and design', 'Material and substance', 'Use and function'. Hertil kommer andre faktorer vedrørende stedet og forskellige former for immateriel kulturarv.

For Nyborg som 'Parlamentsby' bør 'Danehofsalen' derfor undersøges særligt. Er formen og designet autentisk, hvor meget autentisk materiale er der i substansen i murværk og udsmykning i dette særlige rum. Hvordan kan det dokumenteres, hvad rummet har været brugt til og hvad bruges det til i dag?

Hvad har det været brugt til i de 600 år, der er gået fra det sidste Danehof blev afholdt til i dag?

For Nyborg som 'Reformationshovedstad' gør samme forhold sig gældende. Er afgrænsningen af en sådan størrelse, at de udpegede værdier er integreret i attributterne? Ja, men spørgsmålet er om 'Form og design' lever op til integritets- og autenticitetskrav? Ikke i forhold til afgrænsningen som set på kortbilag 5 b. Der er i dag ikke meget tilbage af Christian III's befæstning fra 1558. Der er ikke meget tilbage af slottet, stort set kun kongefløjen i vest og østtårnet. Strandporten er forsvundet og dermed en del af rigets hovedstrøg, som

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

også var kongens processionsrute gennem byen op til turneringspladsen. Hvilket igen var en del af 'Fyrste-spejlet'.

En moderne bygning fra 20. århundrede kompromitterer integriteten af byen som et 'fyrstespejl' ved at afskære sigtelinjen fra kirken op imod slottet. Se Bilag 3a: Luftfoto af Nyborg.

Det vurderes umiddelbart også, at spørgsmålet om attributten 'Use and Function' i forhold til Nyborg Slot er tvivlsomt. Det er mange år siden slottet har været i brug som kongebolig og der er i dag kun rester tilbage. I dag er der museum i vestfløjen, hvor en ny stor tilbygning skal give en udvidelse af formidlingsarealet. Det er ikke muligt at vurdere et endnu urealiseret forslag til en tilbygning, men såfremt man ser på samme kortbilag 3 a; Luftfoto af Nyborg, ville den nye tilbygning og forhøjelse af østtårnet være endnu et eksempel på en kompromitteret sigtelinje fra slot til kirke, et forhold som repræsenterer to vigtige parametre i en 'reformati-onshovedstad'.

Endvidere er det tvivlsomt om den forståelse af en levende kulturarv, som beskrevet på side 8 i forslaget, kan siges at leve op til autenticitetskravet i 'Use and Function'. I hovedsagen må man sige, at en bygning eller by lever op til autenticitetskravet, når den er i brug som det, den var bygget til. Evt. noget andet passende.

Alt kan jo iscenesættes i dag, som Danehofmarked, Nordiske Kampdage, Reformationsdage og Jul i den gamle Kongeby.

Forslaget, den medsendte litteraturliste og konkurrenceprogram til ny tilbygning svælger i ordet 'fortælling'. Og generelt er der her en manglende skelnen mellem historievidenskab og 'fortælling', som samtidig afspejler oplevelsesindustriens fremgang i forhold til UNESCO's erklærede forhold til Verdenskulturarv, som med baggrund i en videnskabelig tilgang skal dokumenteres i et udsagn om Outstanding Universal Value. Et objekt der har tabt sin autenticitet, kan ikke gennem en 'fortælling' få denne værdi tilbage.

Med baggrund i ovenstående betragtninger vurderes derfor både autenticitet og integritet som værende tvivlsomme.

Foreløbig vurdering af beskyttelsen:

I ansøgningen anføres flg. udsagn:

- *"Hele Nyborg Fæstning inklusiv voldstedet med alle eksisterende bygninger er fredet som fortidsminde. Det har haft en helt afgørende og stærkt konserverende indflydelse på bevaringen af Nyborg Slot og by, at hele voldanlægget blev fredet i 1918"*
- *"Hele middelalderbyen er udpeget som kulturarvsareal. Et kulturarvsareal er et kulturhistorisk interesseområde med skjulte fortidsminder, som betyder, at området er behæftet med en særlig bevågenhed, hvad angår nyanlæg mv."*
- *"Som det fremgår af ovenstående redegørelse er Nyborg Slot og by med kanalanlæg allerede for nuværende et rigtig godt beskyttet monument og har – for de centrale deles vedkommende – været det i 100 år."*
- *"Hele komplekset med Nyborg Slot og by med fæstningsanlæg og kanalsystem fremstår i dag meget velbevaret."*

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

Vi må desværre forholde os uenige i disse udsagn. For samtlige gader indenfor afgrænsningszonen gælder det, at man med tydelighed kan aflæse, at "beskyttelse", "konserverende" tilgang og "særlig bevågenhed" ikke har været gældende procedurer i rigtig mange år i Nyborg, og postulatet om "velbevaret" derfor må betvivles.

En gennemgang af bygningerne inden for afgrænsningszonen er et studie i et enormt omfang af uheldige facadeløsninger. Relativt få antal huse har bevaret de oprindelige vinduer, og størstedelen af alle de mange udskiftede vinduer er konsekvent udført med indstukne hængsler, et stort antal med aluminiums lister, ligesom der også er et pænt udvalg af termoruder, kraftige sprosseopdelinger, pålmede sprosser, forkert dimensionerede rudemål, ligesom plasticvinduer også er repræsenteret.

Ligeledes er aluminiums lister også rigt repræsenteret på yderdøre, kviste fremstår med kraftige flunke fuldt zinkbeklædt, der findes et rigt udvalg af Veluxtagvinduer mod gadesiden, og gadernes belægningsmateriale er triste set i kulturarvssammenhæng. Igennem det sidste halve århundrede er der endvidere opført en lang række nybyggerier og infill-huse i afgrænsningszonen. Mange af disse er ikke – ud over deres placering - udført med følsomhed eller forståelse for den omgivende kontekst.

Lokalplan nr. 142 angiver en række retningslinjer for Bevaring. For nogle af de punkter, som har væsentlig betydning for helhedsindtrykket indenfor afgrænsningszonen, gælder bestemmelsen kun for "fredede bygninger og bygninger med høj bevaringsværdi". Da størstedelen af bygningerne i afgrænsningszonen har middel bevaringsværdi anses dette som problematisk.

Et eksempel er vinduer, hvor det står angivet:

*"Vinduer i fredede bygninger og bygninger med høj bevaringsværdi skal udføres som koblede rammer eller med forsatsruder. * Vinduer i den øvrige bebyggelse kan udføres med termoruder, hvis de udformes som de oprindelige vinduer."*

Sidste sætning er selvmodsigende og ikke tilstrækkelig set i et bevarings- og beskyttelsesperspektiv. For at undgå pålmede eller uheldigt dimensionerede sprosser, alulister etc. bør man for bygninger opført før 1970 være konsekvent og foreskrive vinduer af træ med enkeltglas monteret med kitfals og ægte sprosser i udvendige rammer. Indenfor et potentielt verdensarvsområde bør alle bygninger behandles i det ydre som var de fredede.

Hvis en by skal nå niveau af verdensarvspotentiale kræver det således en langt mere restriktiv tilgang til beskyttelse og bevaring. De mange ændringer indenfor afgrænsningszonen er en stor svækkelse i helhedsindtrykket af stedet, og der er tale om svækkelser, der er sket over en lang årrække. Forbedring af disse forhold vil kræve massive økonomiske investeringer i genopretning af byens værdier.

Det fremgår ikke af ansøgningen om den planlagte Kulturarvsmasterplan har til hensigt at genoprette de værdier, der er gået tabt, ved at medtage en plan for genopretning af de bygningsmæssige uheldige indgreb, der er foretaget gennem tiden i afgrænsningszonen.

For hvad angår Nyborg Slot er dette uden tvivl et anlæg af væsentlig betydning, og voldanlægget, Kongefløjens og Tårnets bygningskroppe er bærere af en høj historisk og kulturel værdi.

Med Clemmensens restaurering i 1919-24 blev Kongefløjen i et vist omfang ført tilbage til dens storhedstid, nemlig til 1500-tallet, hvor Christian III gennemførte massive investeringer i byen og slottet. Selvom denne tid har haft enorm betydning for både byplan og fæstningsanlæg, og Kongefløjen formidler en lang række historiske spor og detaljer, kan dele af bygningens autenticitet dog diskuteres. Det er f.eks. dokumenteret at materialer under Clemmensens restaurering er nedtaget fra ét sted og genopført på et andet. Dette er i dag

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
NATIONAL COMMITTEE OF DENMARK

CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES
COMITÉ DU DANEMARK

DEN DANSKE NATIONALKOMITÉ

også en vigtig fortælling om stedet, men kan dog alligevel rejse spørgsmål om bygningernes originalsustans.

Der er pt. planlagt et stortilet projekt på Nyborg Slot. Dels skal Slottet istandsættes, dels skal der opføres en moderne formidlingsbygning og Vagttårnet skal påbygges med en overbygning, der kobles sammen med formidlingsfløjen. Dette ambitiøse indgreb vil – til trods for ord som ”tiltrængt”, ”sikre for eftertiden”, ”autentisk”, ”minimale indgreb”, ”respekt for omgivelserne”, ”hensyn til det gamle” – være et markant indgreb i det fortidsmindefredede anlæg.

I forhold til vurdering af beskyttelse, er der en kraftig uoverensstemmelse mellem at have så storstilede ambitioner for nybyggeri på stedet og samtidig søge optagelse på Tentativlisten.

Foreløbig vurdering af afgrænsningen:

På kortbilag 5a viser forslaget det udpegede områdes afgrænsning.

Kortet viser Nyborg by indtil 1558 som en fuldt udbygget fæstningsby med voldgrave forbundet med kanal og Ladegårdssø. Fæstningsbyen omkranser Valdemar Sejrs oprindelige borganlæg/Nyborg Slot, middelalderby, kirkeby, fyrstespejl, hovedstrøget gennem byen fra kongens skibsbro/strandport til landporten.

De øvrige kortbilag fra 5b-e viser byens bufferzone, kanalsystem med bufferzone, samt fredninger og beskyttelseslinjer for både by og kanalsystem.

Bufferzonen omkring Nyborg slot følger i hovedsagen den beskyttelseszone der i forvejen gælder for området som fredet fortidsminde.

Forslaget er vedhæftet et luftfoto af 'Fyrstespejlet', som i hovedsagen omfatter slottets resterende vestfløj samt østtårnet beliggende på resterne af Nyborg voldanlæg, overfor 'turneringspladsen' på adressen Torvet 1. Dvs. 'fyrstespejlet' ses kun som en lille del af byen, hvor man i henhold til vurderingen af foregående punkter evt. kunne betragte hele byen som et 'fyrstespejl'.

Afgrænsningen vurderes foreløbigt adækvat.

På vegne af den danske nationalkomité's styrelse, ICOMOS Danmarks

Afsendt af formand for Styrelsen,
Camilla Løntoft Nybye

OVERFREDNINGSNÆVNET

Slotsmarken 15 BJ/ic
2970 Hørsholm
Telefon 45 76 57 18

Skov- og Naturstyrelsen
Slotsmarken 13
2970 Hørsholm

Den 16.11.89
J.nr. 2578 F/89

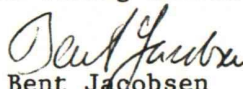
Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen

17 NOV. 1989

Vedr. udvidelse af politistation ved Nyborg Slot.

Til orientering fremsendes en kopi af Overfredningsnævnets skrivelse af dags dato til Justitsministeriet, Slotsholmsgade 10, 1216 København K.

Med venlig hilsen

Bent Jacobsen
viceformand

cc.: Fredningsnævnet for Fyns Amts Sydlige Fredningskreds.

Fyns Amt, Landskabsafdelingen.

Nyborg Kommune.

Danmarks Naturfredningsforening.

Rigsantikvaren.

Skov- og Naturstyrelsen.

Sammenslutningen for Bygnings- og Landskabskultur, Colbjørnsonsvej 4,
5000 Odense C.

Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomité for Nyborg
v/Jørgen Ranum, Skaboeshusevej 148, 5800 Nyborg.

Miljøministeriet

Skov- og Naturstyrelsen

J.nr. SN 6112-0382
Akt. nr.

Bil. 1

OVERFREDNINGSNÆVNET

Slotsmarken 15 BA/ic
2970 Hørsholm
Telefon 45 76 57 18

Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Den 16.11.89
J.nr. 2578 F/89

Fredningsnævnet for Fyns Amts Sydlige Fredningskreds har den 19. januar 1989 i medfør af naturfredningslovens § 53 (beskyttelseslinien omkring jordfaste fortidsminder) meddelt Justitsministeriet tilladelse til at opføre en ny politistation i Nyborg på et areal i Stendamsgade over for Nyborg Slot. Fredningsnævnets afgørelse er påklaget til Overfredningsnævnet af Danmarks Naturfredningsforening.

Efter de foreliggende oplysninger er sagens baggrund følgende:

Politiet i Nyborg har til huse forskellige steder i byen, herunder i ting- og arresthuset Stendamsgade 7-11, der ligger i en ret kort afstand fra voldgraven ved Nyborg Slot. Politiets lokalebehov og det ønskelige i, at politiet samles i én bygning, har bevirket, at Justitsministeriet i mere end 20 år har arbejdet med planer om opførelse af en tilbygning til ting- og arresthuset.

Med henblik herpå har ministeriet i 1969 og 1976 erhvervet 3 bebyggede nabejendomme og siden 1971 ladet et arkitektfirma udarbejde forskellige forslag til den påtænkte tilbygning. I 1978 forelagde ministeriet sagen for Boligministeriet, Byggestyrelsen, der tiltrådte byggeplanernes fortsættelse. I 1979 anmodede ministeriet Nyborg Byråd om tilladelse til at udvide ting- og arresthuset, og flere bebyggelsesforslag blev forelagt kommunen. I 1982 anmodede ministeriet kommunen om at udarbejde et forslag til lokalplan, som gav mulighed for en tilbygning i overensstemmelse med det valgte projekt.

Miljøministeriet, J. nr. SN

17 NOV. 1989

Akt. nr.

Byggeprojektet blev godkendt af byrådet på dets møde den 18. juni 1984, og byrådet besluttede samtidig at udarbejde et lokalplanforslag til ændring af lokalplan nr. 16 for Nyborg bykerne, vedtaget endeligt af byrådet den 1. september 1980. Der fremkom ingen indsigelser mod lokalplanforslaget, som byrådet den 17. juni 1985 vedtog endeligt som lokalplan nr. 34 for et område ved Blegdamsgade/Stendamsgade.

Af den redegørelse, der medfulgte lokalplanforslaget, fremgår, at det omhandlede byggeri ville medføre nedrivning af bebyggelsen på de af Justitsministeriet erhvervede naboejendomme til ting- og arresthuset. Denne bebyggelse blev fjernet i 1986, og der fremkom derved et frit udsyn fra Nørrevoldgade mod slottet.

I lokalplanens § 13 er det anført, at lokalplanområdet er beliggende inden for en afstand af 100 m fra Nyborg voldanlæg, og at tilladelse til byggeri m.v. derfor tillige skal godkendes af fredningsmyndighederne, jf. naturfredningslovens § 53. Under behandlingen af ansøgningen om byggetilladelse, indgivet af arkitektfirmaet på Justitsministeriets vegne, anmodede kommunens tekniske forvaltning den 8. december 1988 fredningsnævnet om den nødvendige godkendelse og bad om hastebehandling af sagen, så fredningsnævnets svar kunne være kommunen i hænde senest medio januar 1989. Fredningsnævnet besluttede herefter den 19. januar 1989 med 2 stemmer mod én at meddele dispensation fra naturfredningslovens § 53 til gennemførelse af byggeriet som anført.

Danmarks Naturfredningsforening har påstået fredningsnævnets afgørelse ændret til et afslag. Foreningen har navnlig gjort gældende, at den ansøgte nye bebyggelse vil fremtræde uharmonisk og meget dominerende over for Nyborg Slot, og at byggeriet bryder med den igangværende byrestaurering i overensstemmelse med det eksisterende miljø. Foreningen har iøvrigt fremhævet, at tilbygningen vil blive opført næsten på kanten af den nuværende voldgrav og delvis på et opfyldt areal, så en retablering af voldgraven forskertes.

Danmarks Naturfredningsforenings klage er støttet af bl.a. Rigsantikvaren og forskellige bevaringsforeninger.

Justitsministeriet har påstået fredningsnævnets afgørelse stadfæstet. Tilbyg-

ningen er nødvendig for en løsning af lokalebehovet for Nyborg politi og tiltrådt af Folketinget ved bevillinger på finanslovene for 1987, 1988 og 1989. Det er vigtigt, at politiet er centralt placeret i byerne, og det er en stor fordel, at placeringen sker i umiddelbar nærhed af arresthuset. Opførelse af en ny politigård vil blive væsentligt dyrere end den projekterede om- og tilbygning, hvis totaludgift på finansloven for 1989 er opgjort til 28,8 mio. kr. Tilbygningen er projekteret under vidtgående hensyn til stedets miljømæssige og historiske værdier, og der vil ikke blive behov for yderligere udvidelser. De bygninger på naboejendommen, som Justitsministeriet lod fjerne i 1986, forhindrede udsyn til slotsanlægget fra Nørrevoldgade og en lang strækning af Stendamsgade. Tilbygningen berøver ikke udsigten i nær samme grad og vil blive den eneste bebyggelse omkring slotssøen, der er særlig tilpasset det historiske anlæg.

Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, der for fredningsnævnet udtalte sig imod det omhandlede byggeri, har for Overfredningsnævnet udtalt, at fredningsnævnets afgørelse blev accepteret, fordi den nye bebyggelse dog måtte anses som en forbedring i forhold til situationen før nedrivningen af den ældre bebyggelse, og fordi der ifølge Justitsministeriet ikke vil blive behov for senere udvidelser.

Fyns Amt og Nyborg Kommune har anbefalet en stadfæstelse af fredningsnævnets afgørelse.

I sagens behandling, herunder besigtigelse og offentligt tilgængeligt møde, har deltaget 9 af Overfredningsnævnets 11 medlemmer.

Overfredningsnævnet skal udtale:

Nyborg Slot er Danmarks eneste bevarede kongeborg fra middelalderen. Slottet og slotsanlægget er velbevaret og fremtræder markant i bybilledet.

Uanset den arkitektoniske værdi af en tilbygning i overensstemmelse med det foreliggende projekt, og selv om der ved facadeudformningen er tilstræbt harmoni med de historiske omgivelser, findes tilbygningen at ville fremkalde en samlet

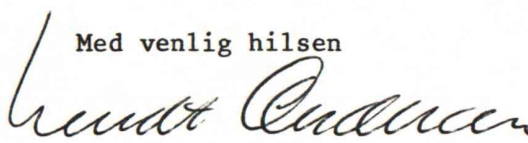
kompakt bygningsmasse, som er vanskeligt forenelig med hensyn til slottets fremtræden i bybilledet. Hertil kommer, at tilbygningen agtes opført med en beliggenhed indtil et par meter fra den nuværende voldgrav og til dels på et opfyldt areal, som tidligere har udgjort en del af voldgraven.

Hensynet til omgivelserne for de enestående fortidsminder på stedet, som er genstand for beskyttelsen efter naturfredningslovens § 53, må tillægges større betydning end hensynet til at muliggøre en varig løsning af politiets behov for lokaler i overensstemmelse med det forståelige ønske om at samle politiets funktioner. Den påtænkte tilbygning kan derfor ikke tillades opført. Det kan ikke føre til andet resultat, at Justitsministeriet efter erhvervelsen af naboejendommene til ting- og arresthuset har ladet den ældre bebyggelse på disse ejendomme nedrive i forventning om at kunne opføre tilbygningen.

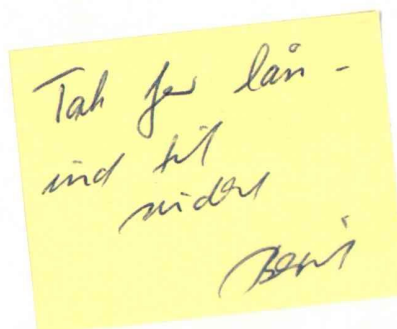
Fredningsnævnets afgørelse af 19. januar 1989 ændres derfor til et afslag på ansøgningen om dispensation fra naturfredningslovens § 53.

Overfredningsnævnets afgørelse er truffet med 7 stemmer mod 2. Mindretallet har lagt vægt på, at tilbygningen i sig selv bevirker en ret ringe begrænsning af det nuværende udsyn fra Stendamsgade mod slottet, og at dette frie udsyn først blev tilvejebragt i 1986 ved fjernelsen af den ældre bebyggelse langs gaden. Selv om der er tale om et enestående fortidsminde, har mindretallet på denne baggrund fundet, at de samfundsmæssige hensyn, der bærer dispensationsansøgningen, burde føre til, at den ansøgte dispensation meddeles. Mindretallet har derfor stemt for at stadfæste fredningsnævnets afgørelse.

Med venlig hilsen

Bendt Andersen
overfredningsnævnets formand

Tak for lån -
ind til
midt
Bent

»GODT, vi har Overfredningsnævnet!«

Tirsdag, den 10. oktober om eftermiddagen lød dette hjertesuk fra en kvindelig borger på torvet i Nyborg.

Og der var noget om snakken. På disse billeder fra Nyborg kan man se hvorfor.

På det første billede ser man til højre Nyborg Slot. Det er Skandinaviens ældste kongeborg, et enestående og velbevaret bygningsværk fra 1171, der hver dag beses og beundres af masser af nyborgensere og tilreisende turister. Slottet er omgivet af den 700 år gamle voldgrav, som man ser midt i billedet. Uden Overfredningsnævnet ville slottet væ-

GODT VI HAR OVERFREDNINGS- NÆVNET

Overfredningsnævnet
sikrede Nyborg Slot

re blevet vandaliseret af en påtrængende nabo.

På den anden side af billedet, på kanten af voldgraven omkring slottet, ville Justitsministeriet nemlig opføre en stor, moderne, tre etager høj politigård. På grund af pladsmangel på stedet ville man gerne lægge den nye politigård helt ud til vandet, ja, endda ud på en gammel opfyldning i voldgraven, foran den røde bygning, som er den nuværende Nyborg Politigård.

De sagkyndige var enige om, at dette ikke var nogen god ide. Rigsantikvaren tog i kraftige vendinger afstand fra projektet. Også Miljøministeriets fortidsmindekontor, der via naturfrednings-

Foto: Erik Thomsen/Biofoto.

loven er tillagt opgaven at beskytte fortidsminderne i Danmark, rådede fra. Og kommunen anviste gerne en anden beliggenhed, idet borgmesteren erklærede, at økonomiske grunde ikke skulle være en hindring for en flytning. Men kommunen kunne i det gode samarbejde, man havde med Justitsministeriet, ikke nægte ministeriet at bygge klods op af kommunens nationale fortidsminde, hvor ministeriet så gerne ville bygge.

Heldigvis er fortidsminder og deres omgivelser beskyttet af naturfredningsloven, og det betyder, at fredningsnævn/Overfredningsnævn på domstolslignende vis skal tage stilling til sådan et byggeprojekt. Det var en vanskelig sag for fredningsnævnet, og man blev i nævnet ikke enige. Til sidst gav man dispensation fra loven ved en flertalsafgørelse.

Men den sagkyndige vurdering forekom velbegrunderet, og virkningen af det ønskede byggeri ville blive voldsom. Som man kan læse her ved siden af, bad Rigsantikvaren derfor om, at sagen blev anket, så den kunne prøves ved den højere instans, som det er almindeligt i et retssamfund. Det ville Miljøministeriet dog ikke gøre, efter at man igen havde drøftet sagen med Justitsministeriet. Derfor blev sagen anket til Overfredningsnævnet af Danmarks Naturfredningsforening.

Det andet billede er fra Overfredningsnævnets grundige og offentlige behandling af sagen. Her står Overfredningsnævnets medlemmer på stedet sammen med Justitsministeriets repræsentanter tidligere på dagen, den 10. oktober, og vurderer virkningen af det ønskede byggeri. Forud for besigtigelsen havde Overfredningsnævnet modtaget et omfattende skriftligt materiale fra sagens parter, og besigtigelsen blev fulgt op med et møde i fuld offentlighed på Rådhuset i Nyborg. Blandt deltagerne var foruden Overfredningsnævnet repræsentanter for Justitsministeriet, for de kommunale myndigheder, Rigsantikvaren, Naturfredningsforeningen, Lokalkomiteen, en række lokale og landsdækkende bevaringsfore-

Af Bo Leth-Espensen
Planlægnings- og
fredningsmedarbejder
i Danmarks Natur-
fredningsforening.

Foto: Jens Baagøe/Fyns Presse foto.

Dette skrev Rigsantikvar Olaf Olsen til Miljøministeriet og til Danmarks Natur- fredningsforening:

...» jeg må fastholde, at den nye bygning vil få en urimeligt dominerende beliggenhed i forhold til slotsbanken. Der vil efter min opfattelse her ved ske en helt uforsvarlig forringelse af det historiske miljø omkring det middelalderlige slot, der både af historiske, æstetiske og topografiske årsager måtte kunne forventes at blive forkånet for en så påtrængende nabo. Som fremhævet i min udtalelse af 6. f.m. er Nyborg Slot vor eneste bevarede middelalderlige kongebolig, og jeg kan tilføje, at både slottes egne bygningshistoriske kvaliteter og de mange historiske bygninger med beskedne dimensioner, som netop denne del af byen rummer, bør anspore til den yderste tilbageholdenhed med opførelsen af bygningskomplekser, der ved deres bygningsmasse giver sig til at konkurrere med slottet.

Jeg må herefter indstille til Danmarks Naturfredningsforening og Skov- og Naturstyrelsen at anke den trufne afgørelse til Overfredningsnævnet.

ninger, pressen og adskillige interesserede borgere fra Nyborg. Synspunkterne blev lagt grundigt frem og uddybet.

Herefter afgjorde Overfredningsnævnet sagen endeligt: med et stort flertal - 7 mod 2 - sagde man nej til byggeriet.

Ial sin enkelhed viser dette forløb, hvordan en sag kan gå i hårdknude for alle myndighederne, lige fra kommunen til ministerierne. I så tilfælde bliver der brug for en uafhængig, domstolslig-

nende institution, der leder trådene ud og tager sin stilling på grundlag af de reelle værdier i sagen. Det giver naturen og fortidsminderne her i Danmark en retssikkerhed, som de har brug for, når deres tarv skal afvejes over for andre, ofte påtrængende interesser.

Blandt de forslag, som miljøminister Lone Dybkjær har fremsat til offentlig debat, er nedlæggelse af fredningsnævne og Overfredningsnævnet. Siden 1917 har disse uafhængige domstolslignende nævn afgjort sager efter naturfredningsloven. Heriblandt sager, der som historien fra Nyborg, trods god vilje og sagkundskab hos myndighederne er løbet af sporet.

Ifølge miljøminister Lone Dybkjær skal disse sager nu fuldstændigt overføres til kommune, amt og ministerium. De samme myndigheder, der ikke ville benytte sig af deres muligheder efter loven til at redde kongeborgens omgivelser.

Dette finder Danmarks Naturfredningsforening er uforsvarligt. Det vil i mange tilfælde kunne betyde, at særlige værdier går tabt. Derfor har foreningen i sin udtalelse om lovforslagene blandt andet sagt:

- at de uafhængige fredningsnævn bør videreføres, og
- at man fortsat må have mulighed for at anke sager om natur- og kulturværdierne bevarelse til en særlig domstol, der skal være uafhængig og landsdækkende.

Historien om Kongeborgen i Nyborg er et eksempel, der sammen med billeder derfra viser hvorfor.

1/1990

natur og miljø

13. december 2018
Sagsnr. 18/05105 / NMK-503-
00179
Klagenr. 1002032
KlageID: 304759

**Lukkebreve
i sag om dispensation fra fortidsmindebeskyttelseslinjen til slotsbyggeri etape 2 i Nyborg Kommune**

Miljø- og Fødevareklagenævnet har den 24. maj 2018 modtaget en klage fra Foreningen for Nyborgs Forskønnelse over Nyborg Kommunes afgørelse af 26. april 2018 om dispensation fra fortidsmindebeskyttelseslinjen efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2, jf. § 18, stk. 1, til slotsbyggeri etape 2 på matr. nr. 238, Nyborg Byggegrunde, beliggende Slotsgade 34, 36 og 38, 5800 Nyborg.

Nyborg Kommune har i mail af 10. december 2018 meddelt Miljø- og Fødevareklagenævnet, at kommunen ophæver afgørelsen af 26. april 2018 for så vidt angår forholdet om fortidsmindebeskyttelseslinjen. Kommunen har begrundet ophævelsen med, at den trufne afgørelse er ugyldig, idet kommunen ikke har haft lovhjemmel til at træffe afgørelse om tilstandsændringer på det fredede fortidsminde Nyborg Slot. Kommunen har hertil bemærket, at det er Slots- og Kulturstyrelsen, som skal træffe afgørelse om dispensation til slotsbyggeriet etape 2 i henhold til museumslovens § 29 j, jf. § 29 e.¹

Klagesagen er hermed uaktuel. Miljø- og Fødevareklagenævnet foretager sig herefter ikke yderligere i sagen, og sagen lukkes.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales som følge heraf.

Thomas Steensen
Stedfortrædende formand

**MILJØ- OG
FØDEVAREKLAGENÆVNET**
Toldboden 2
8800 Viborg

Tlf. 72 40 56 00
CVR-nr. 37795526
EAN-nr. 5798000026070
nh@naevneneshus.dk
www.naevneneshus.dk

¹ Lovbekendtgørelse nr. 358 af 8. april 2014 af museumsloven.

Til
Miljø- og Fødevareklagenævnet
digitalt indgivet via klageportalen

København, den 16. juli 2019

KLAGE OVER “Dispensation til bygge- og formidlingsprojekt på Nyborg Slotsholm”, Slots- og Kulturstyrelsens journal nr.: 19/04739, meddelt 18. juni 2019 af Slots- og Kulturstyrelsen som svar på den med fuldmagt fra Slots- og Kulturstyrelsen af arkitekt MAA, adj. professor Lars Juel Thiis, Cubo Arkitekter A/S pr. 29. maj 2019 indsendte “ansøgning om dispensation til ændring i tilstanden af Nyborg Slotsholm, fredningsnummer 3718:35, matr.nr. 227a, 235, 236, 237, 238, 239, 240a, 240b, 418a, 7000bs, Nyborg Bygrunde, Nyborg Kommune”.

Den landsdækkende forening, Kultur & Arv har med dyb bekymring på den danske kulturarvs vegne modtaget underretning om de af fredningsmyndighederne (Slots- og Kulturstyrelsen) meddelte tilladelser til omfattende ændringer af tilstanden på det fredede fortidsminde Nyborg Slot.

Kultur & Arvs videnskabelige råd har sagligt vurderet ansøgningsmaterialet og de meddelte afgørelser, og konklusionen er entydig: Slots- og Kulturstyrelsens såkaldte *“bygge- og formidlingsprojekt”* vil medføre et irreversibelt, ødelæggende indgreb i det fredede fortidsminde. Kultur & Arv påklager på denne baggrund med indeværende skrivelse Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet, idet det formodes, at Miljø- og Fødevareklagenævnet i lyset af tidligere principielle nævnsafgørelser og den meget restriktive praksis på området vil ændre den vidtrækkende dispensation til et afslag.

Kultur & Arv arbejder som almennyttig forening for at beskytte natur og miljø, idet foreningen har særligt fokus på kulturarven, som den manifesterer sig i kulturlandskabet og i det byggede og levede miljø. Foreningen har noteret, at den meddelte afgørelse vil medføre en mærkbar, visuel påvirkning af hele det fredede fortidsminde og det enestående, voldomkransede købstadsmiljø, hvori det indgår. Kultur & Arv noterer tillige, at dispensationen helt uhørt beskriver ødelæggelser såvel over som under jorden.

Museumsloven dikterer entydigt, at der ikke må “foretages ændring i tilstanden af fortidsminder” (§29, litra e), men at kulturministeren i særlige tilfælde kan dispensere (§29, litra j). Kultur & Arv skal i den henseende bemærke, at det er særligt beskæmmende, at det er selveste landets øverste antikvariske myndighed, Slots- og Kulturstyrelsen (og dermed kulturministeren), der både har iværksat og nu tilladt dette

bygge- og formidlingsprojekt og de heraf afledte voldsomme indgreb. Mon det virkelig var denne definition af "særlige tilfælde", der var intenderet, da lovgiverne vedtog dispensationsbestemmelsen?

Statens fremfærd i det sårbare anlæg er ikke bare overraskende, den er aldeles uden fortilfælde. Beslutningen markerer nu et klart og uopretteligt brud med 100 års bevaringspraksis i Danmark og medfører en svækkelse af fredningsinstrumentet og en væsentlig risiko for præcedens i fremtidige sager, ikke mindst hvor der kunne ønskes gennemført lignende *formidlingsprojekter*.

Sammen med naturbeskyttelsesloven og bygningsfredningsloven udgør museumsloven et urokkeligt værn om vor fredede fortidsarv. Dette tredobbelte fredningskompleks svækkes mærkbart ved de nu meddelte tilladelser og dispensationer efter museumsloven og bygningsfredningsloven.

Den påklagede afgørelse i henhold til museumsloven, der er underskrevet af specialkonsulent, arkæolog Marianne Rasmussen Lindegaard, Slots- og Kulturstyrelsen, er uforenelig med myndighedernes hidtidige, restriktive praksis og giver anledning til største faglige undren og endda direkte tvivlen om myndighedens saglighed og redelighed i behandlingen af den aktuelle sag.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet gøres opmærksom på følgende klagepunkter, som Kultur & Arv forbeholder sig retten til at uddybe og supplere, idet der ikke er tale om en udtømmende, men alene en foreløbig, liste:

Som Kultur & Arvs uafhængige, videnskabelige råd skriver om afgørelsen, er det "hævet over enhver tvivl, at det aktuelle projekt ikke kan gennemføres uden at bryde med hidtidig praksis og gribe ødelæggende ind i den samlede fortidsmindefredning på Nyborg Slotsholm".

- Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.

Det er ikke på noget tidspunkt blevet belyst i en transparent og fagligt oplyst proces, om det ville være muligt at etablere de ønskede formidlingsfaciliteter på alternative placeringer, der friholder slotsholmen for tilstandsændringer. Således er det ikke hinsides enhver tvivl, at der foreligger et særligt tilfælde.

- Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.

Det er ikke under inddragelse af den højeste fagkundskab i en transparent og fagligt oplyst proces blevet klarlagt, om det overhovedet er forsvarligt at bygge på Nyborg Slotsholm.

- Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.

Afgørelsen strider imod tidligere nævnsafgørelser vedrørende byggeri ved det fredede fortidsminde Nyborg Slot og andre fredede fortidsminder.

- Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.

Afgørelsen er behæftet med graverende, faktuelle fejl.

- Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.

Afgørelsen er upræcis.

- Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.

Afgørelsen giver lov til at beskadige, gennembryde og fjerne ruiner og faste konstruktioner.

- Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.

Afgørelsens begrundelse i formidlingshensyn alene kan ventes at skabe præcedens og bane vejen for lignende vidtrækkende og ødelæggende projekter ved og i statslige såvel som privatejede fortidsminder.

- Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.

Slots- og Kulturstyrelsen har ikke taget initiativer til at afdække, om løsningen vitterligt er den rette. Henset til Nyborg Slots vigtighed burde man i en transparent og demokratisk proces på et fagligt oplyst grundlag have diskuteret og afdækket, om den valgte løsning vitterligt er den rette, herunder med skyldig konsultation af fagkunds-kaben og indhentning af det danske bevarings- og fredningsmiljø's synspunkter. Dette er ikke sket.

– **Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.**

En svækkelse af fredningsinstrumentet vil mærkbart komplicere en forsvarlig varetagelse af Danmarks kulturarv fremadrettet.

– **Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.**

Der gives tilladelse til at bygge massivt ovenpå fortidsmindets ruiner og fredede bygninger.

– **Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.**

Der gives tilladelse til at bygge massivt ovenpå fortidsmindets ruiner og fredede bygninger, uden at der foreligger beregninger af, om disse kan holde til en sådan behandling.

– **Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.**

Bygge- og formidlingsprojektet er ikke reversibelt.

– **Alene af denne grund bør dispensationen ændres til et afslag.**

Kultur & Arv finder det—med bred tilslutning fra det danske frednings- og bevaringsmiljø—fagligt uforsvarligt at gennemføre projektet på det nuværende grundlag, ikke mindst af hensyn til risikoen for præcedens i lignende sager.

Der er i de forgangne måneder fra centralt hold til forsvar for projektet gentaget flere faktuelte forkerte oplysninger, hvad angår projektets udførelse, nænsomhed og reversibilitet. En faglig kompetent granskning af projektets arkæologiske forudsætninger vanskeliggøres væsentligt af, at de arkæologiske undersøgelser, der nævnes i afgørelsen ikke på tidspunktet for dennes meddelelse var afsluttet og gjort tilgængelige for offentligheden. Endelig skal gentages, at det er særligt begrædeligt og betænkeligt, at så vidtrækkende afgørelser og dispensationer gives af rigets øverste antikvariske myndighed til brug for samme myndigheds gennemførelse af et projekt, der vil medføre et unødigt, irreversibelt indgreb, der ikke er sagligt belyst eller begrundet.

Kultur & Arv forbeholder sig retten til at substantiere ovenstående synspunkter og yderligere underbygge og uddybe sin klage, der fremsendes som et foreløbigt dokument.

Sagen har principiel karakter!

På kulturarvens vegne,

NIELS-KNUD LIEBGOTT
Bestyrelsesmedlem i Kultur & Arv

*Tidl. museumsdirektør ved
De Danske Kongers Kronologiske
Samling på Rosenborg og
Amalienborg, fhv. konstitueret
rigsantikvar, middelalderarkæolog,
m.m.*

CATHARINA COLLET
Næstformand i Kultur & Arv

*Tidl. formand for bevarings-
organisationen Europa
Nostra i Danmark og
næstformand internationalt,
m.m.*

FREDERIK SIEMSEN
Formand for Kultur & Arv

Kommentarer til den af Slots- og Kulturstyrelsen givne:

Dispensation til bygge- og formidlingsprojekt på Nyborg Slotsholm (af 18. juni 2019 - Jour.nr.: 19/04739)

Styrelsen har med ovennævnte givet tilladelse til en lang række markante ændringer af fortidsmindet Nyborg Slot gældende for såvel bevarede bygninger og bygningslevn som terræn og jorddækkede arkæologiske levn. **En gennemgang af dispensationsskrivelsen viser imidlertid adskillige graverende faktuelle fejl samt en tendentiøs udlægning af til rådighed stående data.** Dette dokument er ikke en udtømmende kritik af projektet, men alene nedslag i den særligt graverende del af dispensationen, idet det er hævet over enhver tvivl, at det aktuelle projekt ikke kan gennemføres uden at bryde med hidtidig praksis og gribe ødelæggende ind i den samlede fortidsmindefredning på Nyborg Slotsholm.

Kommentarerne er udfærdiget af MOGENS VEDSØ og KIRSTIN ELIASSEN, middelalder- og bygningsarkæologer, som et led i arbejdet af Det Videnskabelige Råd under Kultur & Arv.

Ad. Dispensationens omfang:

Af ovennævnte skrivelser indledende hovedafsnit – **Afgørelse** – fremgår, at der gives tilladelse til:

- Opførelse af pælefunderet nybygning som ny nordfløj og kommende udstillingsfløj. Herunder etablering af kælderkonstruktion i nybygningens øst del og ledningsføring samt kloakering under udstillingsfløjen.
- Opbygning af ny ringmur på eksisterende østmur.
- Opbygning af ny ringmur på sydlig del af slotsholm.

De her givne tilladelser er interessante af flere årsager. Bl.a. fremføres i afgørelsen at **”kun de forhold, der eksplicit er angivet i afgørelsens tekst er omfattet af dispensationen.”** Hurtigt udregnet giver dette – ud fra de tre punkter ovenfor, at slottet efter udbygningen består af to fløje (den bevarede vestfløj og en ny udstillingsfløj i nord) samt to ringmursmarkeringer henholdsvis mod øst, på begge sider af det store tårn, og mod syd overfor den nye udstillingsfløj. En gennemlæsning af den uddybende tekst i dispensationen viser imidlertid en ganske anden virkelighed. Udstillingsfløjen er ikke bare en fløj, men en bygning opført opad en genskabelse af slottets nordre ringmur. Hermed er antallet af ringmure steget til tre. Ingen af disse ”ringmure” har imidlertid karakter af ringmure. Dels indeholder de alle en række rum, fortrinsvis til servicefunktioner, dels overstiger de betragteligt bredden af de oprindelige ringmure – op til to en halv gange – mest markant i nord, hvor muren i forvejen var meget bred grundet tilføjelsen af en kraftig, ydre skalmur i Chr. IIIs regeringstid. De tre bygningsdele kan herefter, både brugs-, udformnings- og dimensionsmæssigt, kun karakteriseres som selvstændige bygninger: fløje. Styrelsen (og sandsynligvis tillige ansøgeren) er da også klar over dette misforhold, idet der konsekvent i den følgende tekst tales om det ”firfløjede anlæg”.

Af dispensationsskrivelsen fremgår endvidere helt centralt:

”I fald projektet ændres, eller der i tegningsmaterialet indgår (del-)elementer, der ikke er angivet i **nærværende afgørelses tekst**, vil ændringen kræve godkendelse eller egentlig

dispensation forud for iværksættelse. Forholdet gælder i særdeleshed for ændringer, der angår bygningens ydre (**herunder dimensioner**).” (Fremhævninger ved forf.).

Allerede begrundet i det her fremførte burde projektet afvises, idet dets omfang som ovenfor beskrevet med de ekstra bygninger langt overstiger det, der faktisk er omfattet af tilladelsen i dispensationsskrivelsens hovedafsnit ”Afgørelse”.

Ad. Direkte kontakt mellem gammelt og nyt murværk:

Kulturminister Mette Bock har i 2018 fra Folketingets talerstol, som svar på en forespørgsel, lovet projektets kritikere, at der **ikke** ville blive bygget ovenpå gammelt murværk. Spørgsmålet er så, hvorledes dette løfte tolkes i dispensationsteksten.

Umiddelbart aktuelt i denne sammenhæng er fire områder: 1. Udstillingsfløjens nordvestre hjørne. 2. Udstillingsfløjens østende. 3. Østre ”ringmur” på begge sider af det store tårn. 4. Den planlagte forhøjelse af det store tårn.

1. Om forholdene i det nordvestre hjørne skriver Slots- og Kulturstyrelsen, at der skal bygges på eksisterende murværk. Dette fremgår både af dispensationsskrivelsens tekst og af et bilag ved ingeniør Søren Jensen af 11. juni 2019. Eneste fysiske adskillelse mellem nyt og gammelt murværk er et lag murpap indlagt i fugen. Dette er ydermere ikke indlagt som beskyttelse af det historiske murværk, men udelukkende for at forhindre opstigning af fugt i det nye murværk. Beskrivelsen af det heraf nødvendiggjorte arbejde skæmmes af en meningsforstyrrende fejl i dispensationens tekst, idet der tilsyneladende ikke kendes forskel på for- og bagside af Chr. IIIs skalmur. Konsekvensen heraf, er at der rent faktisk står i dispensationen, at der med håndkraft udgraves for nye fundamenter **bag** skalmuren. Her er som bekendt den middelalderlige ringmurs fundament placeret!! Fejlen er uden forbehold overtaget af Slots- og Kulturstyrelsen fra ingeniør Søren Jensens anførte bilag; om den kan føres længere tilbage, er uvist.
2. I udstillingsfløjens østende udgraves til en ny, støbt kælder(!), hvis østre afgrænsning placeres over en lang, bevaret strækning af den østre ringmur. Herom anføres (i Søren Jensens bilag), at der **på** muren udlægges et ”ultratyndt lag vasket sand (og) herpå udlægges et lag geotekstil”. Umiddelbart herover opmures med klinkbrændt tegl og betonfundamentsblokke.
3. ”Der forventes ikke fysisk kontakt mellem fundamentskonstruktionerne og fortidsminderne”, anfører dispensationen (s. 33)! Ikke desto mindre fremføres i det følgende afsnit, at projektet ”ønsker at forhøje den eksisterende nord-sydgående østlige ringmur ved at opmure direkte på de eksisterende mure.” Murene, heraf en hel del som murkerne, står bevaret i 6-10 skifters højde; hovedparten af østfacen er et resultat af Mogens Clemmensens restaurering af muren. Her planlægger man at fjerne to skifter af det restaurerede murværk i østfacaden. Oven på muren udlægges et tyndt lag sand og geotekstil, og de lavest liggende partier opfyldes med lecanødder. Herover udstøbes et 200 mm tykt selvbærende betondæk, der skal danne basis for de planlagte bygninger ovenpå. Vestkanten må formodes at skulle bæres af et konventionelt fundament, mens der ikke er redegjort for den østre kant, der vel næppe skal stå synlig i facaden
4. Konstruktionsprincipperne ved den planlagte 9-meters forhøjelse af det store tårn præciseres ikke, blot anføres det, at disse er svarende til de ovennævnte. Det fremgår af vilkårene for dispensationen, at ”der må ikke være direkte fysisk kontakt mellem fortidsminder og nyt murværk eller nye konstruktionsdele.” Udlægning af et lag murpap

ændrer ikke det faktum, at både forhøjelsens stålkonstruktion og den ydre murede, 9 m høje skal, vil blive opført direkte ovenpå tårnet og bæres af tårnets historiske murværk.

Herefter bør enhver påstand om, at der ikke bygges på gamle mure forstumme, idet det klart fremgår, at eneste adskillelse mellem nyt og gammelt er enten et lag pap eller et "ultratyndt" lag sand.

Ad. Projektets angivelige hensyn til fortidsmindet.

Hele området, hvor der arbejdes, er, som bekendt, klassificeret som fortidsminde -- og fredet. Det er et stort problem i denne henseende, at dispensationen flere steder betegner de påtænkte byggearbejder som hensynsfulde i forhold til fortidsmindet. Begrebet "fortidsminde" må i denne sammenhæng være defineret meget smalt, nemlig udelukkende som "faste fortidslevn", dvs. fundamenter, murværk mm.

Uanset hvilken definition, man anlægger, kan byggearbejderne i dispensationen ikke med nogen saglig begrundelse kaldes hensynsfulde overfor fortidsmindet.

Til gengæld er der givet tilladelse til en omtrent fuldstændig gennemgravning af de berørte områder, hvilket har medført væsentlige tab af kulturlag, fyldskifter mm.. Arkæologi er, som bekendt, en destruktiv videnskab, men her har undersøgelseernes omfang formentlig langt oversteget, hvad der nogen sinde ville være blevet tilladt i forbindelse med en forskningsudgravning. Undersøgelserne er tilladt med henvisning til byggeprojektet.

I forbindelse med opførelsen af udstillingsfløjen opereres med begrebet "respektafstand" - defineret som 300 mm - til fortidsminder, dvs. faste levn. Boring af 600 mm huller med henblik på udstøbning med beton i så begrænset afstand fra arkæologiske objekter må give anledning til den dybeste faglige undren og bekymring.

Langt værre er, at dispensationen gør klart, at der tilsyneladende intetsteds er foretaget undersøgelser af stabiliteten i det murværk, der skal berøres af ovennævnte nybyggeri. Om forhøjelsen af det store tårn meddeles lakonisk (s. 37): "Slots- og Kulturstyrelsen, Center for Kulturarv (Fortidsminder) vurderer umiddelbart, at de bevarede dele af den oprindelige mur har en tilstrækkelig bæreevne til med de foreslåede konstruktionsprincipper at bære en nybygget tårnforhøjelse. Muren er oprindelig bygget til at bære en massiv konstruktion." En forudgående undersøgelse af bæreevnen burde være en selvfølgelig forudsætning for en dispensation til forhøjelsen. Ligeledes burde den bygningsarkæologiske undersøgelse være afsluttet og indrapporteret som grundlag for en sagsbehandling. Det er den ikke. Tårnets murværk udviser i dag talrige svagheder. Østfacaden er i vid udstrækning skalmuret, og facadens sammenhæng med kærnen er uvis (adskillige murankre taler deres tydelige sprog). Tilsvarende er tårnrummets østvæg for den øverste halvdels vedkommende skalmuret i en halv (muligvis en hel) stens tykkelse, og den er tilsyneladende uden forbindelse til det bagved liggende murværk. Heller ikke spørgsmålet vedrørende et hensyn til den oprindelige indgang i tårnets nordvesthjørne umiddelbart under nuværende murkrone er der taget stilling til! Den er helt forbigået i materialet. Det vil kræve ganske særlige og omfattende indgreb i dette murparti, hvis det skal kunne bære både en stålkonstruktion og en ydre murskal. Der gives altså dispensation til en forhøjelse af tårnet med nyt murværk mm., mens undersøgelsen af, om det gamle murværk overhovedet kan bære, er udsat til umiddelbart forud for anlægsarbejdet. Man kunne måske have den tanke,

at denne rækkefølge ville vanskeliggøre en aflysning af projektet, i fald der er problemer med bæreevnen, ligesom man må befrygte, at problemet i stedet kunne blive løst ved endnu mere vidtgående dispensationer.

Ovenstående er blot én lokalitet, hvor sådanne bekymringer gør sig gældende. Hvorledes forholder det sig med bæreevnen af de inddragne dele af østre ringmur – ikke mindst i forbindelse med anlæggelsen af kælderen i udstillingsfløjens østende? Dette ses intetsteds undersøgt, for at det kan indgå i beslutningsprocessen angående dispensationsbeslutningen.

Også den nye bro fra Torvet til Slotsholmen er problematisk. Der er ikke skabt tilstrækkelig arkæologisk viden om forholdene i voldgraven som forudsætning for placering og udformning af en ny bro. Væsentlig mere problematisk er linjeføringen forbi det store tårns østfacade og rundt om sydøsthjørnet. Her passerer et af de nok mest følsomme arkæologiske interesseområder. To zwinger-mure udgående fra tårnets østhjørner i østlig retning afløstes successivt af to brohoveder. Et større, ældre brohoved, hvorover et noget mindre, yngre. Det ældre fik allerede i middelalderen, formentlig grundet dårlig fundering og blød bund, alvorlige sætningsrevner, idet østfacaden begyndte at skride ud i voldgraven. Denne udskridning fortsatte, om end i mindre grad, grundet frilæggelsen under den arkæologiske udgravning. Også det yngre brohoved viste sig ustabil og blev opgivet senest i renæssancen. Ovenpå disse fortidsminder skal en ny bro funderes på støbte betonplader: "De mange ruiner omkring landfæste og brohoved på Slotsholmen vil blive beskyttet af tre pladefundamenter, der udstøbes over de oprindelige brofundamenter af granit. Under alle pladefundamenter vil der blive udlagt et sandlag, der danner respektafstand til den oprindelige brokonstruktion" (s. 48). Her forbigås ganske det faktum, at der er bevaret murværk, om end i stærkt svækket tilstand, i mere end halvanden meters højde. Der ses i ovenstående citat hverken hensyntagen til eller nøjere kendskab til det bevarede, meget komplekse murværk, hvis bæreevne ikke er vurderet endsige undersøgt, hvilket må betragtes som dybt bekymrende. Hvordan sikrer man sig, at der ikke sker yderligere skader på dette?

De meget omfattende arkæologiske udgravninger på Slotsholmen blev igangsat som en nødvendig forudsætning for projekteringen af slotsprojektet. Det skulle synes indlysende, at disse undersøgelser var afsluttede og afrapporterede forud for beslutningsprocessen. Dette er imidlertid ikke tilfældet, idet de seneste tilgængelige beretninger er fra 2014. I dispensationsskrivelsen refereres flere steder til resultater af undersøgelsen, udført efter 2014; disse er åbenbart ikke færdigbearbejdede og er ikke bragt til offentlighedens kendskab. Herved vanskeliggøres, om ikke umuliggøres, en saglig, kompetent efterprøvning af projektets arkæologiske forudsætninger.

Ad. Byggearbejdets angivelige reversibilitet.

Projektets klare præmis har været, at det skal være fuldstændig reversibelt. I klar tale betyder det, at tilføjelser ikke må ødelægge noget, men kan rulles tilbage og derved efterlade fortidsmindet fuldstændig, som det var, før man gik i gang. Det synes åbenlyst, at vi allerede er hinsides dette stadie.

Hvorledes fjerner man moderne, kompakt og tungt murværk af tegl og betonblokke, der kun er adskilt fra historisk murværk af et ultratyndt lag sand og en fiberdug, uden at beskadige det underliggende fortidsminde? Hvorledes fjernes henved 100 søjler af beton og stål boret dybt ned i fortidsmindet uden alvorlige skader på tilgrænsende fundamenter, kulturlag

mm.? Svaret synes indlysende – det kan man ikke. Indgrebet er umuligt at fjerne på arkæologisk forsvarlig vis.

Og ødelæggelserne er ikke begrænset til en evt. afmontering af det nye projekt. Slots- og Kulturstyrelsen kan ikke gennemføre projektet uden, at flere af de omtalte betonsøjler kommer i direkte kontakt med, gennembryder eller kræver fjernelse af fortidsdateminder. Som trumf vil man fjerne to stykker af fundamentet til Chr. IIIs ringmur. Dette er et påviseligt opgør med generationers myndighedspraksis fra en myndighed, der normalt administrerer restriktivt af frygt for præcedens.

Ad. Dispensationsskrivelsens tendentiøse og misvisende ordvalg og brug af fagtermer:

At skrivelsens ordvalg generelt er positiv over for slotsprojektet, er naturligt, sagens omstændigheder taget i betragtning. Intetsteds udtrykker Styrelsen betænkelighed ved indgrebet. Dette forpligter imidlertid til en høj grad af præcision. Når udstillingsfløjen betegnes som "den nybyggede lette træbygning" (s. 6), kan dette kun opfattes som et forsøg på at vildlede læseren. Faktum er, at bygningen er opført på henved 100 betonsøjler og jernpæle til bæring af en betonfundering i form af et sammenhængende, selvbærende dæk. Desuden omsluttet bygningen mod såvel nord som øst af murværk, ligesom gårdfacaden næppe er udført af træ alene. Om udstillingsbygningen er anført, at den svarer til de "lette bygninger, som er dokumenteret fra flere historiske perioder" og som tidligere lå langs nordre ringmur. Dette er direkte usandt, idet der her er udgravet og dokumenteret en stor, kraftig muret bygning, der anføres at være fra 1200-tallet, som af omfang har svaret til den omtrent jævaldrende palatieføj som nu indgår som en del af den bevarede vestfløj på indersiden af den vestre ringmur. Denne nordfløj er ydermere senere i middelalderen forlænget mod vest.

Det må ligeledes opfattes som et forsøg på at bibringe læseren et indtryk af omhyggelighed i sagsbehandlingen, når fjernelsen af en enkelt fundamentsten i fundamentet under det nedrevne Stranges Tårn (s. 11-14) tidligt i dispensationen over tre sider omtales og illustreres så detaljeret, som tilfældet er. En række tilsvarende, men mere omfattende, tiltag længere henne er kommenteret langt mindre omhyggeligt. Endelig bør eksempelvis fremhæves det væsentligt mere omfattende indgreb, hvor man to steder vil gennembryde og fjerne(!) 1m x 1m af granitfundamentet til Chr. IIIs ringmur (s.16) samt tilsyneladende tillige fjerne noget teglstensmurværk. Dette store indgreb omtales på blot relativt få linjer, og uden at man samtidig klart angiver, at arbejdet vil blive udført meget tæt på de sidste rester af et af nordsidens flankeringstårne.

Hvis projektets forudsætninger skal kunne bedømmes sagligt, må dispensationsskrivelsens indhold forventes at være utvetydigt ned til mindste detalje. Et afdækket trappetårn i det såkaldte koblingsområde mellem udstillingsfløjen og vestfløjen benævnes først "Det ældre trappetårn (1400-tallet)" (s. 28) og omtales derpå i samme afsnit som "det romanske trappetårn". Den romanske stilperiode afsluttes, som bekendt, i sidste halvdel af 1200-årene. Den givne formulering er omtrent ordret overtaget fra et bilag af arkitektfirmaet 'Vilhelmsen, Marxen og Bech-Jensen' af 29.05.2019 (s. 3). Kilden til oplysningen her kan ikke umiddelbart identificeres, og fejlen i sig selv er vel også af mindre betydning. Til gengæld er det dybt beskæmmende, at Slots- og Kulturstyrelsen, landets højeste antikvariske myndighed, uden forbehold viderebringer den.

Ad. Dispensationsbevillingens timing!

Det forekommer mere end påfaldende, at dispensationsbevillingen er hastet igennem umiddelbart før et regeringsskifte og lige op til sommerferiens begyndelse. Hastværket er tydeliggjort af, at bevillingen er meddelt mindre end to uger efter dateringen af de sidste bilag. Dette borger næppe for omhyggelig sagsbehandling.

Vestfløjens restaurering var nødvendig og i virkeligheden uafhængig af det øvrige slotsprojekt. Den skal derfor ikke diskuteres i denne sammenhæng. Til gengæld er det øvrige projekts timing yderst bemærkelsesværdig. En række tiltag blev udført, før der forelå en generel dispensation til hele projektet, men synes udført under den klare forudsætning, at hele projektet efterfølgende ville blive godkendt. Her tænkes bl.a. på nedrivningen af de to gule fløje (hvoraf kun den ene lå i vejen for projektet) og fjernelsen af Mogens Clemmensens markering af Stranges Tårn, der fungerede som adgang til Riddersalen. Begge tiltag er fuldstændig meningsløse, hvis ikke der allerede da forelå en forventning om et efterfølgende myndighedstilsagn om godkendelse af projektet.

Nyborg, 30. juni 2019

Mogens Vedsø og Kirstin Eliassen
Middelalder- og bygningsarkæologer

Bemærkning: I ovenstående kommentarer er bevidst valgt benævnelserne *vestfløjen* og *det store tårn* eller *østtårnet*, idet benævnelsen "Kongefløjen" hører en senere anlægstype til, mens benævnelsen "Vagtårnet" er fuldstændig uden baggrund i viden om ældre benævnelser for tårnet.

Om forfatterne:

MOGENS VEDSØ, mogens.vedsoe@natmus.dk

Middelalderarkæolog, Aarhus Universitet, 1984

Medredaktør af Bygningsarkæologiske Studier 1982-2010

Bygningsarkæologisk konsulent ved restaureringen af Koldinghus 1984-1994

Redaktør ved Danmarks Kirker, Nationalmuseet siden 1988

Århus Universitet, undervisningsassistent 1984-1987

Medlem af det videnskabelige råd for foreningen Kultur & Arv siden 2018

KIRSTIN ELIASSEN, kirstin.eliasen@natmus.dk

Middelalderarkæolog, Aarhus Universitet, 1994

Landsarkivar (vikar for direktøren), Føroya Landsskjalasavn (Færøernes Nationalarkiv) 1998-1999

Landsantikvar (vikar for direktøren), Føroya Fornminnissavn (Færøernes Nationalmuseum) 2000-2001

(Landsantikvaren er bl.a. formand for det færøske fortidsmindeudvalg, som er øverste antikvariske myndighed på Færøerne)

Museumsleder Nyborg Museum/Nyborg Slot 2002-2008

Afdelingsleder for Antikvarisk Afdeling samt souschef, Sydvestjyske Museer 2008-2010

Museumsleder, Museet på Sønderkov 2011-2012

Redaktør ved Danmarks Kirke, Nationalmuseet, vikar 1999-2000, fast redaktør siden 2013

(fortsættes)

KIRSTIN ELIASSEN (fortsat)

Øvrige hverv:

Næstformand i det færøske overfredningsnævn 2000-2001

Medlem af Kommissionen vedrørende restaureringsproblematikken omkring den middelalderlige domkirkeruin i Kirkjubøur. Kommissionen var nedsat af den færøske kulturminister. Næstformand i perioden som landsantikvar 2000-2001, herefter udpeget som særlig sagkyndig, indtil kommissionens arbejde blev afsluttet 2008

Medredaktør af Bygningsarkæologiske Studier 2008-2010

Medlem af The Association of Castles and Museums around the Baltic Sea, kasserer 2007-2009, bestyrelsesmedlem 2011-2012

Medlem af det videnskabelige råd for den tyske borgforening, "Der Wissenschaftliche Beirat der deutschen Burgenvereinigung", siden 2009

Medlem af udvalg, nedsat af den færøske kulturminister, til revision af den færøske antikvariske lovgivning 1998-2001

Medlem af det videnskabelige råd for foreningen Kultur & Arv siden 2018